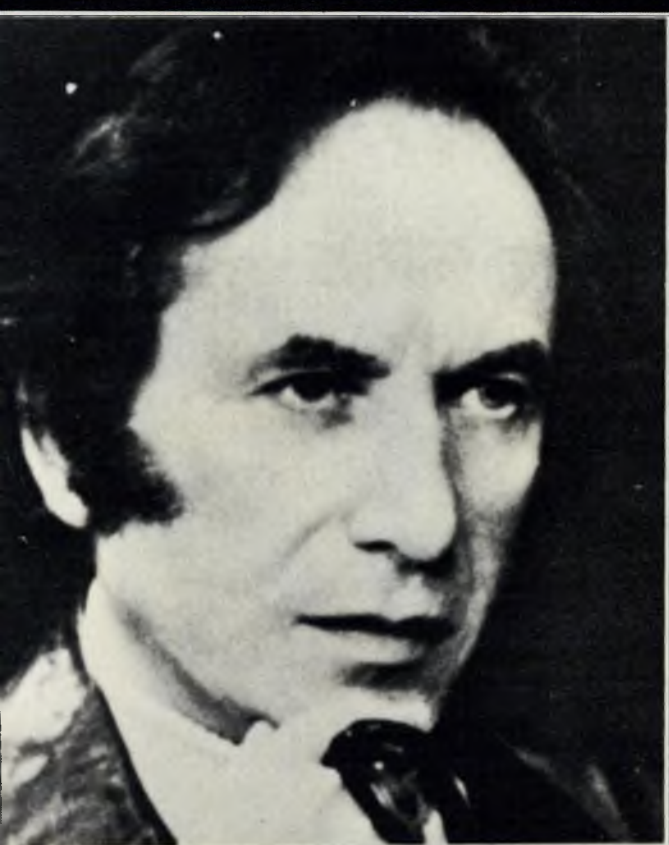

העולם הזה

בפעם הראשונה: גליון זה מכיל ספר

ק. צטניק

הצופן:

אדם

סופר-השואה מתאר את

הטיפול באל-אס-די שעבר

כדי להירפא מסיזמי אושוויץ

שתה אלדין ותרגיש אלק לילה ולילה

למה קפה אלדין 100% טרי?
כי קפה אלדין ארוח באריזת ואקום
השומרת על טריות הקפה בעת פתיחתו,
כפי שהיה בעת אריזתו.

טמיר כהן (עקבות)

שנית

להשיג גם באריזת 500 גרם.

קפה אלדין 100% טורקי. 100% טרי.

על גליון ראשיהשנה של העולם הזה. ראשיהשנה, לפי הלוח, הוא א' בתשרי (מן השורש הארמי שרא, שפירושו להתחיל). אצלי מתחילה השנה החדשה, זה שנים, עם גליון ראשי השנה של העולם הזה.

וכך התחילה אצלי גם השנה, שנת תשמ"ח, כאשר קניתי את גליון ראשיהשנה של העולם הזה בתחנה המרכזית בתל-אביב, ביום הראשון בערב.

התחלתי לדפדף, התחלתי ליהנות ופיתאום נדהמתי מן המחשבה שעלתה בראשי: ראשיהשנה ביום הראשון בשבוע!

כך גבר העולם הזה גם על חוקי הטבע. כי לפי הלוח העברי מעולם לא חל ראשיהשנה (א' בתשרי) בימי ראשון, רביעי או שישי.

יצחק קנטור, ראשון לציון

ז'בוטינסקי והשוואה

על השקפותיו של זאב ז'בוטינסקי (הנרצח) העולם הזה (29.7.87).

באיחור רב קראתי את מאמרו של אורי אבנרי על זאב ז'בוטינסקי והרשו לי להתייחס לכמה אידיוקים במאמר:

● מן המילים "ירוה לו משפע ואושר בן ערב, בן נצרת ובני" לא משתמעת מרינה חילונית, רמקראטית, כפי שאש"ף רוצה, אלא מרינה יהודית ריבונית, עם זכויות שוות לכל אזרחיה. ● ובקשר לשואה: איך זה לא חזה אותה ז'בוטינסקי? מי אמר בפולין (ערב מילחמת העולם השנייה) את המושפט הירוק "יהודים, חסלו את הגולה, אחרת הגולה תחסל אתכם"? גיטת בן, ונעתיים

האמת מזונוה

על המסר שהביא ח"כ צ'רלי ביטון מיאסר ערפאת (צ'רלי: שליחות או ברווז? העולם הזה 16.9.87).

אם כי הכתבה בהעולם הזה מעמידה סימן שאלה בקשר לאמינות הדברים שמסר ח"כ צ'רלי ביטון על פגישתו עם יאסר ערפאת, היא, בכל זאת, נבדלת מהכרוזותיהם של חיים הנגבי וח"כ מתי פלד, הטוענים: להר"ם — "אין כל אמת כמה שמסר ח"כ ביטון על פגישתו".

אך, ככל שחולפים הימים מאז פגישת ח"כ ביטון עם יאסר ערפאת, מסתבר לציבור, כי ביטון מסר אמת ואך ורק אמת.

מה, אם כן, קרה? קרה שכאשר הנגבי וחבריו נוכחו לדעת שח"כ ביטון "גנב להם את ההצגה", הם מיהרו להכחיש את העובדות, לטעון שביטון אינו דובר אמת.

מה זה חשוב מה תורם לשלום ולהכרה באש"ף. מה זה חשוב שהפגישת גרמה לתזוזה רצינית ברעת הקהל הישראלי ביחס לאש"ף. שור ושכר: הרי המסר נמסר על-ידי איש חד"ש.

ה"ה הנגבי ופלד תבעו שרק"ח תסתייג ותגנה" את ביטון ואותו.

הנני גאה להודיע שהמפלגה הקומוניסטית הישראלית הביעה הערכה לפעילות שלנו בזונוה ובמיוחד לזו של ח"כ ביטון.

ואשר להיעלמותו. צר לי על האכזבה. יצאתי לחופשה בשבת, שתוכננה לפני חודשיים. אני כאן. לא ברחתי ולא נעלמתי.

עוזי בורשטיין, דובר חדש, תל-אביב

מדורה ריגשית

על החנינה הצפויה לאסירים לרגל שנת ה-40 למדינה.

לאחרונה פורסמו כוונות לתת חנינה לאסירים לרגל חגיגות 40 שנה למדינה. יחד עם אותן כוונות פורסמו גם רשימת העבירות והאסירים, שאינם עומדים בקריטריונים לקבלת חנינה.

שוב פעם עומדים להחליק מדורה ריגשית, להצית אש של התמרמרות, אשליה ומחנק בליבותיהם של אסירים רבים ובני מישפחותיהם.

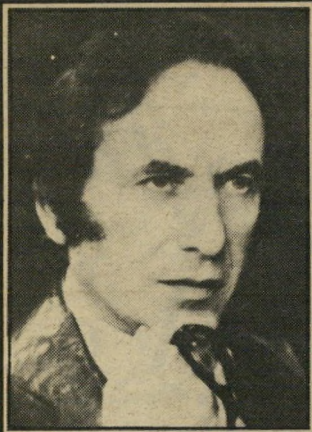
אסירים שלא יקבלו חנינה יהיו אסירים שחזרו בשנית לכלא וטרסורים, סוחרים סמים, עבריינים נגד ביטחון המדינה, תוקפי קשישים, אנשים.

כיום שוהים בבתי הכלא כ-5,000 אסירים פליליים, מהם 80% עבריינים שחזרו לכלא ב שנית. נשארים אלה. אחרי ניכוי שאר הסעיפים שאינם מזכים בחנינה (סמים וכו') אולי יישארו כמה עברייני-תנועה.

לוא לפחות היו נותנים סיכוי קלוש, בודקים כל תיק ספציפית לאותו אדם, אולי היתה שנת תשמ"ח לשתי-שימות לאסירים.

אברהם בן שלום סיטון, באר-שבע

בפעם הראשונה בחולדות העולם הזה סיפרו של ק. צמניקה הצופן: אדמע

המזרק, לאימי מחנות הריכוז הנאציים — שימשו חומר לסיפור החדש. המתפרסם כאן לראשונה, על-פני 21 עמודים של "העולם הזה". יחיאל די-נור, שטבע את הביטוי "אושוויץ היא פלנטה אחרת", מביט מחדש בזוועה: אושוויץ לפיתחו של אדם רובצת, באשר האדם שם אושוויץ, כי לא השטן יצר אותה, אלא אני ואתה. כשם שלא השטן יצר את הפיטריה, אלא אני ואתה.

זו הפעם הראשונה. אחרי שלושים שנה, שאני עולה על מישכבי בתחושת רגיעה. תחושה מחרה. כמעט בלתי-מציאותית: לא נורמאלית משום נורמאליותה... לא עוד טלפי תיכלצת-הסיזם בלילות. כך מסכם יחיאל די-נור את הטיפול החדשני באל-אסדי, שקיבל אצל פסיכיאטר הולנדי. הקלטות הטראנסים — הטיפולים שעבר ושהחזירו אותו. בעזרת מחט

כתבת השער האחורי:

החיללים של מחר

אחד מ-16 תלמידי השמינית סרבני השטחים התגייס השבוע. ממה חשש ערב ההתייצבות, מה גרם לו למרוד בהוראות של "הגורמים המוסמכים" ובמוסכמות החברתיות? במישאל מיוחד של "העולם הזה" בקרב תלמידי שמינית התגלה, כי יש התומכים בעמדתו, יש מנהל בית-ספר המבטיח שכולם יתגייסו, ויש הרוב — שהם אדישים לעניין השטחים.

44

43

40

אחרי המכות

הד"ר סרי נופיבה, שהוכה אחרי שהיה מעורב בפגישות עם חרותניק, מספר הכל: כיצד החלו השיחות, איך עמדו לנסוע לזנווה, מדוע נשמר העניין במשך זמן מה בסוד. "אצלנו ב-שטחים" הוא מצטט אימרה של אביו, "אם אתה באמת מנהיג, אתה יושב בכלא — ואם אתה לא בכלא, אינך מנהיג אמיתי".

36

פקיד בכיר ופילגש בחולות

האם כרה פקיד העיריה הבכיר מנתניה קבר לאהובתו בחול, ואחר-כך ניסה לרצוח אותה? אשתו, שהיא בת-דודתה של הקורבן, מת-ייעצת לימין בעלה: "היא בטח הרגיזה אותו!"

41

צ'רני: וידוי

הסרקליט הניוירוק לואן צ'רני, ידורם של שועים ושרים וגם עשיר מוסלג, מספר כמה לא נעים לו להודות שהוא חכם, נזכר כיצד עשה את המיליונים הראשונים שלו במורכב מסביר ומספר מדוע עדיין אינו נשוי.

39

בגליון הבא של

העולם הזה

סרטי השנה תשמ"ז

הגליון הבא של "העולם הזה", שהופעתו תוקדם ביממה, לרגל החג, יכלול סקירה מקפת של אירועי השנה בקולנוע — על הסרט הטוב והסרט הרע של השנה, על שחקן ושחקנית השנה, ועל מה שכדאי לראות שנית ומה שכדאי לשכוח.

תופים המרגלים

האם המוסר הוא סניף קטן וממושמש של הסי-איי? האם בתחנה התל-אביבית של שרות הביון האמריקאי יש אבטלה סמויה, מסני שהישראלים ממילא מספרים לאמריקאים הכל? מרגלים וספיכוסאטים, בעיקבות ספר של סוכן בריטי שלא קיבל גימלת-סרישה.

5

איפה עלי

קדם אמרו עליו שהוא אישיות"ח ושהוא מגיים אחרים למחתרת, אחר-כך התעלמו מקיומו ולא ניסו לעצור אותו. בסוף, כשניסה לעבור את הגבול, נעלם. הי שילטונות שותקים — האם הם יודעים מה עלה בגורלו?

31

בדרך לחיפה

עורכת-הקולנוע של "העולם הזה" סוקרת את הסרטים שיוצגו בפסטיבל חיפה. מכיוון שהיא עצמה בחרה בהם, כיועצת הפס-טיבל, היא נמנעת מביקורת, ומגלה מה מיוחד בכל אחד מהם.

48

המדורים הקבועים:

36	ראיון השבוע — עם סרי נופיבה	3	מיכתבים — סוכן בכלא
40	במדינה — מילחמה אחרת	4	איגרת העורך — קריירה ומניירה
42	תשבצות	5	הנדון — המוסד הבריטי
42	תמרורים	6	תשקוף — במישפחה של כהנא
46	אנשים	7	דף חדש — מול המזרק
48	קולנוע — יומן חיפה	33	זה וגם זה — בדרך לאילת
50	יומן אישי — חול בלי מיסים	34	הדורסקופ — צרות מאזניים

מיכתבים

אולי תספרו לנו מדי פעם על אנשים יוחר מעניינים ממר נמרודי, שכבודו במקומו מונח? מאיר הנסלר, הרצליה

ניביוורק, ניביוורק

על שמו הנכון של מקום-קייט (אנשים), העולם הזה (21.9.87). מתוך היכרות אישית עם המקום, אני יכול לספר כי המקום הזה, איזה 100 קילומטר צפונית ממיאמי, עם כמה אלפי תושבים קבועים, הוא באמת מקום קייט ונופש חלומי על שפת האוקיינוס האטלנטי ולא פלא שהעשירים ובני חוג הסילון נוהרים אליו. אבל מה? קוראים לו פאסיביץ' (חוף-הדקלים) ולא פאלסביץ' כפי שהעולם הזה מקפיד לאיית שמו במדור אנשים האחרון פעמיים בזה אחר זה (בקשר למישפט בין המיליונר לאדריכל שתיכנן לו את הווילה במקום). באנגליה אין מבטאים את האות למד כאשר היא באה לפני האות מס. ולקראו לפאסיביץ' זה בערך כמו לקראו לניביוורק ניביוורק. ירושלים רון שושני, ירושלים

הצינור של גמליאל

על שגיאת-לשון נפוצה (אנשים), העולם הזה (21.9.87). אפילו לא כאשר חתולים מטלפנים (כפי שקרה בביתו של הגינקולוג שהוא חברה של הרוגמנית תמי בן-עמי) נופלת שפורפרת הטלפון, כפי שהעולם הזה ריווח. זאת אחת השגיאות הנפוצות והמחזיקות בעיתונות העברית — המילה שפורפרת. אין מילה כזאת בעברית. טלפון יש שפורפרת וזאת מילה עברית עתיקה, המופיעה במשמעות של קנה חלול, או צינור קטן, כבר בסיפרי המישנה: "שפורפרת היתה לו לרנן גמליאל שהיה מבית יצופה בה." שמואל סלע, תל-אביב

עולם קטן

דוח של קורא המטייל במיזרח הר-חוק. תמיד נדהמתי מחדש למישמע סיפורי-אימים על מעשייהיכום (בהם, לפי ההלכה, צריכה אשה יהודיה לשאת את גיסה אם בעלה נפטר בלא שהשאיר לה ילדים), שכדי לעקוף אותם, מחזיי בים את האלמנה כהלך המשפיל של החליצה. עכשיו אני מטייל במיזרח הרחוק ובאחד הערבים בבומביי נקלעתי לקולנוע, כדי לצפות בסרט הסדן המוזר, בו מככבת המרילין מונרו של הדרו, האמה מאלני. ומה ראות עיני על הבר? אשה צעירה, אומי ללה, החייבת, בגלל מינהגי ההודים, לשאת את גיסה. מפני שבעלה נפטר בלא שהשאיר לה ילדים.

רפי רוטנברג, בין בומביי לטוקיו (זמנית)

מיכתבים למערכת

העולם הזה שומר לעצמו את הזכות לערוך מיכתבי קוראים מסיבות לשוניות. מישפטיים או טכניות.

האינצידנט של אורי זוהר

אריק איינשטיין לא חידש הרבה בהתקפתו על עיתונאים בשירו האחרון, עיתונאי קטן שלי. קדם לו בהרבה שנים חברו באותם ימים, או בדרך-הצמרת והיום החוזר בתשובה אורי זוהר. וכך כתב זוהר, במכתב למערכת העולם הזה, שהתפרסם בגליון שהופיע השבוע לפני 25 שנה, בהסבירו את הרקע ל"אינצידנט" בדבריו, בו הטיח דברים חריפים בעיתונאים אחת: "בשטח הרכילות התיאטרונת המצב גרוע ביותר. רילאיה-התיאטרון מעריבנים את טעמם האישי עם קורט של אינפורמציה הקלוטה נון האוויר, ויחד עם ההערכה, המבוססת של שברי-רעיונות שנשאבו מאיזה ספר-ביקורת לועזי, הם מגישים תבשיל המורכב מחצאי-אמת, רבע אינטרס אישי ורבע שקר מכון."

אוכלוסיית אפס

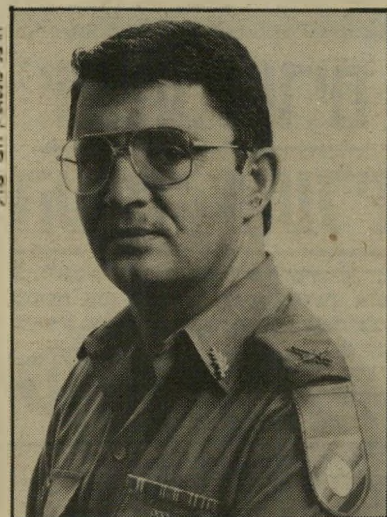
על הטעם בהולדת ילדים (הרצה בילד אבל פוחדת! העולם הזה 21.9.87).

משך השנתיים שחייתי בלוס אנג'לס הרביתי לשמוע על תנועת אוכלוסיית אפס. זאת תנועה האומרת שבהתחשב במצב בעולם ובעיסוקים הרכים הפתוחים בפני האדם מלבד גידול ילדים, מוטב לא להביא ילדים לעולם (ומכאן שם התנועה, אוכלוסיית אפס). משקראתי את וידויה של הזמרת אלאל, הרצה בילד, אבל... נזכרתי באותה תנועה. למה לה לאלאל ילד? הלא יש לה מספיק עניין בחיים. היא אוהבת לרכוב על אופנוע, יש לה את פיליפו הכלבה, יש לה את שום-שיר החתול. מה היא עוד צריכה?

סוכן סמוי בכלא 4

על היחס לשפטי צה"ל (חיילים מספרים על כלא 4, העולם הזה 26.8.87).

נדהמתי לקרוא את המתרחש בכלא 4 הצבאי, ביחס לחיילים סריים ככלל ולאנשי מילואים בפרט. יש לי הצעה לרמטכ"ל דן שומרון ולקמצ"ר (קצין מישטרה צבאית ראשי) אמיל אלימלך,

קמצ"ר אלימלך לשנתון וחשוף

אשר יישומה ישים קצ, אחת ולתמיד, לתופעה מבישה זו של שלילת כבודו של הכלוא: כשם שהמישטרה הצבאית, באמצעות מצ"ח (מישטרה צבאית חקירת), שותלת סוכנים סמויים במילחמתה בסחר-הסמים ופשעים אחרים שפשו בצה"ל, יהיה זה פשוט למדי לשתול בכלא 4 סוכנים במסווה של שפוטס, שיוכלו לחשוף את האשמים בהתעללות באסירים ולדאוג לכך כי הם יבואו על עונשם. דן לנדאו, ירושלים

יתרון השנות הטובות

על עיסוק אנשי חרות במישלוח שנות טובות (מיפלגות, העולם הזה 21.9.87).

דיווחה הלעגני משהו של רוגית אנטלר על משלוח השנות הטובות עלידי בחירי ובכירי חרות איננו במקומו. רוגית אנטלר שכחה עובדה אחת, חיובית מאוד. כאשר אנשי חרות עוסקים במלאכה הזאת, של כתיבת ומישלוח שנות טובות, הם אינם פנויים למלאכה אחרת. כאשר הם עושים משהו אחר, כפי שלמדנו לדעת בעשר השנים האחרונות על כשרנו, הם רק מביאים נזק. אז מוטב שיעסקו בשנות טובות. יצחק לוי, חיפה

כבודו במקומו מונח

על דיווח אחד (אנשים), העולם הזה (21.9.87).

יעקב נמרודי שב ארצה לכבוד התגים. זה הקטע הראשון במדור אנשים. ממש שימחת וקנתי! נמרודי פה, נמרודי שם. לא ערכתי סטטיסטיקה, אבל לפי מיטב זיכרוני, יעקב נמרודי איש סביון, אלוף-מישנה (מיל') בצה"ל וסוחר-נשק עשיר כיום, מככב לעיתים קרובות מדי לטעמי, במדור אנשים. שהוא אחד המדורים האהובים עליי בהעולם הזה.

בלי משוא פנים.

העיר במישפט ארוף אייכמן. הייתי נוכח באולם כאשר עלה להעיד, ואשר התעלף כבר בראשית עדותו.

עד אז הכרתי רק מקריאה. קראתי את בית הבובות, ונחרדתי עד למעמקי ליבי. כרכים מבני הדור הצעיר (ראו) שהיו בימי השואה כאן בארץ, לא הרביתי עד אז לקרוא על השואה. יתכן שהיה לנו רגש של אשמה על כך שחינו כאן, בביטחה ובשלווה, ועסקנו בעניינינו, בשעה שקרה באירופה מה שקרה. ספריו של ק. צטניק (קצט הם ראשי-התיבות הנאציים של קונצנטרציונס-לאגר, מתנהדריכונו בגרמנית) עזרו לנו לחוש את תחושת-השואה.

אחרי מישפט אייכמן היכרתי את יחיאל דיי נור ומישפחתו. יחיאל התגלה כאדם שונה מאוד מכפי שהוא מצטייר בספריו — אדם שקט מאוד, ערין מאוד, נוח לבריות. לפעמים יש לי ההרגשה שהוא מתחבא בתוך עצמו.

אשתו, נינה, היא ההיפך ממנו. אשה שגללה בארץ, גדולת-ממדים, פעלתנית מאוד. היא בתו של הפרופסור יוסף אשרמן, המנות, מיילד וגניקולוג, שהיה אחת הדמויות המרכזיות ברפואה הישראלית בראשית ימי המדינה. עוד לפני שהכרתי את בתו וחתנו, ריאיון אותו העולם הזה לאיחאת, בעיקר על ריעותיו הקיצוניות נגד הפלות מלאכותיות.

בראשית שנות ה-60 הקימה נינה בביתה חוג לקירוב-לבבות יהודי-ערבי, על בסיס אנשי, בלי מצע פוליטי. הא הומינה גם אותי, והיינו נפגשים בביתה לעיתים מוזמנות, אורחים יהודיים וערביים, כדי להתחיל ריעות ולטכס עצה כיצד לשפר את היחסים בין שני עמי הארץ. לשיא הגיעה פעילות זו ערב מילחמת ששת-הימים. אז ביקר בארץ פיט סיגר, זמרהעם האמריקאי השמאלני. בעיצומם של ימי-החרדה, שקדמו למלחמה, נערכה לו, ביוזמת נינה והמשורר יבי, קבלת-פנים באולם של מלון הילטון. בצל המלחמה המתקרבת התכנסו שם יהודים וערבים, ופיט סיגר גרם לפרץ של רגשות וכיסופים לשלום, חוויה ריגשית בלתי-נשכחת. בסוף הערב נתנו כל הנוכחים יד איש לרעהו, וכך שרו בלהט את שיר-התקווה: אנחנו נתנו. בשנים-האחרונות נעלמו הרינגורים מן האופק שלי. אני יודע שנינה עשתה רבות ברחבי-העולם, ואחרי-כך חלתה מאוד. הספר מסביר מה עשה יחיאל.

קריירה ומניירה

במשך 11 שנים, מאז הסיפול שעבר והמתואר בספר, התלבט דיינור. רק אחרי התחבטות נפשית קשה גיסה לכתוב את הדברים, ואז התלבט אם לפרסמם. בעיניי מהווה דיינור את האנטי-תיזה הגמורה לאלי ויזל, שהפך את השואה לקריירה, וכמעט למניירה. בעוד שויזל טיפס לגדולה, הפך ייעצו של נשיא ארצות-הברית וחתן פרס-נובל (לשלום), כשהוא מוזהב בעיני העולם עם השואה, וזוכה בפירסומת אדירה, נלחם דיינור עם עצמו, נחבא אל הכלים, שקל אם לפרסם את דבריו או להשמידם.

בין השניים, אני מעדיף את דיינור. אני מקווה שפירסום הספר בעמודים אלה יהווה תקדים, וכי העולם הזה יפרסם גם להבא יצירות-מופת מיוחדות, המתאימות לפירסום כזה. בינתיים הייתי רוצה להודות לדיינור, גם בשימך, על החוויה שהנחיל לנו.

ד"ר אביאל

קרא יני.

אני גא על כך שניתנה להעולם הזה רמנות לפרסם את סיפורו של ק. צטניק, הצופן: אדמו. רציתי בכך מהרגע הראשון שבו ראיתי את הספר. זה היה לפני כחצי שנה. יחיאל דיינור טלפן לי במפתיע. לא ראיתי במשך זמן רב. הוא ביקש להיפגש איתי לכמה דקות. כשבא היה נבוך, כדרכו. הוא הניח לפניי כתב יד של ספר, ואמר שהיה רוצה מאוד שאקרא אותו, וגם אתן אותו לנתן זך לקריאה. הוא עצמו,

יחיאל ונינה דיינור בפעם הראשונה

כך אמר, מפקפק בערכו, ושוקל את השמרתו. אשתו, נינה, עמרה על כך שלא יעשה זאת. על כן הוא מבקש לשמוע את דעתנו. אמר, קם והלך — הכל תוך כמה דקות. הוא לא הספיק לשנות את הקפה שלו. נטלתי לידי את כתב-היד, והתחלתי לקרוא. משהתחלתי, לא יכולתי עוד להפסיק. בעיניי זוהי יצירה גדולה.

נתן זך קרא את כתב-היד אחריי, ודעתו היתה כדעתי. מאז השתדלנו שנינו לשכנע את דיינור לא רק בחשיבותה של יצירה זו, אלא גם בצורך לפרסמה. הצענו לעשות זאת בו זמנית — הן בהעולם הזה, הן בצורת ספר. למישחתנו הרבה, יחיאל דיינור הסכים לכך.

ברצוני לציין כי יחיאל דיינור העמיד את הספר לרשותנו בלא תשלום, ועל כן גם אנחנו יכולים להגיש אותו לך, כשי לחגים, בלי תוספת למחיר השבועון. זוהי הפעם הראשונה שהעולם הזה מפרסם בגליונו ספר.

רגשי

אשמה

את יחיאל דיינור היכרתי בראשונה כאשר

האם המוסד הוא סניף של הסי-אי-אי?

תוכן המדור

סיוע, לפעמים גם לביצוע התנקשויות במנהיגים.

ברור שאם שירותי הביון של מדינה מערבית א' מגלה אזהרה של מדינה מערבית ב' הפועל נגד ממשלתו, הוא ימסור על כך לשירותי הביון של מדינה ב'. כל זה על בסיס של תדירות. כל זה, בלי כל ספק, גם בגוש הסובייטי.

יתכן שזה מסביר את העניין האמריקאי העצום על פרשת ג'ונתן פולארד. כשיש יחסים כאלה, מדוע צריכים לרגל?

מצד שני, ברור כי כל שירותי הביון הידידותיים עוסקים, בין היתר, גם בריגול זה נגד זה, כדי לגלות אם אין השרות השני מעלים ממנו מידע, מסיבה זו או אחרת.

זהו עולם אפלולי, שבו איש אינו מאמין לאיש, הכל חושדים בכל, והכל מרמים את הכל.

לק גדול של הספר מוקדש למה שנראה כעיסוק המרכזי של עולם הביון: פיתוח אמצעי הציתות והפצתם.

הרושם הכללי הוא שאמצעי הריגול המכניים האלה הגיעו למידה כזו של שיכלול, עד שהם יכולים לחדור לכל מקום, לעבור כל קיר, להתגבר על כל מחסום, לפתוח כל בוסתן, לפענח כל צופן, לראות את הכל, לשמוע את הכל, לאחסן את הכל ולגלות את הכל.

לפי תיאורו של רייט, הסובייטים הם המובילים בתחום זה, והם מכים את המערב שוק על ירך כמעט בכל התמודדות. אולם גם העוצמה של הביון המערבי היא עצומה.

ברור שאם משהו סבור שהוא יכול כיום להעלים משהו מעיניו ומאוזניו של שירותי הביון ממלכתי כלשהו, שמנוי וגמור עימו לדעת, הרי הוא משלה את עצמו.

על רקע זה מוסברות גם הצלחותיה הפנטסטיות של ישראל במלחמה הערב-למית באירגוני אש"ף. מי שקורא ספר זה יתרשם כי אין בהצלחות אלה שום דבר מיוחד. היכולת השיגרית של שירותי הביון מודרני די בה כדי להסביר את כולו.

הכישלונות הנוראים שהיו לבין הישראלי — וגם לבין של מדינות אחרות — לא היו בתחום איסוף המידע, אלא בתחום הערכתו הנכונה של המידע. יכולנו להיכר בכך השבוע, ביום הכיפורים.

לקח העיקרי של הספר הוא שמילחמת העולם השנייה לא הסתיימה מעולם. כיום חתימת שביתת הנשק (ועוד לפני כן) החלה המלחמה המודיעינית בין המערב והמזרח, שאין בה סייגים ומינגלות. הצד השני נתפס כאוייב, ונגרר כל האמצעים כשרים.

הקריאה עשויה לשאול את עצמו: האם זה בכלל דרוש? למי זה מעניין?

כל הצדדים משקיעים סכומי עתק בשירותי ריגול וריגולוגיה. שירותים אלה עוסקים בעיקר זה בזה. במאבק הדדי זה מושקעים משאבים אדירים של מרץ וכישרון אנושי, שלא לדבר על אמצעי-הלימה טכניים. זה נראה כמעט כמאבק פרטי.

אמריקאים היה יכול לשאול מה היה קורה אילו בוטלו, באחד הבקרים, כל שירותי הביון האלה כליל? האם היה משהו משתנה בעולם?

יתכן שהתשובה היא שלילית. לא נראה לי שתולדות המאה ה-20 היו משתנים כהוא זה, אילמלא היו קיימים כל שירותי הביון, החל באבזור הנאצי וכלה בתחומות הארומה, החל במחברות המצרי וכלה במוסד הישראלי.

יש משהו פסיכופאטי בעולם האפלולי הזה. יש בו הרבה אידיאלים, מסירות טוטאלית, רבקות עילאית במשימה, המצאות גאונות. אבל כל זה קשור בראיה מעוותת של העולם, בהתעלמות מכל הערכים האנושיים, בהפרת כל החוקים.

זהו עולם של אידיאלים פרוחטי, המתאים לסוג מסוים מאוד של בני-אדם. יש שנתפס לכך, כך נראה, יכול עוד לחיות בצורה אחרת. השרותים הישראליים הם חלק מן העולם הזה. אין לצפות שיקום פיטר רייט ישראלי, שיחשוף את העולם הזה אצלנו. אך אפשר ללמוד מספר זה הרבה גם על העולם הזה שלנו.

לרייט עצמו קרה דבר דומה. כשסיים את שירותו הבכיר לא קיבל פנסיה ראויה. יתכן כי הוצע על כך, הוא שהיה המניע האמיתי לפירסום ספר זה.

מכיוון שהספר הפך לרב מכר, אין ספק כי ההכנסות ממנו יעלו על כל פיצוי כספי נאות שיכול היה לקבל מהשרות.

אף שהספר מוגדר בעטיפתו כהאוטוביוגרפיה גלוויית-לב, הוא מסתובב סביב נושא מרכזי אחד: גילוי הפרפרת בכירה שהושתלה על-ידי הסובייטים בצמרת השב"כ הבריטי. רייט הקדיש לכך שנים רבות, והוא הגיע למסקנה מהממת: שהסוכן הסרי ביטי הראשי לא היה אלא ראש האס"ף איי-5 בכבודו ובעצמו, פר רוג'ר הוליס. אין זה מדהים כל כך כפי שזה היה צריך להדהים. אחרי הכל, פילבי היה אחד מראשי אס"ף איי-6. בורגס ומקלין היו שניהם אנשי-מודיעין בכירים. בריטי מכובד מאוד, המומחה לאלמנות

קשר חשוב של המוסד, ומשום-כך ביקשו לנתק את קשריו עם שירותי המודיעין של מולדתו! מעניין.

את הדמויות המעניינות בספר היא אשה ישראלית בשם פלורה סולומון. ויקטור רוטשילד פגש אותה במסיבה ברית וייצמן בישראל. (הכוונה היא, כנראה, לביתה של ורה וייצמן, אלמנת חיים וייצמן, ברחובות).

אשה זו, המתוארת כ"ציונית שהיגרה מרוסיה" היתה בשנות ה-30 שייכת לחוג הבריטי של בני המעמד העליון, אינטלקטואלים שמאלניים שהפכו סוכני הריגול הסובייטי. אחד האנשים המרכזיים בחוג זה היה קים פילבי, שהפך איש בכיר במוסד הבריטי (אס"ף איי-6). כאשר חבריו, גיי בורגס ודונאלד מקלין, נחשפו וברחו למוסקווה, נשאר פילבי על כנו במשך כמה שנים נוספות, עד שנחשף. גם הוא הצליח לברוח למוסקווה.

קים פילבי היה בנו של סנטיג'ון ("ג'ק") פילבי, הסוכן הבריטי שהיה

סר אנתוני בלאנט, יועץ המלכה לענייני — ציור היה סוכן סובייטי חשוב, בשעה שכיהן בשירות המודיעין הבריטי. פרשת בלאנט שוטשה, והאיש לא הועמד לדין, כדי שלא להביך את חצר-המלוכה. אולם רייט מגלה כי בלאנט חשף את עברו בפה מלא, אחרי שזכה בחסינות, ותוך כדי כך גם הלשין על רבים מחבריו.

כאשר ניסה רייט להביא ללכידת הוליס, נתקל בקיר אטום. "הדרג המדיני" לא הסכים לגרום לשערורייה קטלנית נוספת, שהיתה מזעזעת את קהילת-המודיעין הבריטית כולה. הדבר היה גם מספק עילה טובה לאמריקאים שלא להתחלק עוד בחומר טורי עם השותף הבריטי, בגלל ריכוזי המרגלים הסובייטיים בשירותיו.

עליכן ניתן להוליס לפרוש מן השרות ולסיים את ימיו בשלווה, בשעה שבתוך השרות עצמו נמשכה מלחמת-חורמה בין מרשיעיו ובין המאמינים בחפותו.

(לחסידי המושבעים של ג'ון לה-קארה, מחבר סיפרי-הריגול, אין הרבה חירושים בכל הפרשות האלה. להיפך: מפתיע עד כמה הצליח להקארה לתאר, בסיגנון הפיקציה, את המצב האמיתי בשירותי-הביון הבריטיים).

ל מרות ההערות העוקצניות בספר על התחרות הפרועה בין השרותים הבריטיים והאמריקאים, והתככים בין השרותים הבריטיים והצרפתים, הרושם הכללי הוא שכל שירותי הביון המערביים מהווים למעשה קהילה אחת. גם המוסד שייך. על פי הספר, לקהילה זו. בתוך הקהילה משתפים השרותים של המדינות השונות פעולה זה עם זה, מעבירים זה לזה מידע, מקבלים זה מזה

ידידו ויועצו של איבן-סעוד, מלך ערב. הוא ניסה גם לתווך בין סעודיה והתנועה הציונית.

פלורה סולומון היתה כנראה אהובתו של קים בלונדון, אך התרגזה עליו כאשר נטש אותה לטובת אחרות. היא הסכימה למסור חומר מרשיע עליו, מפני שכתב מאמרים "אנטי-ישראליים" בשבועון בריטי.

אס"ף איי-5 חקק את פלורה סולומון בביתו של ויקטור רוטשילד. לשם כך הושתלו בבית מכשירי-האזנה סמויים. רייט מספר שרוטשילד היה משובצע כי גם קדם לבן צותת השב"כ הבריטי לשיחותיו, בגלל "יחסיו האינטימיים עם הישראליים". קרי: המוסד.

מות מעניינת אחרת בספר הוא קלופ אוסטינוב.

השחקן פיטר אוסטינוב (או יוסטינוב, לפי המיבטא הבריטי) סיפר לא פעם על סבו, רוסי-נוצרי שהשתקע במאה שעברה בפלסטנה ושעשה פה גדולות ונצורות. אבל בין הסב והנכד נוצר מעין חלל ריק. לא שמעת מעולם על האב. והנה הוא מופיע בספר זה.

קלופ אוסטינוב נחשב יותר כגרמני מאשר כרוסי. הוא שירת בזו אחר זו כקצין בצבא הרוסי, הגרמני והבריטי. כגרמני היה לוחם אנטי-נאצי מושבע, הוא גייס בגרמניה הנאצית סוכנים למען הריגול הבריטי, ואף הציל את אחד המרגלים האלה במיצע נועז.

כאשר סיים את תפקידיו למען אס"ף 5 נשאר בלי כלום. השרות הבריטי אינו מהווה באופן רשמי חלק של שירות-המדינה, ולכן אין אנשיו מקבלים פנסיה אחרי גמר כהונתם. רייט מצא את אוסטינוב בדירה קטנה ומוזוהמת, בודד וממורמר.

מרגרט תאצ'ר השתוללה מזעם כאשר נודע לה על פירסום הספר חופס המרגלים באוסטרליה.

מחבר הספר, פיטר רייט, היה אחד האנשים הבכירים ביותר בשב"כ הבריטי, הידוע בשם אס"ף איי-5 (אס"ף הם ראשי-התבות של "מיליטרי אינטליג'נס", מודיעין צבאי. השרות הזה חדל עוד לפני עשרות שנים מלהשתיד לצבא. הוא הפך שרות עצמאי, הכפוף במישרין לראש הממשלה. אולם כפי שמקובל בבריטניה, הסמלים נשארו גם אחרי שהמציאות השתנתה).

הספר נאסר להפצה בבריטניה, ואי סור שם גם לעיתונים להביא קטעים ממנו. אבל הוא הופיע באוסטרליה ובי ארצות-הברית.

קראתי אותו זה עתה בשקיקה. כי זהו ספר לימוד לענייני-מודיעין. בגילוי-לב מדהים מתאר רייט איך פועל שרות-מודיעין מודרני, כיצד הוא בנוי, מהם האמצעים העומדים לרשותו, ומה טיב היחסים בינו ובין "הדרג המדיני".

לישראלי יש בספר הזה עניין כפול ומכופל. אין זה סוד שעל קום המדינה נבנו שירותי-הביון הישראליים על פי הדגם הבריטי. השב"כ הישראלי אורגן על פי הדגם של אס"ף איי-5, והמוסד על פי הדגם של אס"ף איי-6 (המכונה גם "שרות הביון החשאי"), הגוף הבריטי האחראי לביון ולמיכצעים חשאיים בחו"ל. שני הגופים כפופים בבריטניה, כמו בישראל, לראש-הממשלה.

יש להניח שהרבה מאוד מן הנהלים והנהלים המתוארים בספר מקובלים גם בישראל. ואכן, מה שנודע באחרונה על השב"כ והמוסד, בעיקבות הפרשות השונות, דומה מאוד למה שמתואר בספר.

ישראלי, חופשתי בספר קודם-כל את ההתייחסויות לישראל ולשרותיה החשאיים. ככל ישראלי, הורגלתי לראות בשרותים החשאיים שלנו, ובייחוד במוסד, מעצמת-ביון עולמית, דוגמה ומופת לכל שירותי-הביון בעולם המערבי.

התאכזבתי. הספר מתייחס לישראל רק באופן שולי, שש פעמים ב-400 עמודים.

כפי שהדברים מתוארים בספר, המוסד הישראלי נראה כמעט כסניף של הסי-אי-אי האמריקאי.

נראה כאילו היה המוסד במשך שנים בכיסו של אחד ג'יימס אנגלטון, מראשי הסי-אי-אי, שראה במוסד מעין אחוזה פרטית שלו.

רייט מתאר את היכולות בתוהו-הביון האמריקאיים, ומספר כיצד עלה אנגלטון זה לגדולה. כוכבו דרך בוושינגטון בשנות ה-50, אחרי שהשיג "מידע אנטי-הקשר שלו בישראל" את נאומו הסודי של ניקיטה כרושצ'וב, שבו חשף בראשונה את הוועות של סטאלין.

אחר-כך מסביר רייט את השתלטותו של אנגלטון בסי-אי-אי, ומוסר בין השאר, כי "הוא שלט בחשבון הישראלי, והפך את תחנת הסי-אי-אי בתל אביב למיותרת."

משמע: יש לטונות-הביון האמריקאית "תחנה" (כלומר:סניף) בתל-אביב. אבל מכיוון שקיים קשר כה הדוק בין צמרת הסי-אי-אי לצמרת-המוסד, אין לתחנה זו מה לעשות. אין לאמריקאים צורך לרגל בישראל. הם מקבלים את הכל מידי המוסד עצמו.

ובמקום אחר: אנגלטון שמר לעצמו בקנאות את היחסים שלו עם השרות החשאי הישראלי, המוסד. הוא ידע על הידרות הדווקה שלי עם ויקטור רוטשילד, וניסה פעמים רבות לחסל אותו. בהדמויות אחרות הוא אף כתב (לאחר מראשי השרות הבריטי) ותבע להפסיק ידידות זו, מפני שהיא מפריעה לקשרים שבין הסי-אי-אי והמוסד.

ויקטור רוטשילד, מראשי הענף הבריטי של מישפת-הבנקאים, מדען מבריק ועשיר מופלג, מתואר בספר כמי שעסק רבות בענייני מודיעין, כתחביב של אדם עשיר.

מקצוע זה אפשר ללמוד כי האמריקאים התייחסו אליו כאל איש-

תשקיף

מתחרים על היבאניות

יבואני מכונות פרטיות, אנשי עסקים מתחומים אחרים ופרקליטים פתחו בתחרות נמרצת מי יהיה הראשון שיקבל זיכיונות לייבא מכונות של חברות יפאניות גדולות. הם מנסים לשכנע חברות נוספות ללכת בעקבות מיצובישי. החברה המזוהה ביותר היא "ניסן". כמה מהמתחרים הצטרפו למישלחת לטוקיו, שבראשות ישעיהו גביש, שמטרתה המוצהרת היא לכרוך אפשרויות יצוא ליפאן. אחרים מנסים את מזלם אצל סוכני היפאנים באירופה.

זורבין יוצא מ"טל"

הפירסומאי אליעזר זורבין החליט לצאת מהשותפות ב"פירסום טל ושות'". אין זה המשבר הראשון בחברה. לפני חודשים אחדים פרשו ממנה מתי רבן ושמואל ("שמלוק") מחרובסקי, ולקחו עימם לקוחות גדולים רבים. כעת נותרו בה רמי שלמור וגרעון בריקמן.

שונה ליברלית טובה

העסקנים הליברלים, שטרם גמרו להתקוטט ביניהם כיצד לכנס את ועידתם, כבר מתנהגים כאילו ליכוד הליכוד הוא עובדה מוגמרת, והח"כים שלהם מחזרים ברצינות אחרי חברי חרות. אלפיים חברי מרכז חרות קיבלו השבוע, באיחור קל, כרטיסי-ברכה לשנה העברית החדשה מרבים מהח"כים הליברליים.

סרבים גם במישכחת

מאיר כהנא

עכשיו זה הגיע ער למישכחתו של מאיר כהנא: קרין לוי, אחת מחותמות מיכתבי השמיניסטים סרבנייה-שטחים, היא קרובת מישכחת של הח"כ הגויזען. סבתה של קרין היא אחותו של יחזקאל כהנא, אביו של מי איר-מרטין. קרין היא שהבריזה את ההצהרה הב' וורה והמנסחת להפליא: "השטחים הם בשבילי מחוץ לתחום — גם גיאוגרפית וגם מוסרית!"

טמיר ממשיך לטייל

עוד על מסעותיו של אברהם טמיר, מנכ"ל מישרי-החוק, להכרת-היקום: את חופשת ראש-השנה הוא בילה באוסטרליה. בדרכו לשם הוא עבר בפפואה (גיניאה החדשה).

הנחקרים: התנכלות

פוליטית

יותר מ-10 ממשלתתפי ועידת-הא"ם בן-נורה כבר נחקרו במישטרה. רובם משרבים לענות לשאלות החוקר, סגן-ניצב אבי טרר מיח"ם (היחידה לחקירת פשעים), ומסבירים את סירובם בנימוק שהחקירה אינה אלא התנכלות פוליטית. החוקר הודיע להם שהחקירה נעשית לבידור העובדות, לבקשתו של היועץ המישפטי לממשלה, ואין זה ודאי כלל שבעיקבותיה יוגשו כתבי-אישום.

לא ברור עד כמה מדויקים מקורות המידע של המישטרה בשאלה מי ומי בנוסעים. עורך-הדין הירושלמי אברהם ברדוגו זומן גם הוא לחקירה, אף שלא היה בזמנו כלל. החוקר הנבון, שהועמד על טעותו, נאלץ להסביר, כי קרא את שמו של ברדוגו בספקולציה עיתונאית, שהתפרסמה לפני הנסיעה.

בינתיים ממשיכה ר"ח במסע ההשמצה שלה על הרשימה המתקדמת לשלום. ביטאונה בערבית, אל אית'חאד, דיווח השבוע לקוראיו על ארבעת הח"כים שהשתתפו בוועידה באופן הבא: הח"כים של חר"ש "זומנו לחקירה" במישטרה, בעוד שהח"כים של המתקדמת "הוזמנו לשיחה" במישטרה. האבחנה היא ברורה לכל מי שקורא בקביעות את הביטאון הקומוניסטי, המנסה בשיטתיות להדביק לאנשי המתקדמת תווית של סוכנייה-שילטונות.

"אל סינארה" לא גילה

המקומון הנצרותי, "אליסינארה", שהבטיח כי יפרסם השבוע גילויים דרמאטיים מי מבין ממשלתתפי המיושגש בזמנו קיבל ציקים מאש"ף, ובמה, לא פירסם דבר. בגילוינו החדש אין מוזכר עניין הכסף כלל.

תחת זאת פירסם לוטי משיעור, עורך השבועון וידרו האישי של יוסי שריר, את הרשימה השמית של המשתתפים, ואיזה אירגון יצג כל אחד מהם.

מפורסמים בעפר וסלע

במועצת-המנהלים של עפר וסלע, החברה הקבלנית הפרטית שבנק-אינווד ביקש למנות לה כונס-נכסים, חברים ש-רהאוצר לשעבר יגאל כהר-אורגור והמפכ"ל לשעבר הרצל שפיר.

לפני שלוש שנים היה מצבה של החברה מצויין, ואז נזקף הדבר בין השאר לזכותו של איש-ציבור אחר, ששימש אותה כיועץ בשכר: הח"כ עזי אמוראי, אז חבר ועדת-הכספים של הכנסת והיום סגן-שר-האוצר.

אחרי ה"לביא" —

לולב

ועד עובדי התעשייה האווירית נרגע, כנראה, מהמאבק בביטול פרויקט ה"לביא", וחזר לעיסוקיו הרגילים. כמדוי שנה בימים הנוראים, עסק הוועד בשבועיים האחרונים באמרוגנות לאירוע דתי, המי כונה, "כנס התעוררות" וגם, "בר ברב דחד וימא". הכוכבים באירוע זה היו הארמוני-מקאליב והראשון לציון מרדכי אליהו. הוועד גם דאג למכור לעובדים בייל-הזול ארבעת המינים באריות מהודרות, בהכ" שר הבר"ץ של חסידי בעלז (22 ש"ח). ניתן גם לרכוש בנפרד אתרוג (8 ש"ח) או לולב וזהם (16 ש"ח).

בשיא המאבק על ה"לביא", הכריזו אחד מראשי הוועד, כי העובדים מאוכזבים מעמדת השרים הדתיים, וייתכן כי יענישו אותם בכך שפסיקו את הפעילות הדתית בתעשייה האווירית. בינתיים הגיעו הימים הנוראים, והאיומים נשכחו כלא היו.

השיבוצים של נחמקין

במישרי-החקלאות סוערות הרוחות על שיבוצים ברבבות שקלים שעורך השר, אריק נחמקין, בלישכתו התליאביבית. בלישכה טוענים כי קירות הבניין מתפוררים מכחוז, וכי השיפוז היה רחוק. ההוצאה היא מסעי-הבינוי שבתקציב המישר. העובדים הממורמרים טוענים, כי יחידות רבות של המישר פוזרות בצריפים עתיקים, מימי המנדט הבריטי, ואיש אינו דואג לשפץ אותם, בעוד שלשר יש לישכה נוספת בירושלים.

ליוינגר יחסל קהילות

משה ליוינגר, שהגיש כי הוא נדחק אסיאט ממעמדו בגוש-אמונים, פותח בקרב הגדול על עתידו הפוליטי. ליוינגר מכריז כי גוש-אמונים ובני-עקיבא נבשלו בהבאת יהודים לארץ, ומציע הקמת תנועה חדשה בראשותו, ש"תחמל", כלשונו, "את כל הקהילות היהודיות בעולם ותעלה אותן לארץ".

עליאן התלונה שוב

העצירה מבית-לחם, עיטאף עליאן, החשודה בחברות בהתארגנות-מכונית-תופת, התלונה כי שוב הוכחה קשות, הפעם אחרי שכבר הסתיימה חקירתה בירי השב"כ. שופט

ירושלמי הוציא צו המורה לשלוח אותה לבדיקות בבית-חולים. בפעם הקודמת כשהתלונה העצירה על עינויים, היא היתה חבולה באופן בולט וגלוי לעין, כשאפה שבור ועל גופה שיטפידים. הפעם נמנע השופט מלפגוש בה פנים-אליפעם, והוציא את הצו בלישכתו.

"תודה" לדליה לביא

ברשתות הרדיו בגרמניה מושמע בהצלחה שיר חדש של דליה לביא, בגרמנית, לפי מנגינה של אליל-הזמר היווני דאלארס. לביא היא הישראלית השניה המאמצת לעצמה את אותו הלחן. הראשון הוא חיים משה, המשתמש בו בשירו "תודה".

בגליל מחכים לאולסי

עסקני כדורסל בקריית-שמונה ובקרי בוציה-גליל סבורים כי לפנייהם הזדמנות היסטורית: הם פנו לחרות לפיד, המנסה לשחרר את אולסי פרי מהכלא האמריקאי, והבטיחו לספק לו שיקום על הפרקט של הקבוצות שלהם. לפיד סבור, כי פניה ישראלית רישמית לארצות-הברית לחון את פרי תיענה בחיוב.

שמעון עשור נגד

מחצבות כפר גלעדי

שמעון עשור, עורך המקומון מבט לקריה של קריית-שמונה, התלונן במוצאי יום-הכיפורים במישטרה על פריצה למישרו. בפריצה נלקחו מיסמכים הקשורים לחקירה עיתונאית.

לפני שלושה שבועות האשים עשור את מחצבות כפר-גלעדי בזיוף תעודות-מישלות. לטענתו, נוהגים במחצבה הקיבוצית למלא שתי תעודות לכל משאית יוצאת — תעודה אחת, אמיתית, המיועדת ללקוח, ותעודה מזוייפת, להצגה לפני שוטרי-התנועה. בתעודה המזוייפת רושמים כמויות מופחתות, והתרגיל מאפשר לחרוג בעשרות טונות בכל משאית מן המעמס המרבי המותר, ולחסוך בהוצאות-הובלה.

עורך-המקומון הגיש תלונה למישטרה ברוח חשדותיו, ואף הגיש מיסמכים התומכים בגירסתו. מיסמכים דומים נוספים נותרו ברשותו, וכמה מהם נגנבו בפריצה השבוע.

המישטרה לא מחרימה

המישטרה לא הפסיקה לשתף פעולה עם הקרימינולוגים באוניברסיטאות, מוסר סגן-ניצב עזי גונן, דובר המישטרה, בתגובה ליריעה שהופיעה במדור זה.

"קורה שאנו רוחים בקשה של חוקרים לספק להם מידע סטטיסטי", אומר גונן, "בעיקר במיקרים משני סוגים: אם יש מניעה על-פי חוק, למשל כשהמדיע עלול להסגיר והותו של אדם בעל רישום פלילי, וגם אם דליית המידע ועיבודו מטילים עומס רב על המחשב המישטרי, העמוס ממילא. כאשר ניתן השרות המבוקש לחוקרים, זה נעשה בחינם. לעניין אין כל קשר לניצב יגאל מרקוס".

נתייטים נגד העיריה

עיריית נתניה תיאלץ להסביר בבג"ץ כיצד היא מנהלת את ענייניה הכספיים, ומדוע היא רוצה לגבות מהתושבים מס מיוחד של 25 מיליון דולר.

העיריה החליטה לגבות את הכסף לצורך עבודות-ניקוז. עמותת תושבים שפנתה לבג"ץ, באמצעות עורך-הדין אבי הורוביץ, טוענת שהעיריה גובה ממילא בכל שנה מיסים סדירים לתיקון תקלות בכיוב, וההוצאה הנוספת תטיל מעמסה של מאות דולארים על כל מישפחה בעיר, ללא הצדקה.

הוכעת הגליון הבא של

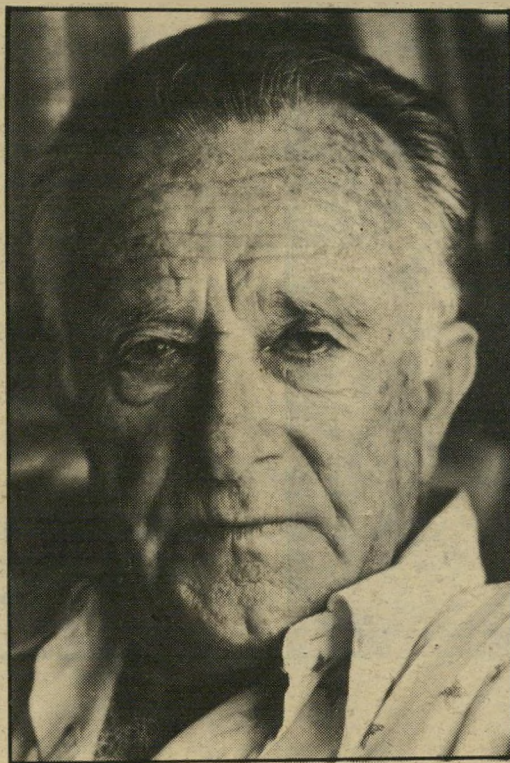
העולם הזה

חוקים ביממה

ניתן יהיה להשיגו בכל הקיוסקים ברחבי הארץ ביום השלישי הבא. ה'צו באוקטובר בתל-אביב הוא יופץ כבר ביום השני בערב.

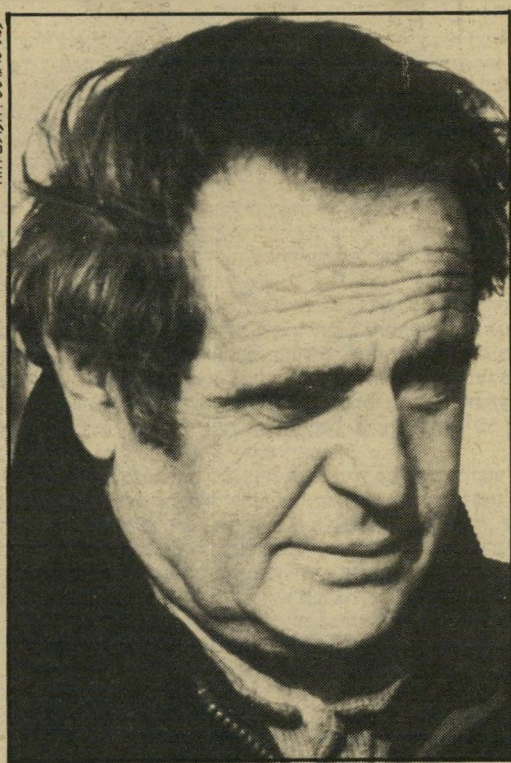
יעקב
אורלנד

לאחר
קריאה
ולאחר
זמן

חיים
גורי

יחיאל
דינור
היקר,

ענת סרנסקי, תעלום חזק

היום פגשתי בירושלים את ד"ר רולאנד בסטיאנס. לראשונה התראינו בשידור מוסף המוספים שעסק בין השאר בסיפור החדש הצופן: אדם. הוא השיב לשאלותי של דן מרגלית ושלי על משמעות הטיפול ביל.ס.ד. שעברת במירפאה של אביו, במחלקה הפסיכיאטרית, באוניברסיטה הממלכתית בליידן שבהולנד, לפני עשר שנים. לאחר המישרד שוחחנו, קבענו שניפגש ואכן נפגשנו. עסקנו כך ובסיפור.

לפני המישרד קראתי את כתביהידי וגם טילפנתי לביתך והחלפנו דברים ושוב חזרנו ושוחחנו טלפנית. חשתי כי אתה נתון במתח רב וגם אמרת לי כי עלה ברעך. "לשרוף את הדפים האלה", הן, כך שיערתי בנפשי, בשל אימת החשיפה הזאת והן בשל הספק שקינן כך לגבי ערכה הסגולי כתעודה סיפרותית. אתה גם אמר ב"ראשית דבר" שלך שם, בעמוד הראשון: "... הנה קרא בשמי, והנה אני שוכב כאן ערום ומצפה לראות עיניך עין את הנורא מכל פחד — את גילוי הסוד: סודם של סיוטים הפוקדים אותי לילה לילה זה שלושים שנה".

חשבתי, שאם הלכת לשם, לליידן, אל ההתנסות הזאת, משמע מוכרח היית ללכת, ואם כתבת את סיפורו לפרטיו סימן הוא שהיית חייב לכתוב גם את המגילה הזאת, את המיטמך הזה היחיד במינו, להעניק את הדברים לנו, הקוראים. אלה שהיו שם איתך בשנים הרעות ההן ושרדו לחיות ואלה שלא היו שם, כמוני, בני הזמן הזה ובני הזמנים שיבואו. בארצנו ובעולם כולו.

אני, כאמור, לא הייתי שם. הירבתי לקרוא את שנכתב על אושוויץ: מיסמכים, תעודות, זיכרונות אישיים של תלויים וקורבנות, פרוטוקולים של מישפטים שנערכו בהם סופר הסיפור, סיפורי יפה לצורותיה וסוגיה. ראיתי יצירות אמנות שעסקו בה, תמונות ופסלים, ציורי שמן וציבעימים, רישומי פחם. צפיתי מאות שעות בסינרטיעורה העוסקים בה ובסרטים אחרים שסוגנו בעיקבות גילוי המציאות היא. שוחחתי אישית איך-ספור שיחות עם אנשים שהיו שם ושרדו, ריאיינתי ניצולים. כעיתונאי סיקרתי את מישפטיאייכמן בירושלים מיזמו הראשון עד האחרון. היו שנים שבהן עסקתי רק בכך. לפני שנים, ביולי 1981, גם הגעתי לאושוויץ, לאחר ימים רבים, והיא כמוסיאון לחרשות המוות, בירת "הפלאנטה האחרת", כדבריך. מבחינה זו, לפחות, אני אמור לדעת משהו על ההווה היא אף שלא הייתי שם.

אני חושב על כך כעת למיקרא שורה שלך: "איך אסביר לה (לרעייתך) שפרופ' באסטיאנס לא יוכל להיות לי אפילו משענת הקנה הרצוף. כי פרופ' באסטיאנס לא היה באושוויץ, ואפילו מי שהיה באושוויץ אינו יודע אושוויץ מהי. גם לא מי שהיה שם שנתיים-ימים כמוני. אושוויץ הריהי פלאנטה אחרת, ואילו אני, יצורי אנוש שעל האדמה הזאת, אין בידינו המפתח לפיענוח הצופן הזה שאנו קוראים לו אושוויץ".

הדבר נועל בפנינו, כביכול, כל שער להבנת הדברים. אולי משום כך גם התעלפת על דוכן-העדים בירושלים. התובע הקורא בשמך דינור אחר כך את שני ממריך, ששמרו על פיצול מודע. הרי מי שהיה שם כעת המקיים שכועה הוא ק. צטניק העולה מתוך הזמן והמרחב ההם. והנה אתה נקרא כיחיאל דינור לספר על כך במדויק לפני בית-הדין. ראיתי אותך בעלפונך וגם כתבתי למחרת בלמרחב (8.6.1961): "... מודע הביאו אותו אל דוכן העדים? כלום סברה התביעה כי האיש הזה יצליח לחולל בנו את נס ההיכרות עם הפלאנטה ההיא, אשר ממנה בא אלינו, נס חריפעמי העולה ממלותיה ומישפטיה של שפת אנוש? קרה כאן הבלתי-נמנע. נסינו הנואש לחרוג מהערוץ המישפטי ולשוב אל כוכב-האפר, כדי להביאו אלינו, היה נסיון איום מדי עבדו. הוא נשבר... הוא ניסה לצאת מתוך ההכללה המצפה, ניסה להגדיר, כנפיל, את מהות העולם ההוא. הוא הקדים את המאוחר... הוא ניסה להיות יותר מאיש הבא משם. הוא ניסה להיות באיכות השבועה שקימה אותו בחיים, כדבריך, וחלק מחשבון ההשגחה... בעצם אמר את הכל, כל שעתידי היה לומר לאחר מכן הית, מסתבר, פירוש יתר".

גם פה, בספר החדש הזה, אתה עוסק במבצע עיניהם של ההולכים — עיניהם מביטות כי ועיניי מביטות בהם, עיני ההולך בעיני הנותר, תחת שמים שותקים מעל וארמה שותקת מתחת". מי אני שאוכל לשפוט את צורך במסע הזה, מסע היל.ס.ד. אל אשר היה שם. ישנו משהו מגרה ומרתיע בקריאת רוח ההתנסות הזאת וגם אני שאלתי את עצמי בעת קריאת הדברים: האם יתגלה בעזרת הסם הזה, בשימוש פואי מבוקר, מימד חדש ביצירתו של ק. צטניק שהיה לדינור בגלוי? מה ייאמר ולא נאמר עדיין בסלמנדרה, בבית הבובות, בפפיל, בהעמוסות, בכוכב האפר? מה יסיף הטיפול הזה לא רק לנפש המתייסרת כל כך אלא ליצירה הסיפרותית שלו? הן כסופר כתב הוא עד עתה את הדברים, בגוף שלישי. והנה עתה גוף ראשון או גוף ראשון ושלישי יחדיו.

ד"ר רולאנד באסטיאנס הסביר לי כי "הטיפול הוא אמצעי להחזרת אדם אל ראשית הטראומה. ישנם אמצעים תרופתיים או היפנוטיים. ישנה סכנה שהמטופל "יברח". החשיפה היא כה קשה שאתה בורח" אל אמונה ושיכחה". הוא גם סיפר לי כי לפני עשר שנים זכר אירוע שפקד אותו כאשר היה בן שלושה חודשים ושמע את צעדי הגרמנים שבאו לאסור את אביו, שהיה איש המתת הוולנדית. אינני יודע איך שיטה החזירה אותו. הוא אמר שניתן להחזיר אדם גם אל חוויות התקופה העוברית.

ד"ר רולאנד באסטיאנס מצייח כי אחר-מתוך-שש-מאות שנה במחנות הריכוז, ובאושוויץ אחר-מתוך-ארבעת-אלפים. החוקים ששאר, לא רווק החוקים מבחינה פיסית אלא מבחינה נפשית. "פיתוח מנגנוני הגנה, ריסוק האנטגונו... אך מה שמאפשר לו לשרוד מכבד עליו להשתחרר לאחר השיחרור. הוא חי בגטו הריגשי שלו. בונה חומות ולא מצליח לצאת. דבר לא חוזר ודבר לא יוצא. מדובר, כמוכן, באלה הנוקטים לסעד נפשי..."

זהו תחום מפחיד שאינני מתמצא בו כהלכה. לי, כקורא, הספיק ספריך שכתבת עד עתה וכמעט

(דברים בשולי סיפורו של ק. צטניק, הצופן: אדם)

כל אדם נושא בתוכו את גיהנומו, ככל שהיקרה גורלו. אם לפי סארטר, גם גן-עדנו של אדם נטוע בו פנימה. יהודי אחד, משיכמו ומעלה, נשא פעם את צלובו למוות שלוש-עשרה תחנות בנתיב הייסורים. שלוש-עשרה תחנות משך יום אחד בלבד. עד שקרס, משיכמו ומטו, נקב ומדורק, והפסיד באוזניו שומעיו: "סלח להם אלוהים, שאינם יודעים מה הם עושים". יהודי אחר, כאלפיים שנים לאחר-כך, שש כנפיים לכתפיו, נושא את צלובו אלינו ממרחקי כוכבי-שאינורמכאן, בלי שום תחנות בדרך, וניצלה בגיהנומו שנות-אפר ושנות-אש, יוסיוס ושעה שעה מאז נסיקתו לחלל, והוא מפטיר באוזנינו השכם והערב: "אין סליחה להם, משום שידעו היטב מה הם עושים".

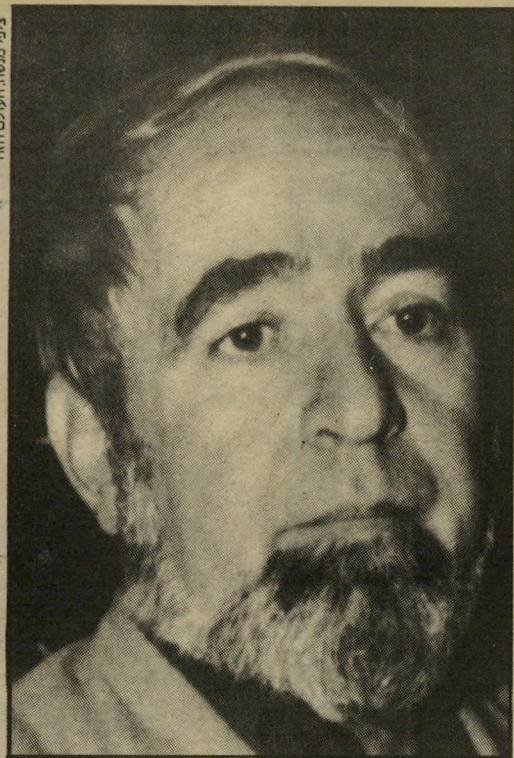
סיפורו החדש של ק. צטניק, לאחר סלמנדרה ובית הבובות. אינו "גן-עדן", כמוכן. אך גם אינו עוד אור מוצל מאש של גיהנום. אינו יכול להיות שוב כזה. מי שחווה פעם את התופת וניסה לתארה-כמו, והשטן הינחה את קולמוסו והיתיר לו מיכוות-אש שהפכה היא עצמה לשואה מתמשכת מעבר לזמן ולמקום, שואה אישית לכורה ומסוגרת כצינור, שאין מנוס לו ממנה אלא בקץ הגוף או קץ הנפש, הווה אומר: מוות או טירוף — מי שבך חווה את האימה, הבלתי מושגת עד כה על עפר-כוכבנו, הבלתי-מוכנת לרוח אנוש, אינו מסוגל לתארה-כמו פעמיים. האפוקליפסות הנחרדות של דיכרר הימים יכולות אולי למצוא כפילות לעצמן. זו, שבאה מעבר להוויות דיכרר-הימים, היא יחידה לתולדותיה.

אפשר, אפוא, להבין, תוך כדי קריאה, למה דומה כל-כך סיגנונו של ספר חדש זה לרשית "הספה הפסיכיאטרית", המתנהל כאילו על מיימנות, במין לחשינח של העלאת אוכות מארץ, שעה שנחשו ועקרביו שורצים במעמקים, וחוללים סביב לאש ומתייראים לקרב אליה. מדי פעם מסייעת זריקת ה-L.S.D. לפרוץ מחיצה אחת, לשחרר שרץ מן המאורה האפלה, ולחזור אל אור-היום ואל שפית-הרעת. אבל אין זו שוב אותה דעת. דעת שעמדה מקרוב כל-כך על דעת הדברים, אינה יכולה שוב להיות אותה הדעת. וכיוון שאינה אותה הדעת, גם אינה יודעת שוב לכלכל את המסר הנוצר מן הכיבוש, כמאז.

אבל אין זו נסיגה ווראי לא חולשת-דעת. אני סבור שגם ק. צטניק עצמו לא נתכוון לכך. ואם יאמר לי שהוא פוחד מפני עצמו ומפני מה שגרם לו הזמן — אאמין לו ואבין לו. גם אצדיק בלא רתיעה את חיבורו של יומן-התראפיה הזה, שהוא כמין ססתום אחרון לבקיעת שארית הלב מלוע הריהגעש. אחר-כך לא היא איכפת לו דבר. אחר-כך יכסה ענן את פיה-פצות הענק, ואד יעלה מן הארץ להשקות את פיצעי ההר. והחידה תישאר חידה.

התהיה המעניינת (אם בכלל אפשר להשתמש כאן בתארי-פועל כאלה) במיהותו של היצור האנושי (ועימות המבטים שבין הקורבן לבין רוצחו, או אפשרות החילופין שביניהם), או הרחקת המצב המיתי אל תוך עלילת אושוויץ באמצעות המיסתורי (ובאמת — וכי איך אחרת ניתן להמחיש קאטאסטרופה נפלת, אנטריאלית ובלתי-משוערת שכזאת?) באמצעות אותו צופן סמאנטי שבציור-האומיות המאני, המציל אותו מדי פעם מן השטן, כמין קמיע, שהוא עצמו אינו יודע מה משמעותו — יש בהם כדי לאלץ את מחשבתנו להרהר בפלצות כמניחה יסודות של אמונה רתית, כביכול. ולא היא. אומנם כן, נאמר. "פחד אבי יצחק", אבל הפחדים הפרימיטיביים הקמאיים של המיקרא כבר מצאו להם מזמן פרשנות פילוסופית ותבנית יותר, המפצה הן את שיכלנו והן את יצר הנסתר שכנפשונו.

אם ללמוד מוסר-השכל מספר קשה ונחרד זה, הייתי סבור שאפשר למוצאו דווקא בצורה ובניסוח שאלותיו של הפרופסור באסטיאנס, המלווים בהורקת ה-L.S.D. בחינת "טרא בטרוא פגע", לאחר "אינש באינש לא פגע". בחינת כימיה, שמרכיביה פורצי חומות בדעת-אנוש ובהתנהגותה, אל מול כימיה אחרת שנהרסה עליידי אותה דעת עצמה. ואיך זיל גמור. סוף-דבר: ספר שיתבע מאיתנו מתן דעת, ובמהרה — אם רק חפצי חיים אנחנו.

באותיות דינור

חשדתי בהיתנסות הזאת. אינני יודע את כוחה המשחרר מכלא „המגובל“ — „לימיטר“ (Limited) בלשוננו אל הרה-לימיטר“ (Delimited) — ומשם אל מרור נוסף של פתיחות-יתר המאפיין את הסופר הרגיש. הסיפור לדורותיה לא התנסה מעולם בהוויה ההיא, שבתוכה עברו שנתיים מחייו. היה מי שאמר כי התגובה ההוגנת היחידה על כך היא שתיקה. אך אנשים כותבים וכותבים בכל צורה אפשרית. משמע שאי-אפשר אחרת והשתיקה עלולה להתפרש כתבוסה, כוויתור, והיא נוגדת את הטבע האנושי ושללית מאנשים את הוכחה והחובה לומר דברים מול סכנה ממשית מאוד, כי יש חשש שהזמן העובר פועל לטובת הרוצחים ולימין המכחישים, הגוזלים מהמתים את מותם לאחר שנגזלו חייהם. אתה פנית אל היל.ס.ד. ואתה מסביר זאת: „הל.ס.ד. — חזקה עליו שהוא החלון המרחיב את שדה-ראייה אל מעבר לגבול שהציב לנו המוח... כלום אפשר לראות בעד חלון הל.ס.ד. את שמעבר למסך שהוריד העילפון על עיניי? ...האם המפתח לסיטוים שלי נמצא בצופן היל.ס.ד.“

ואתה בא בשערים האלה, ב„טראנסים“. מתחיל המסע. „כל האורות נדלקו. מעולם לא ראיתי אורות דומים“. מתחיל המסע לאחור אל הילדות אל עינות הויכרון אך להלן הרבי שלך מתחלף ברמות יהודי ירוי בתמונה מוכרת וכבר „נרלקים אופקי השמיים ומתלהטים בזהר כחול מזור שכמותו לא ראיתי מימי“. הצבעים הפסיכרליים. עירבול החושים: „לא ידעתי שאפשר לראות מילים עשויות קול“. כבר היה כדבר הזה במידבר — „והעם רואים את הקולות“; והיה משורר צרפתי, ארתור רמבו, שראה בצבעים את אמות הקריאה.

זה תחום קשה ומעורר חשדות וגם תגובות הרמת גבה ותימהון ספקני: מה באמת מתרחש שם? אך זכותך לראות, כתוספת מאוחרת, „פני אלהים מסתתרים בענן... נגוהות של ירוק, ורוד וצהוב...“ והלאה, נאמן מאוד, לפי עדותך, רואה את כתובת „שיווית“, שהיכרת מעל עמוד התפילה, „על האופק של שמי אושוויץ. כאן בוער הוא כלפיד, נוגה בצבעי הקשת“. אולי מי שלא עמד בכפל ההיתנסות הזאת לא יבין זאת בתחילה. אך המסע הזה מעלה פרקי מכאוב וכוח העומדים בפני עצמם, כמו מחוץ לרצף הטיפולי, כדברי שירה חזיונית שניתן לשוב ולקרוא בהם, ישר והפוך, ולשוב אליהם גם בבדידותם כעוד עדות, יחידה במינה, על הלא ייאמן.

ישנם פרקים בספר הזה שאני מתקשה לרדת לסופם כמו קטע התחלפות התפקידים עם עלות זכר פני הגרמני המוביל אתכם לקרמטוריון בשעת הבוקר המוקדמת: „בו ברגע תקפתני זוועה שכמוה לא ידעתי מעודי: אם כך הוא, הרי יכול היה לעמוד כאן במקומי, שלר ערום במשאתי, ואילו אני, אני יכולתי להימצא שם במקומו, בבוקר קר שכוה, רואג לשלוח אותו, ומיליונים כמוהו, לקרמטוריון — וכמוהו הייתי גם אני מפקח, משום שהייתי מעריף, כמוהו, להוסיף ולשכב במיטה בבוקר קר כזה... אהה, אלהים, אל רחום ותנון, כלום אני הוא שבראתי את אושוויץ? שחרי לא די שגרמני זה שלעיניי, סמל גולגולת-המוות על כובעו וירדיו תקועות בכיסי מעיל ה.ס.ס. שחור, יכול להיות במקומו, אלא שאני — וזו הנוראה שבזוועות — אני הייתי יכול להיות במקומו!“

האומנם, יחיאל דינור, זו „הנוראה שבזוועות“? מי אני שאציג בפניך שאלה זו, אתה שהתמחית בכולן. האם העיר ההיא היא העולם כולו ובתת המודע של הנרצח שוכן הרוצח? האם כולנו כבני-אדם מועמדים לכך?

„הא, אלהים, אל אלוהי שמי-אושוויץ... אתה היודע כי ברגע זה שנינו, השולח והנשלח, שווים אנחנו כבני אדם: יצורי כפף, ברמותך וצלמך.“

אלוהים הוא גיבור ראשי בחזיונות הספר הזה והוא מתגלה ומעומת בכל ההקשרים האפשריים. אני, כאדם חילוני, אינני יודע מי סכל שם יותר — האם הכופרים, חסרי האל, התופסים את מצבו של האדם כ„אוטונומי“ בעולם או המאמינים, כמור, אל מול חידת דרכיו הנסתרות של האל. ריאיתי פעם לאורך תיעוד קולנועי יהודיה מהונגריה, בת למישפחה דתית מאוד, שהיתה שם כילדה קטנה. נתלוהה לסיפור הסבל המיוחד והנוסף של העוזבים מאל. אך כתיבה איובית כזאת יכולה להסתפק בהרבה פחות מאשוויץ כדי להתגלגל עד קצה העולם ועד תום הזמנים.

כעיתונאי ממישפט אייכמן האונתי יום אחד לעדות ממושכת של יהודי פולני, ד"ר וולאס, המתגורר בארצות-הברית. דיבר שעות והשתמש רק בפעלים, לא בתואר ולא בתואר-הפעול, כמדווח ולא כמעריך, כמו בואנר סיפורי מיוחד. מסע הסם שלך אל המעמקים מעלה גם קול רממה דקה, גם סימפוניות ציבעונין רועשות וחזיונות סוריאליסטיים כמו בתמונות של דאלי, והוא פועל על כל החושים. הלכת בכיוון ההפוך.

האם יכולת להגיע למה שהגעת בספר הזה רק באמצעות הטיפול ההוא? אינני יודע. ומה חשוב ממה? האם הקלה כלשהי, משחררת, שהתרחשה כך או התגלות כוחות נוספים כך, כסופר, לאחר שתיקה של עשר שנים? עכשיו אני גם פה וגם שם, אתה אומר על הפיצול המתאחד כך, „ובעיניי שלי אני רואה את מוחי מבפנים“. עד היכן הירחקת? הרופא ראי ידע זאת. הוא אומר לך, כדרכיך — „לולא הערתי אותך, שוב לא הייתי יכול להחזיר אותך. היית נשאר שם, אבוד בשטח ההפקר. אני חייב לעקוב אחרי הירחוף שלך, להחזיק אותך קשור אליי בחוט שהוא רק מאוד. וכשאתה מגיע ממש אל קצה החוט שבניי הרי עליי להחזיר אותך, שאם לא כן אתה עלול להישאר שם.“

בספר הזה חוזרים ומפיעים יסודות ומרכיבים שנודעו לנו מספריך שקדמו לו אך הם מתגלגלים בו בסדר אחר, בדחיסות שונה, בחריפות מגורה ומיקצבים אחרים. אומר לך את האמת, לא פעם הצטערתי על התוספות הענייניות, „העיתונאיות“, על דרך הטיפול, וחשבתי כי די במראות המתגלים כדי לתת את התמצית והעיקר, רק הפנים הזה הנחשף והמואר לאחר שנות האלם. אך אולי אני טועה, וחשיבותו של הספר עולה רוקא מהשטנון הזה, גם מסיפור המעשה כפי שאירע בקליניקה בליידן. טוב עשית ששמרת את הרפיש האלה ולא העלית אותם באש. אינני יודע כיצד יגיבו קוראריך. זה יהיה, ללא ספק, ספר שנוי במחלוקת אך דווקא שם תהיה תהילתך. זהו ספר שאסור לקרוא פעם אחת, ורצוי ובמעט חובה לשוב אליו בכל סדר שהוא. הוא לא ביטוי למהלך מן המוקדם אל המאוחר, לפי סדר הדברים, אלא תנועה מעגלית וחוזרת. ובו לראשונה היית לאחר, עם הפה והשם, עם דינור וק. צטניק.

רצית במסע הזה וגם ידעת מפניו. בטראנס השני אתה מבקש מפרופ' באסטיאנס: „יתן לי גם הפעם להישאר רק בפרודוריו של הגיהנום,“ אתה מבקש „להתרגל בהדרגה“. ואכן, אטיאט אתה מגיע אל „ליבת הכור“.

אינני יודע מדוע אומר פרופ' באסטיאנס לרעייתך כי „לעוד שני טיפולים לפחות זקוק בעלך“. זו קביעה רפואית. גם בנו, בשיחתי עימו, חזר על כך, לאחר עשר שנים. אני כקורא דן בתוצאה הסיפורית ומסתפק במה שהיה. ישנו משהו נבוי בכך. הרי לא נסעת לליידן כדי לכתוב עוד ספר אלא כדי שיוקל לך במיקצת. אך כך קרה הדבר: סיפור הטיפול הפסיכיאטרי מתגלגל ביצירה מועזת. מותר לך להגיע לכך בכל דרך שהיא, גם לשאול את הרבי שלך המתגלה בנגוהות: „רבי מהו שיינודר מנשמותיהם של 1.500.000 ילדים שרופים?“ אחר כך אתה משיב לשאלה הזאת עם הכתרת „אשמרתי למלך-מלכיהמלכים על כל העולמות“, לקול תרועת השופרות של שני המלאכים. שמחזאי ועזאל, המושחים אותו... „והוא נולד בלב התנור, במעברת-המסתורין של אושוויץ. מחומר חדש נוצר, חומר מיוחד במינו, תרכיבו שהופק מאדם של 1.500.000 ילדים חיים.“

יהיו קוראים שיחידלו כאן ויהיו שימשיכו הלאה, עד הסוף. ויהיו שיחידלו ואחר כך ימשיכו לאטיאט, וישאלו מה מצפה להם בטראנסים הבאים. מראה האם העירומה... מראה האחות, היפה בנשים, המקועקעת כ„זונת שדה“.

מה נעשה אנחנו שלא היינו שם? כל נגיעה בכך מציננו כמוה כחילול. על פחות מזה אומרים „אל תתערב, מה אתה יודע?“ אך אתם רוצים שנדע, שנקרא את כל שנכתב, לפחות זאת. אינני יודע, דינור, כיצד יגיבו קוראריך. כי בעורם קוראים את שקרה לך, אתה עוסק גם בהם כבני-אדם ומאלץ אותם לטחול חלקי „לפנים אהבתי להתבודד הרחק מיישוב בני-אדם. להתיידוד עם אושוויץ ינקשתי. עכשיו אושוויץ לפיתחו של אדם רובצת. באשר האדם שם אושוויץ, כי לא השטן יצר את אושוויץ אלא אני ואתה. כשם שלא השטן יצר את הפיטריה כי אם אני ואתה.“

היה שלום, דינור. עשית זאת שוב ואחרת. היה שלום. אני איתך ועם נינה שלך בימים הקשים האלה. מתפלל לשלומה, לשלומך.

אני
נא

מי שעמד שם, אחת בחייו, שלך אדם, ממתיק לקרמטוריון שיתפנה — נראה שנגזר עליו לעמוד שם שוב ושוב, בחלום ובהקצף, כל ימי חייו.

יחיאל דינור היה שם וק. צטניק כותב את סיפורו, שוב ושוב, פרק אחר פרק, בהפסקות של שנים, הפסקות לצורך התאוששות, אולי, הפעם, לראשונה, כתב בגוף ראשון. בגופו של האיש שטבע את המטבע על דבר הפלאנטה האחרת, של האפר.

אדם וא.ד.מ.ע. באותיות של אש, אותיות דינור. ספר? יומן אישי? כתבי-עדות? גם לאדם אין ז'אנר מוגדר, רק ארמז וא.ד.מ.ע. כלומר: צופן ולא ז'אנר. שהרי גם רמעות שאדם רמז ושהוא עוד עתיד לרמז, רמעות שעל הלחי ובמילון או בספר, אינן מכילות את זכר הגיהנום. כדרך שגם אף נותרה הזעקה אילמת, הגיעה רק עד לשיניים ההדוקות. פלאנטה אחרת תובעת שפה אחרת, צופן חדש.

מה שנותר מן העבר, מעבר למילים, הם הסיטוים, לילה-לילה, בשפת המראות. זה שלושים שנה — לפי עדות בעליהם.

ואז מתקבלת ההחלטה לנסות את הטיפול המסוכן. לחזור ולראות — ובמלים ובמודע — את מה שהעין נאלצה לראות אבל הויכרון הער מסרב לזכור.

ועוד עשר שנים יחלפו מאז אותו יום ביולי 1976 שבו החל פאציניט יהודי, סופר בישראל, לדבר אל פרופסור באסטיאנס ההולנדי בליידן שבהולנד, תחת השפעת האל-אסדי.

כמו אורפיאוס ירד לשאול, לדרוש במתים היקרים שאינם נותנים לו מנוח. אבל בניגוד לאורפיאוס — עליו דווקא נגזר להביט לאחור.

„קאן ניש לופה“ — אינני מסוגל לרוץ — אמר לאורפיאוס-דינור, בגרמנית משובשת, אחד מעמיתיו-בשאל תוך כדי צעירה. והדברים מתפרשים כאזהרה: מי שאינו מסוגל לרוץ בדרכי השאול לא ייצא מתוכו חי.

דינור יצא. ההיה זה באמת בזכות אותו צופן מיסתורי שלו, צופן החיים, לא הדמעות. „אני החיים! אני החיים!“ זועקת אצלו התולעת מתוך הקבר שאותו כרה במו ידי.

„מה אינך רוצה לראות, אדון דינור? מה אתה רואה? אמור, אדון דינור, מה אתה רואה?“ מפציר-משדל הפסיכיאטר, קצרי-רוח מעט, באחד ה„טראנסים“.

את מה שהוא רואה אסור היה לבדתמותה לראות. אסור היה לכפות על בדתמותה לראות, לזכור. אבל בהשפעת הסם מתרומם מסך אחר מסך עד שאינו יכול עוד והוא פורש מן הטיפול, חרף אזהרת הרופא.

וכעבור עשר שנים הוא כותב. סיפורת? חלילה. הוא עצמו נבהל מפני המילה.

את הצופן: אדם — אולי החשוב בספריו. והראשון בהם שבגוף ראשון.

לכבוד הוא לנו שבחר בדף חדש זה לשמש לו אכסניה.

ק. צטניק

העצומה:

אדמ

הספר בשלימותו – על כל פרקיו, חזיונותיו
ושעריו – יופיע בקרוב בבית ההוצאה –
סימן קריאה והקיבוץ המאוחד

(הקלטה): טיפול-ל.ס.ד. באדון די-נור,
בקליניקה שלי, המחלקה הפסיכיאטרית
באוניברסיטה הממלכתית בלידן,
8 יולי 1976.

ראשית דבר

ערום שכבתי במיטה. יכולתי עוד לראות את גבו המוצק של פרופ' באסטיאנס העושה ברשמקול ליד החלון. יכולתי עוד לשמוע את המלים, מילות-הפתיחה שהייתי עתיד לשמוע מפיו כל פעם, לפני כל טראנס של ל.ס.ד.

החדר בו שכבתי היה מרווח למדי. סמוך לחלון, לנגד עיני, ריחף עדיין אור בין-השמשות, אולם מאחרי מיטתי כבר היה החדר שרוי באפלה. ליד מיטתי ניצבו כורסה ושולחן. האחות העמידה בקבוק משקה וכוס בשביל הפרופסור, ובצעדי-הס נעלמה מן החדר. לבדי נשאיתי באפלולית, אני ופרופ' באסטיאנס.

לא ידעתי מדוע ברכי רועדות. פתח חתום כמו נפרץ בתוכי וממעמקים עלה אלי, כמו אז, אותו גל-אימים. אולי צמידותם של דברים היא שגרמה: הנה קראו בשמי, והנה אני שוכב כאן ערום ומצפה לראות עין-בעין את הנורא מכל פחד - את גילוי הסוד; סודם של סיוטים הפוקדים אותי לילה-לילה, זה שלושים שנה.

משנודע לניקה, רעותי, על פרופ' באסטיאנס - מזהה תסמונת-מחנה-הריכוז ("קאצט-סינדרום") המרפא את ניצולי-המחנות בשיטה חדישה של טיפול בל.ס.ד., מיהרה אלי ובשורת-ההצלחה בפיה.

לא אשכח את הסבל שסבלה בשקט ובהסתר בשל סיוטי-לילה שלי. כאחוז-קדחת הייתי ננער משנתי בזעקות חנוקות, שטוף פלגי זיעה, וניקה, הישנה לצדי, מנגבת במגבות את זיעת-חרדתי, תמיד בהלה ורחמים בעיניה.

דבר מוזר הוא שאינו מובן לי עד היום: כאשר ישנתי בשעות היום לא שלט בי הסיוט. על כן כמעט הפכתי יום ללילה ולילה ליום. "אהובי, בא הקץ לסבלותיך!..."

מה-מאד הבנתי לרוחה. כל העצב והמכאוב, הענות והסבל שהחניקה בתוכה שנים רבות פרצו עכשיו בסערת שמחתה על ההצלחה. ואולם אני חיבתיה בזרועותי ולא ידעתי איך אסביר לה שפרופ' באסטיאנס לא יוכל להיות לי אפילו משענת הקנה הרצוף. כי פרופ' באסטיאנס לא היה באושוויץ, ואפילו מי שהיה באושוויץ אינו יודע אושוויץ מהי. גם לא מי שהיה שם שנתיים-ימים כמוני. אושוויץ הריהי פלניטה אחרת, ואילו אנו, יצורי-אנוש שעל האדמה הזאת, אין בידינו המפתח לפיענוח הצופן הזה שאנו קוראים לו אושוויץ. איכה אחלל את מבט עיניהם של ההולכים למשרפה? הם עברו על פני, הם ידעו לאן הם הולכים, ואני ידעתי לאן הם הולכים. עיניהם מביטות בי ועיני מביטות בהם, עיני ההולך בעיני הנותר, תחת שמיים שותקים ממעל ואדמה שותקת מתחת. רק מבט עיניים ושתיקה אחרונה. אף הליכתם לא תישמע, כי יחפים וערומים הם הולכים אל המשרפה.

משך שנתיים-ימים חלפו-עברו על פני ומבטם בעיני. והזמן שם, בפלניטת-אושוויץ, לא כזמן כאן. כל רגע שם סובב על שיני גלגל-לכת אחר.

שנות-שאול ארוכות משנות-אור.

הם השאירו אותי אחריהם ומבטם בעיני. האם לא אחלל מבט זה אם אביאו אל המחלקה הפסיכיאטרית של פרופ' באסטיאנס בלידן?

חלפו שנתיים של ויכוחים ונסיונות שיכנוע. ניקה באסלן שבקלי-פורניה לרגל עבודתה האקדמאית, אולם גם משם אין היא מפסיקה לסרהב בי לנסוע אל פרופ' באסטיאנס. ספרים היא שולחת אלי, שכולם על נושא אחד-ויחיד: ל.ס.ד. ואני בוהה בספרים אלה, ורק צערה עולה אלי מהם. יש וייסורי אהוביך קשים עליך משלך.

על הקיר, מעל שולחן-הכתיבה, תלוי זה שנים תצלום שגזרתי מכתב-עת, ועכשיו פתאום אינני יכול לגרוע עין ממנו. מבטי בפניו של היהודי העומד לתצלום-מזכרת על רקע חיילים גרמנים עולזים, והוא מעוטר טלית ותפילין. עכשיו לראשונה אני שם לב לכך, שלא ברגיל בית-התפילין-של-ראש מחולק אצלו ש העברית, וזו נראית ככתר על ראש-היהודי. אפשר לומר שהוא בגילי.

עוד מעט יצטרף אל הירויים, הסדורים בשורה על הארץ למרגלות הקאמאראדים העליצים. אבל לא רגע הירייה חשוב כאן. זאת יכול כל אחד לראות באור הגנוז הבוקע מפניו של אותו יהודי. רק באושוויץ זכיתי לראות אור גנוז כזה פנים-אל-פנים - בבלוק-הבידוד החתום, הגדוש שלדי-אדם: מחכים היינו שיתפנה עבורנו הקרמטוריון. ואני

עומד אז לחוץ אל הרבי משיליוו. בגיטו התנגד הרבי שנתמרד גלויות נגד הגרמנים, מתוך הטענה שמרד כזה כרוך במוות ודאי. ומוות כזה אינו אלא איבוד לדעת, שהוא בבחינת איסור מן התורה. בעיניו של הרבי משיליוו, בציפייתנו לקרמטוריון, ראיתי אור זה הגנוז. אינני יכול לגרוע עין מן היהודי שבתצלום. פעמים רבות נמצאתי במצבו, אך להתעלות זו לא זכיתי. שכן הייתי שרוי בבהלה, ואור אלוהי כזה אינו מואצל על רגע של בהלה. אך ראה את הרוגע הנשקף מפניו! ראה עיניו המביטות אל המקום שבעוד רגע יפול בו! ידי שולבות ולא יוכל אדם לתארו, כשם שלא יוכל אדם לתאר את האור הבוקע מכפות-רגליו היחפות.

אני בוהה בערימת הספרים ששלחה אלי ניקה מקליפורניה. את כולם קראתי ודבר מהם לא דבק בי. אולם כחוט השני עובר בכולם הרעיון המשרד עכשיו פתאום אל מוחי: הנה חלון זה שלידו אני עומד, והקיר בו קבוע החלון - לכאורה מהווים שניהם הגבלה פיזית שאין לעברה. אף-על-פי-כן באפשרותי לצפות בעד החלון ולראות את הנעשה בחוץ. למרות המיגבלה הפיזית שביני לבין מה שאני רואה במרחקים.

הל.ס.ד. - חזקה עליו שהוא חלון המרחיב את שדה-הראייה אל מעבר לגבול שהציב לנו המוח, כל זאת בתנאי שאתה קרב אל סם זה כאל אורים-ותומים, ככהנים הגדולים במקדשים בימי-קדם. קללת האלים רובצת על העושים שימוש פלסתר.

וכך, בעמדי אצל החלון, הגעתי אל סף הפשר: כלום אפשר לראות בעד חלון-הל.ס.ד. את שמעבר למסך שהוריד העילפון על עיני? לשון אחר: האם נמצא המפתח לסיוטים שלי בצופן הל.ס.ד.? כלומר, בידיו של הפרופ' באסטיאנס?

פרופ' באסטיאנס, גבה-קומה ורחב-גרם, בעל ראש עגול ששערו כעין נחושת-קלל, משרדו מוצק וכבד וביתי כמוהו - קירות-ספרים סביב-סביב ומביניהם, בתרגומם ההולנדי, ניבטים אלי גם ספרי.

ישבנו, ניקה ואני, אל שולחן עגול בלב החדר. "פרופ' באסטיאנס", פתחתי, "רצוני שיהיה ברור מראש שלא באתי אליך הנה כפאצינט, אלא משום ששמעתי כי מצוי בידך מפתח לשער שאני רוצה לבוא בו. לפיכך, אנא, פתח לפני שער זה, ואתה, בבקשה ממך, הואיל-נא להשאיר אותי בפנים לבדי, עם עצמי."

אמרתי ולא יספתי. הסתכלתי בעיניו המלומדות של פרופ' באסטיאנס וידעתי: הוא הבין אותי היטב.

מה אתה רואה?
ואומר: אני רואה מגילה עפה
זכריה, ה', ב'

עכשיו הפעיל פרופ' באסטיאנס את הרשמקול תוך שהוא מפטיר את דברי-הפתיחה שלו. היום פנה לערוב ואפלולית היתה בחדר. שכבתי ערום במיטה ורגלי רעדו. ידעתי לשם מה באתי לליידן, ידעתי מה אני רוצה לראות כאן ועכשיו – והנה, ברגע האחרון ממש, תקפני פחד שכמוהו לא ידעתי אפילו שם ואז, במקום שהוא מקורו של הסיטוט. פתאום רציתי לזעוק: "עוד לא, פרופ' באסטיאנס! עוד לא!" כה נוראה היתה האימה מפני העומד להתגלות לפני.

אך במקום הזעקה, "עוד לא!" בקע מתוכי אותו לחש שמאחרי ארבע האותיות: א.ד.מ.ע. "מאליה בקעה מתוכי הזעקה האילמת. וכמו תמיד, באושוויץ, כשניצבתי עין-בעין מול המוות, הגיעה גם עתה הזעקה האילמת הזו רק עד שיני המהודקות, שסגרו עליה מלצאת. אכן, זאת סגולת-סגולתה: מעולם לא יצאה מכוחה אל הפועל, מעולם לא נמהלה באוויר מבחוץ. היא נשארה בפנים כלהבה כבושה. ד"ר מנגלה ראה אותה בתוך עיני. אצבעו לא הורמה כאות לרושמי המספרים: למשרפה!" נראה כאילו נדהם לראות מבט כזה בעיניו של שלד-

מוזלמן. מאות שלדים ערומים עמדו בתור מאחרי, ועד שהתאושש ד"ר מנגלה מתדהמתו דחפוני עוזריו הצדה. טיק-טק, טיק-טק, אין זמן. מאות עומדים בתור.

שנתיים ימים על פלניטת-אש זו ששמה אושוויץ. סלקציות אין-ספור ומיתות אין-ספור, ואת כולן עברתי בזעקת-לחש זו המסתתרת מאחרי ארבע האותיות העבריות הללו. כוחו של לחש זה, מאמין אני, חילצני מאושוויץ, ובשנת 1945, כשכתבתי את ספרי "סלמנדרה", ועודי בתכריכי-הפסים של אסיר-אושוויץ, רשמה ידי כמאליה את האותיות "א.ד.מ.ע." ליד שם הספר. מאז רשומות ארבע אותיות אלו בעמוד הראשון ליד השם בכל ספרי, בכל הלשונות. מו"לים וקוראים, ידידים ומבקרים, שואלים לפישרן של ראשית-יבות אלה, ואני און הסבר בפי. וכי יאמין מישהו אם אומר שארבע האותיות הללו שמרו עלי שנתיים-ימים על-פני פלניטת-אושוויץ?

עכשיו, משראיתי את פרופ' באסטיאנס עם המזרק בידו, שוב ניצבה הסכנה מולי: היעמדו לי כוחותי לראות את הסיטוט!

ולפתע

כל האורות נדלקו. מעולם לא ראיתי אורות דומים. הם היו בתוכי, מאחרי עיני. סינורו את עיני מבפנים, וכאילו בת-קול משמים דירדרה באוזני את המילים:

„אדון דיינור, אינך צריך לרעוד. הסתובב עם פניך אל הקיר, אדון דיינור.“

והן מגיעות לאוזני מתוכי, מגלגול חיים קודמים

ואני בן ארבע, יושב בין הילדים בחדר. מסתכל אל הרבי היושב בראש השולחן. הוא מאיר באש פלורסנטית ומספר מן החורש על אור-שבועת-הימים. פניו משתנים לסירוגין: פעם הוא כפי שזכרתי אותו, ופעם כפני היהודי המעוטר בטלית ותפילין, בתצלום התלוי מעל עמודי-הכתיבה שלי. אחרי שיוגמרו לצלם אותו יירו בראשו מאחור, אך קודם שיפול לשורת הירויים המוטלים סדורים על האדמה, נדלקים אפקי השמים ומתלהטים בזזזר בחול מזר, שכמותו לא ראיתי מימי. פאותיו של הרבי מפוזרות בהחזר-אור זרחני והיינו שקופים ומרחפים, לוא רק רציתי הייתי יכול להתרומם על גבי האורות האלה ולרחף אל האפקים. ואולם טוב לי כאן, מול הרבי. אושר בלי-תואר ממלא אותי ושוב אין לי צורך לעוף אל אורות האופק, שהרי הם כאן. ואני בהם. האורות והאופקים מרחפים סביבנו בעוד הרבי ממשיך בקריאת פסוקים מספרי-בראשית:

.... ויכולו השמים והארץ וכל צבאם —

ואני, נרעש, רואה את המלים כשהן יוצאות מפי הרבי. לא ידעתי שאפשר לראות מלים עשויות-קול. והאותיות אשיגחלים, שחורה על גבי אש לבנה.

.... ויכל אלהים ביום השביעי —

פתאום כבים כל האורות ואני נבהל יותר מכולם, כי יכול אני למשש את החושך. החושך בפי. אני חש בטעמו. אני חש את החושך בחכי, כאילו בלעתי חושך. אינני רואה את הרבי אבל אני יודע שהוא שם, במקומו, והוא בתוכי. ואני צועק: „רבי! רבי! מדוע? מדוע כזה חושך?“

„שא, שא,“ בא קולו של הרבי מקרב החושך בתוכי, „זהו האפלה!“

„מדוע אפלה, רבי?“

„כי מלחמה בין האדם לנחש.“

„מדוע מלחמה, רבי?“

„כי כך נגזר.“

„מדוע נגזר? מי גזר, רבי? מי גזר?“

„שאל את אלהים.“

„אלהים! אלהים! אלהים!“

„את מי אתה רואה, אדון דיינור? מה אתה רואה, אדון דיינור? אמור, ספר לי — — —“

ממרחקים נישא הקול ובא אלי, אלי.

לא-חושך בחיך-שלי-אושוויץ. אור ירוק סמיך. שערי הבלוק נפתחים ואנו נוסלים ממנו החוצה — כמו שנשלנו לפני בן מתוך הקרונות אל רחבת-הרכבת של אושוויץ — כי הבלוק דחוס שלדי-אדם הרבה מהביל. אני מביט אל שמי-אושוויץ ורואה את ליל-אושוויץ ביצר הוא סר ומשאיר את צבעי-אושוויץ ליום-אושוויץ החדש, הקרב ובא להחליפו. אני רואה את צעדי היום בבואו ואת סניו, ורואה את צערי הלילה בהתרחקו ואת אחוריו, ובין לא-יום ולא-לילה, המשאיות חונות. מחכות הן לנו בקידמת-הבלוק אצל שני חצאי של השער שנפתחו לרוחחה לפנינו.

„רראום! רראום!!! החוצה!!!“

צעקות של קאפואים, משרתי-בלוק וראשי-בלוקים — שנאלו! שנאלו! מהר! מהר! — אינם הוממים איש מאתנו. מאלינו אנו הולכים. אני רואה נהר שלדים, קולקטיבי-מערומים שוקט ממשפך מעצמו החוצה אל לועי-המשאית ואני בין כולם. אני רק רוצה להרים מעט את הראש, לנשום אוויר. אני נחנק, אני טובע. אוויר! אוויר! אוויר!

„מה אתה מרגיש, אדון דיינור? שתף אותי, אדון דיינור, ספר — — —“

כנף המשאית שמוטה. מעצמנו אנו עולים לתוך המשאית שתוביל אותנו אל הקרמטוריון. ודאי שאנו יודעים. עוד לפני היותנו למוזלמנים כבר ראינו את המשאיות האלו וידענו לאן הן מובילות. הפעם אנחנו המובלים. זה הסדר בסלניטה. אחורי-הליל ופני-היום. והמשאיות. ואנחנו. ואושוויץ. ובתוכנו הקרמטוריון. עד בוא התור. דרך-הטבע סה. כנף המשאית שמוטה ואנחנו עולים בכוחות עצמנו. קשה עלינו הטיפוס למעלה, אבל אנחנו משתדלים. כל אחד יכול לראות שאנחנו משתדלים. למה הקאפואים ומשרתי-הבלוק צועקים ומניפים אלות? אינני יודע אם האחרים מבינים, אבל אני מבין. הצעקות והאלות לא להאיץ בנו נועדו, איום של מקלות שוב אינו יכול לזרזנו. הצעקות נועדו לאזניו של קציין-ס. שהתקנות והסדר הטוב מחייבים אותו לעמוד כאן ולספק בשעה שהמשאית והחומר יוצאים לדרך.

למה הם צועקים ומניפים אלות מעל לראשינו? וכי לא מוטב היה לוא הושיטו יד לעזרה לשלד המתאמץ לעלות אל המשאית והרבר קשה עליו?

הפעם אני יודע כבר מה עתיד לבוא, את אשר יקרה לי. אני יודע שאתכנס להתחבא בתוך ארגז-הפחם שבעומק משאית-הענק. הפעם אני יודע הכל, רק אינני יודע מדוע. „רבי, מדוע?“ בשתי ידי אני אחז ברבי משיליו. „הלא תורה, רבי, שאלוהי-הגלות עצמו הוא שיעלה עכשיו לתוך המשאית במוזלמן...“

סני אלהים אני רואה מסתתרים בתוך הענן. וסני אלהים כסני הרבי משיליו — מזמרים שחין משונה. עור שלדו קלוף ומסוצל כקשקשי-עץ יבשים. עכשיו אני רואה היטב את צבעיהם של הקשקשים: נגהות של ירוק, ורוד וצהוב.

„מה אמרת, בני?“ מרים הרבי משיליו עניו.

„אני אומר שלעולם לא תבוא עוד רוחי-הים בעצמות הללו. חטאנו, הרבי משיליו. אתה התנגדת למרד בגיטו. הורחיתו ורדה עכשיו: חטאנו!“

„וכי אינך רואה, בני, איך נאבק עכשיו יעקב עם המלאך על גאולת עצמותינו? ובמאבק הזה אנחנו גירדהנשה! התחזק, בני. ברגע הזה היה חזק!“

„בשביל מי, רבי, נאבק עכשיו יעקב עם המלאך אם בני יוצאים במשאיות לקרמטוריון? בשביל מי, רבי, בשביל מי?“

„ררראוס! ררראוס!!!“ בחוץ אושוויץ שונה מזו שבה היטבתי לדעת, שהיכרתיה בשלדי. חוטי-התיל המחושמלים נראים כמתחת לעי-המיקרוסקופ המגדיל פי 10,000, כל עוקץ ועוקץ. אור השחר האושוויצי ממשי ואני נוגע בו בידי. אור קובאלט מתכת-יבחול. אותה משאית שמעם כבר עליתי אליה עכשיו היא אחרת. מה שאז לא ראיתי אני רואה עכשיו. כאז כן עכשיו אני עוזר לרבי משיליו לטפס במשאית לבל יחבוט מקלו של קאסו בגולגלתו. אבל עכשיו הרבי קל בנוצה. הרגשה יש בי עכשיו שיכול אני להרים את המשאית על כל השלדים שבתוכה, וגם אותי הנמצא ביניהם.

פתאום אני יודע מה שאין איש סביבי יודע, ואני צועק:

„רבי, מדוע?“

„כי כך נגזר.“

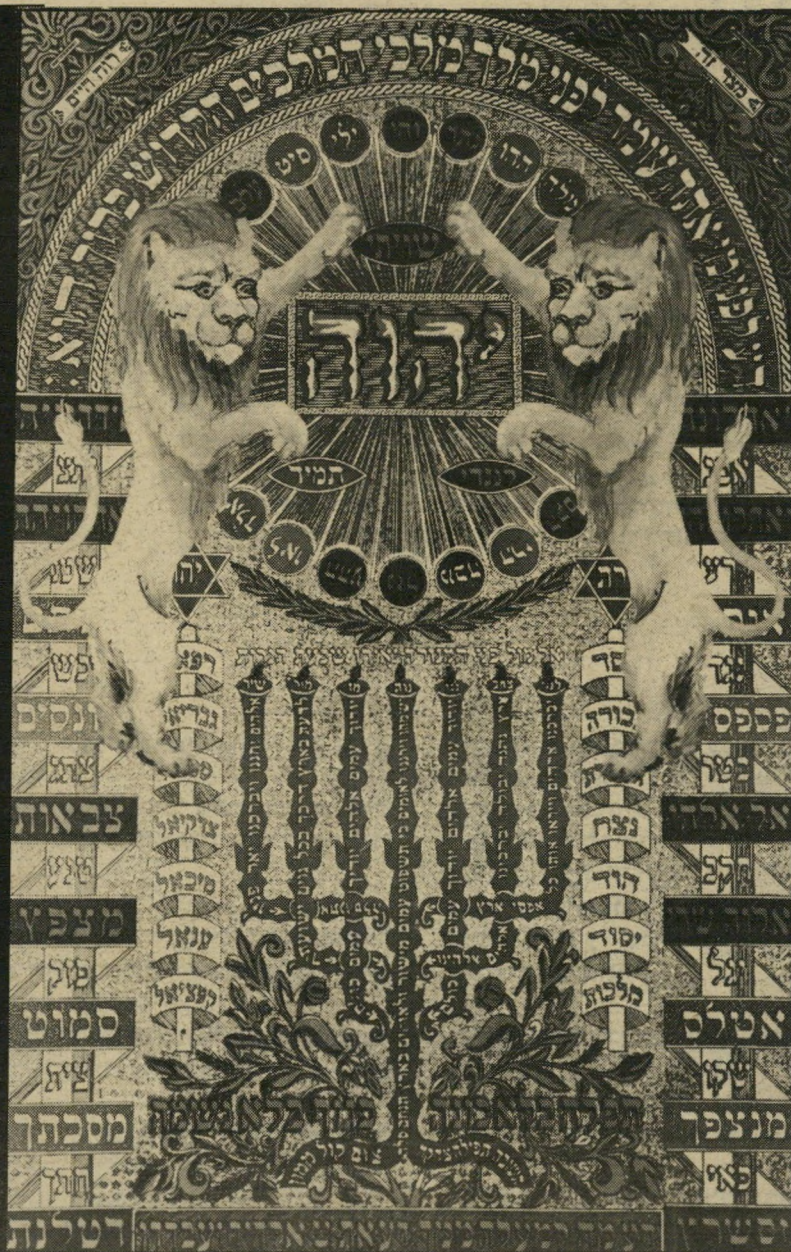
„רבי, מי גזר? מי גזר, רבי?“

„שאל את אלהים.“

אני נושא את עיני לשמי אושוויץ. באוסף ניצבת תמונת „שיווית“ מעין זו המתנוססת ברגיל מעל עמוד-התפילה לפני החזן בכל בית-כנסת. ברם, אותו „שיווית“ שהכרתי מבית-הכנסת שלנו נראה שונה כאן, על האוסף של שמי-אושוויץ. כאן הוא בוער כלפיד, נוגה בצבעי-הקשת. אבל — וזה המוזר שבו — כל אורו זורח סנימה ומעלה. אושוויץ ושמייה כמו לא היו ולא נבראו אף-על-פי ש„שיווית“ ממלא את האוסף כולו, מעפר-האדמה ועד שמי-שמיים.

אימה גדולה נוסלת עלי. עומד אני בתוך מידחסי-השלדים במשאית ובוהה אל האותיות המאירות מתוך „שיווית“ באור שלא מעלמא הדיון; ובצמד האריות, מימין ומשמאל, השומרים ביניהם על סוד-הצירוף: „שיווית“ אדוני לנגדי תמיד. סני אדם להם כאן, ובנפיים פרושות. והאותיות יו-ד-ה-א-ו-ר-ה-א מתמוזגות ורוחשות, זו בזו וזו על גבי זו. ואני קורא: „אלוהים! אלוהים! מי גזר? אלוהים! אלוהים! אושוויץ — של מי היא?“ ברעדה אני נושא עיני לראות סני אלוהים באותיותיו, ורואה נגדי סני איש-ס. העומד למטה לפני המשאית. קוריהשינה עוד ניכרים בסניו. השחר קר, וידיו בכיסי מעילו הצבאי השחור. לעיניו — נהר השלדים הזורם השקט מסתח הבלוק אל פתח המשאית. והנה נפתח סיו לרווחה ויוצא סיהוק ארוך.

אותו איש-ס. אותו סיהוק, אותו שחר — בדיוק כמו בסעם הקודמת כשטיפסתי במעלה אותה משאית. אלא שהפעם אני רואה גם את „שיווית“ שאז לא ראיתי, ואני זועק: „אלוהים, מי ברא את אושוויץ?“

ואני בתוך המשאית המתגלגלת, שלד ערום בין שלדים ערומים, נשלח עכשיו עליידי הגרמני המפקח אל הקרמטוריון. מביט בו ובפיהוקו, ופתאום שואל עצמו: האם הוא שונא אותי? הרי הוא אפילו אינו מכיר אותי. גם את שמי אינו יודע. אני מוסיף להביט בו ושואל עצמי: האם אני שונא אותו? הרי אני אפילו את שמו אינני יודע, כשם שאין אני יודע את שמות כולנו, המובלים עכשיו לקרמטוריון. כל מה שאני יודע על הגרמני הזה הוא שבוודאי היה רוצה עכשיו, בבוקר קר זה, להישאר במיטתו החמה, בלי להשכים עמידה משום שמשאית עמוסת חומר צריכה לצאת לקרמטוריון.

ברברגע תקפתני זועה שכמות לא ידעתי מעודי: אם כך הוא, הרי יכול היה הוא לעמוד כאן במקומו, שלד ערום במשאית, ואילו אני, אני יכולתי להימצא שם במקומו, בבוקר קר שכזה, דואג לשלוח אותו, ומיליונים במהרה, לקרמטוריון — ובמהרה הייתי גם אני מפקח, משום שהייתי מעדיף כמורהו, להוסיף ולשכב במיטה בבוקר קר שכזה.

והוא, כמוני עכשיו, היה מביט לעברי מתוך המשאית המתרחקת?

והאם היה הוא, המוזלמן, חושב אז אודותי, אישים.ס., כפי שאני חושב עכשיו אודותיו?

אהה, אלוהים, אל רחום וחנון, כלום אני הוא, אני הוא שבראתי את אושוויץ? שהרי לא די שגרמני זה שלעני, סמל גולגולת-המוות על כובעו וידיו תקועות בכיסיו מעליס.ס., שחור, יכול היה להיות במקומו, אלא שאני — וזו הנוראה בזוועות — אני הייתי יכול להיות במקומו? אהה, אלוהים, אלי-אלוהי שמי-אושוויץ! הארינא סניך ליצירי-כפיד למען ארע מיהו היושב בתוכי ונשלח עכשיו לקרמטוריון — ומדוע? ומיהו היושב בתוכי ושולח אותי לקרמטוריון — ומדוע? אתה היודע כי ברגע זה שנינו, השולח והנשלח, שווים אנחנו בבני-אדם? יצורי-כפיד, ברמותך ובצלמך.

המשאית עוברת את שער-אושוויץ שמעליו האותיות הגרמניות: "ARBEIT MACHT FREI" והן מתחלפות באותיות העבריות: "בצלם אלוהים ברא אותו". עדיין הוא ניצב לעיני: אישים.ס. ופיהוק על פניו. המשאית נוסעת, ה"שוויותי" בוטר בצבעיו, שמי אושוויץ דולקים, ופני הגרמני מצטיירים על רקע האותיות "יודי-איד"ידיה"א. ראש הגרמני עלפני ה"שוויותי" הניצב לנוכח שמי אושוויץ העולים בלהבות, והמשאית נוסעת, וכל המראה הזה הנורא נוסע עמי, ואין המראה מחוץ לעיני אלא בפנים, מאחרי גלגליהעין, בתוכי.

ואני תודה: איך, תחת שמי אושוויץ הלוהבים האלה, מחזיקים האריות המבונפים ביניהם את פניו של הגרמני ואת פיהוקו? ואני רואה איך עולה המראה הנורא הזה מתוך שלדי המוזלמני אל עיני, כדי שאוכל לראותו מבחוץ ויילוני כבהלווייה לאורך הדרך אל הקרמטוריון.

המשאית נעצרת וקופא גם המראה, ומעשנת הקרמטוריון בסמוך למשאית דומה לארובת-קטר סמוכה לקרון. תמורות-עשן וגצים צבעוניים — רסיסי הפסוק ביצילים אליהם — פורצים מארובת-הקטר במטר כוכבי-שמיים, וקול הקטר: ספספספס!... וקול הגרמנים: רררראוס!... רררראוס!... ובנף המשאית שמוטה, והעצמות ניגרות ארצה, וכאן, בן עתה, אני נלפת באצבעות-שלד בדופן המשאית שלא אחליק החוצה ככולם. המשאית מתרוקנת והולכת. ואני מחפש את ארגז הפחם... רררראוס!...

א.ד.מ.ע.!!! א.ד.מ.ע.!!! אני זועק אל "שוויותי".
"ררראוס!..." הם זועקים אל השלדים. "ררראוס!"

אז, כשהייתי בתוך ארגז-הפחם הזה, לא ידעתי שאני נמצא בו. אז לא ידעתי מאומה. אז גם לא ראיתי את ה"שוויותי" הבוטר באותיותיו של אלוהים. אולי מישהו בתוך השלד שלי ראה הכל, אך אני כלום לא ראיתי וכלום לא ידעתי. אבל אז את פניו של איש.ס.ס. ראיתי וגם את פיהוקו ראיתי, אלא שאז אולי לא היה לי פנאי לחשוב עליו ועל פיהוקו. כשם שלא היה לי אז פנאי לראות בשמי-אושוויץ את ה"שוויותי", שבלי ספק הייתה גם אז, שאם לא כן אל מי זעקתי אז. א.ד.מ.ע. "אל מי? אז לא היה לי פנאי לכל המחשבות האלה, שהרי אז הובילו אותי במשאית לקרמטוריון ואילו עכשיו אני גם פה גם שם. לא רק שגופי-עכשיו נושא בתוכו את שלדי-העצמות שלי מאז — אותו ניצוץ אחרון, שלא כבה אז במוח, גם הוא נמצא במקומו עכשיו והוא המעיר בי את אז ואת עכשיו. ובעיני שלי אני רואה את מוחי מבפנים, ובו ביליוני ארכיונים וביליוני תיקים בכל ארכיון. איך יכולתי לראות כל זאת אז, כאשר מכל הביליונים שרר בי רק ניצוץ יחיד אחרון?

כמו אז מאיר בי אותו ניצוץ אחרון בתוך המוסך הנעול והאפלולי. אני יוצא מתוך ארגז-הפחם, אני בחוץ. במוסך הנעול. חלש אני, קיים ולא-קיים. ובעיני של נהג-המשאית הבא למוסך למחרת היום, הריני רוח-רפאים. בבהלה הוא רץ איפוא אל המפקדים: שד ורוח במוסך! והמפקד עומד בפתח המוסך וצועק: "מי אתה? אני יורה!" "אני בן-אדם!... בן-אדם!... בן-אדם שרוצה לחיות!... בן-אדם! בן-אדם! אני בן-אדם!..."

והרי את "סלמנדרה" כתבתי בידי אלו. בתוך שבועיים וחצי כתבתי ספר זה באיטליה ותכריך-אושוויץ עדיין על גופי. ברור היה שלא-רץ ישראל לא אספיק להגיע. לא רק הרופאים אמרו זאת, גם אני עצמי ידעתי שימי ספורים. ביקשתי מן החייל הארצישראלי שטיפל בי: "אנא, מהר הבא לי נייר ועט. נדר נדרתי להם באושוויץ, כשעמדתי ליד האפר מאחרי הקרמטוריון, באפרכם אני נשבע להיות לכם לקול; לא אחדל מלספר בכם עד כלות נשימתי האחרונה. שבועה זו עלי לקיים כל-עוד נשמת-חיים באפי."

התיישבתי לכתוב, ושבועיים-וחצי כמעט לא קמתי ממקומי. מסרתי את כתב-היד לאותו חייל כדי שיעבירו לארץ-ישראל. הוא קרא בעמוד ראשון את שם הספר, "סלמנדרה", רכן אלי ולחש: "את שם המחבר שכחת לרשום." "נזעקתי נגדו: 'שם המחבר?!' הם, שהלכו אל הקרמטוריון כתבו את הספר הזה! רשום את השם שלהם: ק. צטניק." והחייל הארצישראלי, אליהו גולדנברג, הוסיף בכתב-ידו את שם המחבר: ק. צטניק. מאז מעיד השם הזה על כל ספרי.

--- הלם-חשמל מכה בי ואני חוזר ונכנס לגופי, בוהה אל פרופ' באסטיאנס היושב בכורסה אצל מיטתי. בשלולית של זיעה אני מוטל. אני מביט אל פרופ' באסטיאנס. עודי חש בנגיעת אצבעו באחת מאצבעותי. נגיעתו-זו היא שחישמלה את גופי להתעורר ברגע של סכנה.

כל מה שעבר עלי בטראנס, שוב עומד לפני כמו חי, מוחי מואר בזרקור חזק, אך לא מסנוור. עדיין אני שומע את המפקד הגרמני אומר: "אין בראור קרל! (בן-חיל). קאפו זפל, קח אותו לעבודה!" משמע, יכול אני להיות בן-זמן גם במוסך של אושוויץ וגם פה, במיטה בליידן. "קאפו זפל, קח אותו לעבודה!" המלים מכות הדים ובני-הדים באזני, השומעות אותן עכשיו. מה שעבר עלי בעבודה אצל קאפו זפל נכתב בספר-עדוטי הראשון, "סלמנדרה". אך האמנם אני הוא שכתבתי את כל הדברים האלה? ואני הוא השוכב במיטה בקליניקה של פרופ' באסטיאנס? ואני אותו יצור שראיתי היללה בטראנס? האם הגוף אשר ראיתי הוא גופי?

ביום ההוא יבוא הפליט אליך
להשמעות אזנים

יחזקאל, כ"ד, כ"ו

(הקלטה: טיפול-ל.ס.ד. באדון די-נור,
טראנס שני, בקליניקה שלי,
המחלקה הפסיכיאטרית,
האוניברסיטה הממלכתית בליידן.)

— עומד ומבקש: אם נגזר עלי לעבור שנית, לו יותן לי גם הפעם להישאר רק בפרוזדוריו של הגיהנום; יותן לי להתרגל בהדרגה, בדרך ההתנסות המוקדמת. הרי למדתי שאפשר לקבוע במוח את כיוון הטרנסנס לפני הזריקה.

„הירגע, אדון די-נור, הירגע.“

„כן,“ הוא ממשיך, תוך שהוא מתקרב אלי והמזרק בידו, „ככל שחושי האדם מעודנים יותר, הייתי אומר חזקים וחריפים יותר, כך הוא מסוגל יותר לכוון את הזרקור למטרה שאליה חתר לפני כן. גם יש בכוחו להסיט את הזרקור מאובייקטים אשר מראש ביקשו חושי להסתירם. לכן, כשהזכרתי קודם את התקרית שאירעה לך בנורדווייך—“

ולפתע —

באותו חדר אני שוכב, באותה מיטה, ואותה רעדה אוחזת בכל גופי. אני הוא שביקשתי לשכב באותו חדר. אני מתפלל בלבי שכאשר אהיה נתון להשפעת הל.ס.ד. מי יתן ואצליח שוב לא לראות את הדבר, שכדי לראותו באתי לכאן.

אני יודע היטב לשם מה אני שוכב עכשיו במיטה זו, אבל יצר ההתגוננות הטבעי שבי מבקש להקדים כמה ניסויים לטיסה אל היעד. משול אני כמי שעומד ליד שפת-תהום ועליו לקפוץ ולעבור אל השפה השניה.

פרופ' באסטיאנס נפנה מן הרשמקול ומתיישב בכורסה ליד מיטתי. החומר בידו, הוא מוכן.

באושוויץ, כשעמדתי מול פני המוות, עברו לנגד עיני כל חיי הקודמים; עכשיו, תוך שפרופ' באסטיאנס מכין את המזרק, עוברות לנגד עיני כל שנות-אושוויץ. עומד אני לפני השער של אושוויץ — לשם כך באתי לכאן

——— אני הולך בתוך התהלוכה, ואני רואה את עצמי כמו צופה אני אל עצמי ממרחק. הגסטאפו קצב ליהודים שעה אחת לעזיבת הרובע שלהם למעבר אל הגיטו. שחוריי-המדים עוברים מבית לבית ויורים בכל מי שנחשל. אני רואה את התהלוכה, שאני בתוכה, התהלוכה קפואה, מאובנת, כמו תמונה הנעצרת תוך תנועתה על המסך.

אני רואה את עצמי בתוך התהלוכה. כל אחד חטף עמו מכל הבא ליד, שהרי רק שעה אחת היתה לנו. לפני צועד ואווקא הסנדלר, שהעמים על שכמו את שולחן-הסנדלרים שלו, וראשו שמוט לארץ כראשו של סוס המושך עגלה עמוסה-לעייפה. את נרתיק כינורי לא הספקתי לקחת כשהחלו הירויות, ולכן ערום הכינור שאני נושא עמי. מתוך ראשו השמוט שולח ואווקא מבטיו לצדדים, אל ההולכים לצדו, ולוחש: „יהודים, אל תבכו! התליינים ישמחו. יהודים, בטחו בשם!“

שלל-צבעים לאופק, והתהלוכה אף היא לובשת אותם צבעים עצמים. אני הולך מאחרי ואווקא ועיני נעוצות בשולחן-הסנדלרים, המחליף את צבעיו מירוק-צהוב, דוקר עיניים, לאולטרא-סגול, ותוך כדי חילופי-צבע משנה השולחן גם את צורתו. התהלוכה כולה קפואה, סטאטית, ואילו שולחן-הסנדלרים של ואווקא שרירי בתנועה. אט-אט, לנגד עיני, „נשפך“ השולחן מעל שכמו של ואווקא, מתארך והולך כאותו שעון של סלואדור דאלי שנשפך מקצה השולחן ארצה. בעוד ואווקא מחזיק בשתי ידי בשולחן, מימין ומשמאל, כפות ידי נראות כמסומרות לשולחן, שאט-אט הוא הוסף צלב בוטר בקרני אינספרא-אדום גלוי, לזהט. כך ואווקא גורר עצמו עם צלבו בתוך תהלוכת היהודים אל הגיטו למקום ששימש קודם מזבלה.

„יהודים, אל תבכו, התליינים ישמחו!“... וכשמסב ואווקא ראשו לצדדים אני רואה שגם פניו משתנים. פעם נראים לי פניו כפני רבי נחמן מברצלוב, כפי שתארו תלמידיו רבי נתן, ואז נשמע ממרומים הקול: „משיח ברייסק, פנו רדף!“ ופעם פניו כפני הרבי משיליו, כפי שראיתי בבזוק הסגור לפני צאת המשלוח לקרמטוריון. וכשינויי הפנים כך גם שינויי הצבעים של התהלוכה, הצועדת ונשארת קפואה, סטאטית. תלויה היא כענני-שמיים, ומן השמיים יוצאות-נשפכות מטה אותיות הססוק: „עם ענני שמוא כבראנש אתה הוא...“ אני קורא את המלים היורדות במאונך ככתב סיני, נמשכות ויורדות אל התהלוכה המאובנת שבאמצעיתה ואווקא ושולחן-הסנדלרים על שכמו, והוא מסומר אל השולחן הנראה פעם כשעונו של דאלי, פעם כסולמיעקב שמלאכים עולים ויורדים בו, ופעם כצלב. חרדה גדולה נופלת עלי. התהלוכה קפאה ואני תוך עצירת נשימתה של התהלוכה, רוצה לנשום! התהלוכה כולה עצרה נשימתה. מקום הגיטו הוא מזבלתה של העיר לשעבר. „לנשום! לנשום!“ אני זועק — — —

„מה אתה רואה, ארון די-נור? ספר לי, ארון די-נור!“ — — — מגיע אלי הקול כרעם מתגלגל משמיים רחוקים. רחוקים...

„מה! — — אתה — — רואה? — — רואה? — — רואה?“ — — —

אני רואה את שולחן-הסנדלים של ואווקא והנה נהפך למזבח, אני רואה את הסבא משפולה בלבוש הכוהן הגדול, ואת פניו של ואווקא אני רואה והנה כפני ר' נחמן מברצלוב. כמזבלה שהיתה לגיטו הוא עומד, המזבח עמוס על שכמו והקול רועם כרעמים מתגלגלים ממרום: „משיח ברייסק — פני-דוד!“ והסבא משפולה, בבגדי כוהן גדול, קורא אליו בערבית: „מחרום!... מחרום!... מחרום!“

ואני שואל בלבי: וכי כך נישאר כולנו, יחד עם ואווקא ושולחן-הסנדלרים שלו, תקועים לנצח בתוך התהלוכה הקפואה במזבלה, בגיטו? ועכשיו אני רואה את ואווקא עקוד על תנור-הלבנים, בבזוק של פראנצל באושוויץ. את פניו אינני יכול לראות כי הוא מוטל שמוט-ראש, ידיו פשוטות לימין ולשמאל, עקודות אל אונקלי-ברזל מזה ומזה, יד לאונקל יד לאונקל, צלוב. מבנסיו המשולשלים מכסים את כפות-רגליו היחפות. אימה גדולה נופלת עלי. פראנצל, ראשי-הבלוק, הביא את ואווקא לעקדה. הכל מוכן.

„מה אתה רואה, ארון די-נור? מה אתה רואה?“ — — —

הקול עולה אלי כמו מבוזר עמוק, עמוק.

אני רואה את שני שקעי עכוזו הערום של ואווקא מאירים באש לבנה המפיצה אורה לכל פינות הבזוק האפל. האסירים כולם עוצרים נשימתם. עוד מעט ייצא פראנצל מקיטונו, מקלו הלבן בידו וימנה עשרים-וחמש מלקות, אחת לאחת, בעכוזו הערום והניחר של ואווקא. הכל מוכן.

את המקל הוציא פראנצל מידו של עיוור שנפל החוצה מתוך הקרונות הממולאים-הדרחוסים שהובאו לאושוויץ. פראנצל מרים את מקלו כמו חוטב-עצים ביער המנוף גריזנו לבקע בול-יעין, וכל-אימת שהמקל נוחת בעכוזו הערום של ואווקא מתמלטים מטחי ניצוצות בכל צבעי הקשת, כוכבים דלוקים הניתזים בזיקוקי די-נור ומתפזרים בבזוק האפל. עוד מעט יוציאו משרת-הבלוק את גוויתו של ואווקא, ישליכוה אל ערימת הפגרים שמאחרי הבלוק, הללו המחכים לסיבוב של קומנדר-פגרים שיבואו ויטעינום על עגלתם ויובילו לשריפה. עוד לא קרה שתישאר נשמת-חיים בגופו של מוזולמן לאחר 25 מלקות במקלו הלבן של ראשי-הבלוק. מקל שאינו נשבר לעולם. מה צורך לו לעיוור במקלו? — אמר פראנצל — הרי המשאית יודעת את הדרך לקרמטוריון. שתאום אסלה בבזוק, משרת-הבלוק הוציאו את ואווקא לערימת הפגרים והאורות כבר. ואווקא יהיה לאפר. אני רואה עשן מתאבך מארובת הקרמטוריון, תימור-יעשן פתוכים-ניצוצות. אני עומד ומביט, מצפה לראות

את ואווקא הסנדלר בתוך העשן העולה לשמיים. יום ולילה, לילה ויום, בלי הפסק, עולה העשן מארובת הקרמטוריון.

„רבי! רבי!“ אני זועק. „בלום אפשר שזה העשן, העולה לשמיים, נעלם שם סתם כך?“

„אמור לנו מה אתה רואה? — רואה? — רואה?“

מיליוני ניצוצות אני רואה, נורים מתוך הארובה כמתוך קנה המחובר אל לבת התנור למטה באל מעבדה מסתורית לזהבת; מיליוני ילדים חיים אני רואה, מיליוני נערות בתוסעלומיהן, מיליוני אמהות צעירות ששדיהן מלאים חלב, מיליוני בחורים באבם, זקנים וזקנות — וכולם, כולם מושלכים כפחם לתוך פי תנור לזהב של קטר בתאוצתו, להזין את לב התנור אשר במעבדה המסתורית של אושוויץ.

„רבי! רבי! מה מייצר התנור הזה שגופותיהם של מיליונים מוזינות את להבתו בלא הפסק? בלא הפסק? מה הבור הזה מייצר?“

„רבי! רבי! אני רואה את האפר ששרד מהגופות, אך נשמותיהם של המיליונים שעברו כמים כבדים אל לבת התנור — מה הן מייצרות? רבי! מהו שייווצר מנשמותיהם של 1,500,000 ילדים שרופים?“

סביב לי יום, סביב לי לילה, סביב לי שבוע, סביב לי שנה. אני ממשש בירי את שבר הרגע. אני רואה את הצבע והאור של שבר הרגע. אני רואה את הזמן. יש בידי לצייר את פניו, צורתו. אני טועם טעמו של הזמן, אוכל אותו, אל קרבי הוא בא. הזמן בתוך קרבי. אני רואה אותו. יודע אני שאין לראות את פני הזמן, לכן אני מצלם אותו למזכרת: באישוני-עיני הוא מצולם. הזמן נמצא בתוכי, אני הוא הזמן, ובתורת זמן אני עומד באושוויץ בין בלוק 14 ובין רחבת-המפקד ועיני אל העשן הזה העולה לשמיים מתוך ארובת הקמטוריון, מחכה לראות את ואווקא הסנדלר האמור להימצא בעשן המתאבד. במורעיני ראיתי את קומנדר-הפגרים שבאו להשליכו על עגלתם, במורעיני ראיתי איך נהפכה עגלתם לשולחן-סנדלרים ושולחן-סנדלרים נהפך למזבח, ומראה המזבח כאשר צויה אלוהים את משה לעשות, כמו שהוא מתואר בתורה בסוף פרשת „תצווה“. יתירה מזו: המזבח באושוויץ זוהר יותר מן המזבח שבחומש.

כאשר השליכו משרת-הבלוק את ואווקא אל ערימת הפגרים שמאחרי הבלוק, יצאתי לגעת באש הלבנה שזרחה מגופו. רציתי שהאש תצרב את ידי, ובכך אולי אוכה ויהיה חלקי עמו. כי גדול ואווקא מיצחק שירד מן העקדה — שום מלאך לא בא אל הבלוק באושוויץ כדי לעצור את המקל הלבן בידי פראנצל. באש הלבנה רציתי לגעת. לא ידעתי אם אוכה אני לאש כזאת כשישליכו אותי על עגלת הפגרים, והנה אני רואה איך הושלך שלדו של ואווקא קרבן-עולה על המזבח ובאזני מהדהדים בבתי-קול משמיעים הפסוקים „ולקחתם שם תמים... ושחטו אותו...“ „ושפטתי בין שני לשה“. עכשיו אני מצפה לראות את ואווקא מתאבד ועולה בעשן, ואני ניצב ומביט, ואני הזמן, ובהיעצר באושוויץ הזמן נעצר גם אני באושוויץ, ואני עומד ומביט ורואה:

לא ואווקא עולה מתוך עשן הקרמטוריון אלא הוא-הוא עצמו, אשמדאי! מלך השואה! לימינו שמחזאי, לשמאלו עזאל, בפי שהכרתים מתוך ספריח-הכבושי. חיל ורעדה אחזוני, אני זועק מפחד. להסתיר את פני אני רוצה לבל יראוני, כי צבע האינדיגו מסמא את עיני. באושוויץ אין לאן לברוח, ואין באושוויץ מסתור.

„אמור לנו, אדון דינור, מה מפחיד אותך?“ מהדהד אלי הקול מכל עברי אושוויץ. „מה מפחיד?... מפחיד?... מפחיד?...“

אושוויץ כולה מוארת בלהבות הצבעים העזים. ידעתי כי נקראתי לאושוויץ כדי לחזות במראה הנורא הזה. אשמדאי מלך אושוויץ! הנהו! רואה אני אותו במורעיני: יוצא מלב התנור, עולה מתוך הארובה כמתוך מסתרי היכליו ועטוף עשן הוא מתרומם אל גבהי שמיים, ושמחזאי ועזאל פורשים מטריה מעל ראשו. בפטריה ניצב המראה הנורא בשמיים: שמחזאי ועזאל עומדים למשוך את אשמדאי למלך-מלכיה-מלכים על כל העולמות. בשופרות הם תוקעים ומכריזים לארבע כנפות הארץ את שמו החדש של השליט ומלך-העולם. מעתה לא אשמדאי שמו כי אם נוקלאוס!... והוא נולד בלב התנור, במעבדה-המסתורית של אושוויץ. מחומר חדש נוצר, חומר מיוחד-במינו, תרכיז שהופק מנשמות-אדם של 1,500,000 ילדים חיים שהפכו אפר.

אל שמי אושוויץ נשואות עיני ואני רואה את נוקלאוס, מלך העולם, יושב על כסיה-מלכות אשר מתחת לכיסת הפטריה, והכיפה נפרשת והולכת כמטריה, משמי אושוויץ, מקום היוולדו, אל ארבע רוחות שמיים עד שהיא מכסה כליל את עין השמש ואת שמי העולם.

חיל ורעדה אחזוני מפני החושך. קול קורא: „ואתה, בן-אדם, אכול את המגילה הזאת!“ ואני זועק וזועק: „אלוהים, מדוע? מדוע?“

אני מסב פני לבל אראה את המראה הנורא, ואז אני רואה באופק את ה„שיווית“ התלוי שם לנגדי ובו אותיות השם המפורש יי-די-ה' איו-די-ה' ארוח רוחש כפקעת צפעונים, ובה טבועים פני שלי והכוכבים. לראשי. וה„שיווית“ משתנה כשעון דיגיטאלי המראה חליפות תאריך ושעות: כאשר ה„שיווית“ עומד מול הפטריה של נוקלאוס מתלקח בו שם אלוהים לאותיותיו, ואילו כשהופכות האותיות העבריות של שם אלוהים לפקעת-צפעונים ומעליה קלסטר-פני בכוכבים. — מסתתר ה„שיווית“ מפני נוקלאוס המלך. אני מרים קולי וזועק אל פני-אני שעל ה„שיווית“ המסתתר: „איה אלוהים, אלוהים! את ואווקא הסנדלר רציתי לראות בעשן ולא את השטן! אלוהים! אלוהים! במלחמתך עם השטן אל תסתיר פניך ממני! אל תתני תחת מקלו הלבן של פראנצל! אלי, אלי, אל תעזבני!“

„מה אתה רואה, אדון דינור? מה כואב? — כואב? — כואב?“

„הוי, אלוהים, השאירני לפליטה! לפליטה!... שבועה נשבעתי להם, נדר נדרתי, להיות להם לקול. השאירני לפליטה, אלוהים, השאירני לפליטה! הן איש לא יישאר כאן. הוי, אלוהים, את זיו שכינתך אני רואה באותיותיך! את פניך אני רואה באושוויץ, אלוהים!... אלוהים!“

באושוויץ לא שכחתי, פניהם של שניים מהם מלווים אותי מאז. האחד קראוהו באושוויץ „בייבי“, את שמו של השני לא אדע עד היום, אבל את עווית-הסירוב שהיתה על פניו כשסירב למלא את הפקודה של הגרמני לא אשכח לעולמים: ליד בור עמדנו, קומנדר-עבודה. המשרפה התמלאה למעלה מכפי קיבולה. פתאום מגיעות מרחבת הרכבת משאיות המביאות מטען חדש, של נשים וטף צוענים. הואיל והקרמטוריון מלא מהכיל עוד, פורקות המשאיות את מטענן לתוך הבור, ואיש-הס.ס. פונה אל הראשון בשורה שלנו ומצווה עליו לקחת מכל-נפט ולהריקו על הנשים והילדים.

„לא! לא!“ אומר הלז בהולנדית שלו.

לעולם לא אשכח את עווית הסירוב על פניו. לעולם יצלצל באזני ה„לא“ ההולנדי שלו. „לא“ כזה עוד לא נאמר לגרמני באושוויץ.

— זרם חשמל מכה בי ואני מושלך בחזרה אל תוך גופי המוטל במיטה.

אני פוקח את עיני. פרוץ באסטיאנס יושב בכורסה ליד מיטתי, וסמוך לראשי פניו של אדם זר, משתופך בכריעת-ברך.

שטוף זיעה ודמעות אני שומע: „מה ראית, אדון דינור? מה עדיין אתה רואה עכשיו? איזה חזיונות עוד מוסיפים לעלות בתוכך כרגע?“

קל-רגליים אני יורד לטייל באסטר-יד-בולווארד. טוב לי להסתובב ברחובותיה הצרים של נורדווייך, אך במיוחד אני אוהב להלך בחוצות ליידן, העיר האוניברסיטאית העתיקה. אהבה סמויה יש בי לבני הולנד, אהבה שמקורה באושוויץ. שם היינו כולנו מה שהיינו. וכי צריך לומר מה היינו באושוויץ? אבל את היהודים ההולנדים שפגשתי לראשונה

מוטב היה לי כך, אבל זיזי שלי, אהובתי זיזי, מחכה לי. אל תחשוב שכך נראיתי תמיד. כשאני מביט על עצמי כיום מתגבר בי הרצון להחזיק מעמד בגלל זיזי המחכה לי, אני מבקש להראות לה שיכולתי לכל זה ושבתי אליה."

והנה מתרחש מאורע גדול: קירקס באושוויץ. ראש-הבלוק מציג לפני המפקד הגרמני את ה"אטרקציה" שלו, את בייבי, ורעיון ליצני גאוני ניצנץ במוח הגרמני. כל אסירי הבלוק מוצבים במעגל ברחבת-המפקד. בייבי בתוך המעגל, בתווך. הגרמני לוקח מידו של משרת-הבלוק את קערת המרמילאדה, שטיפה אחת ממנה נמרחת פעם בשבוע על קצה מנת הלחם של כל אסיר, והופך את הקערה על ספחת ראשו של בייבי. הגרמני וראש-הבלוק גועים בצחוק: קרקס!... ממש קירקס!... ואז הגרמני פונה אל אלף האסירים ושואל אם הם אוהבים ללקק מרמילאדה. האסירים מסתערים על בייבי והכל נהפך פתאום לגוש אחד של ידיים ורגליים. כל אחד נושך ומלקק את חברו. הגרמני וראש-הבלוק נאנקים מרוב צחוק, ועל רחבת-המפקד נשאר מוטל פגר שותת-דם, אכול ונושך, כמו מכורסם בשיני עכברים...

משרת-ההבית מטטאים אותו אל מאחרי הבלוק, על גל הפגרים מושלך חלום-חייה של זיזי, המייחלת ברוטרדאם לשובו של אהוב-נפשה.

עכשיו כשאני מטייל בסמטותיה של נורדווייק עולה לנגד עיני הצעידה שלי באושוויץ, כאשר לצדי ההולנדי הממלמל "קאן ניט לופה..." ואולם עכשיו שמי-הולנד מעל ראשי ואדמת נורדווייק תחת כפות רגלי, ופניהם של אנשים הולנדים חולפים על פני – נשים וסלי-קניות בידיהן, גברים, פועלים, נערות בבגדיים בדרך אל החוף – ואני צועד וצועד, ולצדי פני ההולנדי הנחשל באושוויץ, ואני מסתכל בפניהם של העוברים-ושבים ופתאום קם בי רצון לומר שלום לכל אחד מהם. אינני יכול להתאפק עוד ואני אומר לגברת ההולכת על-ידי: "קאן ניט לופה..." והגברת נעצרת, מסתכלת בי ואומרת משהו שאינני מבין, והיא עוצרת גבר אחד העובר על פנינו ואומרת לו משהו. אני שומע את המלה אמבולנס. ושוב אני אומר: "קאן ניט לופה..." וממשיך ללכת. אנשים עומדים ומסתכלים אחרי ואני צועד וצועד, מרחוב אל רחוב, ועיני יורדות דמעות. ואינני יודע את הסיבה, ואני יודע את הסיבה, ואינני יודע אם אלו דמעותיו של בייבי, שהיה מוטל לידי על הקרשים, או דמעותי שלי, ההולך עכשיו ברחובות הולנד וגם צועד עכשיו בקומנדור-עבודה באושוויץ, ואומר אל העוברים-ושבים: "קאן ניט לופה..." והם אינם יודעים שאני אוהב אותם, אינם יודעים שאושוויץ היא הבוכה עכשיו, ואינם יודעים שאי-שם במסתרם יושב עכשיו אלוהים ובוכה על אושוויץ ודמעותיו יורדות מעיני אדם, יציר-כפיו, המהלך עכשיו מרחוב לרחוב ורוצה לחבק כל אדם הנקרה לפניו ולומר לו: "קאן ניט לופה..." וכך לבכות בזרועות אדם זר ולומר רק את המלים האלו: "קאן ניט לופה..." לא להוסיף אפילו מלה אחת אחרת, כי אין לי ולא תהיה לי מלה אחרת. כי אילם אנוכי, אילם.

שעה שנשים וטף מתחילים לבעור ניגש איש-הס.ס. אל מאחרי השורה שלנו ובוטע ברגלו באחוריו של ההולנדי. גופו השלדי של הלז עף כסחף עץ אל תוך הלהבות.

"קאן ניט לופה..." בלכתנו לעבודה צעד הולנדי זה לידי בפסיעות כושלות. "קאן ניט לופה..." מילמל, ואני שמעתי אז לראשונה את צלילי השפה ההולנדית. הבטתי בו והבנתי את המלים. מאז ה"לא" שלו לאיש-הס.ס. ומעופו לתוך הלהבות שוב לא אשכח לעולם את הפסוק: "קאן ניט לופה..." (אינני יכול ללכת כה מהר).

מי יכול להעריך את התום והטוהר שהובעו בשלוש מלים אלו כשאמרו תוך צעידה באושוויץ, בליווי כלבי-ס.ס. משל כאילו אתה יושב בטרקלינך, בכורסה מול הטלוויזיה, ואומר: אני עיף! הוא הדין בעויות-הפנים. תאר לעצמך שאתה יוצא בבוקר לעבודתך, והנה, על-יד ביתך, אתה רואה פתאום בור מלא נשים וטף ומישהו נותן בידך מכלי נפט להריקו על ראשיהם כדי להבעיר אותם. יכול אתה לתאר לעצמך את העווית שתקרקע את פניך? כזאת היתה העווית על פניו של היהודי ההולנדי הזה באושוויץ, לא הרחק מן הקרמטוריון. ומי שהיה יכול לומר "לא!" בלוויית עווית כזאת של תדהמה על פניו באושוויץ יכול היה לומר בלכתו בשורה לצדי: "קאן ניט לופה..."

ההולנדי השני היה "בייבי", שכני על הקרשים. מנהל ראשי של משרד-ספנות גדול ברוטרדאם ומשוער עיניו של ראש-הבלוק, כוח נעלם טמון באיש הזה. יודע הוא לקרוע בעיניו הטובות עד שראש-הבלוק, מלך ושליט הכל-יכול שבידו חייהם ומותם של אלף אסירים, אינו מתאפק ופורץ בצחוק, גם שם הוא נותן לו: "בייבי". בייבי מהלך כצ'ארלי צ'אפלין וכתפיו משונות ומגוחכות. הוא נעשה המוקיון של ראש-הבלוק. גולגולתו של בייבי מכוסה שחין, והספחת הנראית ככיפה על ראשו מגיעה עד לערפו. לשם שעשוע מרשה ראש-הבלוק לבייבי ללקק לפעמים את החבית הריקה לאחר חלוקת המרק. בייבי זוחל ונכנס לחבית, ראשו וידיו בפנים ורק רגלי-צ'אפלין שלו מבצבצות החוצה וכך הוא מלקק את קרקעית החבית. אלף אסירים מסתכלים בו ומתקנאים. בצאת בייבי מן החבית שוב אין להבדיל בו בין פנים לבין ספחת – הכל גוש אחד של זוהמה. מיד הוא קורץ בעיניו אל משרת-הבלוק והללו צוחקים משום שראש-הבלוק צוחק.

פעם בלילה, כשהוא שוכב על-ידי, אני רואה את דמעותיו זולגות בלי הפוגות משתי עיניו אל לחיו ואל אזניו המצורעות.

"מה לך, בייבי?"

והוא, ידיו תחת ראשו מכורסם-העלבון, שוכב בלי נוע, עיניו ניבטות נכחו, ומפיו נמשכות ויוצאות המלים:

"מוקיון אני בעיניך, מה? וכי מי יודע את אשר בלבי פנימה? לולא מעשה-המוקיונות שלי, היו שולחים אותי זה כבר לקרמטוריון. אולי

שאלה: מה שמו המלא, אדוני? – שאל אב בית-הדין את ק. צטניק שיצא מאלמוניותו לרגל עדותו במשפט אייכמן. תשובה: יחיאל די-נור. שאלה: ואתה מחבר הספרים "סלמנדרה", "בית-הבובות", "השעון", "פיפל"? תשובה: כן. שאלה: מה הסיבה שבגללה חתמת על ספריך בשם הספרותי ק. צטניק? תשובה: אין זה שם ספרותי. אינני רואה עצמי סופר הכותב דברי ספרות. זו כרוניקה מתוך הפלנטה אושוויץ. מתוך עדותו של ק. צטניק במשפט אייכמן

מבטן שאול שיוותי,
שמעת קולי
יונה, ב', ג'

(הקלטה: טיפול-ל.ס.ד. באדון די-נור,
טראנס שלישי, בקליניקה שלי,
המחלקה הפסיכיאטרית,
באוניברסיטה הממלכתית בליידן.)

האחות מעמידה בשביל פרופ' באסטיאנס משקה בבקבוק כהה ומסתלקת מן החדר. פרופ' באסטיאנס מטפל ברשמקול ואחר-כך הוא מכין את המזרק. הוא שופע טוב-לב, ואני רועד בכל גופי, מהדק שיני כדי שלא תישמע נקישתו. אני משתדל להתחזק. שאלתי פאצינטיס אחרים על כך. לא, אין הם זוכרים רעדה כלשהי לפני הזריקה. זיעה כן, לא הרבה, אך לא לפני הטראנס, אלא אחריו. הם גם הרגישו חשמל עובר בגופם כשהפרופסור מעיר אותם. אבל לא כמו שאני מתאר זאת. לגמרי לא כך.

אני מנסה להרגיע את עצמי בכל האמצעים. וכי מה הפחד? אני אומר בלבי. שוב אראה את הרבי משיליו, והרי הוא היה לי נקודת-אור באושוויץ. ואם בתוך כך אתרגל לחוויות של ל.ס.ד., רק יקל עלי להתקרב אל אותו דבר שלשמו באתי לכאן. ריבונו של עולם, מה הפחד הזה?

לאחר אושוויץ ראיתי סרטים על אושוויץ, ראיתי תצלומים של

אושוויץ, ערימות של גוויות, בורות מלאים שלדים, וכל אלה לא נגעו בי כלל. לפעמים התפלאתי על אדישות הזאת שלי – הן כאן אושוויץ לנגד עיני! גדרות-התיל! מגדלי-השמירה! ולא תפאורה היא זו אלא המציאות. אכן, הצילומים המראים את ראשיהם השלווים של האסירים המציצים מתוך האצטבות בבלוק, הללו צולמו, כמוכן, לאחר השיחרור, כי בבלוק באושוויץ לא היה צלם. אבל הבלוקים שמראים בסרטים הם מציאות, והבורות המלאים שלדים הם מציאות. ובכל-זאת לא נגעו בי התמונות האלו כלל וכלל. ובכן, מה פתאום רעדת-אימה כזאת? הרי זה טירוף! צריך הייתי להיפא מטירוף זה תחילה ורק אחר-כך לבוא אל באסטיאנס. מוחי קודח! אני חש איך המחשבות חולפות בראשי במהירות הסילון. ואולי אסור לי לקבל זריקת-ל.ס.ד. עכשיו...

"הירגע, אדון די-נור. אשתך הראתה לי את תשובתך לשאלתה מהי הגדרתך ל-אילקסאטימיה, ועלי לומר שבמספר מלים קלעת לנקודה. והרי ודאי ידוע לך ----"

ופתאום

מגדלי השמירה עוקצים את שמייהשחר ומועקת צבע-הקובאלט של השמיים על ראשי. אני עומד בין כולם ברחבת-המיפקד של בלוק 14 ותוהה כיצד בעמידתי כאן ליד הבלוק שלי ראשי נוגע בצבע השמיים? עוד-מעט ייערך מיפקד-בוקר. באמצעו של לילה גירשו אותנו מן הבלוק. אינני מבין איך זה אינני מרגיש את הקור בכפות-רגלי היחסות. אי-שם בזכרוני יודע אני שהאדמה הקפואה צורבת בשעות אלו את כפות-הרגליים היחסות. וראיה לדבר שסביבי הכל קופצים כאילו עמדו על גחלים לוחשות, רגל מעלה ורגל מטה, ואילו אני בעמידתי איני חש כלל בשיני הכפור תחת כפות-רגלי היחסות.

אור השמיים סביבי והוא סמיך כטיט, ואני בתוכו, כמו עומד בבריכת-מים עביריטיט, סמיכים, כבדים ממי יסיהמלח. אינני יכול לנוע. אני מביט אל מגדלי-השמירה, שמעולם לא הבנתי על מי הם שומרים. מי יברח? לאן יכול יהודי לברוח מאושוויץ? בסנים גרמנים ובחורץ גרמנים, ומה טעם לברוח מהגרמנים שבפנים אל הגרמנים שבחוץ? הן מבחוץ הביאו אותנו לכאן, ובחוץ שוב לא נותר יהודי שאליו תוכל לברוח ואצלו תוכל להסתתר. לא-יהודי יסגיר אותך מיד לגרמנים, והגרמנים בכל העולם. ואני שואל את עצמי אם גם לאחר הקרמטוריון, בשמיים, יש גרמנים?

אני מביט אל הגרמנים העולים בסולם אל מגדלי-השמירה שצריחיהם ננעצים בשמי השחר, בתוך הקובאלט הכהה של שמי אושוויץ. בסולמות עולים צללים מהאדמה לשמיים כמלאכים בסולם יעקב, ואני תוהה איך מצליחים צללים אלה לנוע באור זה הניחת מן השמיים שעה שאני אינני יכול לזוז. אסיר אני בתוך האור הזה וברי לי שזהו עולמם שלהם. זוהי הפליטה שלהם, חוקיהטבע שלהם ואלה השמיים שלהם, שהרי עיני רואות איך הם עולים לשמיים. עיני רואות, ואני חוזר ושונה בקול את הפסוק מן החומש, כפי שלימדני הרבי כשהייתי בן ארבע: "ויהלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, — משנן ורוצה לרוץ אל הקרשים שעליהם מוטל הרבי משיליו ולזעוק אליו: "הרביים רימו אותי!"

כאשר שאלני הרבי שלימדני פסוק זה בהיותי בן ארבע: "ילד טוב שלי, איפה הם המלאכים?"

בשמיים? ענית.

טוב מאד, ילד שלי. ובאיוז קומה אתה גר, ילד טוב שלי?"

בקומה אל"ף, ענית.

טוב מאד. ואם אתה רוצה לבוא מביתך לחדר, מה אתה עושה, ילד טוב שלי?"

אני פותח את הדלת ויורד במדרגות ובא אל החדר."

מצוין. אז למה לא שאלת, ילד טוב שלי: אם המלאכים גרים בשמיים למעלה, למה ראה יעקב אבינו את המלאכים עולים תחילה ואחר-כך יורדים — והרי להיפך, צריך היה לראות אותם יורדים תחילה?"

הרבי משיליו! הרבי משיליו! אני צועק אליו. הגרמנים עולים בסולם לשמיים! עיני הרואות! הם עולים לכבוש את השמיים!"

הרבי משיליו יושב על הקרשים ורגליו צמודות כבתפילת שמונה-עשרה. פתאום פניו פני ואווקא הסנדלר, ואני שואל: "ואווקא, הרי ראיתי אותך על גל הסגרים מאחרי הבלוק?"

"פעם אני הבל אחי קין?" עונה ואווקא. "פעם אני נעקד על העקד; פעם אני נצלב בירושלים ופעם אני ר' נחמן מברצלוב; פעם אני ואווקא עם שולחן-הסנדרים ופעם אני הרבי משיליו מוכה-הצרעת."

"רבי?" אני צועק. "המלאכים לא יורדים מן השמיים. בוא וראה, איך הגרמנים עולים בסולמות מאדמת-אושוויץ לשמיים. רבי! רבי! האם גם בשמיים יש גרמנים? גם לאחר הקרמטוריון? גם שם, בשמיים יהיו אנשים-ס.?"

..אמור לי, אדון די-נור, אמור... מה... מה... רואה... רואה... רואה..."

אני שומע את הקולות כמו מרחק שמים מהדהדים, מדרדרי רעמים מתגלגלים... ומביט אל פניו של הרבי משיליו, שעורם מתקלף בקליפות עץ רק, מין צרעת משונה, והקליפות מתנצנצות בצבעים משונים של קווארץ צהוב-לבן-ארגמן.

חושך על קרשיהמאורה ופני הרבי מאירים מבעד לשלל-צבעיהצרעת. לבי נקרע בי לגזרים ואני רואה את הגזרים. לכל אחד מהם פנים, עיניים, פה, וכל אחד מהם מדבר אלי ואומר: בסלקציה הבאה יילך הרבי משיליו לקרמטוריון! אומרים שאלו היתה קצת מתיקות בדמו היה הרבי ניצל. "פעם אני ואווקא הסנדלר ופעם אני הרבי משיליו..." את ואווקא צלבו על תנור-הלבנים בבלוק 14 שלי, ואחר-כך עלה ואווקא קרבן-עולה על המזבח. "רבי! רבי!" אני זועק, "על מי אתה משאיר אותנו? רבי, למה אתה שותק? הגרמנים עולים גם לשמיים! במרעייני ראיתי..."

מה אתה רואה. אדון די-נור? מה... מה... אמור לי — — — מה אתה רואה?"

את נוקליאוס אני רואה משתלח מארובת הקרמטוריון ועולה למלך בשמיים. מחנה עצום ורב אני רואה עולים בסולמות לשמיים. רבי, על מי אתה משאיר אותנו? הרבי משיליו, בידי מי אתה נוטש אותנו?

קצת מתיקות בדם, אמרו, עשויה להציל את הרבי. אני רץ, רבי! על החלון בחדר המקלפה של הקאסו ואצק בבלוקי-המטבח יש ספל מלא מרמילאדה של הקאסו ואצק. אני רץ, רבי, לגנוב את ספל המרמילאדה. מלחמה לאדוני בעמלק! הם עולים להילחם באלוהי ישראל, ואתה שותק, רבי? אתה יושב על הקרשים לפני הסלקציה כאביון מצורע ליד שער-טיטוס ברומי ושותק, רבי? מלחמה לאדוני בעמלק, ואתה בעין מתקלף? הסתכל, רבי! הבלוק מלא שלדים. עור-מעט יובילו אותנו במשאיות לקרמטוריון. האם בשבילנו נאבק יעקב עם המלאך? גלה לי מה טיבו של מלאך זה, רבי. גלה לי מה רצה המלאך. עור-מעט יהיו גופותינו דלק ללבה-תנור שבארובתו יעלה אש-מדאי לשמיים ולהילחם באלוהי ישראל. מי יישאר? רבי, מי יישאר? בעומק המשאית אני רואה את ארגז-הפחם, ואתה, מזרי ורבי, מסב את פניך ממני ומצטרף לזרם השלדים הנשפך מן המשאית אל הקרמטוריון, ואני עומד ומביט ואת פני אני רואה ברקיע, חובש כובע-ס. מעל לפקעת-צפונים רוחשת. אני נבהל מפני איש-ס. שהוא אני, וזועק: "הרבי משיליו, על מי השארת אותנו? מי ייאבק עם המלאך? רבי, גלה לי את סודו של המלאך שלא רצה לגלות את שמו ליעקב! האם היה יעקב עצמו המלאך? האם נאבק יעקב עם עצמו? וכמוני את שם-עצמו לא ידע? האם הפחד שנפל על יעקב במאבק עם עצמו הוא הפחד הנפול עלי כשאני רואה את עצמי בכובע-ס. גלה לי את הסוד הנורא הזה! רבי, בשמי אושוויץ ניטשת המערכה. אני עולה לשם! מלחמה לאדוני בעמלק! אני עולה! עולה!... עולה!..."

עד שאני חוזר ליפול אל תוך גופי ומתאחד עם עצמי—

תעודה חד-פעמית, הושלכה לזבל. מאז מופיעים פני אבראשה הדוממים לנגד עיני, דוממים ומאשימים. ריבונו של עולם! אילו אך לקחתי אז את כתב-היד הזה להוצאת ספרים "דבר" וניגשתי אל העורך, או אל המנהל, ואמרתי להם שאני הוא המחבר של הספר "סלמנדרה" שהופיע אצלם, ואילו נתתי אחר-כך בידיהם את כתב-היד של אבראשה, אין ספק שהיו קוראים בו, ואז היו רואים כמוני שזו תעודה מזעזעת יחידה-במינה, בעלת חשיבות היסטורית!

מה היה לי שלא יכולתי לנהוג כך? מה עיכב אותי מלעשות דבר שרציתי לעשותו בכל לבי – להביא לידי כך שכתב-יד זה יראה אור, להוציא לאור חיים רוטטים הקבורים באפלת בור-צואה? והנה לא נסתייע הדבר. גורל אחד היה לחיים ולכתב-היד. וכי מי האשם, ריבונו של עולם? מי אשם?

ופני אבראשה שותקים ומאשימים. יותר ממאה איש גוללו את עדויותיהם לפני השופטים במשפט אייכמן, ואני היחיד ביניהם ששיתוק אוהזני אחרי השאלה השניה:

"שמך די-נור?"

"כן, אני משיב.

"מה הסיבה שבספרך אתה מסתתר מאחרי שם אחר?"

שאלה פשוטה ושגרתית כל-כך, ואולם ברגע שהיא עוברת את אזני ומגיעה למוחי מתחוללת שם התפוצצות: כאן עומדים לצרף את שתי הזהויות לזהות אחת, ועלי להכריז ולאשר זאת בפומבי! לכן אני בורח משתיהן אל שטח-הפקר, הופך "צמח" בבית-חולים. איך אמר פרופ' באסטיאנס? – "אז התחוללה בנפשך ההפרדה המוחלטת, הייתי אומר הפיצול."

אני מסתכל במספר הרשום בראש הדף שעליו אני כותב שורות אלו, ואיני מאמין למראה עיני: עשרות דפי פוליו מילאתי עד כה באותיות זעירות ולא נתתי דעתי על החידוש שבהם. מעולם לא כתבתי על הנושא הזה בגוף-ראשון. בכל ספרי כתבתי בגוף-שלישי, אף שקשה עלי צורת הכתיבה הזאת, כי כל מה שכתבתי היה מעין יומן אישי, כתב-עדות, אני ראייתי את הדברים, אני חוויתי את החוויות, אני חייתי את המאורעות, אני, אני, והנה עלי להפוך תוך כדי כתיבה את ה"אני" ל"הוא". אני חש פיצול, אי-נוחות, זרות, והגרוע מכל – אני חש עצמי כמי שעוסק חלילה בספרות. אך ברור לי שאם לא אכתוב בגוף-שלישי לא אוכל לכתוב כלל. והנה כאן, בלי להרגיש בזאת, בפעם הראשונה, וכבר בשורה הראשונה: "אני, אני, אני..." איך לא הבחנתי בכך עד עכשיו? ומדוע הבחנתי בכך דווקא עכשיו, לאחר שהזכרתי את התרוצצות של יומיים בחורשה שליד הקליניקה הפסיכיאטרית? בפתח זה עליך להיכנס כדי למצוא את התשובה!... אך עברתי את המפתן והגעתי לאירועי היומיים האלה וכבר נתגלה לעיני – ולא במעומעם – החידוש שעד כה לא חשתי בו כקיים: הנה שתי הזהויות. הן דרות בכפיפה אחת, ואני לא ידעתי! וכאז, עכשיו: יומיים של מחשבות מתרוצצות. אני ממחר אל משרדה של המזכירה ומבקש:

"נא לרשום אותי לטראנס."

--- פוקח עיני. פני הפרופסור מפיקים טוב-לב. הוא מביט אלי בנימה של השתתפות ואומר, בקול רך ושקט: "עליך לנוח, אדון די-נור." אני נושם ונושף כמי שנעצר תוך כדי ריצה מטורפת. אני עצמי כאילו עליתי בריצה, בנשימה עצורה, במדרגות המתרוממות באוויר. עולה... עולה... בכל כוחי, ועכשיו אני חש בכל שרירי-רגלי, בכל גופי. בלבי אני מודה לפרופ' באסטיאנס שהעיר אותי. יש בי הרגשה שלולא הפסיק את ריצתי ודילוגי המטורפת היתה נשמותי פורחת תוך ריצה. עכשיו התנסיתי למעשה במה שידעתי להלכה: חשיבותו של המומחה העומד לידך לשמור עליך בשעת השימוש בחומר המסוכן הזה, ל.ס.ד.

משהו התחולל בי מאז השיחה שגילגלתי באקראי עם פרופ' באסטיאנס. בפתח זה עליך להיכנס כדי למצוא את התשובה!... כך השאיר אותי הפרופסור בין העצים והלך, ואני בפנים. רק את המפתן עברתי, ושוב אינני יכול לצעוד אחורנית, החוצה. "אז התחוללה בנפשך ההפרדה המוחלטת, והייתי אומר, הפיצול..." פעימות לבי הולמות באזני. אומר יונג על "פיצול" כזה: "זוהי הזעקה של הבלתי-מודע המודיע על קיומו..." מאז צאתי מתוך ארגז-הפחם ליד הקרמטוריון של אושוויץ רצופים חיי עובדות למכביר המאשרות גם את דברי באסטיאנס גם את דברי יונג. ופתאום עכשיו גם פריץ פּרל: "ארגז-הפחם שהנני, אני עצמי..."

לנגד עיני מופיעים עכשיו פניו של אבראשה, שמדי זכרי אותו הוא קם לפני כמאשים, שותק ומאשים, והאשמה אוכלת בי כאש.

יחד עמי חצה אבראשה את נהר-הגבול בגראץ שבאוסטריה. בשנות המלחמה היה חבוי ליד בור-צואה בחוותו של איכר פולני. רק לעת לילה, כשהאיכר שקוע בשנתו, היה אבראשה מגיח מתוך הבור וכעכבר יוצא לשדות לחפש מזון. בעולם כולו אין די אוויר להפיג את הצחנה שדבקה בנחיריו. מאז שפתו העליונה נפשלת כלפי מעלה עם כל שאיפת-אוויר, כמו לגביו מתמיד העולם בצחנות. אם החזיק אבראשה מעמד ונשאר בחיים התלויים על בלימה היה זה בזכות כתב-יד שבו סיפר מה שעבר עליו בבור-הצואה: מצבה לעיירה היהודית שבה נולד ובה חי ואשר ממנה לא שרד איש לפליטה, אף לא מבני משפחתו.

"אני האחרון מכל העיירה," אמר, "ועלי להקים מצבה זו. אחר-כך אמות לי בשלווה." הואיל ולא ידע עברית, ליוותי אותו לבית-הוצאה עברי אחד שכתובת היתה עמו. כאשר שמעה האשה, המייסדת והמנהלת של אותו בית-הוצאה גדול, במה מדובר, לא נגעה בכתב-היד שהושטתי לה ורק הודיעה כי לאחר "סלמנדרה", שעת-זה יצא לאור, אין עוד מה להוסיף על הנושא.

ניסיתי לערער: "מה שנכתב בכתב-יד זה," אמרתי, "לא היה איש מלבדו יכול לכתוב."

"אדוני הנכבד," פנתה אלי הגברת, "אינני יודעת אם אתה קראת את הספר. סלמנדרה. אני קראתי, ועלי להדגיש שוב שעל הנושא הזה אין להוסיף אף פרט. אנחנו המו"לים משמשים רק מתווכים בין המחבר ובין הקוראים, ובימים אלה השוק מוצף ב"סלמנדרה".

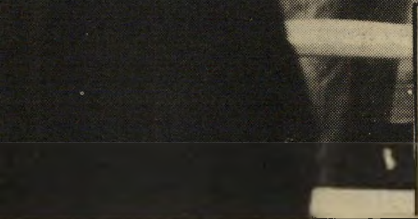
לאחר ימים מעטים נודע לי שאבראשה מת בבדידותו. כתב-היד שלו,

אם אני, הנפל של פלנטת-אושוויץ, יכול לעמוד כאן לפניכם, הרי זה הודות לשבועה שנשבעתי להם שם. השבועה שהפכה לשריון בו נכנסתי אל תוך כוח-עליון שהוא מחוץ לדרך הטבע.

הם הלכו ממני. נפרדו ממני. במבט-עינינו היתה השבועה. הלכו והשאירו אותי אחריהם. אני רואה אותם. הם מסתכלים בי. אני רואה אותם — — —

מתוך עדותו של ק. צטניק במישפט אייכמן

אין הזמן בפלנטה אושוויץ כפי שהוא על כדור הארץ. כל שבר-רגע סובב שם על גלגלי זמן אחר.

לתושבי פלנטה אושוויץ לא היו שמות. לא היו להם הורים ולא היו להם ילדים. הם לא נולדו ולא הולידו. הם לא חיו, והם לא מתו.

מתוך עדותו של ק. צטניק במישפט אייכמן

אף אחד ושמו חול –
אלף שנה הוא חי ובסוף אלף שנה
אש יוצאת מקינו ושורפתו
ומשתייר בו כביצה וחוזר ומגדל אברים וחי

בראשית רבה, י"ט, ה'

(הקלטה): טיפול-ל.ס.ד. באדון דינור,
טראנס רביעי, בקליניקה שלי,
המחלקה הפסיכיאטרית,
באוניברסיטה הממלכתית
בליידן.

ולפתע

— — — הקולות יוצאים מן הרמקול כשלשלאות סבוכות, מלוהטות. השמש מציתה בהם ארגמן, וכך הם זורמים מן הרמקול אל אזני וממלאים את חלל ראשי. כל מה שמילא קודם את נפחיהגולגולת, מרחף עכשיו מחוצה לי, לנגד עיני. וקולות-הצעקה הולמים בריק זה החלול: „לאייהודים לצעוד החוצה!!!“ זו לי פעם ראשונה שאני רואה את פניהם של חיילי היטלר, וזו פעם ראשונה שאזוני קולטות את צריחת הפקודה בגרמנית:

„NICHT JUDEN AUSTRETEN !!!“

עירי.

העיר הפולנית הראשונה ליד הגבול הגרמני.

עירי.

שוב אינני מכיר אותה יומיים לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה. כל הגברים היהודים עומדים בגוש אחד צפוף, כאלומה נשכחת בלב שדה-שלף ריק מאופק עד אופק. אני רואה את החגורה הקושרת אותם יחד, חגורה קלועת אימה ופחד, שזורה מלים של גחלי-אש לזהטות:

„NICHT JUDEN— AUSTRETEN !!!“

סלקציה!

אני רואה יד מגיעה מלמעלה, אוחת בציצית-ראשי ומוציאה אותי מתוך האלומה, ועם שאני נשלף ומביט מטה אני רואה את ריק החלל שנפער אחרי בלב האלומה.

נלקחתי לחפור.

בור אני כורה. מולי עומד היהודי עטוף טלית ותפילין. הגרמני, אקרה שלוף בידו, מחכה עד שיתאספו כל שאר חבריו כדי להנציח את המעמד בצילום למזכרת.

בור אני חופר. בורקבר.

השמש כולה זוהרת על להב המעדר. עם כל נעיצת מעדר באדמה אני קובר את השמש, ועם כל פריקת-עפר השמש מופיעה שוב על להב המעדר, זוהרת שבעתיים.

אני כורה בור. זה שחפר לפני התמהמה. הגרמני נוטל מידו את המעדר: „אני אעזור לך, אני אראה לך איך חופרים. הבט וראה!“ להב המעדר הבוהק בשמש מתרומם ונוחת מלוא הכוח היישר אל גרונו של הנחשל.

„בך חופרים!“ ושוב ניחת להב המעדר בפניו של הנחשל. ושוב ושוב: „בך חופרים!“

צלם-אדם. שסעי-בשר יוסיעו בתצלום.

ואני כורה קבר.

אינסטינקטיבית אני מרתיע את המעדר לאחר למראה תולעת קטנה שאינה מוצאת דרכה, אצה הנה והנה מבוהלת תחת להב המעדר המורתע שבידי.

ממעבה-האדמה עולה אלי זעקת התולעת: „אני החיים! אני החיים!“

„חיה!“ זעקת אלי התולעת המחפשת לה מחסה. „חפור וחיה!... כל עוד ידיך חופרות אתה חיה!“

מולי עומד היהודי, מעוטר בטלית ותפילין זה-בית“ שעל ראשו מחולק, נראה כנזר. סביבו צוחלים, הגרמנים. זר של קוצים הם נותנים על ראשו של היהודי, מוחאים כפיים, רוקדים סביבו, צוחלים ושרים:

„הושע-נא!... הושע-נא!... מלך ישראל!...“

ואני רואה איך התפילין שלי-ראש מתרוממות מעל זר הקוצים, נפתחות כדלתות ארון-הקודש, הקלף שבתוכם נגול החוצה, ואותיותיו ניתקות ממנו אחת-אחת, רוחפות ומסתדרות מעל ראש היהודי ככתובת-זהרורים: „שמע ישראל, אדוני אלוהינו, אדוני אחד!“

השמיים נדלקים. אך עלטה עלי-פני הארץ, עם שהשמיים בעררים. הלהבות משתלחות מעלה. והנה ברק יוצא מן השמיים ומצית את האלומה בשרה הנהפכת ללפיד, ויד יוצאת ונושאת את הלפיד ומדליקה בו את מנחתו של הבל, ואש המנחה מפיצה אור-אש בעלטה, ובשמיים נפתחת ארובה וקטורת-המנחה של הבל עולה, עולה אל מעלם הגבהים המאכלים.

וקין מביט מעלה אל פתח הארובה בשמיים, אל האש המאירה במנחתו של הבל, אל יהודי העיר בתוך האלומה הדולקת כלפיה, ומניף ידו כבברכת היילי-היטלר.

אני רואה את אגרופו של קין מונף כלפי הארובה שנפתחה בשמיים ואני יושב אצל הנר הדולק בישיבת-הכמילובלין ולידי סיני. שלושה אנחנו, שלושה תלמידים שבחר הרב שפירא, ללמוד קבלה בכל ליל חמישי-שבוע, כל הלילה, עד אור הבוקר. הלילה נמצא עמנו לא הרב פרומר מקושיגליוו אלא הרב שפירא עצמו. ספריה-הזוהר פתוח לפני. עומדים אנו בפרשת בראשית: „וינחם השם כי עשה את האדם, ויתעצב אל לבו...“

הנר הדולק מאיר רק את הספר הפתוח לפני על השולחן. יתרת-האולם רחבי-הידיים שרויה באפלה, והרב שפירא, במעיל פשתן לבן ארוך, פוסע ליד הקיר, לאורך האולם, משך כל הלילה, כל הלילה, ואנו הגה לא יוצא מפינו. אינני רואה את הקיר השרוי באפלה, אך רואה אני את דמותו של הרב בחלוקי הלבן, החולף כעמוד לבן, בא מן העלטה ונבלע בעלטה. כל הלילה, כל הלילה, ודמותו הלבנה, מלוא הלילה, מאירה לי את פסוקי הזוהר:

„והנפילים היו בארץ — — — אלה השדים עזא ועזאל...“

„ויאמר השם אמהה את האדם אשר בראתי — — —“

ואני רואה את קין פותח ארובה המזדקרת מתוך התהום כנגד הארובה בשמיים שנפתחה לקבל את מנחתו של הבל.

לצדי יושב סיני ואני מורה לו באצבעי בתוך ספר הזוהר עם שעוני שואלות, אם רואה הוא כמוני איך עולים עזא ועזאל מתוך ארובת הקרמטוריון באושוויץ להמליך את נוקליאוס מלכם להיות מלכו של עולם. אני מביט אל חברי סיני ורואה אותו במחנה נידרוואלדן: מפיל עצמו בתחנוניו לרגלי ראשי-הבלוק: „ראשי-בלוק רחום! ראשי-בלוק מתוק! הלקה אותי ולא את אביו!...“ ואיטשה-מאיר הצהוב, אביו, שגזרו עליו מלקות-מיתה, צועק אל בנו: „סיני, הפתק מכאן! אני גוזר עליך בגזירת כיבוד-אב, לך מכאן! לך! לך!“ סיני — שהרב שפירא אמר עליו: „תלמידים כסיני הם פארה והדרה של ישיבת-הכמילובלין“ — הוציא את נשמתו תחת מקלו של ראשי-הבלוק, ואיטשה-מאיר הצהוב, חסיד וראש-שמיים, מסרב לומר „קדיש“ אחרי מות בנו. „סיני לא מת“, הוא אומר, „סיני עלה לשמיים כשרף ברכב-אש. ואין אומרים „קדיש“ אחרי אליהו.“ אצבעי מונחת בספרי-הזוהר על השמות עזא ועזאל המודפסים באותיות גדולות, ואני זועק אל הדמות הלבנה הרוחפת מעלטה אל עלטה:

„מורי ורבי! אל תחשה!! תן לפני, תלמידך המובהק, ביאור לזוהר הסתום הזה!“

דמעותיו של סיני נושרות על ספרי-הזוהר הפתוח לפני ואני מחבקו אל לבי ושומע את שפתיו לואטות: „אין לי תיקון בעולמות העליונים. עברתי על לאו מפורש בתורה, המריתי את פי אבי. עברתי על מצוות כיבוד-אב.“

הוי מורי ורבי! תלמידך עולים בעשן-ארובה של עזא ועזאל. סיני לא טעם טעם חטא. אל תחשה! צוה גם אתה. גזור גם אתה גזירה. צדיק גזור והקב"ה מקיים!

הוי מורי ורבי! אתה חייב לנו פירוש, כי הזוהר כספר הסתום לפנינו. מדוע הועלה סיני קרבן-עולה?? במוריד נשאתי את שלד גופו המוזולמני אל המשאית המובילה את הגוויות לשריפה. מורי ורבי! מורי ורבי!

אל האש הלבנה ההולכת לסני, בעמוד, אל מורי ורבי העובר מעלטה אל עלטה אני זועק למען יראה את קין מניף אגרוף מאיים כלפי ארובת-השמיים שנפתחה לקבל את מנחתו של הבל.
אל מורי ורבי אני זועק, למען ישא פניו אלי. אני, תלמידו המובהק, היושב אצל ספרי-הזוהר הפתוח ברמי הליל בתוך בלוקה-מחראה האפל של אושוויץ. המחראה חשוכה. רק בתא משאבת-המים שבפינת הבלוק מרצדים האורות. מחיצת קרשים מפרידה את המשאבה מן המחראה, ומתוך תא-המשאבה רושפים ניצוצות-אור אדמומיים כלפי מעלה, כאילו עולה שם המנוע בלהבות.
ראש משרת-הבלוק מראה לי שתי עצמות מנוקרות-בשר: "אתה רואה, אלה עצמותיו של בן-ק, הסיפל השמן. אבאלה הקדוש חותך אותו שם למנות. זה עסק טוב. פראנצל, ראש-הבלוק, הביא לעצמו סיפל טרי מרחבת-הרכבת."

ואני רואה בעד פתח תא-המשאבה את המדורה הבוערת, המאירה בלהבותיה את חשכת המחראה. "אבאלה הקדוש" יושב משוכל-רגליים אצל האש ופניו לא כפי שהכרתים באושוויץ — פניו פני קין בעמדו נוכח מנחתו של הבל. עכשיו הוא יושב על הארץ אצל מנחתו שכולה שלו ומלעיט את האש בגזר-עץ ללהבות. לשמאלו תיבה גדושה גרשי בשר חי, טרי, במאכלת ארוכה קוצב את הבשר מנות-מנות, שוקלן בידו, יש ומבחר את המנה לשתיים ומטיל את הבתרים למדורה.
ולאורך הקיר אני רואה: בתור עומדים צללי אדם ופניהם המופנים אל פתח תא-המשאבה קודחים בבולמוס של תאוה, רעב וקוצר-רוח, פניהם מואדמי-בהירות מן האש המפוזרת. צלליהם מתמתחים ומתגבהים על פני הקיר ומגיעים עד למרישי תקרת-המחראה, וראשיהם מקפצים למעלה על פני הקיר לפי קצב סיוון של לשונות האש.

"סומף-סומף... סומף-סומף..." סועם לבו של מנוע-המשאבה למיקצב האש המעלעת בשר חי, דם, חלב וגזר-עצים.

ואני עומד בדמי-הליל בבלוקה-מחראה של אושוויץ ורואה במעלה הקיר, מעל תא-המשאבה, את צילו של "אבאלה הקדוש". הקצב של אושוויץ, יושב אצל להבותיו העולות כמתוך תהום, ומסביב לצללית המדורה שעל הקיר מרקדים באי-קול צללי-אדם מואדמים בקצב לשונות-האש.
מתהומות אושוויץ עולה האש ובקרביה מנחת-עולה של קין — נתחי בשר-גופו של ילד בן אחת-עשרה כשכינויו "סיפל" ושימוש לתעלולי המיניים של ראש-בלוק באושוויץ.
הרעב לזהב-משחקת בכל צל וצל, וצלליות הידיים פשוטות אל המנה, אל המנה, ומעל לראשים, על הקיר, לזהבות האותיות:

"מנה, מנה, תקל —"

להב המאכלת שביד, "אבאלה הקדוש" מתנצנץ, זורה ברקים אדומים, ולהביה מעדר בדי, זורה וזהר-רישמש, ואני חופר בור-קבר ושומע את קול התולעת הנחפזת להתחפר: "חפור וחפור!" מולי, מעוטר בטלית ותפילין, עומד היהודי, ומדי הביטי בו אימה גדולה נוסלת עלי. רואה אני את האור הגדול שברא אלוהים בערב-שבת וגנזו לבחיריו לאחרית-הימים, והנה קרן אחת מגניזת-האורה יורדת ומעטרת את זר-הקוצים שנתנו החיילים הגרמנים לראשו של היהודי. אני נופל אפיים ארצה מעצמת האור שאין לשון אדם עשויה לתארו, כובש פני בקרקע, ולחש תפילה:

"מי יתן מותי תחתיד!"

ואני קם. ואני הוא. עטוף בטלית אני עומד, רצועות התפילין ברוכות על ידי השמאלית, ומספר-אושוויץ שעל זרועי מתנתק ומרחף כמלוא הטפח מעל שבע כריכות הרצועה. שוב איני חש בקרקע תחת כפות-רגלי היחסות, שכמו נתלשו ממנה. דומם אני משפיל עיני אל סיסת-אדמה שעליה, עוד מעט ימוט גופי במותו, ושומע את נשמתו אימרת:

"בדרך אפקיר רוחי..."

ושלוח גדולה יורדת עלי: את כל קונמי הריני משלם עכשיו. את כל קולרי מסיר מעל צווארי. מחזיר את גופי לאדמה ואת נשמת-אפי לבוראי, ואור גדול ממלאני. אור שלא ידעתי כמוהו מאז שכנה נשמתי בהיכל-הנשמות שמתחת לכסיהשכינה. רואה אני את נשמתי, פניה אל מקור אורה, ואני את נדרי שלמתי. נרעדתי: והשבעה שנשבעתי להם באושוויץ?! השבעה?! השבעה?!

והנה הגרמניה הבלונדית, מפקדת מחנה-הנשים שבו כלואה אחותי דניאלה, מתקרבת לבוא ממעונות הגרמניים. מתנודדת היא לעברי, בלא מדים, שיכורה וערומה-למחצה. נוסלת היא לחגלי, נושקת את כנף טליתי וממלמלת: "הוי, קדוש! הסנים פני כריסטוס!..." אני נושא את עיני למרום, בורך את רצועת התפילין על אצבעי האמצעית, רואה את המלים העבריות המחשבות לנשור מבין שפתי ועוצר בהן. כי הגרמני גמר לצלם. ואני רואה את החומר הזר הגח מקנה האקרה, חודר בעד לערפי אל ראשי וממלא אותי ריקנות כפעמון שענבלו ניטל ממנו. אני נופל לארץ והאדמה פושטת זרועותיה לקבלני כאם את בנה השב אל חיקה. צופה אני בהתפשטות-הגשמיות שלי לקראת עליית הנשמה. אני פורש כנפיים, מתרומם מעל פני האדמה, ועולה, ועולה. את נשמתי אני רואה, שש כנפיים לה, והיא עושה דרכה אל מקורה, ואני נושא מבטי אחריה, מרים קולי וקורא אליה בכל כוחותי:

"ואירשתיך לי לעולם!... ואירשתיך לי בחסד וברחמים!... ואירשתיך לי באמונה!..."

— — — פקח עיניך, ארון דינור — — — התעורר, ארון דינור — — —

ואני הוחזרתי ונתחם בתוך גופי.

■ ■ ■

זו פעם ראשונה במהלך הטראנסים שלי אינני רוצה לאבד את המראה הנוגה והנורא המוסיף לזהור בי בזהרי החזון, וכאשר אפקח עיני אפשר שיחוויר, ייטשטש, או יימוג כליל.

עוד עומדים בי מראות קידוש-השם ומיתת-נשיקה. ימים חלפו ואני עדיין בתוך החזון. החוויות לא סרו ממני. דברים שלא הבנתי קודם מתבהרים לי עכשיו. עובדות שלא ידעתי קודם מצטרפות ונצרפות.

זמן-מול-זמן אני רואה.

רואה אני את חברי פיני-של-אז, כשהוא מפיל תחינתו לפני ראש-הבלוק שילקה אותו ולא את אביו, ואני רואה את פיני-של-עכשיו, בחזוני, ומה שלא ראיתי אז מתגלה לי עכשיו.

את נפשו של חברי רואה אני. הגאון מישיבת-חכמי-לובלין. את פני-הנפש אני רואה.

ראש-הבלוק מניף את אלתו ומנחיתה כגרזן על גופו המוזלמני של פיני, והגוף העקוד לספסל לא נע ולא זע —

עכשיו, בחזון בליידן, אני רואה את הפנים של מיתת-הנשיקה.

אז — כשנשאתי בזרועותי את גופו של פיני אל צריף-המתים ראו עיני את פניו ואת פיו שלא ידע שפתי-אשה.

עכשיו — בחזוני בליידן, רואה אני את חתימת נשיקת השכינה על פיו.

אז — במחנה-המוות הגרמני, נשרו דמעותי על עיניו הפקוחות של פיני, הניבטות אלי בשאתי אותו בזרועותי אל צריף-המתים —

עכשיו — בליידן, רואה אני בעיניו הפקוחות של פיני, את הפנים של קידוש-השם.

את כולם אני רואה: את רבי עקיבא, כאשר סורקים את בשרו במסרקות-ברזל מלוהטים; את המושלכים למוקדי האינקוויזיציה; את היהודי ההולנדי שסירב לשטוף בנפט מלוא הבור נשים וילדים.

את כולם אני רואה באישוני-עיניו הפקוחות של פיני.

"ראש-בלוק רחום! ראש-בלוק מתוק! הלקה אותי ולא את אבי!..."

הסכמתי עם ניקה להישאר במחלקה; הייתי מוכן ומזומן לטראנס הבא.

בן־אדם!
אכול את המגילה הזאת...
ואפתח את פי, ויאכילני את המגילה הזאת,
יחזקאל, ג', א־ב

(הקלטה:) טיפול-ל.ס.ד. בארון די-נור,
טראנס חמישי, בקליניקה שלי,
המחלקה הפסיכיאטרית,
באוניברסיטה הממלכתית בליידן.

מיטיב לדעתם מן הנוגע-בדבר עצמו. הנה במשך יומיים של הירהורים נתגלו לי תחושות שלא ידעתין קודם-לכן אף ששכנו בתוכי.
 "מה שלומך היום, אדון די-נור?" פרופ' באסטיאנס מתקרב אלי והמזרק בידו.
 "נרגש ונסער," אני אומר.
 "דבר רגיל, בהחלט רגיל," הוא מהנהן לי. "בהחלט רגיל..."
 - כאשר לפתע - - -

אני מסתכל בגבו המוצק של פרופ' באסטיאנס, המטפל ברשמקול ליד החלון. הפעם אני חש את תוצאות השיחה עם הפרופסור בחורשה שלושים שנה היה עלי להתענות עד שבא אדם זר וחומר זר בידו ופקח את עיני על תחושתי שלי, אדם זר, ששנתיים-ימים סירבתי לבוא אליו, בטענה שאינו יודע אושוויץ מהי. ובאמת, מה הוא יודע על אושוויץ? אבל, כפי הנראה הוא יודע על האדם שהיה באושוויץ. לכאורה, מי מייטיב לדעת על גופו מבעל הגוף עצמו? אף-על-פי-כן יש דברים שרופא

כאשר לפתע

— — — לירי עומד איטשהמאיר הצהוב שאינו רוצה לומר „קדיש“ אחרי מות סיני בנו, עם שלקראתו אל תוך אסלוליתו של הבלוק, מתנודדת הגרמניה הבלונדית, שיכורה וערומהדלמחצה. ממעונותהגרמנים היא באה, שם מתהללים עכשיו הגרמנים עם הנערות שהביאה עמה ממחנההנשים שלה. ברנלי. כשהולמים בי הקולות האלה מתוך מעונותהגרמנים מזנק אני להסתתר באסלת הרצפה תחת לקרשי האצטבאות. הפעם החצמתי. היישו אלי היא מתנודדת. לרגלי היא נוספת. מלטפת את בנף חלוקי וממלמלת: „הוי, קרוש!... באלוהים. הסנים סני כריסטוס ה„קרוש“...“

אני נרעש: מתי כבר נתחוויתי במה שמתחולל סביבי עכשיו? באיזה גלגול־חיים קדם זה קרה לי? ברור שכבר חוויתי זאת לסנים, אבל מתי? אני זוכר שדבר־מה נורא עתיד להתרחש וכי עלי לדעת מראש מהו. ואולם בוח אדיר, חזק ממני, עובר בתוכי, מתגבר עלי ומסתירו ממני: עתיד שהוא עבר, עתיד שכבר חוויתי אותו. והגרמניה הבלונדית בורעת לפני, מחבקת את רגלי ואומרת: „הוי, קדוש!...“ ואני נושא את עיני אל פתח הבלוק ורואה את האכזר מכולם, את זיגפריד, איש־הסם. בעקבות הגרמניה הוא בא, להחזירה אליו. זיגפריד ניצב בלי כובעו ומעילו, ובגופיתו הלבנה הוא נראה איום יותר מאשר באפורת־הסם. השחורה.

”קח אותו אתנו” היא מתחננת לפני זיגסרדי, ”אעשה כל מה שאתה מבקש”.
ואני יודע וזוכר שבאן, במקום הזה, רצת זיגסרדי את זנוויל לובלינר, ואין ב”באושטאלה” יום שבו אינו רוצה אחד מהאסירים.

„בוא, סאניטער!“ מצווה זיגמריד.

„לא! לא!“ אני זועק בפנימויותי. „לא אלד! אינני רוצה לראות את הנורא בסיוטיו! לא! לא!“

מה אינך רוצה לראות, אדון דיינור? מה אתה רואה? אמור, אדון דיינור, מה אתה רואה? ... רואה? ... רואה? ..."

את הקול אני רואה.
קול אלוהים נראה אלי באסלת הבלוק, והקול קרא: „מה אתה רואה, העד?“ את הקול אני רואה.
הילת־קודש אני רואה באסלת הבלוק, אני הולך לקראתה וזוגסריד מוביל אותי אליה. אני רואה את הקול
הקורא:
„מה אתה רואה, העד?“
את ההתגלות אני רואה.

אמור, ארון דינור, מה אתה רואה? ... רואה? ... רואה? — — —"

את זיויהשכינה אני רואה באפלת הבלוק ועיני מסנוורות מעצמת האור. "מה נורא הבלוק הזה!" על פני אני נוסל וזיגסריד עוקר אותי מהארץ והגרמניה מתחננת: "בעדינות, זיגסריד! נהג בו בעדינות!" וזיגסריד מקים אותי בעדינות ומוביל אותי בידו בעדינות.

"מה אתה רואה, הערד?"

הילת-קירוש אני רואה במעונות-הגרמנים. הילת-זוהר מעל ראש אחותי הערומה. את תכול עיניה של אחותי אני רואה, וחרדת-אחרית מסילה אותי ארצה. את מראה אחותי אני רואה בגלגל-אש-ינוגה, וידי-שאול גוררות אותה ממני והלאה, ואת שועת-זעקתה אני שומע:

תנו לי... אל אחי..."

וקול הזעקה, בלברש אש אדומה, מהלך ושוטף אל תוכי מארבע כנסות הארץ.
ולאחריה: חושך. הוא מליטני באדרתו כתבריך עם שעמסקולו של מסקדיהמחנה זוחל דרך אוזני אל גזע
מוחי, מחלחל אל מצולותיו ושם יורד ומתחסר: זיגסריד, עצור! אני צריך את הסאניטר שלי! אני סוקד:
לא!"

ואני יורד מן העץ שעליו הסתתרתי בברחי מ"מצעדיהמות" לאחר סינוי אושוויץ, וקול אחותי מתגלגל במרומים כקול הרעם בגלגל:
 אל אחי!!!"

נרשא אני את עיני לשמיים אל הקול ורואה את אחותי בבוהק הזריחה והילה לראשה. סביב לה נערות יהודיות שהתאבדו לפני הימסרן לידי הגסטאפו. והן שרות אליה שירת־מלאכים: „אחותנו את!“ והשירה בצבעי הקשת, והצבעים באים אל חכי, ואני גומע אותם. נשכמים הם אל פי ויורדים לגרוננו. שירת מלאכים בטעם צבעים. נהרה באה אל עיני. אני מביט בחופת השמיים והמקהלה שרה: „אחותנו את!“ והלית־הקדוש מעליהן. גלגל בתוך גלגל בתוך גלגל. „אחותנו את!“ ואחותי קדושה ועצובה. אני זועק: „דניש! הבטחתי להביא אותך אלי לארץ־ישראל!“ ואחותי קדושה ועצובה.

את הכתובת FELD HURE, מקועקעת בחזה אחותי, אני רואה. ואת התפצלותי המיידית לשנים אני רואה.

אני מביט ורואה כיצד אני נסרד ויוצא מתוך עצמי; ואני עומד ומסתכל אל גופי המוטל על הארץ בעילסון.
...זיגסריד, עצור!

אז לא יכולתי לשמוע את פקודת מסקד המחנה. מעולף הייתי. עבשיו אני מחוץ לעצמי, עבשיו גם יחד. אני לראות כיצד זיגסמיר סוחב אותי ברגלי בחזרה אל הבלוק, ואני, למראשות עצמי, הולך אחר עצמי הנסחב על הארץ, ואני רואה את זיגסמיר יורק בסני על שום שהוא חייב לסחוב אותי במקום לירות בו.

מביט אני אל עצמי הנסחב ברגלי אל הבלוק, ורואה את סודם של סיוטי. מוצנע הוא מתחת לבתובת שעל חזה של אחותי. אינני מתעלף, כי נסרדתי מעצמי. הייתי לשנים. מה אז ועכשיו — מציאות-זמן-אחה מוכסל לשנים — כן אני-אז ואני-עכשיו, זהות אחת, מפוצלת לשנים. אני מביט אל עצמי המעולף, ואל עצמי המביט אל עצמי אני מביט, ואת סודו של הפיצול אני רואה. מאחרי מסך העילסון הוא עומד: סוד הפיצול. אטיאט אל מול עיני, מתרומם מסך כבד של אש ואפר. מאחרי — מסך שני, אדום לוהט. מאחרי — מסך שלישי, טורקיז ניגר בתוך כחלת לזהבת — את אמי, ערומה, אני רואה, הולכת בשורה, בין כולם, פניה אל תא-הגזים. „אמא!... אמא!... אמא!“

„מה — אתה — רואה — אדון די-נור? מה אתה רואה?... — — —“

משמיר-אשוויין שמעל לראשי מתגלגל אלי הקול. כרעמים מאיימים מהרהדות המלים ומכות בסטישים כבדים בתוף-אזני.

את אמי אני רואה, ערומה, בדרך אל הגזים. אני רץ אחריה וקורא: אמא!... אמא!... אני, מחוץ לשורה, רץ אחריה: „אמא!“ אני קורא: „אמא!“ — אמא שלי ערומה בדרך אל הגזים. אני מביט אל ראש אמי ורואה את עצמי בתוך ראש אמי, בפנים. ואני רץ אחרי עצמי בתוך ראש אמי.

ואמי ערומה בדרך אל הגזים. אני נחנק!... חדר-החצה של אושוויין! אז ירדו מים מתוך המזלפים; עכשיו יורדים הגזים. אני הולך ונחנק. לעיני הסחד של סיוטי. הסחד מביט בי. הוא גלוי. אני רואה את פניו. הוא הסוד של סיוטי. אני נחנק בתוך ראש אמי. אני בתוך תא הגזים, בפנים. אמא שלי, היפה מכל אמהות שבעולם, נחנקת בתוף-תוכי, ואני בתוך תא הגזים של אושוויין. ואני — בתוך גולגולת-ראשה של אמי — מושלך אל פי המשרפה, אני נשרף, הולך ונשרף, ועובר את מנהרת המשרפה ומגיע אל תוך ליבת הכור המסתורי של אושוויין, רואה את הכור, ומבעד לארובותיו אני עולה לשמיים.

ועוד אני עומד אצל בלוק 14 ומביט אל עשן המתאבך מתוך ארובת-המשרפה, ומדמה לראות בתוך העשן את אמי, את אחותי, את אבי: הרי את כולם ראיתי בתוך גולגולת-ראשה של אמי כשהיא בדרכה אל תא-הגזים. וסתאום —

את עצמי אני רואה, עולה מתוך הארובה של אושוויין. לימיני שמחזאי, לשמאלי עזאל. הם פורשים חופה מלכותית מעל לראשי. החופה מתייצבת כפטרית לזהבת בשמיים. בשופרות הם תוקעים ומכריזים לארבע כנסות הארץ, על שמי החדש: נוקליאוס!

חיל ורעדה אחזוני. הן בתוך גולגולת-ראשי-אמי נשרפתי, ועמי כל בני משפחתי נשרפנו במשרפה של אושוויין; הן עולה אני לרקיע השביעי, והנה, אני רואה; אמי עומדת לפני כס-הכבוד של אלוהים וזועקת: „הא לך, אלוהים! הא לך!“ והיא מעבירה מאחרי גבה את דניאלה, בתה בת השבע-עשרה, ופורמת את חזה של בתה: „הא לך, אלוהים! הא לך את ה-FELD HURE!“ ואלוהים מביט ורואה.

ואמי מעבירה מאחרי גבה את מוני, הילד שלה בן האחת-עשרה: „הא לך, אלוהים! הא לך את הפיסל של אושוויין!“

ואמי זועקת: „אל תסתיר פניך ממני, אלוהים! הבט בי! ערומה שלחו אותי אליך, את שערותי גזו, ילדי זועקים אלי: אמא! אמא! האם אתה שמעת את זעקת ילדי הפיסל? האם אתה שמעת את מר-בכיה של בתי ה„פלד-הורה“? אני אמא שלהם. ואתה, אלוהים, מה? אתה מה?“ ואלוהים מביט ורואה — אותי.

כיצד יושב אני על כס-מלכותי תחת פטריה לזהבת ומביט אל עצמי העומד אצל בלוק 14, שלד של מוזולמן באושוויין; מדמה לראות את בני-משפחתי עולים בעשן מפי הארובה ורואות עיני את עצמי: נוקליאוס! אני נוקליאוס! אהה, אלוהים! אלוהים!

מהו המראה שאתה רואה. אדון די-נור? תאר לי את המראה המפחיד שאתה רואה — — —

„את עצמי אני רואה. את פני עצמי. בגולגולת-ראש אמי נשרפתי, ובבשר בני-משפחתי הזנתי את בורי-המשרפה של אושוויין.“

אני הנשרף; ואני נוקליאוס! אהה אלוהים! מיהו האני העומד למטה אצל בלוק 14, ומיהו האני, שם למעלה, המולך בתוך הפטריה הלהבת? מתי אני למעלה ומתי אני למטה? מתי אתה הוא אלוהים, הבורא, ומתי אתה האלוהים, המחריב? תחת שמיר-אשוויין אני עומד. עיני נשואות אל עצמי בין שמחזאי ועזאל, מרים אני את ידי אל עצמי למעלה וזועק זעקה גדולה ומרה: „האם ידי, ידיים אלו, יצרו אותך, נוקליאוס?“ „אני בן-אדם! ... זועק אני אל איש-ס. במוסך, לא רוח-רפאים! לא שד! בן-אדם אני שרוצה לחיות! בן-אדם!“

„איך הגעת למוסך שלנו?“ שואל איש-הס. „במשאית למשרפה, בתוך ארגז הסחם התחבאתי, מתוך ארגז הסחם יצאתי ומצאתי עצמי בתוך המוסך הסגור.“

„זיגפריד, עצור!“ שומע אני את מסקד המחנה המצווה עליו שלא יירה בי. „איין בראוור קרל!“ ואיש-ס. מחזיר אקדחו לנרתיקו.

את רגלי היחסות אני גורר ביער המושלג. יודע אני ששעותי ספורות. ממצעד-המוות ברחתי אל תוך היער. אל ערימת הירויים אני זזה, להיות בינותם. משך שנתים-ימים הלכו ממני והשאירוני אחריהם. להם נשבעתי את השבועה להיות להם לקול. אך מצטרף אני אליהם, כי גזוע אני, הולך וגזוע. בשארית כוחותי אני נושא עיני לשמיים וזועק:

„א.ד.מ.ע!... א.ד.מ.ע!“

ערימת השלדים הירויים ניצתת ללהבה גדולה. הוסכת מרכבת-אש. מתוך שלד-גופי המוזולמני נפרשות כנפיים, אני הולך והוסך סלמנדרה לזהבת. אני עוף-החול העולה מתוך האש של עצמי. וכמו טיל הנשלח למרום עולה אני מתוך ערימת השלדים בסערת זעקה — — —

— ומגיע בחזרה אל תוך גופי סנימה.

אחרית-דבר - וראשית

וכתוב בספר וחתום,
והעֵד עֵדִים
ירמיהו, ל"ב, מ"ד

שמה אסור היה לי ללכת לעין-דור ולהעלות באוב-הל.ס.ד. את הסוד
אשר יד נעלמה דאגה להצפינו ממני?

■ ■ ■

תן לי, אלוהים, את המלה השקטה.
כזו

שהיתה בעיניהם בלכתם אל הקרמטוריון.

■ ■ ■

לפנים הייתי אומר: אושוויץ היא פלאניטה אחרת! אין תשובה לה
ואין תיאור לה. אושוויץ היא שואה קוסמית! סיוטה פוקד אותי
בלילות. משל אין לה לאושוויץ שליטה באורו של יום שעה שבני אדם
ערים ועירנים. אושוויץ היא שאולית, לילית, מעברו השני של אדם-
בצלם.

כשאל בעין-דור הלכתי לדרוש תשובה לאושוויץ הלילית -
"הוי, אלוהים! אנה אלך עתה לדרוש תשובה לאושוויץ היומית?"
ומה-נורא הוא החזון אם הוא משתק את ידי מלהביא אף שמץ
מנהו אל הכתב. וגחלת-אש על שפתותי.

מתוך אזלת-ידי יש ואני ניגש למגירה. שולף אחד מסרטי ההקלטה
של ליידן ומפעיל את הרשמקול. אינני מתפלל עוד שגם פרופ'
באסטיאנס גם פרופ' דייקהאוס לא מצאו ידיהם ורגליהם בהקלטות
אלו. המלים שיצאו מפי הריהן כצמדי צופן שפענוחם מצריך מפתח:
אושוויץ והפיצול? אלוהים והשטן? הפלאניטה האחרת והאדם?
שאלות, שאלות, שאלות. והתשובה? סוף!

אילו רק יכולתי להעלות על הנייר ולוא שורות-מספר של משא-
ליידן ורווח לי.

אני סוגר את הרשמקול, מחזירו למגירה, צונח דומם על הכיסא
שליד שולחן-הכתיבה. מבטי אל השם המסתורי, אותו "שם" נסתר,
בלתי-מובן שאליו הפקעת מתגלגלת. פנימיותי בוחה, עוקבת. יש
ומאחרי ה"שם" בא חפץ כלשהו המונח על שולחני ומחזירני למציאות:
פעם מקטרת; פעם קבוצת עטים במכל; פעם תצלום ממוסגר של ניקה
או לוח-שנה.

והפעם, בשובי למציאות, כשמבט-עיני עודנו בספרות שעל הלוח,
זאת הפעם אני רואה:

2 ביולי 1986; אני מתבונן בתאריך, רואה את הזמן, וחושב על
השנים החולפות. ולפתע...

אני נחרד: יולי 1976... עשר שנים עברו, עשר שנים תמימות, ליידן,
פרופ' באסטיאנס...

חולשת-מוחין תוקפת עלי כשעולה פרופ' באסטיאנס בזכרוני. לו
אך הצלחתי להעלות על הכתב מספר שורות ממשא-ליידן, ורווח לי.
ברגיל, במצב של חולשה כזאת, אני פורש שמיכה על הרצפה ועושה
כמה תרגילי-יוגה. כשיישרתי עכשיו את קצות-השמיכה על הרצפה
והזקפתי עצמי, נח מבטי על שולחן-הכתיבה שלידי ועליו הנייר והעט.
וכך, בעמידה, בלי משים, אני פושט ידי לעט, וכאוטומטית רושמת
ידי בפעם הראשונה על הנייר:

"טיפול-ל.ס.ד. באדון די-נור בקליניקה שלי, המחלקה
הפסיכיאטרית באוניברסיטת ליידן - - -

לא חשתי שהתיישבתי על הכיסא אצל השולחן, לא חשתי שאני
ממשיך לכתוב, לא חשתי שפנה יום, ירד חושך. לא חשתי שהדלקתי
את מנורת-השולחן. כך נמשך הדבר ונמשך. ימים. לילות. נשימה
אחת ארוכה. ודאי עשיתי פעולות אחרות כלשהן, ודאי אכלתי,
שתיתי, נכנסתי לבית-שימוש -

מכל אלה אינני זוכר דבר.
כך שבועיים וחצי, כמשך הזמן שכתבתי את ספר עדותי הראשון
"סלמנדרה" בבית-חולים באיטליה, לשם נלקחתי בעוד תכריך-
אושוויץ המקוקו לשלדי.

עיני בשורה האחרונה על גבי הנייר, הריני כמאובן. מביט בניקה
בתצלום שעל שולחני. לא יודע נפשי. שום דבר מציאותי לנגד עיני.
קם מן הכיסא.

על הרצפה פרושה היתה עדיין השמיכה שהכנתי לכמה תרגילי-יוגה
לפני שבועיים וחצי. ניגש לטלפון. מחייג אל ניקה הנמצאת
באוניברסיטת-ברקלי. לא יודע מה השעה שם ומהו כאן. קולה
בטלפון, ומתוכי עומד לפרוץ:

"ניקה... זה קרה... ניקה... זה קרה..."

לא יכולתי לפצות פה.

מדמיעת הספק.

הייתי כעץ שפגע בו הברק והוא עומד בלהבות ובוער.
ניקה חרדה למצבי: "זה כשנה אנחנו שוהים בליידן." טוענת היא
כנגדי, "ופתאום, באמצע הטיפול, אתה רוצה לברוח? גב' די-נור,"
אמר לי במפורש פרופ' באסטיאנס, "הרי את ראית את מצבו של בעלך
בטראנס האחרון, היית נוכחת. לעוד שני טיפולים לפחות זקוק
בעלך!"

אין הסבר בפי. אחת אני יודע: מבחינתי, סיים פרופ' באסטיאנס
את המשימה שאני הטלתיה עליו וקונם עלי אם ארד שנית לגיהנום
בלא הסיבה שבגללה כפיתי על עצמי את ליידן. עכשיו חובת-הניצול
להיות עד בלבד במשפט בין האלוהים והשטן הנערך בלב האדם.

● ● ●

אני בבית.

זו הפעם הראשונה, אחרי שלושים שנה, שאני עולה על משכבי
בתחושת רגיעה. תחושה מוזרה, כמעט בלתי-מציאותית; לא
נורמאלית משום נורמאליותה.

שינוי-ערכים. אני ער ליורה הרוחת בקרבי. הפעם אני מקבל
באהבה את צירי תהפוכותי, לא עוד טלפי תפלצת-הסיוט בלילות.
ובאו הימים.

האמנם סר ממני הסיוט של לילותי, נתחלף ועבר לימי?
טרום-ליידן היה הפיצול - אני; סיוט מתוכי הבא עלי במחתרת-
לילה. ואילו עכשיו, בתר-ליידן, עומד לפני סיוט-הפיצול לאורו של
יום, והוא כלל-אנושי, אף קוסמי, בהפסיקי את ליידן ידעתי את
הנתבע ממני, גם אישרתי אותו התביעות. הקווים היו ברורים. ידעתי
לאן הקווים נמתחים. הן לשם כך ברחתי מליידן, אל עצמי, לשם
נמתחים כל הקווים.

■ ■ ■

והנני כעץ שהיכה בו הברק והוא עומד בלהבות.
יבשה ידי.

משא-ליידן כה גדול הוא, וכה נורא החזון, עד שאין ידי מושטת
אל העט. פלצות אוחתני. נשרפה המלה בפי.
כך עוברים עלי הימים והלילות, חודשים ושנים. כבן-אמיתי בורח
אני מעצמי, ואל עצמי אני שב.

לפנים אהבתי להתבודד הרחק מיישוב בני-אדם, להתייחד עם
אושוויץ ביקשתי. עכשיו אושוויץ לפתחו של אדם רובצת. באשר
האדם שם אושוויץ, כי לא השטן יצר את אושוויץ, אלא אני ואתה,
כשם שלא השטן יוצר את הפטריה כי אם אני ואתה.

האדם!

שוב אין מיפלץ-הסיוט פוקד אותי בלילות; קם הוא לעיני באור

היום.

וכה נורא החזון עד כי אין מלה בפי, ואין ידי מושטת לעט. אוחזני

השיתוק, יבשה ימיני.

אני עובד בפרדס. רגעי-נחמתי כאשר ההרכבות שלי מתקבלות
בעצים כזרעון מפרה ברחם-אשה. העץ הזקן יוסיף לחיות בייחוריו.
מתעסק אני בכל מיני עבודות של כתיבה שמעולם לא התפניתי
אליהן, ושמח לראות באיזו קלות אני מריץ עטי. אני כותב גם על
הנושא שקוראים לו "שואה". אולם ברגע שאני מסב מבטי פנימה אל
הזורם עם דמי בעורקי בימי כבלילותי, מייד חוזרת ומופיעה קרוב-
קרוב אצל עיני מין פקעת של חוטים צבעוניים המתגלגלת ממני
והלאה, חוזרת קרוב-קרוב לעיני ושוב מתגלגלת ממני והלאה אל
שטח בלתי-מוכר, אינסופי, מטושטש ואפל - וחוזר חלילה.

יש והפקעת הסבוכה, על צבעיה, מקבלת מראה של גלובוס, כזה של
תלמידי בית-ספר, ההולך ומתגלגל ככדור אל תוך הנעלם האינסופי.

■ ■ ■

מאסלן שבקליפורניה משגרת אלי ניקה מכתבים ארוכים, מפצירים.
מבקשת היא במפגיע שאבוא אליה לקליפורניה. ניקה מאמינה
במקומות המשרים כוח. לדבריה, מצאה שם מקומות-כוח מיוחדים
שכמו נוצרו למעני מששת-ימי-בראשית.

"אתה חייב לבוא ליוסמיטי!" כותבת ניקה. "מקום מסתורין העומד
בבתוליו מימי הבריאה. כאן ההשראה שלך לא רק שורה אלא מחכה
להקים לך אוהל מיוחד, רק בוא!..."

הוי, מתי תלמד ניקה לדעת שבעלה אינו סופר כלל; כל-שכן לא
סופר המצפה להשראה. הרי אני כחיה זו במלונתה שלשון אין לה.
הוולד המתרוצץ ברחמה, מתפרץ לצאת מסוגרו, והפתח נעול. וכך היא
רובצת בבדידותה, דוממת ואילמת, ועוזר אין לה. רק בעיניה הכאב.
אני תוהה: שמה אסור היה לי להתגרות בגורל שנגזר עלי כחלקי?

הסוד הסיני להרזיה

תה

BAI LIN

נשות העולם הגדול אומרות:

★ הנסיכה שרה פרגסון - "שתיתי תה BAI LIN ורזיתי 5.5 ק"ג ב-10 ימים. זה ממש נס!"

(15.4.87 "THE STAR")

★ הדוכסית מיוק - "הורדתי 4 ק"ג... התה הזה הוא משגע..."

(25.5.87 "פוסט")

★ הדוגמנית סמנטה פוקס - "בעזרת תה BAI LIN אני שומרת על הגזרה..."

(29.4.87 "THE SUN")

המהפכה העולמית בדיאטה

שכבשה את ישראל

• ניתן להשיג בבתי מרקחת, חנויות למזון טבעי ובבתי העסק המובחרים • הוראות שימוש ופרוספקט בנקודות המכירה.

להיט עולמי

בסתר שהסוד אינו רק של סמנטה ושרה פרגסון, כשקרים שנערכו בארה"ב, נמצא שתה באיילין נמכר בלמעלה משני מיליון קופסאות מדי חודש. בדיקות מעבדתיות מקיפות, הוכיחו מעל לכל ספק שתה באיילין מסייע להפחית משקל הגוף – ומצליח לשמור על המשקל הקיים. בדיקות אלו נתמכו על ידי "מיקרוביולוגים מפורסמים. במחקרים אוניברסיטאיים בטאיוון, מולדת תה באיילין, נמצא שלתה המפורסמת תכונה חשובה: הוא גורם למיסוס והרחקת השומנים, לפני שהם מוצאים את דרכם, דרך מעטפת הקיבה אל מערכת הדם – ואל תאי הגוף. נוסף לתכונה זו, תה באיילין עוזר לעיכול טוב, מרחיק הרגשת רעב וגורם להרגשה טובה ומשחררת.

...ולהיט ישראלי

לשתות תה, לרזות ולשמור על המשקל – זה מוצא חן בעינינו. לאחר כל דיאטות ההרעבה, והוויתור המתמיד על מנעמי החיים – הנה סוף סוף פתרון קל ונעים מבעיות המשקל.

בתחילת הקיץ, נחתו בישראל משלוחי תה באיילין הראשונים ובתוך ימים מעטים, מאז הופיעו על מדפי החנויות האכיליות למוצרי טבע וכאגפים מיוחדים ברשתות השיווק, הפך תה באיילין לסודו של מבינות רבר. התה הפך להיט וסודו עבר מפה לאוזן.

כעת, מגיעים משלוחים חדשים לישראל, ובאותן חנויות בהן שמעת עד עתה את התשובה המרגיזה: "אין – תה באיילין נחטף מהמדפים", תמצאי, החל מן השבוע הזה, את התה המוכר, באריזה הצהובה.

סוד ההרזיה שלי...

(וגם של סמנטה פוקס ושל לידי פרגוסון ושל...)

אף פעם לא יכולתי לסרב לבילוי של אחריצהריים עם חברה בכית קפה. הישיבה הנינוחה, שיחת החולין והעוגה עטורת הקצפת (שאינני מעזה להכניס הביתה), שוברות את שיגרת היום העמוסה שלי. ישנה בעיה אחת בכל האירדיליה הזו: איך שומרים על המשקל? כשבוע שעבר, התחלתי שוב דיאטת "כסאח". בבית הקפה הזמנתי (באומץ) רק קפה שחור ללא סוכר. לחברה שהזמינה עוגה ללא היסוס, סיפרתי ש, אין לי חשק לאכול עוגה היום". הבילוי הפך עינוי! כשסיימנו לשתות, הזמינה החברה שלי כוס מים רותחים מן המלצרית, והמיסה בתוכה שקיק תה בעל ריח נעים. "את לא משתמשת בתה באיילין"? שאלה אותי, "בזכותו אפשר לזלול אפילו עוגות קצפת!"

סוד סיני בן 1500 שנה

ומאכלים הסיניים הנפוצים, מאכלי חור, פירות ים מטוגנים בשמן עמוק, תירס, אורז ומגוון רחב של בצקים, מכילים כמות רבה של פחמימות ושומנים. למרות זאת, הסינים הם רקי גיזרה ולעיתים נדירות הם סובלים מקולסטרוול, מלחץ דם גבוה או מבעיות אחרות הנובעות מאכילת חומרים שמנים. סודם הוא שתיית תה באיילין אחרי כל ארוחה. החומר הטיבעי המצא בתה באיילין – תאופילין, ממס את השומנים בדם, שובר ומפזר אותם כך שהם אינם "מתיישבים" בתאי הגוף וגורמים להשמנה.

בעת שתיית תה באיילין אין כל הגבלות תזונתיות, ואין כל צורך לשנות את הרגלי האכילה. צריך לאכול שלוש ארוחות משובעות ביום, ולשתות את תה באיילין כעשר דקות מיד לאחר כל ארוחה. יש להמס שקיק של תה באיילין בכוס מים רותחים למספר דקות, ולשתות את התה ללא תוספת סוכר, ממתיק מלאכותי, חלב או לימון. תה באיילין מותר לשתיה לזמן בלתי מוגבל. התה עשוי עלים טבעיים בלבד ללא כל תוספות וביותר גם לנשים הרות.

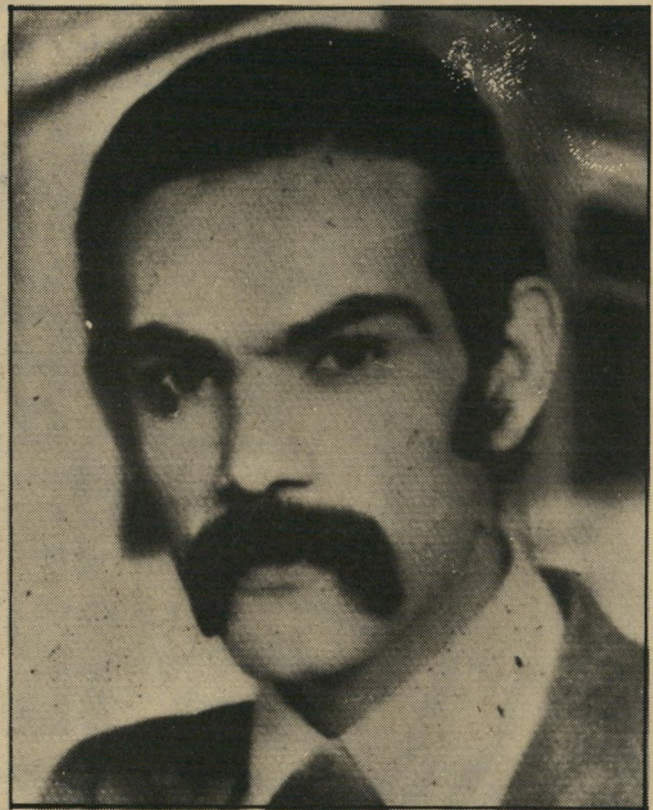
גילוי ההצלחה של תה באיילין הגיע עד לבית המלוכה הבריטי. לידי פרגוסון, רעייתו של הנסיך אנדרו, שהיתה מוכרת לכולם במימדי גופה ועורפי המשקל שלה, החליטה לשנות תרמית ולהפחית במשקלה. השמועה על ביקורה של הליידי המפורסמת במחלקת המזון של בית הכליבו "הרודס", פשטה כנפיים. דובר בית הכליבו המפורסם מספר כי מיד לאחר שלייד פרגוסון קנתה את תה באיילין, אול התה מן החנות. הנהירה של הקהל הבריטי אחרי "תההפלא" הלכה ורבתה כאשר הודלף מן הארמון שבאיילין "עשה פלאים" לפרגוסון. אותו מדליף ידע לספר כי בזכות השימוש בתה באיילין, הפחיתה פרגוסון מספר לא מבוטל של קילוגרמים במקומות הרגישים ביותר: הפנים, החזה והבטן. ואכן, "המטמורפוזה" הצליחה מעל דמיונה, והליידי הנכבדה מופיעה לאחרונה במלחמה חדשה ויקרה, מעוררת את קנאת גיסתה הידועה, לידי רי. כסמנטה פוקס, מודה גם הליידי שרה, שהיא סותה תה באיילין אחרי כל ארוחה. שתיית תה באיילין מסייעת לכלה הצעירה שר בית המלוכה האנגלי, לשמור על גיזרה הטיבה נא."

"תה הפלא" של נשות העולם הגדול

כששמעתי שהסוד של סמנטה פוקס, ומרת פופ בריטית פופולרית וגם בזכות חיטובע גופה... הוא שתיית תה, הייתי די מופתעת. איך אפשר לרדת במשקל ולשמור על המשקל הקיים ללא דיאטה מתמשכת?

מסתבר שאפשר. בגילוי אישי בעתונות הבריטית, מספרת סמנטה פוקס או "סם" כפי שהיא מכונה, שהפחיתה 4 ק"ג ממשקלה, ללא כל מאמץ או שינוי בהרגלי האכילה שלה – והיא משיבה לשמור על משקלה החדש, במאמץ קל – נעים וטעים. "סוד" שלה הוא שתיית התה הסיני באיילין לאחר כל ארוחה. תה זה, העשוי מעלי תה מיוחדים הצומחים באזורים גבוהים ולחים בסין, אינו תרופה או סם. זהו תה צמחים המעובדים בתהליכים ידניים עתיקים. שיש לשתות אותו מיד לאחר כל ארוחה. זהו המירשס הבטוח להרזיה היעילה על משקל רציני.

אליכיה

עלי?

ה איש הסתכל על הנזיר, הביט באדם שישב מולו, לקח את העט, וחתם.

עכשיו, כמה מזוה, הוא חש בהקלה. הכל מאחוריו. החברים שבגד בהם, המעצור, התוכנית שנכשלה. יהיה מה שיהיה, והכל, כנראה, נגזר.

ג'מאל חמדאן הורה. החוקרים שיש בו מולו חייבו בסיפוק, ועודרו את חמדאן בספיחה על השכם. "יהיה בס' הר", אולי אמרו לחמדאן, "אתם ממילא תמיד יוצאים באיזה החלפת-שבויים". חמדאן סיפר הכל. הוא הורה שהת' כוון להניח מיטען-חבלה. הוא סיפר שמי שניס אותו היה עלי עפג'ני מעזה, שאף נתן לו את המיטען, וגם ביקש ממנו להטיל דימוידי על הצבא. חמי דאן סיפר הכל, וחתם על הדברים שסיפר בתאריך 21.8.85.

שלושה חודשים אחריכן הופיעו כי כל הדברים הללו בכתב-אישום.

שי לוש שבועות לפני שג'מאל סיפר לחוקרים שלו את כל מה שידע, והרגיש כמו שהרגיש, עבר מוצטפה רובי חוויה דומה. רובי הורה שעלי עפג'ני חיפש נשק, וסיפר שהוא התכוון לנסוע לירדן, לעבור אימונים צבאיים. גם הדברים האלה הופיעו בכתב-האישום.

עלי עפג'ני, תושב עזה בן 37 מוזכר גם בחודאה הזאת. זה לא אמור להפ' תיע. עפג'ני היה חבר פת"ח עוד משנת 1971, וביתו נהרס על-ידי כוחות-הביטחון ב-1975.

עכשיו, באוגוסט 1985 שמו מוזכר שוב, בשתי הודאות שונות, של שני עצירים שונים, בשני עניינים שונים. עפג'ני מוזכר כאיש המפעיל, המגייס, נותן ההוראות.

ה הודאות האלה, שניתנו בחורש ה-1985, אינן מתפרסמות בעיתונים. עפג'ני, שיש לו תנות בגדים בעזה, ממ' שיק לעבור כחנות, יום אחרי יום, שבוע אחרי שבוע. אף אחד לא מפרים לעשות את זה. למרות זאת, ולמרות ששום דבר לא מתפרסם בכלי-התיקשורת, מחליט עפג'ני לעזוב, יחד עם מיטפתו, את עזה, ולעבור למצרים. בתחנת הגבול נותנים לאשתו לעבור. עפג'ני מוחזר הביתה. התאריך: אמצע חודש אוקי טובר.

עפג'ני מתקשר עם סלמי אל-צברי. אל-צברי הוא בדרוי מרפיח. הוא נוסע בכלי-רכב שיש עליהם לוחיות זיהוי ישראליות, יש לו נשק שהוא נר

ושום תיק פלילי לא נפתח.

מה שנישאר, זה בית-הדין להא צמל, המייצגת את אבא של עלי, פנתה אל בית-המשפט וטענה בשמו של אחמד עפג'ני כי "חשודה היא העובדה שהנעדר לא נעצר במשך שלושה חודשים, למרות שמעצרו התבקש מחומרה-החקירות שהיה בידי השב"כ". היא גם מוסיפה, שחקירתו של המבריח לא התנהלה כשורה, ואילו היה מדובר בנעדר שהמשיבים חפצים ביקרו, היו עושים מאמצים נרחבים יותר בחקירתם במיקרה זה.

האם זה מזכיר את האוטובוס בקו 300? איש פת"ח החליט לעבור את הגבול, ועיקבותיו נעלמו

בנו. קנוניה עצמאית של המברית, או קנוניה שנקמה בדרגים גבוהים יותר ובנו נפל לה קורבן.

ככה טוען אבא של עלי, ומבקש מבית-המשפט לחייב את מישטרת-ישראל, את שירות-הביטחון-הכללי ואשר-הביטחון של מדינת-ישראל להשיב אם משהו מהם מחזיק או החזיק בעלי הבן שלו, ואם הם יודעים, באיזו שהיא דרך, מה עלה בגורלו. אבא של עלי מבקש מבית-המשפט לחייב את המ' שיביע להשיב מרוע לא ינהלו חקירד אמיתית ומקפת, בכל האמצעים שעומדים לרשותם, ושיגידו לו, לאבא של עלי, אם הבן שלו, שנעלם לפני שני תיים, פעל כסוכן של משהו מהם, וזה אם, עקב כך, הוא חוסל.

בית-המשפט הקשיב בתשומת-לב, והורה לשר-הביטחון, למישטרת-ישראל, ולשירות-הביטחון-הכללי להגיש תצהירים מלאים, כמבוקש. ורק שלא יסתבר, חלילה, שעלי עפג'ני, איש הפת"ח, ניסה לברוח למצרים באוטובוס, בקו 300.

יונתן שביאור

אותו לאל-עזומה. בדרוי מבאר-שבוע. אמר אל-מצרי, ליטף את האקדח שהוא מחזיק ברשיון, ונכנס למכונית שלו. עבר חודש. עברו חודשיים. שלושה. איפה עלי?

"הוא בכלא. בעצם, הוא בכלא הישראלי. ואם תפתחו את הפה, זה יהיה הסוף שלכם", ככה אמר אל-מצרי, הברוי, בפעם האחרונה שמיטפת עפג'ני נידנדה לו.

"א איך אני יכול להגיע לברווי זה ייתר קשה מאשר להגיע ל-שימעון פרס."

עדל עפג'ני, אח של עלי, העברית שלו לא טובה. אנחנו נעזרים במתורגמן.

מה עשית?

"הלכנו למישטרה."

לא סחדת?

"מה יש לי לפחד? אולי אח שלי בפת"ח, זה נכון, אבל הוא בן-אדם, לא?

רוצים לעשות לו משהו? אהלן וסהלן, שיעשו לו מישפט. אבל שיגידו לי איפה הוא."

אולי הוא במצריים?

"לא יכול להיות, לפת"ח שם הוא לא הגיע."

אולי הוא נהרג על ידי המצרים, כאשר ניסה לעבור את הגבול?

"לא, לא, לא. היינו במצריים, ודיברנו עם השילטונות. שום דבר כזה לא היה. מי זה היינו?"

"אנחנו, המישפחה."

מה עם הברווי מבאר-שבוע אל-עזומה?

"מה איתו. אנחנו לא יודעים איפה הוא."

גם מישטרת-ישראל אינה יודעת איפה הוא. בחודש דצמבר 1986 הודיע ראש לישכת-החקירות בעזה שהמיש' טרה המקומית מסיקה שהמברית לא הברית (המברית זה אל-מצרי, הברוי מרפיח), והכתובת של אל-עזומה לא ידועה לו, ולכן הם, המישטרה, לא חיפשו אותו.

בליל 27.10.85 נפרד עפג'ני מהמישפחה שלו, אומר שלום לאחים, מנשק את אחמד חסן אל-עפג'ני, אבא שלו, ויוצא עם אל-צברי אל הלילה, אל הגבול. הפרידה, הוא חושב, בטח תהיה ארוכה. כפעם הבאה שיראה אותם זה יהיה רק אחרי השלום. כאן, בעזה, הוא שרוף.

כך אולי חשב עלי עפג'ני, ויצא אל הלילה, עם הברוי מרפיח ש' היה צריך להביא אותו אל הצד השני של הגבול. כבית, בעזה, נשאר האב, שחיכה לסמך-חיים מהבן. חיכה יום. חיכה יומיים. חיכה שבוע. אחרי השבוע הופיע אל-מצרי, הבד' ווי מרפיח, וביקש את שלוש מאות הגיני שהובטחו לו.

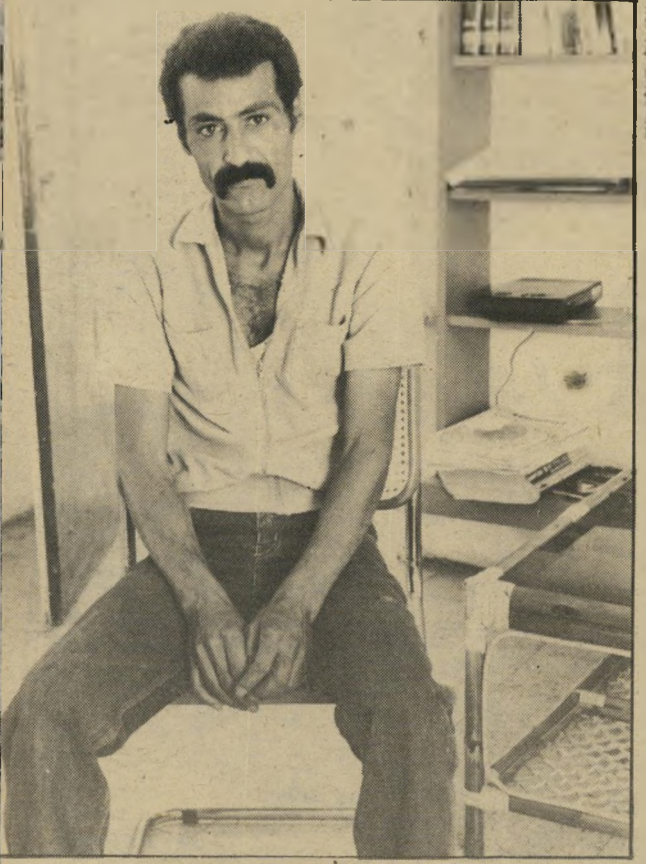
"איפה עלי?" שאל האב את אל-מצרי. רי. "במצריים."

"אתה תקבל את הכסף כאשר אשמע ממנו."

ככה פסק האב, כשליכו מנבא לו רעות. עפג'ני, עלי עפג'ני, הוא לא יתום, הוא חבר הפת"ח. במישטרה בקאהיר לא שמעו עליו. בעמאן לא שמעו עליו. אחמד עפג'ני, אבא של עלי, חזר אל המברית הברווי.

"איפה עלי?" עכשיו, הברוי אומר משהו חדש. "אני, מספר אל-מצרי, 'לא העבר' תי את עלי. אני מסרתי אותו למחמוד אל-עזומה, והוא, אל-עזומה, היה זה ש' העביר אותו."

אבל אמרת שהוא עבר? מה אמרתי, מי אמרתי. מסרתי.

אח עדל עפג'ני

— אבל הוא בן-אדם, לא?

נעלם עלי עפג'ני

— אולי אח שלי בפת"ח.

י"הארץ מדבר בשפה של יו

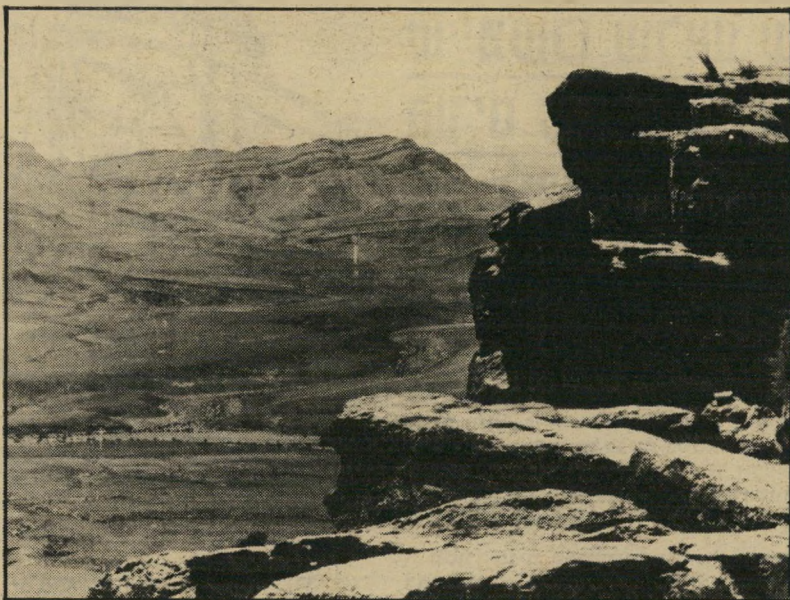
א. ק. : פרנסה ושוק

עיתון לאנשים חושבים

אחרי 40 דקות של נסיעה מתחברים לכביש-
הערבה ולא מבינים מה קורה. מכונית פה
ומכונית שם, ולא יותר. נוסעים עוד איזה 80
קילומטר ועוצרים אצל כושי. מי שלא סוכל
בעליינים ולא את הריח שלהם, שלא יעצור. מי

תכונות את השעון המעורר שלכם לִי וְחָצִי בבוקר. פִּיפִי, רחיצה קלה, קפה, שוקו לילדים ואמא בתוך המכונית בִּכֶּה בבוקר. הילדים מרוב הלהם מסיימים לישון בתוך המכונית, ויש לכם שקט כמעט עד בארבע. אני ואמרת כמעט, כי לפני בארבע פונים שמאלה לעדר. מפסידים את בארבעה המעורות לחיים בבוקר, וזה בד"י. יוק המסע שאומרים לי תודה בפעם הראשונה. נוסעים לעדר ומתחברים לכביש שעובר ליד ים המלח. נוסעים לאורך ים־המלח, פה ושם משאית אחת — וזה הכל. מלבד הנוף, כמובן. ואומרים לחלום — חלום חדש בכל יום את אשת לוט, ושוב שטח של חצי שעה. ימי את עסוקים בחיפושם.

שאוהב בעלי־חיים, וקצת ליכלוך על השולחנות ועל הריצפה לא הורג אותו, שיעצור. הילדים משתגשים על המקום הזה, הגדולים מתרווחים

ונסועים בתוך אילת צפונה, לכיוון בית-החולים „דרך יותם” קוראים (זה), ממשיכים ישר לתוך ההרים... כן, יש כביש — נוסעים כל הזמן מהרבה, לכיוון ביקעת הירח. כבר בהתחלה מתבלבלים מהנוף וכל הדרך מדברית עליו. הכביש פונה צפונה, ואתם נוסעים לאורך הגבול הבינלאומי עם מצרים... אף אחד לא נוסע מולכם ואף אחד לא נוסע לידכם. פה ושם עובר איזה ג'יפ של הכוחות המזוינים, אבל זה רק כבשיל הרגשת הביטחון. אגב, אני מקווה שלקח מים לדרך, כי עד צומת שיפון אין שום שתיה. הנוף... אני לא רוצה לדבר על זה, תיראו עצמכם. בצומת שיפון יש מינון של המורים ואפסם לשתות, לאכול ולהתמתח. ממשיכים הלאה. אם תפנו מימין, תתחברו לכביש הערבה, ואבל אם תפנו שמאלה, יוביל אתכם הכביש למצפהירמון ומשם לבארשבע, ושם אתם כבר בתוך הציויליזציה: תתחילו לצפור לבן־זונה שבא מימין בלי לאותת, ולמטוסף הזה שלא עצר בעצור, תעקפו את הוקן שנוסע כמו צב חולה ותצטוו על התחבית שבטח קיבלה אתמול את הרשיון שלה וכבר יצאה לכביש. אתם בבית.

כמה הערות:
 ● בכבישה ערכה, כשנוסעים רדומה, חלק ג' דול מהשלטים לוכלו בזפת ואייאפשר לקרוא אותם. לתייר שלא יודע את הדרך זה ממש מפ' ריע. אמרו לי אנשי אילת שהשלטים לוכלו לפני שנה — אולי אפשר לעשות משהו?

● בכביש־הערבה צריך לנסוע באורות ודולקים, שלט אחר הממוקם בתחילת כביש הערבה מודיע על כך. אם במירה לא ראתה את השלט הזה, מפני שעברה אותך מכונית או מכל סיבה אחרת, אין לך מושג מה קורה, לא עד אילת אין יותר אף שלט בעניין. בעיה לשים עוד שלושה שלטים בדרך: "סע באור דלוק"?

● מזגהאוויר עכשיו באילת — אגדה!
● אולי בכל זאת אפשר לחשוב על רמזור
בצומת האיזמה הזאת שליד מרכזהניירות החי-
דש?

נ"ב: כרי שנוכל להמשיך ליהנות מהדרך עוקי-פתאילת, אתם ואני, אולי נחליט לא לגלות אותה לאחרים? כך גם נדע שכל מי שחולף לידנו בכביש הוא קורא העולם הזה, ונגנוף לו לשלום. עשינו עסק?

בין 37 לוחות השנה שקיבלתי לכבוד השנה החדשה, יש אחד שנועד לחרייילרים. 12 דפים. על צד אחד צילום של שפן ממנו על כלניגניה, ושניהם — השפן והכלי — עשויים מפסלטינה, על ידי הפלסטינאי הבכיר רוני אורן. על הצד השני חלוקת החודש לימים. עד כאן יופי. על הדף הראשון כתוב איור בפסלטינה: רוני אורן, עיצוב: דרור גרין. גם זה יופי.

בז?

גם על הדף השני כתוב רוני אורן ודרור גרין.

השאלה היחידה היא מה יקרה לנו קודם:
נחזור בתשובה או נחזור לטבע? שני המצוות
הללו, חרדים וצימחונים-טיבעונים, כאילו אין
להם שום דבר אחר בראש מאשר לעשות עלינו
איזה קבאצ' ועוד קבאצ' ועוד דחיפה קטנה

ווגם על הרף השלישי והרביעי והחמישי ו12....
דפים, 21 פעמים דרור גרין ו19 פעמים רוני
אורן. אם בשנת 2013 תערו אותי ב־3 לפנות
בוקר ושאלו אותי מי אייר בפלסטילנה ומי
עיצב, אני מייד אגיד לכם: רוני אורן ודרור גרין.
אפשר לשכות חזק?

וקצת לחץ ועוד ספר שמסביר למה כדאי לנו
ולפעמים קצת הפחדה (מוות ביסורים וצרות
בעולם הבא). ובאמת, כל יום יש משוגע אחד
(ולוואי שהיה רק אחד) החוזר בתשובה, ומשוגע
שני החוזר למבצע.

ההבדל בין שני המחנות הוא שהחרדים הולכים עם הילדים, וזאת אומרת, מייד הם חוזרים 300 שנה אחורה. לעומתם, הצימחונים טיפיעונים ולפעמים פחד באמצע הדרך. אומנם לא בשר, תופעים לא רגילים ולא ביצים, וכמובן לא סיגריות ולא קפה ולא רישון ולא ריסוס, אבל כן לגור במרכז תל-אביב ולנשום אוטובוסים ולראות שוועלם ולהשתמש בתור-גזז ובמערבל חשמלי ומכונית שלוקחת אותם לשדות להרחיק מה שנקרא בעברית פשוטה: טבע, אבל כלי הגומות.

ואיפה אנחנו? אנחנו באמצע. בין מבטיהשיט
נה של לובשי השחורים לבין מבטיהבז והחמלה
של אוכלי־העשבים.

והדרך היחידה שלנו להראות להם מי אנחנו זה פשוט לגנוב להם את כל הדברים הטובים שלהם ולצרף אותם להנאות שלנו, כדי שמכל דבר יהיה לנו יותר. הם המציאו חגג יופי! ניקח את חופשת-החג ונעשה בה מה שאנחנו רוצים. האחרים המציאו שמן-זית וזעתר וסלסילת-רר? ניקח להם ונאכל את זה עם הבשר שאנחנו הכי אוהבים, ואחר כך גם נעשו יציאה ונשתה קפה. שני ספרים חדשים יגארו לאור השבוע: צימחונות בהנאה, והבישול הטיבעי.

קחו שני מתכונים טובים, ממכון מכל ספר, וצרפו אותו למיטבח שלכם. זה טעים, מרתק שזה כריא.

בוסתאות קוטג':

המיצרכים — 2 גביעי גבינת קוטג', 200 גרם
קמח חיטה מלאה, 2 ביצים, קורט מלח, 1 כף
עלינענע קוצים.

הכנה — מסגנים את הגבינה ולשים עם הקדמח, הביצים, המלח, ועליהנענע לבצק חלק. ביידיים מקומחות יוצרים 10-8 כופתאות, ומחליקים אותן בזהירות לתוך סיר מלא במים רותחים, וממליים מעט. כשהכופתאות צפות ומתקשות מעט, הן מוכנות.

מגשים עם מחית־פירות או עם רוטב־עגבני
ית וגבינה קשה מגורדת.

מרק לחורף — חסה ואפונה:
המיצרים — 2 פרוסות־לחם, 50 גרם
מרגריןה קשה, 1 פאונד חצוץ, חצי קילו
אפונה ירוקה טריה או קפואה, 2 שני־שום, מים
לכיסוי הירקות, אגוז מוסקט, מלח ופלפל.

הכנה — מבשלים את הירקות והלחם במים וחמאה עד שהירקות רכים והמים בגובה של ס"מ מעל הירקות. מערבלים במעביר-זמון עד שמתבלת תערובת חלקה, ומחזירים לסיר. מוסיפים מלח, פילפל ומים, עד שמתקבלת הסמיכות הרצויה. מביאים לרתיחה. מגישים עם כף שמנת חמוצה ובצל ירוק קצוץ.

צימחונות הבתא, מאת דליה שרון, הוצאת זמורה ביתן, הירושלם הטיבוע, מאת מרן ברר סטודיו-הדפוס קרני יזבל, הוצאת מסדה.

תשמ"ח

[illegible]

חרים
בניחני

מזל החדש:

מאזניים

מהי 1988

לבני מאזניים

על בני מאזניים להכין את עצמם לקראת תקופה לא קלה אך חשובה ומשמעותית מאוד. מהלכם של שני כוכבים, שבתאי ואוראנוס, יופיעו מאוד על שלוש השנים הבאות. אומנם זה לא קורה כבר מחר ב"בוקר, אלא רק בחודש פברואר, אבל עכשיו השמש במזל מאזניים, כלומר: כעת חוגגים בני מאזניים את ימי הולדתם.

תקופת יום-ההולדת במבאה כמעט את כולם לעשות חשבון נפש פרטי. מעיפים מבט לאחור. בודקים את ההווה ורוצים לדעת מה עומד לקרות בעתיד, ובעיקר בטווח הקרוב. ובכן, כפי שהזכר, פברואר הוא החודש שבו משתנה מצב הכוכבים בצורה דרמטית. כוכב אוראנוס, שנמצא שבע שנים במזל קשת, עובר למזל גדי. כוכב סטורן (שבתאי), שהצטרף אליו בשלוש השנים האחרונות, עובר גם הוא למזל גדי, בדיוק באותו החודש.

מזל גדי מארח מזה כארבע שנים כוכב אחר, נפטון. יוצא מכת, שבמזל גדי יימצאו שלושה כוכבים בעת ובעונה אחת. נפטון, אוראנוס וסטורן. שלושה הכוכבים הללו נמצאים בקבוצת הכוכבים הרחוקים.

את כוכבי-הלכת מחלקים לשתי קבוצות, הראשונה מתייחסת לפרט ולחיי האישי, השנייה לכלל – לאירועים כלל עולמיים,

לדברים שקורים לאנושות. הכוכבים הרחוקים משפיעים על הדור עצמו וכן על כל מי שנולד בעת שהם ממוקמים במקום זה או אחר.

שמש, ירח, מרקורי, ונוס ומרס שייכים לקבוצה הראשונה, כלומר כוכבים אישיים. יופיטר, סטורן, אוראנוס, נפטון ופלוטו מתייחסים לקבוצה השנייה, ומשפיעים על

קבוצות גדולות, על הדור כולו או על האנושות בכלל.

שלושת הכוכבים שבהם מדובר מש"תייכים לקבוצה השנייה, וישפיעו למעשה על העולם כולו. הם יביאו שינויים מהותיים בחיים עצמם. אצל כל מזל זה מתבטא ב"חום אחר. המזלות שיוצרים היבט דיסר"מוני למזל גדי יושפעו מאוד מהמעבר. מז"לות אלה הם מאזניים, סרטן וטלה, וכמובן

הגדי עצמו, שהוא ה"מארח".

מזל גדי ממוקם בבית הרביעי של מזל מאזניים. הבית הרביעי מתייחס למגורים, מישפחה, בית, הורים. מזל גדי מבטא ב"אסטרולוגיה את כל מה שחסר, מה שלא נ"ת בקלות ודורש מאמץ וזמן להשיגו.

מזל גדי בבית הרביעי של מזל מאזניים מספר קודם כל על מחסור, הגבלה, דרישות מצד המישפחה, חוסר חופש, התחייבויות רבות כלפי הורים וקושי תמידי למצוא בית חם, נעים ונוח. זהו, למעשה, גורלם של בני מאזניים, אלא שזהו הסבר כללי מאוד, וכאשר מתייחסים למפה האישית של כל

אחד אפשר למצוא דברים שונים, שאם לא כן היתה האנושות מתחלקת ל-12 חלקים.

כניסתו של כוכב סטורן למאזניים מלמדת על תקופה בת שלוש שנים, שבה יצטרפו בני המזל להוציא משאבים רבים על נושא הבית והמישפחה. ממון רב יושקע בתחום המגורים, לא יהיה קל לבנות בית או למצוא מקום מגורים מספק, אך אם וכאשר ימצא אותו מקום הוא יהיה יציב ובטוח, ויבטיח שהיה ממושקט מאוד.

סטורן בבית הרביעי ממקד תשומת-לב רבה בבריאותם של הורים קשישים. בני מאזניים ימצאו את עצמם עסוקים יותר מתמיד בבקשותיהם, תביעותיהם וצרכיהם של ההורים, עד שיצטרפו ללמוד לשים גבולות, כדי לא להיות מנוצלים. הם הרי אינם מסוגלים לומר "לא", וזוהי תכונה המחלישה אותם ועלולה למרר את חייהם.

לאוראנוס אופי שונה. הוא ישהה זמן ממושך יותר, ועל כן מהלכו איטיים והש"פתו בשנה זו היא רק על אותם שנולדו בתחילת מזל מאזניים. כוכב סטורן מודיע על בואו מראש, מתכוננים אליו ואפשר להסתדר איתו. זה אומנם דורש עבודה קשה, ויתור ונכונות להיכנס למיסגרת מגבילה כלשהי – לכאן שייכת בעיקר ה"מיסגרת המישפחתית.

אולם אוראנוס פועל בפיתאומיות. כל מה שנעשה קורה ללא אזהרה, ולפעמים יכול לפגוע קשות. אין גם אפשרות להתכונן. מאחר שהוא יכנס לבית הרביעי, יכולים

בחודש פברואר מתחילים שינויים דרמטיים, שיימשכו שלוש שנים: יהיו בעיות עם הורים קשישים, שמחסור חומרי והגבלה של החופש, וקושי למצוא בית חם ונעים

להתרחש שינויים בלתי צפויים בחייה"מישפחה או בצורת המגורים. אוראנוס יכול לגרום לפתע לפרידה או ניתוק, וזה יכול לקרות בגלל מחלה או כשהחיים המשותפים במיסגרת המישפחתית כל-כך מעיקים על אחד מבני המישפחה שהוא פשוט קם ועוזב בצורה חותכת, אכזרית וסופית.

הצורך לשנות לפתע מקום מגורים, ולא לפי בחירה – זוהי עוד אפשרות שבה בחשבון, כאשר אוראנוס שוהה בבית הרביעי.

הכוונה בהסברים אלה היא לא להפחיד את בני מזל מאזניים, אלא להכין אותם לבאות, על-ידי מסירת מידע שיתן להם כוח וחיוק לקראת הבאות. שוב, לא כל מי שנו"לד במזל זה צפוי למשברים. זהו הסבר כללי על המזל, ורק המפה האישית תתן את המ"צב האמיתי.

הקריירה מאוד מעסיקה את מחשבותיהם עכשיו. זה הזמן לתכנן היטב את העתיד. לא כל כך חשוב מה שקורה בתקופה הנוכ"חית, דאגו שאי אפשר יהיה לוותר עליהם במקום שבו אתם עובדים או אפי"ל מתכוונים להתחיל. זה ידוע שכאשר גדי עובד איש יכול להתחרות בעבודתו. ה"עד עד ה"ס מביאים לפניכם את ההזדמנות שלה ציפיתם זמן רב, מצפים מכם להיות היוזמים בקשר המתפתח. גם בקשרים קיימים דרושה השקעה, כדי לא לאבד את בן הזוג.

גדי
21 בדצמבר -
19 בינואר

בעיות שניסיתם להדחיק ולהתעלם מהן עולות וצצות על פני השטח. אי-אפשר עוד להתעלם מהמציאות ו"צריך לדעת להודות, להשלים ולשוחח על ה"נקודה עצמה. בריאות עלולה לעכב תוכניות בין ה"8 ל"10 בחודש, אולם מה"11 כבר יהיה קל יותר. בכספים כדאי שתמתנו את ההוצאות, מצבכם מאוד רגיש, אינכם יכולים להרשות לעצמכם לבזבז או לגרום לגירעון, שאינכם הכל יסתדר יותר מאוחר – זה לא יקרה.

מאזניים
21 בדצמבר -
22 באוקטובר

הבריאות אינה טובה במיוחד עכשיו, אותם הסוב"לים מבעיות אלרגיות או אסטמה כדאי שיחשבו על מיפול ברפואה אלטרנ"טיבית. ה"ס עד ה"12 מדי"נשים את הבעיה, העיניים גם הן עומדות לפתח אי"נחות. בתחום הרומאנטי אתם מאוד מושגים וממ"נים את בני המין השני, פגישה חשובה צפויה בק"רוב, לא חוכלו לדחות ש"חה בעניין זה וכדאי שלא תניחו את כל הקלפים על השולחן. בעבודה עליכם להיות זהירים מדי שבו אתם מזללים, למרות עבודתו הנרועה.

עקרב
22 באוקטובר -
22 בנובמבר

פרויקט שבו השקעתם זמן, מרץ וכוחות מוכיח את עצמו כמוצלח, אך דורש מכם מאמץ רב. ידידים יב"או לקראתכם ותוכלו לקבל את הצעותיהם לעזרה. מיפגשים חבר"תיים יוציאו אתכם מה"בידיות קשה הייתה שרורים, שבה חדש מת"פתח עכשיו, אל תאבדו את ההסבלנות ואל תז"רו את הקצב שבו הדב"רים קורים. נסיעה ל"ח"ל של אדם קרוב מכבירה עליכם, אולם יהיה בהרבה יותר קל משאתם חושבים.

קשת
23 בנובמבר -
20 בדצמבר

דלי
20 בינואר -
18 בפברואר

מצב הרוח הכבד מתחיל לחלוף, הזדמנות לחזק את ביטחונכם העצמי מצפה לכם ממש בימים אלה, ה"בעיה היא ביניכם לבין עצמכם, השאלה היא אם אתם עצמכם יוד"עים מה אתם רוצים ו"לאן אתם שואפים. ית"כן שעדיין לא הגיע זמן לבצע שינוי, אולם רצוי שתשוחחו על כך עם מי שמבין בתחום שבו א"תם שרוצים בבעיה. ב"ענייני כספים כדאי שתהיו יותר מזהירים, אל תקחו שום סיכון – זה לא השבוע שלכם.

דגים
19 בפברואר -
20 במרץ

שמועה שתגיע לאוזניהם בעניין הקריירה או הכ"ס פים תעורר בכם דאגה, כדאי שתתכוננו לעיכובים בשני התחומים הנזכרים. בקרוב מאוד צפויה בעיה שישמה לא יהיה קל להת"סדר. ענייני מגורים מעסי"קים אתכם מאוד, שיפוצים ואירון הדירה מחדש כדאי לסיים לפני ה"17 בחודש. אירוח של קרובים דורש מכם הוצאות גדולות מדי וגורם סיכסוכים בתוך ה"מישפחה. ה"17 עד ה"19 בחודש מרכאים ומאכבים. ברומאנטיקה שימרו על סודיות, זה התנאי להמשכיות הפרשה.

סרטן
21 ביולי -
20 ביולי

נסיעות, טיולים ומיפגשים עם אנשים מגו"נים לכם מאוד את השבוע. אתם יותר מקו"בלים ומבוכשים בחב"רה, אולם נוטים להיות חסרי זהירות בעת נהי"גה או אפילו חציית ה"חוב. שימו לב לנטיה להיפגע או להיפגע ו"שימרו על עצמכם. ה"13 עד ה"15 בחודש ידגישו את הבעיה הבריאותית שמציקה לכם לאחר"נה, אי-אפשר לדחות את הטיפול בבעיה זו. מצבה של אם מבוגרת עלול לעורר דאגה, חשוב לשמור על קשר.

אריה
21 ביולי -
21 באוגוסט

בעיות כספיים דורשות את מיפולכם הדחוף, זה לא הזמן הנוח ביותר מאחר חזו חול המועד, אך ביקור בבנק הכרחי ודחוף מאוד. לעת עתה רחו חוב"ניות שדורשות מכם להש"קיע כספים שעדיין לא השתחררו. קרוב מיפגחה זקוק לעזרה כספית, עם כל הכוונה המובה לא בטוח שיתאפשר לכם למלא את בקשתו. בעניין הבריאות מצבכם משת"פר, אולם בין ה"10 ל"12 לא יהיה כל-כך קל. ירוחו במקום העבודה צפוי באותם ימים, לא כל-כך כדאי להעיר ולתקעש.

בתולה
22 באוגוסט -
22 בספטמבר

חג הסוכות מגיע כשמצב הכוכבים מורה על סכנה בדרכים, אתם, יותר מבני שאר המז"לות, צריכים להיות זהירים מאוד – משום מה, שלא כרגיל, אתם נוטים לחלוט, לאבד עירנות. גם בכל הקשור לכספים עליכם להיות מאוד זהירים, אל תעשו עסקות על סמך כסף ש"אינו בידכם עדיין. בע"יה עלולה לצוץ פיתאום ולהכניס אתכם לתיס"בוכת חסרת מוצא. לתת הלוואה או לבקש לא רצוי עכשיו. ברומאנטיקה אתם חוגגים.

טלה
21 במרץ -
20 באפריל

למרות החגים, אינכם מצליחים למצוא נעצמכם זמן כדי לנוח. המטח החיצוני והפנימי רב. יתכן שיש עיכוב בהתפתחות של פרשת אהבה, בגלל התחייבויות קודמות של"כס או של בן הזוג. אין טעם להילחם, כדאי להשלים עם העובדות ולהמתין ב"סבלנות. במהרה תהיה אפשרות לבטא את עצמ"כם בנושא זה. שיחה רצי"נית עם מישהו בן המין השני דרושה באופן דחוף. חשוב שמצבכם יהיה ברור. הבריאות דורשת התייחסות, ולא כדאי להתעלם מכך.

ידידים יפתיעו אתכם ב"7 בחודש ויעזרו לכם להתגבר על קעיה שהביאה מתח רב לחייהם. הפחות נוחים הם ה"8 עד ה"10 בחור"דש, ההרגשה הכללית לא תהיה טובה, דרושה מנוחה, הרבה שינה ופ"חות נסיעות, טיולים ו"התרוצצות. סיכסוך עם בן הזוג או מישהו אחר לכעס רב, אולם הפעם אינכם צודקים. עליכם להתחשב יותר בשותף לחיים, אם כי ה"שיואציה שבה תימצאו לא תהיה נוחה.

מאזניים
21 במאי -
20 ביוני

קח מחשב מתנה ועשה חשבון פשוט

למנויים חדשים

ON

40% הנחה למנוי חצי שנתי

+ אפשרות לתשלום בהוראת קבע חודשית

+ שי מחשב באריזת מתנה.

שווה לעשות מנוי **הארץ** עכשיו

OFF

תן צלצול 03-5121340
למחלקת קרום ופתוח
והזמן את עתון הארץ.

הארץ

עיתון לאנשים חושבים

אוגי. פרסום ושיווק

הד"ר סרי נוסייבה, שהוכה אחרי שהיה מעורב בפגישות עם איש־חרות, מספר על פרשת הפגישות, על המכות, על ילדותו כבנו של אציל פלסטיני, שיבתו לארץ אחרי לימודיו באונספורד והארוורד וחיו עם אביו

"היה לי דימוס מהמצח, העין היתה עצומה, המישקפיים אבדו, היד שלי דיממה והראש היה סחרחר"

"חקפנו אותי בדיוק אחרי שנתתי הרצאה על גיון לוק, שדיבר על חרות המחשבה והסובלנות לדיעות"

"לפני שישה חודשים נכגשתי עם פרס, ובעיקבות זאת הוציאו אותי מאיגוד המדעים, שהייתי נשיאו"

ראיינה ענת סרגוסטי

"אבי לא האמין בדצינותה של ישראל, ומעולם לא היה בעד המעורבות שלי בדיאלוגים"

"אם אחת באמת מנהיג, אתה יושב בכלא — ואם אתה לא בכלא, אתה לא מנהיג אמיתי"

"אם תהיה מדינה פלסטינית, אשמח אם יתנו לי להיות שגריר במקום רחוק, כמו האיים הקנריים"

כשתקפו אותי, לא

היה לי זמן לפחד!"

המערכת לעיר המזרחית. זהו בית גדול, הנמצא בתוך גן רחבי־ידיים. בגן יש ורדים אדומים ועצי רימון שענפיהם כפופים למטה ממשיא הפרי הכבד, המבשיל בדיוק בתקור פה זו של השנה. מכיוון שנוסייבה קיבל רק ביום הרביעי השבוע מכשיר־טלפון לביתו, שימשה עד היום אמו כמזכירתו. כל המחפשים אחריו טילפנו עד כה אליה. והיא, בשקט, באנגלית מהוקצעת ובסבלנות, היתה רשומת את כל ההודעות ומעבירה לו אותן בדיוקנות. מאז החליט נוסייבה להיעתר ולהיפגש עם משה עמיר, איש־חרות, עברו עליו

יותר את חנא סניורה להציע את עצמו כמו־עמד אפשרי בבחירות למועצת־עיריית ירושלים. סרי נוסייבה הוא איש חביב ביותר. גם כשהוא מדבר על הנושאים הרציניים והחשובים יש לו חיוך קל בזווית־העיניים. הוא מתבל את דבריו בהרבה חוש־הומור, ואינו חושש לצחוק לעיתים גם על עצמו ועל חוויותיו. הראיון נערך בגן בבית אמו האלמנה, ש־ירושלים המזרחית, באחד הרחובות הראשיים שם. הבית נמצא בדרך שכס, על צומת מרכזית הסמוכה לחיבור בין העיר

דית שרו, שפירושה מלך. כך קרא אנוור אל־נוסייבה לבנו האמצעי: סרי. השם סרי נוסייבה אינו זר לאוזן הישראלית־היהודית. הוא כבר התפרסם בעבר בעניינים הנוגעים, מטבע הדברים, לנושאים הפלסטיניים. הוא אפילו הופיע פעם כאורח בתוכנית זה הזמן בטלוויזיה הכללית, ושטח שם מקצת רעיונותיו לפיתרון הסיכסוך הי־הודי־ערבי. רעיונות אלה — שבהם דובר אז על סיפוח השטחים הכבושים לישראל ומתן זכויות־אזרח שוות לפלסטינים כעל אחת האפשרויות לפיתרון — הם שדחפו מאוחר

רי אינו שם שכיח כל־כך אצל ערבים. לשם סרי יש שלוש משמעויות, כולן דתיות באופן כזה או אחר. המשמעות הראשונה: זהו שמה של הדרך שעשה הנביא מוחמד ממכה לירושלים, כש־הוא רכוב על גבו של הסוס המעופף, ששמו היה אל־בורק. סרי, אגב, קרא לבנו בשם בורק. המשמעות השניה היא: מעיין המוזכר ב־קוראן בהקשר עם מרים, אמו של ישוע. והמשמעות השלישית היא: מישוה שיש בו מן האצילות, מנהיג. מילה זו דומה למילה העברית שר ושתיהן גזורות מהמילה האכ־

ציון צפירי העולם הזה

אתה חושב שאתה שונה משאר המרצים?

לא באופן מיוחד.
אז למה בחרו להרביץ דווקא לך?
בגלל המגעים שלי עם עמיר. אבל יש לזה גם היסטוריה. לפני שישה חודשים נפגשתי עם שימי עזון פרס, והאיגוד של המורים הוציא אותי מתוכם. זה היה איגוד שהייתי נשיא שלו במשך שלוש שנים, וגם לפני הפגישה שלי עם פרס לא מצאו חן בעיניהם דברים שאמרתי בעניינים פוליטיים. אז כל אחרי הפגישה הם הוציאו אותי מהאיגוד. אבל כל זמן שדובר ברצועות, אנשים יכלו איכשהו לבלוע אותו. ברגע שהתחלתי לפעול וליהפגש עם ישראלים, עם ישראלים מן המימסד הציוני, הם הרגישו לא טוב עם זה והיו מאוכזבים. למה הלכת לפגוש את פרס?

הוא הזמין אותי לפגישה. חשבת שיש לו מה לומר.

לא הכרת קודם אותו ואת הידיעות שלך?

לא. ציפיתי שהוא לא רצה רק לשוחח סתם, חשבת שיש לו באמת מה להגיד.

והוא אמר משהו?

שום דבר מעניין באופן מיוחד.

אתה מצטער שנפגשת איתו?

אני מרגיש שאנחנו, הפלסטינים, צריכים לשמוע על אוננים פקוחות. איך עושים את זה — זה עניין שניתן לפירושים שונים. אבל לדעתי, חשוב לראות אם יש לפרס מה לומר, חשוב לשמוע אותו וחשוב לשמוע אם למישהו אחר בישראל יש מה לומר. צורת השמיעה יכולה להיות שונה, אבל באופן בסיסי אלוהים נתן לנו שתי אוננים ופה אחד, וזאת אומרת שהכוונה היא שנשמע פי שניים ממה שנדבר.

איך התחיל כל הסיפור עם עמיר?

רויד איש-שלום בא אליי ואמר לי שיש לו חברים בליכוד שמעוניינים במגע עם אש"ף. הוא אמר שאלו אנשים שהתעניינו במיפגשים בין ישראלים לפלסטינים שנערכו בכורפסט ובבוקר רשט.

הוא הזכיר שמות?

לא, לא באותו שלב. הוא אמר שלאותם אנשים יש מחשבה מהפכנית בנוגע לשלום ולפלסטינים, ושאל אם אהיה מוכן לשמוע את הידיעות האלה. שאלתי מה הידיעות, והוא דיבר באופן כללי על הכרה בעם הפלסטיני, הכרה בזכות הגדרה עצמית והכרה באש"ף.

הייתי בשוק כששמעתי את כל זה, ואמרתי שאחשוב על פגישה ושכאוף עקרוני זה נראה לי.

התייעצת עם מישהו?

אחרי שחשבת על העניין ודיברתי עם סלאח זוחייקה, חבר שלי שהוא עיתונאי, החלטנו לפחות ללכת ולשמוע אם יש באמת משהו חדש. ואז נערכה פגישה שאותה אירגן איש-שלום.

איפה נערכה הפגישה?

בביתו של עמיר. זה היה לקראת סוף חודש יולי. רויד איש-שלום לקח אותנו לשם במכונית שלו. אמרנו שבאנו לשמוע אותו, ועמיר דיבר במשך שתיים או שלוש כשאנחנו, זוחייקה ואני, כמעט ולא הפרענו לו, חוץ מכמה שאלות הבהרה. הוא הסביר קודם כל שמדובר ברעיונות שלו, אבל אמר שיש לו חברים בליכוד שאיתם ייסד מעין קבוצה, ושבאופן כללי כל חברי הקבוצה תומכים באותם הרעיונות.

הוא הזכיר שמות?

רק יותר מאוחר דיבר על (ח"כ דן) מרדור, על (ח"כ אהוד) אולמרט, על (הד"ר בנימין) זאב) בגין ועל צחי הנגבי, הבן של גאולה כהן. את שאר השמות אני לא זוכר.

האמנת לו?

זה לא ענייני להאמין. אני באתי לשמוע מה יש לו לומר.

אם את שואלת, אני לא מאמין לאף אחד, אבל זה לא העניין שלי להאמין או לא.

הוא הסביר שאלה רעיונות שלו, ואמר שאנשי הקבוצה אולי יתמכו בהם, אבל שהם מחכים לתיגובה מן הצד הערבי ומחכים לשמוע שהרעיונות יכולים להיות אופציה, ושיש אולי דברים שבהם יוכל גם (יצחק) שמיר לתמוך.

על מה הוא דיבר?

הוא אמר שהוא מאמין שהפלסטינים הם עם, וכעם יש להם אותן הזכויות על הארץ כמו לעם היהודי, ושפירושו של דבר שיש להם זכות להגדרה עצמית, להקים מדינה ולבחור את הנציגים שלהם. הוא אמר שאם הפלסטינים אומרים ש"אש"ף הוא הנציג שלהם, הרי שמדינת-ישראל ואש"ף צריכים לדבר. אבל הוא הסביר לנו שאם ייתן לדיועות האלה פומבי, הוא יהרוס את עצמו מבחינה פוליטית. הוא ביקש שאנחנו נגבש הסיכום.

מי זה אתם?

הוא אמר שצריכה להיות הסכמה שתזוין את הרחוב היהודי מהמקום שבו הוא נמצא עכשיו, של דחייה טוטאלית, עד לקבלת הרעיונות האלה. הוא אמר שצריכה להיות הסכמה בסיסית.

אני מתעניין בפוליטיקה ויש לי מה לומר, אבל אני לא רוצה להיות בקו הראשון.

למה, מושב שאתה מוחרג?

לא. זה משום שאני אדם שאוהב לחשוב ולחיות חיים שקטים. אני לא יכול להיות אדם כזה שרק מדבר כל הזמן. אם אתה מעורב בפוליטיקה, אתה צריך להיות כדאדם שעסוק בדיוברים יותר מאשר בחשיבה, והתוצאה היא שאתה מדבר ואתה לא חושב.

אני מעדיף לדבר על אידיאולוגיה ולכתוב. אני לא רוצה להיות כמו הפוליטיקאים שמדברים לפני שהם חושבים, יש להם תשובה מוכנה לכל דבר, גם אם לא חשבו עליו קודם.

אתן לך דוגמה: לפני כמה ימים טיפלן אליי עיתונאי של עיתון מכונית וביקש ממני תגובה על הוועידה הערבית. אמרתי לבחור שאפילו לא

„הלכתי לכאוש את פרס, כי חשבתי שיש לו מה לומר. אבל הוא לא אמר שום דבר מעניין במיוחד“

חשבת על הנושא ולא אוכל לתת תשובה ללא מחשבה. הוא נתן לי יום לחשוב. אבל פוליטיקאים בדרך-כלל מגיבים אחרת.

ברעך, אתה מצטער על דברים שאמרת או שעשית?

אני לא אוהב דברים שעשיתי ושהובילו אותי למקום שבו אני נמצא עכשיו.

משהו ספציפי?

יותר מדי מעורבות בפוליטיקה. הייתי מעדיף להישאר בצד, כחושב ואולי כנותן עצות, מאשר להיות פעיל מעשית.

ואיך זה קרה שנעשית פעיל?

אני לא יודע. אתה נדחף עליידי הנסיבות. אתה נדחף לקבל אחריות שלא היית לוקח אילו הייתה לך בחירה חופשית.

בגדה מתייחסים אליך כמנהיג?

אני מסופק. מסתכלים עליי כעל מורה, כעל פרופסור, כעל חושב וכותב. אין לי התכוונות שעור שות מנהיג.

מהן התכונות האלה?

להוציא הרבה כסף על מסיבות, להזמין אנשים. מסתכלים עליי כעל אדם החושב וכותב.

מאז תקרית המכות היית שוב ב"אוניברסיטה?"

כן.

דברים רבים. השיא היה תקיפתו בידי ארבע צעירים ופוליטיקאים, שהתנמלו עליו כשיצא מהרצאה שנתן באוניברסיטת ביר-זית, שם הוא משמש מרצה מן המניין. ידו עדיין חבושה ותלויה ברצועת-בד על צווארו. בפינה השמאלית של מיצחו יש שריטות שעליהן יש עדיין דם קרוש. ועם זאת, הוא אינו מתלונן.

סרי היה אחד משלושה פלסטינים שנפגשו עם איש-חרות. היה גם פייצל אל-ח'ורי, מנהל המרכז למחקרים פלסטיניים. חוסייני נעצר מייד עם סיום ועידת-ז'נובה ונגזרו עליו שישה חודשי מעצר מינהלי. הוא ממתין בימים אלה להחלטתו של שופט בית-המישפט המחוזי בירושלים, שעליו ל"אשר את המעצר, כדי לתת לו תוקף חוקי. בנפגשים היה גם סלאח זוחייקה, ע"תונאי פלסטיני. עליו נגזר מעצר-ע"ר, והוא חוייב להתייצב מדי יום במישטרה ולה"ר אות נוכחות.

משה עמיר, לעומתם, לא נעצר בידי המישטרה וגם לא הוכה מיסית. אבל כמה מחבריו בחרות, בהם ראש-הממשלה, ערכו לו סקילה מילולית.

סרי נוסיעה, הוא בן למישפחה מאוד מכובדת ומאוד ידועה בגדה המערבית. אביו היה אנוור נוסיעה, ירושלמי שלמד בבירות ובקיימברג. עורך-דין בהשכלתו, שימש במשך תקופה מסויימת כשופט-לום, אחר-כך היה עורך-דין פרטי. לימים נבחר למרמנט הירדני ושימש במשך תקופה מסויימת בתפקידים שונים בממשלה הירדנית, והיה גם שר-הביטחון.

לפני מותו היה אנוור נוסיעה יו"ר ה"דירקטוריון של חברת-החשמל המזרח-ירושלמית.

סרי נוסיעה, פילוסוף בהשכלתו, מרבה להשמיע את דעותיו ברחוב הפלסטיני ו"עושה זאת בדרך-כלל במאמרים המתפרסמים בעיתונות של ירושלים המזרחית. אחרי שהתפרסם כי לקח חלק בפגישות עם איש-חרות, ובעיקר אחרי שהותקף ו"קיבל מכות, הפך סרי נוסיעה לאיש מבו"קש, בעיקר עליידי התיקונות המקומיות והעולמיות, וגם אישים שונים חיצונית אחריו וביקשו להיפגש איתו.

נוסיעה נשוי ללוסי, צעירה בריטית, ו"הוא אב לשלושה בנים, בני 7, 10 ו-15 שנים.

אתה אדם מאוד מבוקש בימים ה"אחרונים."

עובדת היותך אדם מוכה עושה אותך למבוקש.

סרי נוסיעה בבית-החולים ברמאללה אחרי המכות, שם שמעורב בפוליטיקה צריך להיחזר.

רק פעם אחת, לפני כמה ימים, לביקור קצר.

תחזור לשם?

כן, אבל אני עדיין מחכה עד שהעניינים יירג"עו.

הסטודנטים לא רוצים אותך?

יש ביניהם כמה שהיו מעדיפים שלא אלך.

ומה עם המרצים?

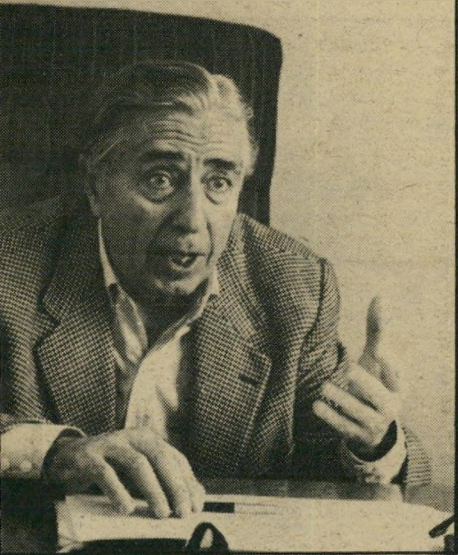
הם אומרים שאני צריך לחזור.

באו לבקר אותך?

הרבה קולגות באו.

הם חברים שלך?

באופן בסיסי כן.

אנוור נוסיעה ז"ל

אחרי שחרורו, התקרבתי מאוד לאבא שלי.

בעצם, הוא אמר שני דברים: קודם כל שהוא, עמיר, מקבל אותנו כעם ומקבל את כל זכויותינו כעם, והדבר השני שממשלת-ישראל ואש"ף צרי"כים להחליט על הצעד הראשון.

הוא אמר שאם תהיה תשובה חיובית מהצד הפלסטיני, אז אולי יוכל לגבש תמיכה בחרות.

כתבתם בשיחה את הדברים ש"הוא דיבר עליהם?"

לא, אבל לא הסכמנו לשום שיחה שלא יהיו נוכחים בה לפחות שניים מאיתנו.

„אלוהים נתן לנו שתי אוננים ופה אחד, והכוונה היא שנשמע פי שניים יותר מכפי שנדבר“

מדוע?

כי רציתי להבטיח שכל מה שנאמר ישמע עוד מישהו מלבדי, וגם להיפך.

כמה פגישות היו?

שש או שבע בסך-הכל.

ובסוף הפגישה הוא שאל מה דעתנו. אמרנו שזה נשמע מעניין ושאנחנו תומכים בעניין. אבל כדי לקבל דיעה יותר רחבה הצענו שיעלה את הדברים על הכתב.

אחרי שבועיים הוא כתב שני ניירות-עבודה. באחד כתב את העקרונות שעליהם דיבר, ובשני כתב על המינהל העצמי כשלב ראשון.

מאותו הרגע התחלנו בתהליך של פגישות, שבהן ניסינו באופן בסיסי להגדיר קודם כל את תוכניתו ושנית להבין מי תומך בו ועד כמה אני שיהליכור באמת מעורבים בעניין.

התברר שהוא אינו פועל לבד. אני לא אבדוק את העובדה הזאת בבית-מישפט, אבל התקבלה רשם ששמיר בעצמו מעורב בעניין, בדרך זו או אחרת.

(המשך מעמוד 37)

● **הוא אמר את זה באופן גלוי וברור?**
הוא רמז כמה פעמים ששמיר ידע.

● **זו פעם ראשונה שאתה נפגש עם אנשי חירות?**

כן.
● **התרגשת?**
היתה לי תיקווה שאולי תהיה דרך למצוא מידע שהיה שייך בחילות המועצה הלאומית הפלסטינית כנסים לריאיון.

וכשמירב כתב את העיונות שלו על הגייר, הוא חשב להעביר אותם בעצמו לערפאת.
● **הוא אמר את זה?**

בוודאי. ובמהלך הפגישות צומצמו ניירות העבודה לשני עמודים. וזה היה הגייר שאותו התכוון למסור לערפאת באופן אישי. הוא התכוון לנסוע לזנווה ולהיפגש שם עם ערפאת. הוא רק ביקש שמישהו מאיתנו יבוא איתו ויעזור לו להסביר לערפאת את הרקע.

הוחלט שאני אסע, אבל רציתי שיהיה ברור שלא יעשו לי בעיות כשאחזור אחרי פגישה עם ערפאת. בתחילה אמר שיוכל לסדר הבטחה

סרי נוסייבה ואשתו לוסיה במלחמת 1967 הייתה בלימודים בלונדון

משמיר, אחר כך אמר שלא יוכל לתת לי משהו כזה, אבל שאני יכול להיות בטוח שלא יעשו לי כלום כשאחזור.

התכוונו לנסוע ביום ראשון. ביום שבת טילפן אלי דויד איש-שלום ואמר לי שעמירב החליט ברגע האחרון שלא לנסוע. בינתיים פייצל נעצר.
● **אתה ידעת על הפגישות של פייצל?**

בוודאי, הוא הצטרף לשיחות שלנו מייד אחרי שוחרר מהכלא, בחודש יולי.
● **דובר את על סודיות הפגישות?**
לנו לא היה איכפת שזה יפורסם, אבל עמירב ביקש לשמור על סודיות, ואמר שאם זה יתפרסם זה יהיה כמו התאבדות פוליטית שלו.
מצינו, פירסום או אי-פירסום לא שינה, כי העקרונות שעליהם דיברנו היו לפי העמדה הפלסטינית. אבל בגללו הסכמנו לשמור את הפגישות בסוד.

● **אני מבינה שאתה נסעת לזנווה. דיברת איתו לפני שנסעת?**
לא. וכשכל העניין התפוצץ, לנו לא היתה סיבה לבגוד בו בעניין הסודיות. אבל איש-שלום ושלוש ירושלמי, הכתב של כלי-החדש, החליטו לי פרס את העניין, ואז היתה הרבה התרגשות. הדברים התגלגלו כפי שהתגלגלו מכיוון שעמירב החליט ברגע האחרון לא לנסוע. הוא אמר היה להציג את הדברים לערפאת, ואמור היה לקבל מערפאת מסר לממשלת ישראל, שי התנאים שעליהם דובר מקובלים עליי.

כשמירב החליט שלא לנסוע, נותר בתמונה רק דויד איש-שלום, שהיה איתנו לכל אורך המפגשים. הוא הלך לראות את ערפאת כשבירד הגייר שעמירב היה צריך להגיש לו, וצ'רל ביטון הצטרף אליו.

אני חושב שצ'רל לא ידע הרבה על המפגשים שהיו לנו עם עמירב.

בפגישה שהיתה להם עם ערפאת, איש-שלום שאל אותו אם הוא מוכן למסור מסר שכלולות בו אותן הנקודות. ערפאת היה מאוד ברור בתשובתו. הוא שאל אותם אם הם נציגים של ממשלת ישראל, כי ידע שעמירב היה אמור לבוא ושהוא לא בא. ואז הוא אמר שאם ממשלת ישראל היתה שולחת בקשה, הוא היה עונה לה, אבל שהוא אינו חובבן ואינו מוכן למסור מסרים לכל אחד, ושצי-ריכה להיות בקשה רשמית.

בוה הוא הרג שתי ציפורים במכה אחת: מצד אחד הוא לא נתן שום מסר, ומצד שני בדרך עקיפה הוא הצליח להעביר לקהל בישראל שבי אופן עקרוני הוא מוכן ומסכים לדברים שעליהם דובר.

צ'רל ביטון מאוד התרגש, וחשב שזה מסר כפשוטו — וכך פורסם העניין עוד בזנווה.

● **ואיפה אתה היית בזנווה?**
הייתי בזנווה, הלכתי לאורך האגם והבטתי בכוכבים. במליאה הייתי משקיף.

כשהם באו בחזרה לארץ, הם פירסמו את עניין המסר. מבחינתי, לא הייתי אומר דבר בעניין של עמירב. אני לא רציתי לצאת לזרקורים. אבל הייתי עיתונאי ירושלמי החליט לפרסם את כל הפגישות בגלל המעצר של פייצל אל-חסיני. הוא חשב שנעשה לו מעשה לא נקי.

● **הם אמרו לך שהם עומדים לפרסם את העניין?**

אני ביקשתי שלא יפרסמו דבר, אבל הם אמרו שהם חושבים שזה יכול להועיל לפייצל. אמרתי שאם יפרסמו את העניין, ייצא גם שמו של עמירב. ואז, ביום החמישי, יום לפני פירסום העניין, הם טילפנו לי, ירושלמי ואיש-שלום, וקראו לי בטלפון את היריעה. לא היו בה שמות, רק העניין באופן כללי. באותו זמן עמירב עדיין לא רצה ששמו יפורסם. אבל אחרי שהוא הבין שהעניין יפורסם, הוא דיבר עם ירושלמי והחליט לחשוף גם את שמו. הוא התראיין ביום החמישי בערב בטלוויזיה, ואמר שהוא נפגש עם פלסטינים נחמדים והזכיר את שמי. כך זה יצא החוצה, לאט לאט. ואז הוא היה צריך להודות שהוא נפגש עם נאמניא-ש"ף ולא עם סתם פלסטינים מהגדה שאין להם צבע מוגדר, והיה צריך להודות שהוא בעצם ניסה ליצור קשר עם אש"ף בעצמו, ושהיו עוד אנשים מעורבים בעניין, כולל שמיר עצמו.

אז, אחרי שפורסמו הפרטים, אנשים אמרו שעמירב הוא אדם נאיבי, שהובילו אותו כאף. שמיר, לדעתי, רצה אפשרות לשיחות עם פלסטינים, והוא חיפש דרך להיפגש עם פלסטינים ולא רצה להשאיר את הוירא רק לפרס. לכן הוסכם שאנחנו נבחר את האנשים שייפגשו איתו. ואפילו הוסכם שפייצל חוסיני יהיה ראש המיכלחת. אבל אנחנו לא רצינו סתם פגישה, רצינו שייצא ממנה משהו מועיל.

● **לכם, בעצם, לא היה מה להפסיד מכל העניין.**

היו לפנינו כמה אפשרויות: שעמירב פועל על דעת עצמו, או שיש מאחוריו קבוצה. שזה נעשה בידיעת שמיר ושוה עניין רציני, או שזה סתם תרגיל פוליטי.

החלטנו שצריך לעודד אותו בכל מיקרה, ושגם אם זה סתם תרגיל פוליטי אנחנו יכולים להרוויח מזה, ולא הליכו.

● **מה יכולתם להרוויח?**
רצינו להרוויח ככך שנביא את הליכו לנקודה שבה יהיו לאנשים שלו מגעים עם אש"ף.
● **זאת אומרת, שלא היה לכם מה להפסיד.**

לא, לא נכון, זה היה עניין מסוכן.
● **מה סיכנת?**
היכו אותי. אנשים ברחוב לא היו מעודדים את זה. הם היו אומרים שהלכנו למכור את פלסטין מאחורי גבם. במיקרים כאלה, אתה תמיד מסכן את עצמך.

● **אבל אתם אנשים ידועים.**
כן, אבל תמיד יש כאלה שאומרים שאתה עושה משהו מאחורי הגב של כולם, בעיקר כשאתה מקפיד לשמור על הדברים בסוד.

● **בדיועך, אתה חושב שעשית מעשה נכון?**
כן. כך אני חושב, שהפלסטינים צריכים לקחת בחשבון כל אפשרות להשגת השלום.
● **אתה רואה את עצמך בקרבן של תהליך השלום?**
של אי-הבנה. אילו הייתי יכול לשבת ולהסביר לכל אחד בנפרד מה היה לי בראש ומה בדיוק היו הפרטים, אני מניח שאנשים היו מבינים שעשיתי את הדבר הנכון. אבל אי אפשר להסביר לכל

אחד לחוד, במיוחד שהעניין יצא החוצה קודם כל בעיתונות הישראלית.

● **מי היו אותם שתקפו אותך?**
אין לי מושג, כמובן, אבל הכל אפשרי.
אני יודע שבשבת היו הודעות נגדי ותקפו אותי וקראו לי בוגד. ביום שני הופצו כמה כרוזים של פרופ"ח, והם לא נראו ככרוזים רגילים.
● **אתה יכול לתאר בדיוק מה קרה כשתקפו אותך?**

„אנשים מחוץ לאוניברסיטה נתנו לי להרגיש שהרחוב הכלסטיני לציד”

יצאתי מאולם ההרצאות באוניברסיטת ביר זית. בדיוק נתתי הרצאה על הפילוסוף האנגלי ג'ון לוק. הוא דיבר הרבה על הקונספציה של החירות, על חרות המחשבה, על סובלנות לדעות, ועל זה דיברתי בהרצאה.

השיעור נגמר ב-10 והסטודנטים כבר יצאו. אני נשארתי באולם עם כמה מהקולגים שלי, ואני יצאנו החוצה. במסדרון, בקומה החמישית, היו מעט סטודנטים, ואני מישוה צעק לעברי: „הנה אנשים רעולים” וקרא לי לברוח.

● **ידעת שזה מכון אליך?**
כן, כשאמר לי לברוח — הבנתי. רצתי לכיוון המעלית, והם באו מכיוון המדרגות. הם היו ארבעה. לאחר מהם היה סכין ביד, לשניים אחריהם היו סכיני-חיתוך ולרביעי היתה אלה. רצתי למעלית והיא לא פעלה.

● **אף אחד לא ניסה לעצור אותם?**
כן, ניסו אבל לא הצליחו. אחד הסטודנטים עמדה ביני ובינם, והם היכו אותה. אחד המורים ניסה לעצור את בעל האלה, וגם הוא קיבל מכות. צריך להבין שכל העניין נמשך רקעה וחצי. אני ניסיתי להגן על עצמי.

● **צעקת?**
לא, רק מאוחר יותר. הגנתי על עצמי ביד שמאל ובעצתי בהם ברגל. יצאתי מהמעלית והם ניסו למשוך אותי וקרעו לי את המיקסטרון. רצתי במדרגות למטה והם אחריי, חמש קומות. בכל קומה הם ניסו לתקוף אותי, ואני צעקתי עליהם שהם משוגעים. כשהגעתי למטה כבר היו שם הרבה אנשים, והם נכחו לגבועות.

● **בשלב הזה כבר היית מצוע?**
כן. היה לי דימום מהמצח, העין היתה עצומה, המיסקינים אכזרו, איברתי גם נעל את כשניסיתי לבעוט בהם. היד שלי דיממה והראש שלי היה סחרחר.

● **נפלת?**
לא. בדרך, כשברחתי מהם, כל פעם נפלתי וקמתי והמשכתי לברוח. אחר כך מישוה לקח אותי למכונית שהסיעה אותי לבית-החולים.

● **פחדת?**
כשתקפו אותי לא היה לי זמן לפחד, התרכזתי בהגנה עצמית. אבל אחר כך, אחרי שהם ברחו, כבר יכולתי לחשוב על העניין ופחדתי.

● **עכשיו אתה סוחר?**
לא.

● **אתה בורק את המכונית בבוקר לפני שאתה נכנס לתוכה?**
לא. למלכד מכונת זה עניין למיקצוענים. כשהלכתי לפני יומיים לאוניברסיטה והייתי שוב באותו מקום, הרגשתי קצת עצבני. אבל כשאני כאן, בירושלים, האווירה אחת ואני לא מרגיש מתח.

אנשים מחוץ לאוניברסיטה נתנו לי להרגיש שהרחוב הפלסטיני הוא לציד. הרבה אנשים טילפנו לי, גם פלסטינים שנמצאים בחוץ-טילפנו לעורך אותי אחרי המכות. היתה הרבה מאוד תמיכה.

אני מרגיש טוב פה, אבל צריך להיווה. אם אני רוצה בעתיד להיות מעורב בפוליטיקה, אני צריך להיווה. אבל, כמו שאמרתי, אני לא רוצה להיות מעורב.

● **אתה נולדת בבית הזה?**
כן.

● **אתה הבן הבכור?**
לא. יש לי שתי אחיות גדולות ואח גדול ושני אחים צעירים.

● **כולם קשורים לפוליטיקה?**
האח הגדול שלי הוא היועץ הפוליטי של שייך וייד. השליש של אבד-כי. כבר הרבה שנים והוא גם גר שם.

● **ביקרת אותו שם?**
בעבר. מזה שנים אני לא יכול לעבור דרך

ירדן, אבל אני פוגש אותו באירופה. חוץ מזה יש לי אח אחד שהוא מנהרס כימיה שגר בפאריס, יש לי אח בלונדון שעובד בבנק, אחות שגרה בלונדון ואחות שגרה בניו-יורק והיא ציירת.

● **אז רק אתה ואמא שלך גרים פה?**
כן.

● **את מילחמת 1948 אתה זוכר?**
לא. אני בן 38.

● **את מילחמת 1967 אתה זוכר?**
כשזה קרה הייתי בלונדון, למדתי שם.

● **שלחו אותך ללמוד בלונדון כי הייתם עשירים?**

כן. כשנסעתי זה היה יותר מקובל.
● **זאת אומרת שבעצם לא גדלת פה.**

כן, עזבתי כשהייתי בן 16. נסעתי ללונדון ולמדתי שנתיים לימודים קדם-אוניברסיטאיים. אחר כך למדתי באוקספורד פוליטיקה, פילוסופיה וכלכלה. אחר כך נסעתי לעבוד באבון ד'בי, זה היה אחרי מלחמת 1967. הייתי שם תקופה מסוימת, חשבתי שאוכל לעשות הרבה כסף ולהיות מיליונר. אבל כשהבנתי שזה יקח הרבה שנים, עזבתי ונסעתי לארצות-הברית. קיבלתי מילגה מהווארד ונסעתי לעשות שם את הדוקטורט בפילוסופיה. אחר כך חזרתי לכאן.

● **זה קשה לגדול בכנו של מישוה מפורסם?**

זה לא קשה. אני מרגיש מאוד מיוחד להיות הבן שלו, ואני מרגיש שהוא אדם מאוד מיוחד. חוץ מההילה, היה לו ראש מיוחד במינו, ואני מרגיש מיוחד בעצמי בגלל העובדה שאני הבן שלו.

● **היית קרוב אליו?**

כשהייתי צעיר לא, אבל מאז שחזרתי, ב-1978, עד שהוא מת, בשנה שעברה, הייתי די קרוב אליו והכרתי אותו היטב. ידעתי מה הוא חושב ומה הוא מרגיש.

● **הוא תמך בדרך שלך?**

כן, הוא תמיד תמך ביצירות שלי, לא חשוב מה הם אמרו ומה הם עשו. וזה הועיל. למרות שהיו לנו ויכוחים על כל מיני נושאים.

● **הוא נחשב פרירדני?**
זה נאיבי לומר עליו דברים כאלה.

● **מה הוא היה אומר על מה שקרה עכשיו?**

בסוף חייו לא היו לו הרבה תיקנות שישראל תגיע להסדר עם הערבים. הוא לא האמין ברצינותה של ישראל, ולכן חשב שכל הצעדים הפוליטיים שנעשו על-ידי ישראל הם לא רציניים. הוא מעולם לא היה בעד המעורבות שלי בדיאלוגים האלה.

● **מה הוא חשב שצריך לעשות?**
הוא האמין שצריך לשבת בשקט ולתת לדברים להתגלגל, ושאיני צריך להמשיך לחשוב ולכתוב.

● **הוא היה מאושר במה שעשה?**
הוא לא היה מאושר מהעובדה שאנחנו תחת כיבוש ולא עושים הרבה בעניין הזה. הוא חשב שאנחנו מאבדים כוח לאט-לאט. אבל הוא תמיד ראה את עצמו כחלק מיישות גדולה יותר. הוא האמין באלוהים, הוא ראה את הדברים תמיד מנקודת-מבט היסטורית.

● **אתה חושב שיש משמעות לעובדה שגם אתה וגם פייצל-אלי חוסיני בנים של אנשים מפורסמים?**
זה לא מוה, כי יש הרבה אנשים שקשורים במישפחות מפורסמות.

● **מי היום המנהיג בגדה?**
אבא שלי אמר פעם כראיון טלוויזיוני, שאין כזה דבר מנהיגות בגדה ובעזה, כי אין מנהיגות תחת כיבוש. אם אתה באמת מנהיג, אז אתה יושב

„איש-שלום וירושלמי החליטו לכרסם את העניין, וטענו שזה יעיל לפייצל אל-חסיני שנעצר”

בכלא: ואם אתה לא בכלא, אתה לא מנהיג אמיתי.

אם כל מי שחושב שהוא מנהיג יכול להיות כזה.

● **אם תקום כאן מדינה פלסטינית, מה תרצה לעשות?**

לעזוב.
● **לא?**

אני ארצה להתרכז בעניינים שלי. אם יתנו לי להיות שגריר באיזה מקום כמו האיים הקנריים או בטאגטי, אני אסע. רק שזה לא יהיה מקום יותר מדי מרכזי.

התחתנתי בגיל 26. היא היתה מלכת-היופי של אוניברסיטת קולומביה. אחרי שש שנים התגרשתי. מאז לא נישאתי שנית. מדוע? מגיל 32 רציתי לעשות דברים שלא איפשרו לי להינשא. רציתי להשיג, ולא חשבת שזה יהיה הוגן לגבי חיי מישפחה. אילו הייתי מתחתן, לא הייתי מסוגל להיות בעל טוב. האשה שתתאים לי היא אשה מצליחה, בטוחה בעצמה, לא פחות ממני. אשה מצליחה, בעלת קריירה, שלא תצטרך להישען עלי. לא קל למצוא אחת כזאת. כעת, כשהשגתי הרבה, אני מתפנה לכך.

קעת אני בשל. אני רוצה במישפחה.

מבוקש

אני חושב שהעובדה שאינני נשוי ושאיני עשיר, ושהשגתי כמה הישגים בחיי, 'עושה אותי מטרה מבוקשת ביותר עבור כל מיני נשים. איזה מינים? כל אשה בין 25-35. בן כמה אני? איך אני נראה? בן 45. נוצר לי דימוי של פלייבוי? ובכן, ישראל היא ארץ קטנה, וכולם יודעים הכל, ולא מפרגנים.

מונולוג עם ליאון צ'רני

מאורימאור פופולארי. חבל שהוא לא רץ לנשיאות. אני חושש שהוא חש שעדיין אינו בשל לכך. בשנה שעברה הוא היטעה את כולנו. הוא ערך מסיבה מאור מפוארת לכבוד ראשיהשנה האזרחית. הייתי בוודאי היהודי היחיד שהוזמן לשם. כולם חשבו שזוהי הכרת-תודה, אבל הוא שיטה בכולנו — פשוט לא הודיע מאומה. בנובמבר אני עורך מסיבה לכבוד מייקל דוקאקיס ממדינת מאסאצ'וסטס. הוא נשוי עם יהודיה. הוא רץ

למקום בספיטפייר. אז, היתה לנו פגישה שטחית. אחרי כן ישבנו במיקרה זה לצד זה בטיסה. במשך הטיסה ישבנו מרותקים זה לזה. מכנים זאת "כימיה". מאז גילגלנו בינינו סודות אדירים, ואף-אחד מהם לא דלף. חשוב לי שיוכרו גם את לאה רבין בין חבריי. היא מארחת למופת, אשה מעניינת. יצחק רבין? פגשתי בו כשהיה שגריר ישראל בארצות-הברית, ואני שימשתי כיועץ בסנאט. גם חיים ברליב נמנה עם חבריי פה. הוא חיפש עורך-דין, כשהשב לכתוב ספר כ-12 שנים לפני כן. ניהלנו שיחה נהדרת כשפגשתי בו לראשונה. כן, זה היה במטוס...

"אני רוצה בילד!"

אמי מעולם לא נידנדה לי בקשר לכך. היא מתגוררת בארץ, ברעננה. היא היגרה לכאן לפני שש שנים.

מישפחה — זהו אחד הדברים החשובים ביותר בחיים, אבל צריך לעשות זאת נכון. מה שגרם לי רחיפה קלה בנושא, הזה היה הזעזוע ממותו של העיתונאי מרק סיגל. הוא היה ידיד קרוב שלי, והוא נפטר, באחרונה, ללא מישפחה, ללא ילדים. אין מי שימשיך את שמו.

במעמד, איני יודע אם הן מחפשות אותי או כסף, פירסום. כשאתה כלי-כך עשיר, אתה מתחיל לחשוב לפתע על העתיד.

לפני שנה לא הייתי כלי-כך מוטרד בקשר להמשכיות. זה התחזק בי רק באחרונה. כמה פעמים ניסו נשים להפיל אותי בפח? להיכנס להיריון בעזרת.

חתו אידיאלי

כל אם יהודיה היתה מת' ברכת בודאי בחתן כמו ליאון צ'רני: עורך-דין, פנוי, עשיר, חכם, בעל קשרים חובקני עולם, חברים, ונוסף על הכל — יהודי כשר, בעל מורשת, ששר להנאתו שירי-חזנות.

צ'רני, ששמו צץ ועלה בשנים האחרונות בהקשרים כמו פר' שט פולארד, ג'ימי קארטר, שערורית-וייצמן (המניני-שע' ווריה שעורר סיפור של צ'רני תוך איזכור וייצמן), הגיע ארצה לתקופה בת חודשיים, לצורך הסרט סרט על-פי סיפורו "יועץ מיוחד".

הסרט מוטרט בימים אלה בישראל, בהשתתפות יצחק רבין, עזר וייצמן וג'יבורים אחרים, בעזרת החוג לקולנוע ולטלוויזיה של אוניברסיטת תל-אביב.

צ'רני עצמו מכבב בסרט, עסוק בליהוק שחקניות לצידו, עסוק, שמח בחלקו. על שימחה זו עלולות להעבי רגעותי, רכילויות ישראליות אופייניות, המייחסות לו רברבנות, יהודה שאין לה כיסוי.

"לא מפרגנים" הסביר צ'רני שוב ושוב בעברית. שלא תהיה איר-הבנה: הוא לא התלונן, לא קונן. "עם מיל' יונים רבים כמו שלי בבנק..." אמר ברוח טובה, ובגיממה קלילה של מיי-שעשה-יזאת. למירוץ-לצמרת של ליאון צ'רני יש האפיי-אנד. לתמונה המושלמת חסרה רק כלה.

עשיר

אם לאשה אין אינטלקט, היא לא מעניינת אותי!

אני ממש החלום האמריקאי בהתגלמותו: התחלתי בציחצוח נעליים בבסיס של חיל-הים בגיל 18. אבי מת כשהייתי בן 19. הוא התפרנס ממכירת שמאטעס. בקושי התפרנס — היה בחור נהדר, אבל לא מצליח במיוחד.

כשהוא נפטר, היו לי 32 דולארים כשבון-הבנק. הייתי שבור, אבל מצד שני — ואני יודע שזה נשמע מוזר — הרגשתי שזוהי מעין התחלה. מכאן אני מתחיל! הכל תלוי אך ורק בי!

נרשמתי לאוניברסיטת ישיבה בניו יורק. למדתי בבוקר ואחרי-צהריים, בערב מכרתי שמאטעס שקנתי מבתי-חרושת, ובלילות — שרתי. בחגים יהודיים שרתי כחזן, ואז הרווחתי יותר כסף. מול שהתשלום עבור שכר הלימוד היה תמיד אחרי החגים.

בשנה השלישית ללימודי התחתנתי עם מלכת-היופי של אוניברסיטת קולומביה. היא למדה ספרות רוסית. קעת כבר הייתי צריך לפרנס אדם נוסף. הוטל עלי עלי-דין הדין לכתוב בפירסומים של האוניברסיטה. כך התפרסמתי.

בתחילת הקריירה שלי יעצו לי שלא לתלות את הדיפלומה שלי על הקיר. מדוע? מפני שזאת תעודה של הישיבה, וניתן להבין ממנה כמה שאני יהודי. ענתי: "כולם מוזמנים לבוא לחדרי, להסתכל בתעודה על הקיר ולראות כמה זיעה נוטפת משם..."

המיקרה ששינה את דרכי היה תביעה בשם קומיקאי. הוא טען ששני קומיקאים גנבו את הפרטואר שלו, והשתמשו בוה בתוכניתו של שר סאליבן. וכי, ויצרתי תקדים שזכה בסיקור תיקשורתי ענק. זהו המיקרה ששינה את חיי. הפכתי ברילילה להיסט. בשנה הזאת הרווחתי 100 אלף דולאר, ועליתי על הסוס.

כמה אני שווה כיום? אולי לא טוב להרפס זאת. זה עלול להרגיז אנשים. כמי שגרל כעני מרוו, תמידית-מיד אפחד שאחזור להיות עני. אני חסר-ביטחון. מטרת הכסף שלי היא להקנות לי חופש.

שאלו אותי כיצד אני יכול להרשות לעצמי להישאר בישראל חודשיים. ענתי: "אחרת, בשביל מה לי להיות עשיר? מה הטעם?"

יש לי נהג, עוזרת, חייט — כל אלה לא היו לי בילדותי. אני אוכל במסעדות יקרות, מפני שאני נהנה. לבוש? אני אוהב ללבוש ג'ינס.

בעל קשרים

ב-1970 ייצגתי קומיקאי בשם ג'קי מייסון. הוא עשה קטע נגד הנשיא

ריצ'רד ניקסון ואמר: "מה יש לנו לראו מהקומוניסטים בוויאט-נאם? הם במילא לא יגיעו אלינו. הם לא יצליחו לעבור את הסנטרל-פארק מבלי שישדרו אותם..."

סנאטור, שתמך במאבקי בעד חופש-הביטוי, ביקש לפגוש בי, ובפגישה הראשונה הציע לי: "אולי תעבור עכור?"

אחר-כך נסעתי לישראל, ויצרתי גם שם קשרים. אני יודע שבצדד מוכרים אותי בהקשר הנשיא לשעבר ג'ימי קארטר — אני אוהב אותו! כשאנאר סאראת ביקר בירושלים, עבד אצל קרטר יועץ בשם בוב ליפשיץ. הוא התעניין בקרב כתבים ומומחים מי ייטיב להסביר מדיניות בישראל באורח לא-פורמלי. רובם ענו: "ליאון צ'רני!"

ליפשיץ הוזמן אותי לשיחה בביתו, הלבן, והתפתחו בינינו יחסים עמוקים. קארטר התוודה שבתחילה פחד ממני, מכמות המידע שבירי. אחר-כך התחיל לבטוח בי.

הוא ביקר פה באחרונה? כאמת! מי לרעתך סידר זאת? כיצד הקרבה אליו עזרה לי? זה רק הביא לי סיפוק, להיות קרוב לעשיית השלום, לעניינים.

חוזי מזה, הפסדתי המון כסף... גם הרווחתי המון אייכים.

עד עצם היום הזה אני חבר של קארטר. אני מבקר אותו אחת לחודשיים בג'ורג'יה. הוא פעיל מאוד, ואני מעריך שהוא ישחק תפקיד חשוב ביותר בוועידה הרמוקרטית הקרובה. כיום אני נחשב כבעל קשרים טובים עם מושל, ניו-יורק, מריו קומה. האם הוא חזק? אוה! אילו היה רוצה — היה זוכה במינוי לנשיאות. הוא

על פרשת פולרד

יש לי ידיד בשם וולף בליצר. הוא עיתונאי. כשפגש את ג'ונתן פולארד, חשב שאני היחיד שיכול לעזור להציל את פולארד. ענתי לו שאיני רואה מיקרה זה כמיקרה מישפטי, אלא כמיקרה פוליטי.

כל זה אירע בינואר-פברואר השנה. שוחחתי עם מוריס פולארד, אביו של ג'ונתן, ועם ברנרד אנדרסון, אביה של אן. זה טיפוס! הוא לגמרי לא טיפוס.

התמנתי כפרקליט של הזוג, ונפגשתי עם פרקליטיהם, הא' חים הלבנוניים ריצ'רד וג'יימס הייבי. הם לא היו מאושרים מה התפתחות הוזאת.

העמדת כתנאי: שאהיה ראש-הסניגוריה. אן פולארד ממש לחצה עלי-כך.

בתום שיחה ארוכה עם האחים הייבי, החלטתי שאולי הם פו' עלים נכון ואולי לא — על כל פנים, איני יכול לפעול איתם ביחד. מוריס רצה שאשמש להן כיועץ פוליטי. ענתי לו: "אעשה כל מה שאני יכול כדי לעזור ליהודי".

ביררתי עם מנהיגים בישראל, האם קיימת אפשרות להביא את בני הזוג ארצה. בישראל דוקא התלהבה מעצותי, אבל לא הייתי מוסמך לדבר בשם המישפחה.

אן פולארד טילפנה לי מייד אחרי שהתראיינה בתוכנית-הט' לווזיה שישים דקות, בטלוויזיה האמריקאית, והתחננה לעצותי. אבל....

כל המעורבות שלי בפרשה ארכה כחודש.

חברתי

לנשיאות מטעם הרמוקרטס וכן, אני עוזר לו. נתתי לו תקליט-חזנות, והוא סיפר לי שהוא מאזין לו לעיתים קרובות.

אני יוצר כמהירות קשרים אנושיים. בישראל, אף וייצמן הוא הטוב שבחבריי. פגשתי בו כשיחקתי עם ג'ורדן צ'אפלין באילת ב-1970. עזר היה אז שריהתחבורה. הוא הגיע

צ'רני צלם: חיים ברליב

פרקליט צ'רני בחוף תל-אביב

ונשים ניסו להיכנס להריון כדי להפיל אותו בפח?

חכם

אם אומר לציטוט שאני חכם, זה יישמע רברבני. אני מרגיש שאני חכם יותר מאחרים.

אלוהים נתן לי שני דברים: קול וחכמה.

לא נוה לי לדבר על כך. מצד שני, אם אני מסתכל אחורה, איני יכול להצביע על שום נכס אחר שהעלה אותי אל על.

איני מעריך אף אדם אחד, אין לי אלילים.

מדוע יש לי מוניטין של רברבן? אני יהיר כלפי אנשים טיפשים.

איני חושב שאנשים קרובים אלי סבורים כך.

מוצח!

אני דווקא די מרוצה מעצמי. אני שמח בחיי הפרטיים.

לעומת זאת, אני פחות שמח מאד שהעולם מתנהל.

הייתי רוצה להיות משכיד-שלום. איני יודע אם ניתן לכוונת אותי עדיין "עורך-דין".

מה אני? מנצח!

העם

סוף-סוף זה נגמר

לכל דבר יש סוף.

גם לקיץ הקשה של 1987

הקיץ סחב את עצמו עד יום-כיפור, ואז נפח את גישמתו.

הסתיו הגיע. שוב התחולל הפלא השנתי. הכנענים הקדומים, יושבי הארץ הזאת, הפכו את הפלא הזה למיתוס לאומי. בסוף האביב מת בעל, האל. בסוף הקיץ מנשקת אותו ענת, אחותו, והוא קם לתחייה.

קיץ 1987 היה קשה במיוחד. רבים חיכו לחורף בכליון-עיניים. הורה משפיע עליהם כגשם על פרחים שנטו לנבול.

גשם. ירק. פרחים. מחלצות חרשות לארץ. סתיו 1987.

העם

מילחמת יום-כיפור 2

זוהי מילחמה אחרת.

אבל היא מסוכנת לאי-חזות, ואולי אף יותר

יום-כיפור מעורר בלב כל ישראלי את היכרונות מהמילחמה הגדולה, ההמורה ביותר בתולדות ישראל מאז מילחמת-העצמאות. שני צבאות סרי רים תקפו ביום-כיפור 1973 את המדינה. במפתיע והנהילו לה תבוסה בימים הראשונים. המונים נפלו חלל, לפני שהצליח צה"ל לסובב את גלגלי המילחמה.

ביום-כיפור 1987 זה היה רק זיכרון רחוק. הסכנה של התקפת-פתע מצד צבאות ערביים סדירים קלושה. חלות עליה שתי המילים, שמילאו תפקיד כה

אולם מילחמה זו הטילה צילה על יום-כיפורים:

● **ליד חיפה.** התנפלו 50 צעירים יהודיים מטירת-הכרמל (היושבת במי קומה של העיירה הערבית טירה) על פועלים ערביים חפצים-מפשע כאכ סנייה סמוכה. הדבר בא, כפי הנראה, אחרי שערכים שיכורים התגרו בנערות יהודיות.

תערוכת זו של מין וגזענות — שובניזם גברי ושובניזם לאומי — היתה מאז ומעולם חומר-נפץ מסוכן ביותר.

● **ברצועת-עזה** הרגו חיילי צה"ל שלושה ערבים, שנסעו במכונית. לא היו אלה צעירים חשודים, "מחבלים" או פושעים פליליים, אלא אזרחים מכובדים: מהנדס, קבלן-בניין ויורם. הגירסה הרשמית: הם לא עצרו ליד מחסום. אחרי שירו במכונית, ברחו השלושה מתוכה. אז נהרגו.

הגירסה היתה חשודה ביותר, כמו כמעט כל הדעות דוברי-צה"ל מן הסוג הזה, שהרסו את אמינותו של מוסר זה עד היסוד. סביר להניח כי השלושה כלל לא הבחינו במחסום. כאשר ירו בהם, הגיבו באופן ספונטני: ברחו. הם לא נהרגו עלידי כדורים בודדים, אלא כל אחת מן הגופות היתה כמסגנת. ירו בהם עשרות כדורים.

● **בירושלים** התנפלה ערבית כפרית בסכין שלופה על קצין מישמר הגבול, לאור היום, וניסתה, לדבריו, לרצחו נפש. הקצין תפס את הסכין. יתכן כי האשה אינה שפוייה ברעתה. אולם מיקרה זה מצטרף לכמה מיקרים דומים בשבועות האחרונים, שלכולם כמה מכנים משותפים:

● הנתקף הוא תמיד חייל (סדיר או במילואים) במדים.

● התוקפים פועלים על דעת עצמם, מבלי להשתייך לגוף כלשהו.

● לתוקפים אין נשק חם, אלא סכינים.

זוהי תופעה מסוכנת במיוחד, מפני

יום כיפור

נשף כלנידרי

בתל-אביב התגבש

נוהג חדש ליום-הכיפורים:

מסיבת-ענק בגשר

עוצר ודממה אלחוטית ברחבי גוש דן. העיר במצור פולחני. הכבישים ריקים ממכוניות. בתי-השעשועי סגורים. ברחובות נראים אנשים בודדים. אך במובלעת קטנה כנען

כמו גלגיליות, סקייט-בורדס, אופניים ואחרים, הרעישו את שכונת-כבלי הסמוכה במשך ארבע שנות רצופות, החל מ-10 בערב עד לשעה 2 לפנות בוקר.

מיפגש המוני זה מתקיים כבר מזה 15 שנים רצופות, ומזהים בכל פעם מחדש במדויק.

עוברי-אורח, שנקלעו למקום בחורם מבתי-הכנסת הסמוכים לגשר חשבו שנקלעו בטעות להפגנה יוזמה. בשנים הקודמות היה חתך הגילים 20 ומעלה, אך בשנתיים האחרונות חל מהפך, והמבוגרים פינו את מקומם לצעירים.

בעבר הרחוק נראו בגשר, בערבי יום-הכיפור, זוגות נאהבים, אנשי בוחמה ומתמרדים למיניהם, שבאו לראות ולהיראות, ומעל לכל ליהנות מאווירה מזרחית ומיוחדת.

לא על סקס. סיפור הגשר החל כשזוגות נאהבים, שלמדו בבתי-הספר התיכוניים שבאיזור, קבעו מיפגשים עם בני-זוגם באיזור-הגשר, מכיוון שחלקם התגוררו בשכונות מרוחקות, כמו צהלה, אפקה ורמת-אביב, והפסדה הטבעית היתה מיפגש במחצית הדרך, ככניסה לתל-אביב. ראשוני היוזמים היו תלמידי תיכון חדש והגימנסיה הרצליה, שסיימו את לימודיהם במחזור של 1972. הגשר סימל עבורם, שנה לאחר מכן, את המילחמה האכזרית של יום-הכיפורים, אך עם השנים קיבלו המיפגשים תאוצה, וההתקהלויות בגשר הפכו לעניין חברתי המאפשר לצעירים לצחול ולשמוח גם ביום-הכיפורים.

המיספר האדיר של הצעירים המגיעים לגשר, ואווירת-הקרב, יוצר רים תחושה של מובלעת המנותקת לחלוטין מהעיר, הנתונה במצור הילכתי.

הגשר שוקק ומלא חיים. הקטנים מתחרים ביניהם בנסיעה על אופניים המבוגרים עוסקים בשיחות ובי היכרונות.

הקורים החברתיים ברורים. אין מדברים על סקס ועל מסיבות, כי לפי פיתסם זה יהיה חילול-הקודש, אך מותר לדבר על לימודים, צבא ושטיות.

מוסיקה אסורה להשמעה, וגם אין מעשנים. הצפוניים, שהם ילדי-ההשגת של תל-אביב, נמנעים מיצירת קשר עם הדרומיים, או עם ילדי-שכונות המצוקה, העושים מאמץ פסי גדול כדי להגיע לגשר. אך למרות החיכוך, אין תחושה של מתח, ואין גם אלימות. ההכרה שבטוחות של כמה עשרות מטרים מסביב מתנהלים החיים כמו בשכונת מאה שערים בירושלים

המוני-הנער בליל כלנידרי ליד גשר-הירקון אוירת קרנבל במובלעת הסנוחקת מן העיר

פועלת כבלם, למניעת עימותים לא רצויים.

מי שמזדמן לגשר עשוי לקבל הלם מסיגנון-הלבוש, הנהוג שם בהשוואה לשאר חלקי העיר.

בעור שבתל-אביב-ירבתי לבושים מרבית התושבים בגדים צנועים, הרי שבגשר הסיגנון זרק, פרובוקטיבי. כמה מכוניות שניסו לעבור את הגשר במשך הערב, לא נתקלו בבעיות, למעט מיקרה אחד, שבו מתחו צעירים אחרים כבל-מתכת לרוחב הגשר, ופגעו ברוכב-אופנוע שעבר במקום. אך אירוע זה לא התרחש בשעות המיפגש הגדול.

למחרת-בבחיץ חצות היא שעת השיא. האיזור כה גרוש באנשים, שרי רוסים סבלנות ומרפקים כדי להתקדם. לקראת השעה 1.30 יורד המתח, והי צעירים הגרים כאיזורים מרוחקים פורשים לקראת המסע הארוך הביתה, העשוי אף להימשך שעותיים. בגשר נשארים מי שגרים בשכונות הסמוכות. כולם נעים בחבורות. כמעט אין רואים זוגות. אולי זה לא נראה להם מתאים. למחרת היום חוזרת התמונה על עצמה, והפעילות עוברת לחופי הרחצה. החופים מלאים במתרחצים, ולצופה מהצר נרמה שיש בהם יותר אנשים מאשר בשבתות ובחגים. אך המיספר קרוב לממוצע בשבת. מאחר ואין כיסאות-נוח מתפרשים אנשים על סדינים ושמיכות, וזה יוצר רושם של החוף מלא. אך זהו הכרל חזותי בלבד. שיא בתנועת הגופשים בים נצפה בחוף-גורדון, בחוף שרתון הישן ובחוף הילטון. שם נראתה קבוצה גדולה של רקדנים מלהקת בת-שבע ובת-דוד. חלק מהרקדנים אינם ישראליים, ולגביהם יום-הכיפורים הוא עור יום שיוף.

בחוף זה מסתובב אחד הפועלים ומוכר משקאות למתרחצים במחיר מופקע. הביקוש גדול מההיצע. שאר החופים נראים גם תיירים רבים, המפקדים גופם לקרני-השמש. הנועזות שבחבורה אף מסירות את חזיית בגדיהם.

גולשים לא נראו בחופים, מכיוון שאף אחד מהם לא העז ללכת ברחוב כשגלשן צבעוני בידיו.

לקראת השעה 5 התרוקנו החופים. מיספר הולכי-הרגל התמעט, ונראה שכולם מיהרו לביתם, לסעודה שלאחר הצום.

בעור שהצעירים שבגשר-הירקון גילו הבנה והשלמה עם הצום ומטי רותיו, הרי שהמבוגרים יוער הבינו חוסר-הזדהות מחולט עם יום-הכיפורים, ואת שימחתם על יום-החופש נוסף.

החוגים ליד גשר-הירקון

סקס הוא חילול-הקודש, לימודים וצבא מותרים

תל-אביב מתרחש אירוע מדהים בגודלו.

6000 צעירים התגוררו בסביבות גשר-הירקון בערב יום-כיפור, במה שמכונה בפיהם כ"מסיבה הגדולה ביותר בעיר" בערב זה. אלפי בני-נוער, בגיל התיכון, ואחרים בגיל צבא והאוניברסיטה, התקהלו בקטע הכביש שבין צומת הרחובות יהודה המכבי ודרך-חיפה, ובין צומת הפלגטריום הצעירים, בבגדים ציבעוניים מצוידים באמצעי-תחבורה מאולתרים

הרהאסון לפני 14 שנים: "סבירות נמוכה". אולם יום-כיפור 1987 עמד בסיומן מילחמה אחרת: מילחמת ישראל-פלסטין.

מין וגזע. טיבה של מילחמה זו שונה לחלוטין, וכך גם הסכנות הכרוכות בה. יתכן שהסכנה החמורה ביותר להכרוכה בה היא שישראל מתכחשת לעצם קיומה. אין פלסטינים. אין מילחמה. יש רק "טרור". בעייה מיטרתית-שב"כית.

מה אני אניגד לך, מותק, היא כבאמת בת־דודתי. אבל אין לה שם טוב כמישפחה. היא רצתה לקחת גבר, אבל לששה ילדים, כמו שעשתה אחותה. אבל היא לא הצליחה, מפני שבעלי לא רצה לגרש אותי. אבל אני לא רוצה ללכלך כעת, אני אפתח את הפה אחרי שבעלי ייצא מבית־הסוהר, אמרה שושנה אורק להעולם הזה. שושנה, בת ה־48, אינה מבינה מה גרם לבעלה חיים אורק לתת עיניו בבת־דודתה, מרים תנעמי בת ה־43, ולסכן את חייהּמישפחה בגללה.

לשושנה, אשה טובה ותמימה, יש הסבר על־ידיבעי למה שקרה: יש לה לשון שלא ברא השטן, והיא מאמינה בכישופים. לקחה את בעלי למכשף ערבי. אולי כישפה אותו. בעלי אמר לי: שושנה, אני לא יודע מה קרה אתי, בחיי, לא ברצוני!"

לא שושנה בלבד איננה מבינה מה ראה אורק בקרובתו. די קשה להבין מניין פרץ מפל היצרים והתשוקות בגבר המזדקן, שמעולם לא נתן קודם לכן עיניו בנשים. שכנתו, שנכנסה לדירת המישפחה, סיפרה: "הוא היה כזה צנוע! כאשר היה עובר ברחוב וראה אשה, היה משפיל את עיניו!" אורק הוא סיפור־הצלחה בקנה מידה של שיכון דורה בנתניה. הגבר בן ה־52 עלה כילד עם מישפחתו מתימן ב־1949. הוא שירת בחיל־הים. אחר־כך נשא לאשה את שושנה, שהיתה יפהפיה שחורת עין ושיער, והוליד שישה ילדים.

כאשר ירד מהים החל משתלם בגננות. לאט־לאט הפך מומחה לנושא.

של אורק, ושושנה, אבל המשיכה לסלפן לשם לעיתים קרובות. אנשים ראו את אורק ומרים ביחד במקומות שונים, והשמעות הגיע אל בניו של הגנן העירוני. אחד מבניו, שהוא קצין בכיר במשמרה־גבול, פנה לאב ודיבר איתו על העניין. "הוא הבטיח להפסיק הכל, אבל הוא לא קיים." החיים הפכו לגיהנום עבור שושנה. בעלה היה עוזר למרים בימים ועוזר לה בלילות. הוא נעלם מהבית לשעות רבות, והיה לוקח כלים ומלבושים עבור אהובתו. היא מצצה את הדם שלו, לקחה כספים, וביקשה שאני אחיק לה את הילד שלה. לא יכולתי, אמרתי לה שאני חולה, אבל היא התחילה לעשות בעיות, סיפרה שושנה.

שריפה בבית

בגלל קירבת־המישפחה בין שתי הנשים היה המצב עדין במיוחד. כאשר הימים הגיעה אמה של מרים, דודתה של שושנה, לבית אורק, ואיימה על שושנה כי תתלונן נגדה במישטרה על שהיא מוציאה את ריבתה של בתה. שושנה מצידה חשבה להתלונן במישטרה על־כך שמרים נחלת ממנה את בעלה והורסת את מישפחתה.

בערב־פסח טילפן בעלה של מרים למישפחת אורק וביקש לדבר עם שושנה. הוא שמע על היחסים בין אשתו ואורק, ורצה לשמוע משושנה מה קורה. אבל מפני שמרים היא בת דודה, ושושנה היא אשה עדינה, סירבה

קבר לאהובה

לרכל על בת־דודתה. "אמרתי לו שהיא קרובה שלי, ואני לא רוצה ללכלך עליה. שאם הוא רוצה, שיקח לו בלש", אמרה שושנה.

לפני חרשיים קרתה שריפה ברירתה של מרים. איש לא נפגע, אבל הנזק הכספי היה גדול. אורק לקח בגדים מכיתו ונתנם לאהובתו. הוא לא הסתיר זאת ואמר למישפחתו שצריך לעזור למרים, מפני שאין לה מה ללבוש. בסתר היה לוקח גם כלי־בית, והחל לחפש את המיטמכים של רישום הבית. זה גרם להתפרצותה של אשתו.

המישפחה חשדה כי מרים לוטשת את עיניה על רכוש של אורק, והבית הקטן שלו בשיכון דורה. "היא לימדה אותו למרר לי את החיים. אחותה מתה לפני שנה בלי סיבה רפואית, אבל זה היה מפני שהיא לקחה גבר שהיה אב לחמישה ילדים. גם מרים רצתה לעשות זאת עם בעלי, אבל לא הצליחה", אמרה שושנה.

אמות בגללך!

האם ניסתה מרים לסיים את הרומן שלה עם אורק או שמא (המשך בעמוד 42) **אילנה אלון**

חיים ושושנה אורק לפני נשואיהם חול בעיניים

מה קרה בחולות נתניה בין חיים אורק (למעלה, בין שוטרים) ובין אהובתו? האם ניסה לרצוח אותה או שהיתה זאת מריבת אוהבים?

בהתחלה היתה באה אלינו הבית, ואפילו הומינה את אבא ואמא לחגיגת הבר־מצוה של בנה ליד הכותל, סיפרו הבנים. אורק עזר למרים ומצא עבורה דירה באיזור יוקרתי של העיר. היא מצאה לעצמה עבודה בבית־חולים בסביבה, והשתקעה בעיר.

תחילה ביקשה כי בנה הציג יתגורר אצל מישפחת אורק, עד שתמצא עבורו סידור, אבל שושנה התנגדה. אמה של מרים, דודתה של שושנה, התנפלה עליה בתלונות. את לא רוצה לעשות מיצוות ולקחת את הנכד שלי. כעלך הרבה יותר טוב ממך! אמרה הדודה לשושנה. ותראי מה הם אומרים עליו היום! נאנת אשתו של אורק.

מרים הפסיקה אמנם לבוא לביתם

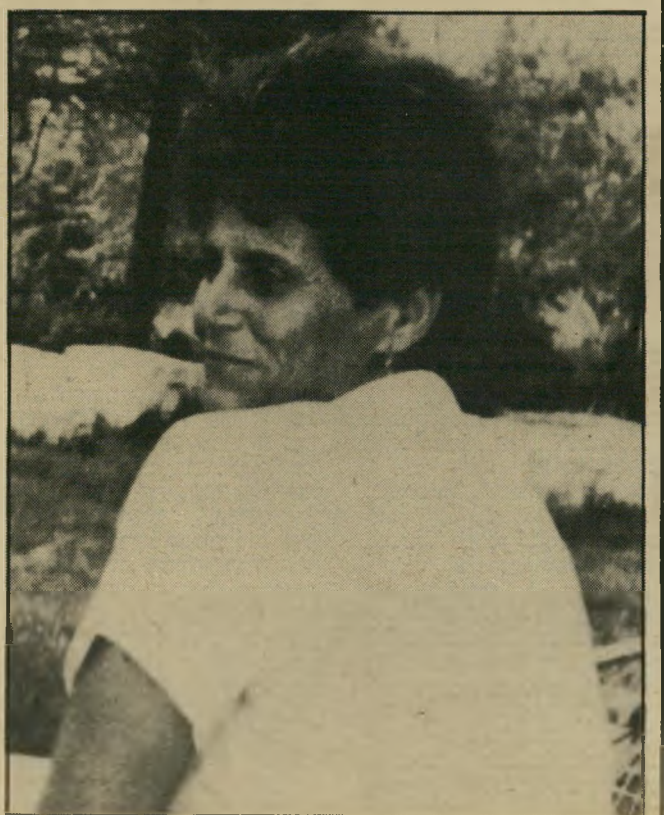
הנשואה, איריס, מספרת כי גם אחרי שנישאה, היה אביה מביא לה בכל יום שישי את המיצרכים לשבת, ודואג לכל מחסורה. עד שהתחיל העניין עם האשה הזאת."

היא מצצה את דמו!"

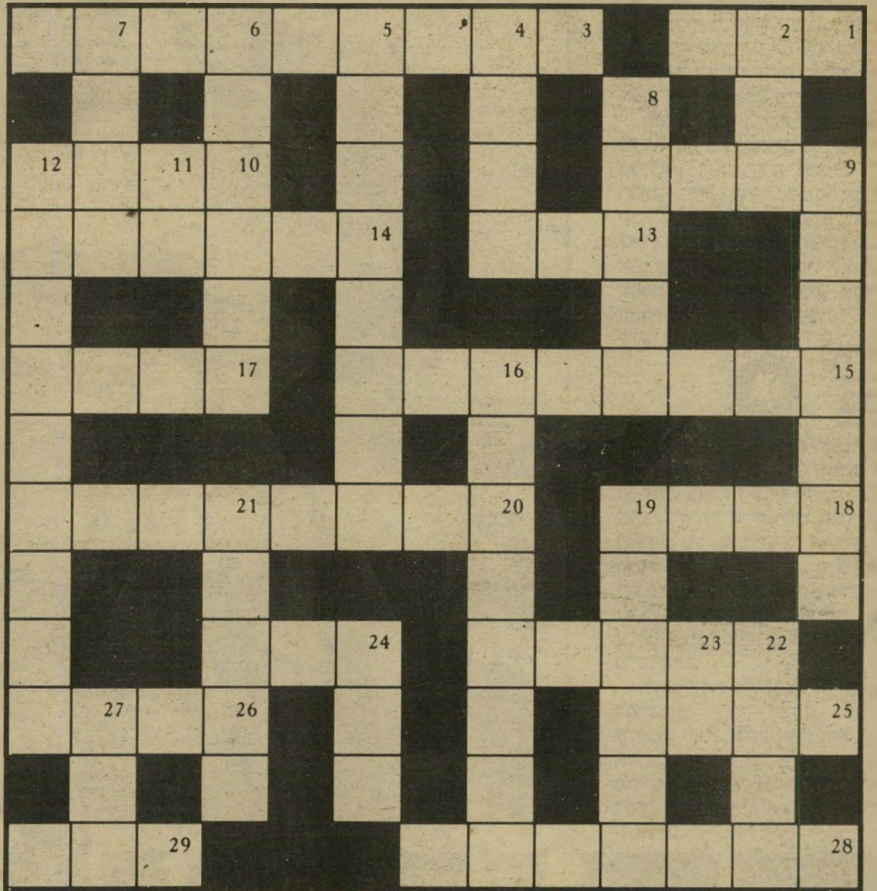
ההאשה האחרת" שכסיפור איננה יפהפיה מהממת. הבנים מספרים כי היא אשה נמוכת־קומה, שמנמנה ובעלת שיער קצר מאוד, כמעט קרחת, הם אומרים. אמא הרבה יותר יפה ממנה."

מרים תנעמי נולדה בנתניה, וכאשר נישאה לאיש עברה להתגורר בבאר שבע. בעלה נפצע קשה בטנק במלחמת יום־הכיפורים, ומאז היה בטיפולים רפואיים ואישפוזים רבים. חייהּמישפחה של השניים התערערו. מרים היא אחות מעשית, ועבדה כל השנים בבת־יחולים. למרים חמישה ילדים, שאחד מהם הוא ילד חריג.

לפני שנה החליטה מרים להתגרש מבעלה וחזרה לעיר־מולדתה, שם מתגוררים עדיין אמה ושני אחיה. למרות שלא היו קשרים הדוקים בינה ובין מישפחת אורק פנתה מרים לאורק וביקשה ממנו שיעזור לה. בני המישפחה מספרים כי אביהם היה ידוע כמי שעוזר לכולם, וכי בתוקף משרתו כגנן ראשי וכעוזר־לאדריכל־הגנים היו לו מהלכים בעירייה. מרים ביקשה שיעזור לה להשיג דירור ולסדר את בנה החריג במוסד.

מאהבת מרים תנעמי קבר בעומק של 20 ס"מ

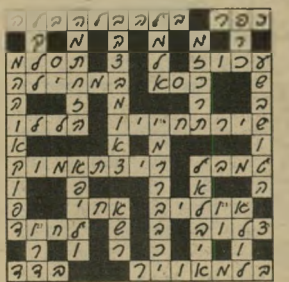

מאונך:

- (1) אחר מת ונגמר (3)
- (3) ברכה לשינה טובה (6,3)
- (9) נוכל בעתו? (4)
- (10) לפני הגן, יורה (4)

פתרון תשבצופן

2611

- (13) קצה הים (3)
- (14) ראינו עוד סרט אילם (6) (מ)
- (15) קבלו פקודה לעצור בנהר בצפון (4,4)
- (17) אתה לא בשמים עם הרה (4)
- (18) פניה מנומסת לנביא (4)
- (20) האפיפיור והאלוהית במח' זמר (3,5)
- (22) דורון מרקד (5)
- (24) מה שברור למנהיג אמאל (3)
- (25) משהו שדומה למעי נבוכ מלא מים (4)
- (26) מרדו בנגב (4)
- (28) השנה כמו בעבר יהיה משמח בגת (5,2)
- (29) רכש משהו סוף סוף (3)

מאונך:

- (2) זה אליל דשן (3)
- (4) פיטן מזרחל למעלה במערה (4)
- (5) שמענו שעובר במשפחותיהם

- של נושאי במכתבים (4,4)
- (6) איש קטן מכור לטפה המרה (6) (ע"פ שרינה אלישר)
- (7) השמועה אומרת שהעניקו בחום (4)
- (8) קריאת מפתח בעיר על גדול החידקל (5)
- (9) הישוב בתרדמה? (4,3)
- (11) להולנדי זה לא עולה (2)
- (12) מלאכים יזכו לקידום (4,4) (מ)
- (16) אחרי שהכרית שמונים סוסים — ירק (8)
- (19) לבן נותר מאחור בדרך למטע (6)
- (21) רק עוד פעם אחת להיות עם החברה במילואים (5)
- (22) אין כבר אנשים טובים בקבוץ? (4)
- (23) עוד נצחון כזה ואברנו (2)
- (24) מקטר אצל הרוד באמריקה (3)
- (27) גרו של הסופר יאיר (3)

אביגיל ינאי

תמרורים

החתן של

אליעזר בן־יהודה

נפטר ♦ בקופנהאגן, מהתקף־לב, בגיל 58, **משה חובב**, מבכירי וראי שוני קרייני קול ישראל. חובב, יליד ירושלים ובנו של חזן יוצא תימן, אשר סיים סמינר למורים לפני שהחל בקריירה הרדיופונית שלו, היה משך שנים מספר גם מנהל קול־ישראל, ואחר שנתאלמן מאשתו הראשונה ואם שני בניה הבוגרים, דרור, ביתו של מחייה הלשון, אליעזר בן־יהודה, נשא לאישה יוצאת דגמק, שילדה לו השנה בן (אותו קרא חובב דרור על שם אשתו הראשונה), עימה חי בארצות סקנר

קרייני חובב
בן החזן

דינבניה, בהן ניהל בשנתיים האחרונות את המיסדרים המקומיים של הקרן הקיימת לישראל.

הקטנוע של

נגן התזמורת

נפטר ♦ בתל־אביב, ביום הולדתו ה־64, **יעקב מזנוה**, צלן ותיק (30 שנה) של התזמורת הפילהרמונית. מזנוה, יליד תל־אביב שהתפרסם כצייר וכתב, כאלוף הארץ בהטלת כידון ובהדפסת כדור־בדול, היה בן מישפחת נגנים עניפה (בין היתר: אחות פסנתרנית; אחות נגנת קונטרבס; בת נגנת ויולה), שנהג להסביר כי בשעתו בחר בכלי הצלן מכיוון ש"הכלי היחיד שמנגנים בו את התיקווה בישיבה", מה שלא מנע אותו מלהיות, משך השנים, גם נגן תזמורת החטיבה היהודית הלוחמת (הברנדיה) של מילחמת־העולם השנייה), גם צלן תזמורת רשות־השדרור וגם אחד ממקימי הרביעייה הישראלית. בנוסף לכל כורך מזנוה גם בחשיהומור רב וכך, למשל, נימק את מינהגו לרכוב על קטנוע בחוצות תל־אביב ברצונו "לחסוך את כאבהראש של מציאת מקום־חניה".

הכעלון של

3300 מיליונים

נפטר ♦ בדטרויט, חודש אחר יום־הולדתו ה־70, **הנרי פורד השני**, מי שעמד משך 34 שנים בראש יצרנית המכוניות השנייה בגודלה בעולם (הראשונה: ג'וראל מוטורס). פורד, אישיות סגנונית, שנישא שלוש פעמים ושהיה מיווד אישית עם גדולי עולם, קיבל, בגיל 29, אחר תקופת שירות קצרה כקצין־צי במילחמת־העולם השנייה, את חברת פורד לידיו מידי סבו, הנרי פורד האנדי (1863–1947), מייסד אימפריית פורד שהדהים בראשית דרכו את ארצות־הברית, כאשר קבע בשנת 1914 שכרי מינימום לפועליו — חמישה דולר ליום — שכריוס שכמותו טרם נשמע עד אותו יום. הצלחתו הגדולה של פורד, שהותיר ליורשיו 200 מיליון דולר, היתה מכונית המוטוטון (שאט יוצרה, לי אייקוקה, פיסר מן החברה כשזה עמד בשיא תהילתו) וכשלונו הגדול היה מכונית האדסל (שנקראה על שם אביו) שייצורה הופסקה שנה מיציאתה הראשונה (1957) לשוק, מה שלא מנע, בסופו של דבר, את חברת פורד מלרשום, כעבור 30 שנה נוספות, רווח שנתי של 3300 מיליון דולר.

קבר לאהבה

(המשך מעמוד 41)

ניסתה לסחוט ממנו עוד כספים? על כך יהיה בוודאי דיון בבית־הדין. בכל אופן, בבוקר של ה־26 באוגוסט השנה טילפן אורק לבית־החולים, שם עובדת מרים, ובקש ממנה להיפגש אתו ליד בית גולדמינץ בנתניה.

מרים הגיעה לפגישה בשעה 8 וחצי בערב, והשניים הלכו לכיוון המיזבלה והחולות. אורק הביא איתו ממתקים ומשקה קל לאהובתו, והיא שתתה ואכלה.

כאשר הגיעו למקום שבו היה מצע של קרטונים וניילון, דרש ממנה שתתפשט.

על־פי כתב־האישום סירבה מרים להתפשט, והגבר קרע מעליה את חולצתה וחזייתה. הוא אמר לה שיש ברשותו אולר, ושלא תרגיזי אותו. הוא לא הירפה ממנה, והוריד את תחתוניה, והיא הרגישה כי הוא מכניס חומר צורב לאיברי־מינה.

מרים פרצה בצעקות־כאב, ושאלה אותו מה הוא עושה. אז חבט בראשה בקרש ואמר לה: "זה מגיע לך! זה הסוף שלך! זה הסוף שלך! זה היום האחרון שלך, היום אני קובר אותך!"

אז גרר אותה לעבר בור שהיה כרוי בתולות. היא ברחה. אורק זרק עליה מצבר של רכב, שהיה במקום, והחל לדרוף אחריה.

כאשר תפס אותה לפת את צווארה בשתי ידי, ומשך בכוח בשרשרת־זהב שענדה על צווארה. היא משכה בשרשרת וקרעה אותה.

מרים הצליחה להשתחרר מאחיזתו רק כאשר הטילה חופן חול בעיניו. האשה ברחה אל הכביש הראשי, כאשר פלג גופה העליון עירום, ואורק הביא לה את חולצתה וחזייתה. אז אמר לה: "תשכחי מה שקרה הערב. אם תלכי למיטטרה, יהיה רצון! אני לא חוזר הביתה! אם לא תשמעי עלי, תרעי שקברתי את עצמי בבור שהכתיני לך, ואם אמות, זה בגללך". מרים הצליחה להימלט במונית שעברה במקום, ופתתה לבית־חולים ולמיטטרה.

אורק חזר לבית כלילה שרוט ופצוע, כאשר עיניו אדומות ודומעות. הוא מיהר לטלפן ולהזעיק את בנו, קצין מישמר־הגבול. אורק הלך להתקלח, ואז הגיעה המיטטרה.

פגישת

אוהבים

לחוקרי נתן אורק שתי הודעות סותרות. "אבל הוא היה מבולבל נורא. הוא אדם שמעולם לא היו לו עניינים עם המיטטרה, והוא לא יודע מה עובר עלי", אומרת מישפחתו.

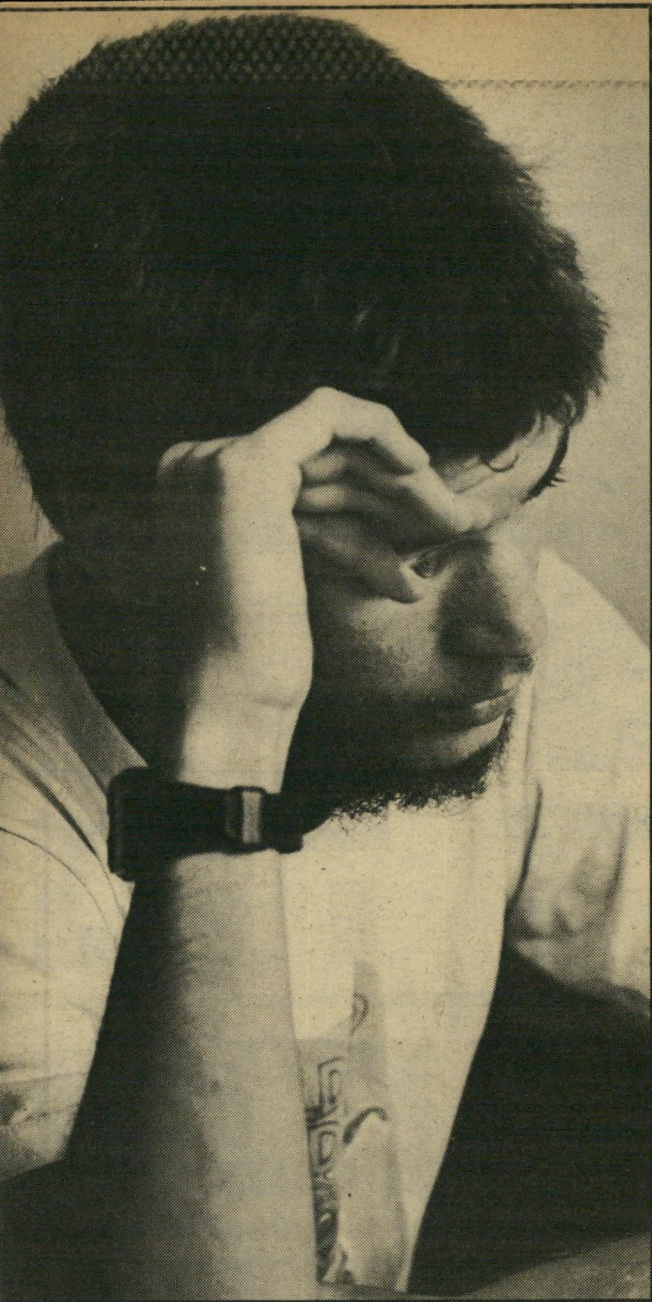
התובעת, דורית שפירא הגישה כתב אישום נגד אורק באשמת ניסיון לרצוח את האהובתו. התביעה ביקשה את מעצרו עד תום ההליכים נגדו.

בבית־הדין שפט טען סניגורו של אורק, צבי לידסקי, שאין מקום לעצור את הגבר, בגלל מריבת־אוהבים רגילה. לדברי הסניגור, היתה זו פגישת־אוהבים בין השניים, שמאחר ולא היתה להם דירת־פגישות או מכונית, נהגו להיפגש בחיקהטבע. המאבחת דרשה אלף שקל כדי לתקן את חיבורי־החשמל בדירתה, וכאשר לא היה בידי הגבר להיענות לה, סירבה לקיים איתו יחסי־מין. לדברי הסניגור תקפה האשה את מאהבה בחופן חול, והוא, כדי להתגונן, הניח את ידו על הדבר הראשון שמצא, וחבט בראשה.

לדברי הסניגור לא היה כל קבר מוכן־ראש בסניבה. היתה אמנם שוחה שטוחה, שעומקה עשרים סנטימטר ואורכה מטר וחצי, אך זה בוודאי לא קבר מתאים לאשה שממונות כמרים.

"לידסקי הצביע גם על סתירות בעדותה של מרים. לא נמצא כל סימן לחומר־צורב באיברי־מינה. שרשרת־הזהב שלה נמצאה שלימה, והיא שכתה לספר על הקבר בעדותה הראשונה, וזכרה בכך רק למחרת.

השופט אריה אבראי שקל את כל העובדות והחליט לעצור את אורק עד תום ההליכים.

ראשון המתגייסים מבין חותמי „מכתב השמיניסטים”
מסר את ידויו, שעות מעטות לפני התייצבותו:

עכשיו זה פרטי ומפחיד!

השולל את הכיבוש, והרואה במלסטינים בני-אדם, „יסתובב” בקירבם?
את השאלה הזאת צריך להפנות לפלסטינים. מבחינתו של החייל הכובש המשרת בשטחים, כראי שיחשוב על ההירדרדות שחלה בו, כתוצאה משרותו בשטחים.
כל עוד הוא כובש, הפלסטינים ישנאו אותו, גם אם יגיד: „בבקשה” ו„סליחה”. ולא צריך להגיד „תודה” לחייל שפצע פלסטיני ברגליים, ולא בראש.

נולדת לתוך מצב של כיבוש, הרעיונות שלך הם רעיונות של מיעוט בקרב הנוער, שלא לדבר על האקט, שהוא בוודאי קיצוני, שנמדד בפרומיל שבפרומיל.

זה מהבית. לימדו אותי לחשוב כאינדיבידואל.
אבי, שביקר פעמים אחדות בישראל בשנות ה-50 וה-60, התרשם לרעה מיחסה של מדינת-ישראל אל תושביה הערביים, ליהודים המיוזמים ולכפיה הדתית. לכן הוא בארצות-הברית, ואנחנו הילדים (אני ואחותי, שהיא בוגרת ממני בשלוש שנים) ואמא שלי בארץ.
אמי עלתה לארץ מטעמים ציוניים.

צ'אד הולך לצבא.
בשבוע שעבר התפרסם צ'ארלי („צ'אד”) לנצנר כאחד מ-16 הנערים והנערות, שחתמו על „מכתב השמיניסטים” לשר הביטחון, שבו הודיעו על סירובם לשרת בשטחים הכבושים ראה עמודים 44-45.
כאשר נמנה צ'אד עם יוזמי המכתב, לא ידע שהוא יהיה הראשון בחזית קשה זו – הראשון מבין ה-16 שגויס לצה"ל. השבוע, ביום ראשון, התייצב צ'אד בבקום"ל. ליוו אותו אמו ואחד מחברי-הקבוצה. הוא הפך „מיקרה המיבחן”.

צ'אד נולד בארצות-הברית. הוא הגיע עם אמו ואחותו לארץ, כשהיה בן 3. הוריו התגרשו לפני כן.

בערב שלפני גיוסו שוחח צ'אד עם „העולם הזה”. ואלה דבריו:
לפני הפירסום היתה זו התארגנות קולקטיבית, והמעמסה התחלקה בין כל חברי הקבוצה. אבל עכשיו אני עומד לכר מול מערכת מפחידה, ואני כבר לא תופס את החוויה כדבר כללי. זה פרטי ומפחיד. למרות ההרגשה שהקבוצה תומכת בי, ויחסם האישי המקל עלי. אפילו עשו לי מסיבת-שקולרים.

הפירסום הרב שניתן לנו די הפתיע אותנו. חשבנו שיהיה לנו זמן להסתדר עד נובמבר. אבל האירועים אשר קרו לי, באופן אישי, שינו את זמן פירסום המכתב.

הייתי בטיוח בחו"ל. כשחזרתי, חיכה לי ציריגוס חדש. להפתעתי, הקרימו לי את הגיוס בחדר שיניים. כלומר, נותר לי רק שבוע וחצי לגיוס, דבר שמנע מאיתנו את הזמן להתארגן בצורה מסודרת יותר, ולהתחיל יותר בנר.

כשאתה משרב, אתה משאיר את „העבודה השחורה” בשטחים הכבושים לפטריוטים.
בהנחה שהכיבוש מסוכן לכיטחון ישראל ולדמוקרטיה, הם —

צ'אד נפרד מאמו לפני בקום"ל.
אני חושש! אני פוחד!

ולמרות שרעיונותיה מנוגדות לשלי, היא תומכת בי כאם. אחותי לא מסכימה עם רעיונותי בנושא זה. לדעתה אני קיצוני מדי. לדעתי היא לא התחככה בסבל של הכיבוש.

הפטריוטים לא עושים טובה לאף אחד. אמונתם, לדעתי, מובילה אותם לסיכון המדינה. והעבודה" שהם עושים אינה מובילה לא לשלום ולא לבטחון.
האם לא עדיף שחייל ישראלי,

בזמן הקצר שנותר היינו חייבים להתארגן במהירות, כדי להגיע עם המכתב גם לשר הביטחון וגם לאמצעי התקשורת.

עכשיו, משנצנר ההר בציריג, אנחנו מאוד מרוצים.

אני הראשון שמתגייס. אני מודע לכך שאני מהווה רוגמה לאחרים, שילכו בעיקבותי. אבל גם אם הצבא „ישבור” אותי, זה לא אומר שהם שברו את „קבוצת ה-16”.

ואם ישברו את רוחי, איוו גאווה צבאית מעוותת תהיה להם? עוד קורבן למכונת הכיבוש? מלים, מלים...

אני באמת מפחד מהאמצעים שעלול הצבא לנקוט נגדי. אבל אני פוחד יותר ממה שעשוי לקרות לאישיות שלי, אם יהפכו אותי שותף לכיבוש.

הפחד פרדוקסלי. הוא עוזר לי. אני איתן בעמדותי. כל עוד הצבא לא מפר את התוק — אותי לא ישברו.

ואם הצבא יפר את החוק?
בחוק כתוב מה שלמפקד אסור לעשות. אבל זה עדיין משאיר לו המון מקום לעשות מה שהוא רוצה. אני מקווה שלא יענו אותי פיסית או פסיכולוגית, כי המחיר עלול להיות שרות בשטחים הכבושים.

מעב לעניין של מצפון — לא לשרת בשטחים, זהו אקט של מחאה. אני רוצה שהציבור הרחב יידע שאני לא מגיע לשטחים, ויותר חשוב שיידעו למה. ואני מוכן לשלם כל מחיר, רק לא להגיע לשטחים.

הכלא לא מרתיע אותי. מבחינה אישית, אני יודע שהמעשה שלי מתקבל בברכה עלי-ידי

היכן גיבשת לעצמך רעיונות כאלה?

בתקופת לימודי כבי"ה הספר האמריקאי הבינלאומי „הצטרפתי לתנועה של „השומר הצעיר”. אמנם הצטרפתי אליה בגלל החברים שלי, אבל היה לי גם חשוב להבין את האידאולוגיה שלהם.

על רגלה של התנועה חרותות היסודות: ציונות, סוציאליזם ואחוות עמים.

את הציונות הבנתי עוד מהבית, מאמי. אבל לא את שני החלקים האחרים. לכן הלכתי לסיפריה של בית הספר וקראתי את המניפסט של קארל מרקס. בד בבד שאלתי את המורים מה פירושה של המושגים שלא הבנתי.

באותה תקופה, „השומר הצעיר” גייס את החניכים להילחם בגזענות ובכיבוש. אבל מן המימסד הישראלי הבנתי שרעיונות של שלום, אחוות עמים, זה אוטופי. זה לא פראקטי.

אמרו לי שאני צריך להסתגל למציאות שלתוכה נולדתי. קרי: כיבוש, ניצול כלכלי וגזענות.

מבחינתי — להסתגל לזה, זה יאוש. והמאבק שאני משתתף בו הוא סממן לעתיד טוב יותר. המאבק מתבטא בהפגנות, בהתמדת עצומות, ובשיחות עם אנשים במסגרת סמינרים של ר"ץ, השומר הצעיר וקבוצות-שמאל אחרות. במסגרות האלה השתכשכתי במים, לקראת חיים של מעורבות חברתית. והסירוב לשרת בשטחים הוא הצעור החשוב הראשון.

גם בנצרת שולט הצבא בעם אחר. ביום האדמה" פרצו חיילים חמושים ברובים, באלות ובגז מדמיע לתוך כפרים ישראליים. שישה נהרגו.

בישראל חיים שני עמים, והצבא מגן על שניהם. אני לא יודע שהוא עבר על הקווים האדומים, פרט למימשל הצבאי שהיה מוטל על האוכלוסיה הערבית בתחומי הקו הירוק אחר קום המדינה. אני שמח שלא נולדתי באותה תקופה.

וביום פקודה? בהנחה ששילטונות צה"ל יאפשרו לך חיילות סדירה. אהיה הראשון בחזית כדי להרוץ את האויב. בינתיים מדיניות הכיבוש זה האויב, ובו אני נאבק.
למדינת-ישראל אין שום זכות להתערב בענייניה הפנימיים של מדינה אחרת. כשפלוש ללבנון, האם הרפתי אויב? לא. כשהפצצנו בתוניס ורצחנו אורחים חפים-מפשע, האם הרפנו אויב? האם יש לנו זכות לחרור למדינות ריבוניות אחרות?

והעיקרון שלי עוד יותר תקף אחרי שסוריה, ירדן, מצרים, ברית-המועצות, סין, ארצות-הברית ואש"ף הביעו נכונות לוועידה בינלאומית. ושלא יספרו לי חארטות שאי-אפשר לבטוח בערבים. הציבור הרחב אולי לא זוכר, אבל במשך תקופה של שנה שלמה היה קיים עם אש"ף הסכם של הפסקת-אש, ואש"ף עמד בו, לעומת בגין ושרון, שהפרו את ההסכם בצורה ברוטלית ופלוש ללבנון: קרי. מילחמת-הלבנון.

צ'אד, אז מה יהיה איתך עכשיו? אני מקווה שאעבור את זה בשלום. עכשיו אני די חושש. אני מרגיש שאני עומד לפני הרפתקה. כל חוויות החרדה שחשתי כילד, כנער, מתגברות לעומת החוויה המצפה לי.

אני מפחד מחיילי גולני האלה, שאיימו עלי. הם הצליחו להפחיד אותי. כמו אותו כהניסט שאיים עלי פעמיים בהפגנות: „ראיתי אותך כבר בפעם השנייה בהפגנה, אנחנו נהרוג אותך”! שבע שעות לפני הגיוס, מה שלומך?

אני מרגיש טוב. קניתי ציוד לשירות רגילה, במטרה שאעבור זאת באופן נורמלי, בתחומי הקו הירוק. אני יושב בחברת אמי ואחותי על כוסיבירה סביב הנושא.

אבי התקשר מניו-יורק והתגבר לבוא לארץ, אם אצטרך אותו. אמי תומכת בי. אחותי לא. צר לי שהיא נגדי.

„שרות בשטחים? זה לא

מוסרי”

„בצבא אין מצפון. לא שואלים

שאלות, ממלאים פקודות!”

מיכתב 16 תלמידי השמיניות המסרבים לשרת בשטחים הכבושים, שנשלח השבוע לשרהביטחון, עורך סערה. יום אחרי פירסום המיכתב יצא צוות „העולם הזה” לבתייהספר התיכוניים, כדי לברר אם תוכן הרברים שנכתבו במיכתב הם הלךירוח כללי בקרב בנייהנוער, או קול בודד של קבוצת שוליים. בנייהנוער ששאלנו ידעו כולם כמה דברים אמורים, אך תוכן המיכתב לא עורר עניין רב. הסירוב לשרת בשטחים הכבושים לא היווה נושא לשיחה ביום שלמחרת.

משפטים כמו „איך התקליט של פינק פלויד” או „אתה אוהב את מוקסידו מון?” נשמעו בחצר בתייהספר יותר מאשר השאלה אם הסירוב של קבוצת נערים ונערות לסרב בשטחים מוצדק או לא. רובן המכריע של התשובות שניתנו לנו לשאלה זו שללו את קבוצת הנערים שיוזמו את המיכתב. „מה זה לא לשרת בשטחים? אם אני אצטרף, אהרוג אלף ערבים!” אמר שמיניסט אחד. אך היו גם קולות כמו זה שאמר „שליטה בעם אחר נוגדת את עקרונות המוסר שלנו.” נוער 1987, שנה לפני הגיוס — מה הוא חושב?

ענת, סרגוסטי. העולם הזה

מה דעתך על

מיכתב השמיניסטים?

● **ירדן מלמן:** לא צריך בכלל לשאול אותם, שידחו אותם בכוח לשרת איפה שהצבא צריך. את הריעה שלהם שיביעו בפתק בקלפי בבחירות. לא התקבלה דעתם? שיקבלו את דעת הרוב. לא רוצים? שיעופו מכאן.

● **עמי אשר:** מיכתב כזה מיותר לחלוטין. הם בריוק כמו המחנכת היהודית, רק מהצר השני. כולם במדינה חייבים לקבל את החוק וזהו. אני אישית גם לא רוצה לשרת בשטחים, אבל אם ישלחו אותי אלך.

● **חגי לוריא:** דברים מהסוג הזה של המיכתב יכולים לגרום לתוצאות יותר גרועות משרות בשטחים, למרד בתוך העם ולמילחמתאחים. אני לא מסכים איתם בשום פנים, אבל לדעתי צריך לתת להם לא לשרת בשטחים.

● **אלון זרצקי:** יאללה אלה, אני אלך לשטחים ואם אהיה צריך אהרוג אפילו אלף ערבים, בשימחה אעשה את זה. אני אשרת כצבא עד הסוף. את אלה שלא רוצים, שישלחו למקומות אחרים. מצדי שלא ישרתו.

● **גדי קוזמן:** אני מרוצה מתוכן המיכתב ומאלה שכתבו אותו. יש הרבה שחושבים כמוהם, רק שלא היה להם אומץ לשלוח. גם אני באופן עקרוני אסרב, אבל אני לא טיפוס שעושה צרות. אם ישלחו אותי בכוח, אלך.

● **זאכי סולסקי:** המיכתב כהחלט מוצדק. אנחנו לא יכולים לעודר שליטה על עם זר, רק בכזאת צורה, של סירוב לשרת שם, יוזו דברים. גם אני אסרב לשרת בשטחים. רק אם יאיימו עליי במאסר — אסכים.

אחת מ־16 שכתבו את המיכתב

● **טלי גנור:** (אחת מה־16 שכתבו את המיכתב) אני חברה בנוערדיץ. זמן רב דיברנו על המיכתב עד שהחלטנו לכתוב אותו בלב שלם. שיהיה ברור, אני לא פציפיסטית, אני רוצה לשרת בצבא ולתרום, אבל לא בשטחים הכבושים. למה לפני שאני חייל, אני כדאדם וחשב דומאני. כרגע שאני רואה שאני צריכה לתרום משני העקרונות הללו, אני חייבת לעשות סטופ ולחשוב. אני לא יכולה לעבור על החוקים המוסריים שלי. כל הדור שלי נולד לתוך מציאות של עם כובש השולט בעם אחר הם מקבלים את זה, אבל אני פשוט לא יכולה להיות במקום כזה. לצער בני גילי לא רואים את הדברים כמוני. אז מה, מי אמר שהרוב צודק? למרות שקשה לי בגלל זה מבחינה חברתית ואני סופגת הרבה הערות, אני מאמינה שאני צודקת. הייתי רוצה שכולם יסרבו לשרת בשטחים. בינתיים אני מרגישה כמו אחרון המוהיקנים.

● **ניב אהרון:** הם שקרנים. סתם רוצים להתחמק משרות צבאי קשה, ככה הם מצאו תירוץ ועוד התפרטמו כאילו מי יודע מה הם עשו. מדינת ישראל לא תוכל להתקיים אם כל אחד יעשה מה שהוא רוצה.

● **גלי גלאר:** סתם פלספנים. אלה, מה הם עושים בלאגז? אני אשרת איפה שיגירו לי וגם בשטחים הכבושים, ואותם צריך להעניש טובי טוב, שילמדו להם לא לעשות בעיות לצבא.

● **מייקל זלמנסון:** סתם חוצפנים ויפיינפוש. לדעתי צריך לגרש מהשטחים את כל הערבים. כל יום שנולד יהודי נולדים חמישה ערבים, כיפה לא ילך איתם. צריך לסלק אותם, ואני אעזור לך.

● **נתן זמחורבסקי:** לדעתי צריך להעניש את אלה שכתבו את המכתב בעונש שהוא הכי חמור לכל מי שהמדינה יקרה לו — לא לשרת. במחשבה שניה, למי שמסרב לשרת בכל מקום לטובת ביטחון המדינה.

● **עמיר מאז:** הם לא בסדר, השמיניסטים האלה שכתבו את המכתב. אני אעשה בצבא מה שיגידו לי. גם אותי זה מעצבן שאני צריך לשרת בשטחים, אבל אין מה לעשות, הנסיבות מחייבות את זה.

● **אבי בן-לובן:** המכתב הזה לא צודק, גם אני הייתי מעדיף ללמוד במקום לשרת בצבא, אבל אין ברירה, חייבים לשרת וזהו. חייבים לשמור את השטחים אצלנו, חייבים. אפשר יהיה לשמור אותם רק אם כולם ישרתו שם.

● **ארזי חלפרין:** לא משנה אם אשרת בשטחים או לא, כי זה עניין מצפוני, וכצבא אין מצפון, מה שאומרים צריך לעשות. צבא ממלאים פקודות, בלי לשאול שאלות. זה מה שאעשה, אמלא פקודות.

● **יאש בנן:** כל הכבוד למי שכתב את המכתב. השטחים האלה כבושים והצבא משמש כצבא שולט בעם אחר. אבל אני מחזק את ידי אלה שמסרבים (צעקות מצד חבריו: "ערבי, יש לך אחות ערבית?" "אוהב ערבים").

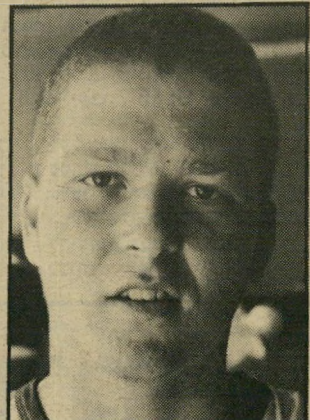
● **גלית בנן:** הם סתם ילדים קטנים שלא מבינים. לא צריך לכווס עליהם, צריך להסביר להם, לנסות לשכנע אותם שיבינו שחייבים לשרת בשטחים ושיפסיקו לקרוא להם שטחים כבושים.

● **אבישי שמש:** מה אפשר לצפות מהם? הם שמאלנים שאוהבים ערבים ורוצים לחיות איתם בירידות. אני וחברים שלי מפוצצים כמכות את הערבים שגרים לידנו. רק ככה צריך להתנהג אליהם. כהנא הוא הפיתרון.

● **שירה בנן:** יופי, אני בעד. המצב בשטחים הוא מצב לא דמוקרטי ולא רצוי. אני שמחה שסוף-סוף שומעים את נוער השמאל שנלחם על אופיה הדמוקרטי של המדינה. ב-1967 יצאנו להגן, לא לכבוש.

● **אייל בן ציון:** אני אישית חושב שצריכים להחזיר את השטחים כמה שיותר מהר, אבל בכל זאת אשרת שם. נכון, זה לא כל-כך נחמד, אבל בצבא לא יתכן שכל אחד יתנהג לפי איך שבא לו.

● **הראל בן צורוק:** איזה בולשיט כל הדיבורים על שרות בשטחים כבושים. אנשים לא מבינים שלא מדובר כאן בשאלת מוסר, מדובר בשאלת חיים ומוות. או אנחנו או הם. אני מעדיף אנחנו.

● **אסי יעקובי:** צודקים במאה אחוז אלה שכתבו. לי אבר קרוב מיש פחה באחת המילחמות. אני יודע מה זה שכול, ובגלל זה אני בעד השלום. אין לנו מה לחפש בשטחים הישיבה שלנו שם מרחיקה את השלום.

● **ירון בן עובדיה:** האנשים שכתבו את המכתב הם אנשים גרועים. צריך לתת להם עונשים כבדים, שילמדו, שיכניסו אותם לכלא לכל תקופת השרות הצבאי, כן, לשלוש שנים. נראה אז את יפיהנפוש הללו.

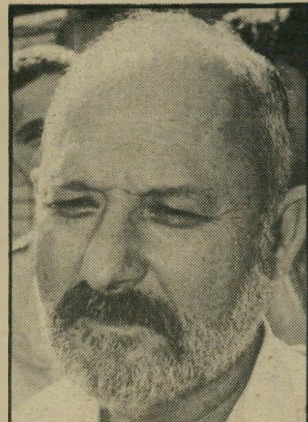
● **רם שלו:** צבא לא שואלים שאלות אלא ממלאים פקודות. כן, גם אם יגידו לי לעשות דברים שלא מוצאים חן בעיניי, אין ברירה, חייב לא חושב. את מי שמסרב צריך לשלוח לכלא.

● **שרון יאזמה:** יש לנו מדינה דמוקרטית וכל אחד יכול להביע את דעתו, אבל כשהשילטון קבע מדיניות, צריך להתנהג לפיה. לדעתי, השטחים חיוניים לכיטחון, כבשנו אותם ברם ואסור להפקיר את הדם הזה.

● **גלית בן-זור:** אני רק בכיתה ט', הצבא עדיין רחוק ממני ואצלנו לא מדברים על זה כל-כך, יש דברים מעניינים אחרים. כעיקרון, אני חושבת שאלה ששלחו את המכתב צודקים, כי גורא מפחיד לשרת שם.

● **נחמן סירקין, מנהל בית ספר תיכון:** אני מבקש לא לעשות מישאלים כאלה בשטח בית-הספר. אני אחנך אותם לשרת בשטחים ואראג שישרתו שם (קראות מכל עבר: "נכון, המנהל, כולנו רוצים לשרת בשטחים").

● **רון גלובנסקי:** סתם חולירות. איזה מין דבר זה שכל אחד יעשה מה שנראה לו, להביע ריעה אפשר, אבל לא לסרב. ואם לא מוצא חן בעיניי שלם מיסים כי לא נראה לי מוסרי — אז אני לא אתן מיסים?

מי בילה בזמן הצום בשפת הים, הנשיא ישפוט בגולף, הברדן והאפליה העדתית

אנשים

■ שחקן הקולנוע והתיאטרון הישראלי **זאב שימשוני**, שסירטו החדש פלש יגיע לאקרנים בעוד כחודש, עזב את הארץ עם אשתו. הוא מנסה כעת את מזלו בהוליווד.

■ יאלץ להבין זאת לבד. ההצגה האחרונה של זון פתוח, בכיכובם של **שישון גבאי** ו**יונה אליאן**, היתה משעשעת ומפתיעה במיוחד. במהלך ההצגה התפרקה

טיים. הפירסומים לא היו בדיעתו, ובוודאי שלא על רעתו. ■ **מוחמד בסיוני**, שגריר מצריים בישראל, נראה לבדו בימים האחרונים. הסיבה:

סקי העדיף נסיעה באופניים לאורך חוף הילטון.

■ באתרונה נפוצו שמועות שהבנקאי לשעבר **ארנסט יפת**, המתגורר כיום בניו-יורק, נמצא בארץ לתקופת-החגים, ומבלה את ערביו בבר האופנתי של **מאנפרד ביץ'**. בירור קצר העלה שהדיווח אינה נכונה. אחד האורחים פשוט רמה לבנקאי המפורסם. לעומת זאת נראה בבר הסופר **אסריים קישון**, הנמצא בחופשת-מולדת.

■ סגן-שרהאוצר **עדי א' מוראי** שב מלונדון, וממליך

■ הנשיא **חיים הרצוג** החליט להעניק את חסותו לתחרויות גולף בינלאומיות, שיתקיימו בארץ במסגרת של מועדון הגולף בקיסריה, שיארח שחקני-גולף ממועדונים רומים בעולם. הרצוג ישחק וגם ישפוט בתחרויות.

■ היושבים הקבועים בבית הקפה ה'ים הופתעו השבוע לראות את השופט **דב לוי** נכנס לבית-הקפה בשעת-צהריים הומה. השופט, שהפך דמות לאומית מאז התחיל מישפוט ל'ין **דמיאניוק**, נראה כאילו אינו חש בנוח נוכח המבטים, והתחמק

זהר אוחליאב, העולם הזה

זהר אוחליאב, העולם הזה

אלי ישראלי השדרן ואשתו בניה ישראלי עמדו בכניסה לדיסקוטק תל-אביבי שבו נערכה מסיבה, צלם שעבר לידם רצה לצלם אותם, אך ישראלי גילה לו שהצילום הוא אחד מחלומותיו, ושהוא היה רוצה להפוך את החלום למציאות. הצלם הציע לו את מצלמתו והסביר לו איך להפעיל אותה. השדרן הסתובב בין הרוקדים וצילם אותם. אחדים, שלא זיהו אותו, ושחשבו שהוא צלם-עיתונות, אמרו לו שהוא דומה לשדרן אלי ישראלי. משועשע מהרעיון המשיך בנסיונותיו, ואמר שאם הצילומים ישביעו את רצונם, הוא יעבור הסבה מיקצועית.

לכל הנוסעים אחריו לחוות במחזה קרטינס (וילונות). ■ אמוראי התרעם בשבוע על הפירסומים, כאילו אינו מתכוון להיבחר לכנסת הבאה, וש' ככוונתו לפרוש לעסקים פר-

משיחות, מחשש שייאלץ להתייחס למישפט המפורסם. ■ את יום-הכיפורים בילו השחקנים **אריק לביא** ואשתו **שושיק שני** בחוף-המרינה בתל-אביב. הזמר **בני אמדור**

פאקו איבנז הזמר הבאסקי שמצא בישראל את ביתו השני, נוהג להגיע ארצה כמה פעמים בשנה. באחד הערבים השבוע בא לבקר את המיסעדרן **מאנפרד כץ** (בתצלום, משמאל) בחברתה של הזמרת **זמירה חן** (מימין). השניים לגמו משקאות בחברת ידידים נוספים, ששהו אותה עת בבר, ואז פנתה חן אל הזמר הבאסקי והציעה לו לשיר ביחד שיר-אהבה ספרדי. השניים ניגשו למיקרופון ונתנו הופעה ספונטאנית של 10 דקות לשימחת האורחים האחרים ולהפתעת המסעדרן.

■ הכוהנת הגדולה של המחול האירובי בישראל, **ורד ציבעון**, מצליחה גם להפתיע בחידושים גם ממקום-מגוריה בעיר הדרומית, אילת. ציבעון הקימה קבוצה של 12 מעודדות שתלויה את קבוצת מכבי-אילת בכל מישחקיהם. הנערות שובות צו באילת מקוות להעלות את הקבוצה לליגה הלאומית.

התפאורה כמה פעמים. כשישב גבאי על הספה, היא התפרקה, והשירה לא נסגרה. התריסים רוסקו כליל על-ידי אליאן, ותחת פיצוץ אחד, כמתופנן, נשמעו ארבעה. אחרי שהסתיימה ההצגה התברר שהשחקנים והתפאורנים עשו יד אחת כדי לשעשע את עצמם ואת הקהל, והגוימו במעשיהם.

נגראה אשתו נמצאת בקאהיר. ■ **טום גריי**, דובר הסרט רמבו, המוסרט בימים אלה בארץ, מסתובב כשכיסיו מלאים בפתקים שעליהם רשומים שמות עיתונאים ועיתונים ישראליים. גריי מנסה להבין, בעזרת מכרים ישראליים, למי צריך להיות מנומס ולהשיב בשלילה בשם **סילוסטר סטלונה**, ומי

א. בירמן את רפי שרותי גביה ואבטחה בע"מ

■ טיפול בשיקים ללא כיסוי בכל הארץ כולל במגזר הערבי
■ גבייה וביצוע צווי מעצר וצווי עיקול ■ ביצוע פסקי דין ופינויים
■ בלדרות לחו"ל ■ אבטחה מיוחדת ■ שומרי ראש

חולון, סוקולוב 13, טל' 5053129, 5053181, 03-854233
חיפה, החלוץ 27, טל' 666269, 04-641711
ירושלים, המלך ג'ורג' 16/6, טל' 02-246842
ביפ-א-קול, טל' 02-224341, מנוי 6555, בירמן
נתניה, רמז 15, 053-619093
איתורית, טל' 03-7549111, מנוי 6444, רפי

בקרב יפתח סניפנו בבאר-שבע

צבי סל העולם הזה

אורחים עליפי כתובה חילונית, גולד בן, אספה. גרוסמן הוא כבר סב לנכד ולנכדה מבנו עידן, בן יחיד מנשואין קורמים.

■ **הברון והקומיקאי אבנר**
דן טוען שהוא סובל מאפליה ערתית, בגלל מוצאו המרוקאי. עד עתה אמרו עליו שהוא מוכשר כשהוא מבצע חומר שאחרים כתבו. דן, שנעלב מההערה, החליט לעשות תפנית ובתוכניתו החדשה, שהוא עובד עליה כעת, הוא מכין קטעים שהוא כתב בעצמו. הוא מתכוון גם לביים את עצמו, ואז הוא

■ **מפיקה טלוויזיה חיים מלובן** היה עסוק השבוע כעריכת מיכתיב. מלובן מחפש אחר כוכבים רעננים, שינחו את תכניתו עד פופ. המיכתיבים ארכו במשך יומיים.

■ **מרטין פלציר** כתב רשת האנטי-ישראל, נהג לשרר את ידיעותיו באופן קבוע מישראל. השבוע, באופן בלתי צפוי, הועבר לכמה ימים לניסיון דובאי, כדי להחליף כתב מקומי. פלציר הנשוי עם ישראליית בשם הגר, התגעגע ביותר לאשתו, והעביר לה מסר

מרדכי מאיר מבעלי "כולנו שלום", וידידתו-מזכירתו אורה בהרב, היו בין האורחים הרבים בחתונתם של גידעון ודליה כהן, מבעלי המיסעדה "הסוכה הלבנה" שהזוג מאיר-בהרב נמנים עם באיה. השניים משכו תשומת-לב רבה כשחוללו על רחבת הריקודים, ונראו כזוג מאוהב במצב-רוח מרומם ביותר. בהרב ישבה צמודה למאיר, כשהשניים "מחזיקים ידיים" ומרעיפים חיובים לכל עבר. עדנה קפלן, עורכת-הדין שהתפרסמה במישפט יערי-גרנות, הופיעה בתלבושת-ערב של גידעון אוברזון וענדה על ידה שעון מיוחד, שקנתה לעצמה באחרונה (מימין). היא סיפרה שהוא חיקוי לשעון "שאפהאוזן", והמליצה בחום על קנייתו. קפלן הפגינה בקיאות גם על רחבת-הריקודים.

פינק, הברון דורי בן-זאב, המיסעדה שלמה פילד ואחרים. לפני חודש נסגר המקום, וכעת נודע שנחתם הסכם על ניהול המיסעדה עם התמלילנית שימורית אור ובעלה, השחקן ואיש-העסקים יוסי ורז'נסקי.

■ **ההצלחה בהפעלת אוניית הקווינו באילת רק גירתה את רמיונו של מפעילה, עדי מילשטיין** שהחליט לפרוש מניהול הקווינו ו"ללכת על גדול". מילשטיין מתכנן להביא אוניית-קווינו גדולה בסדר-גודל של ספינת-האחבה, המוכרת מהטלוויזיה. כעת הוא נמצא במתן עם גורמים שונים.

דפנה ברק וזרר אהליאב ■

נעמי אדוה

כלא נשים נווה-תרצה ת.ד. 229 רסלה. טלפון: 239644 08

נעמי אדוה העיתונאית ואשת-החברה, שנדונה לשל"ר שחודשי-מאסר, הכינה לקראת כניסתה לכלא "נווה תירצה" כרטיסי-ביקור, שאותם חילקה בין חבריה וחברותיה הרבים. פסקה-דין לא צימצם את חוגי-ידידיה הרחב.

רוצה לשמוע מה יגידו המבקרים.

■ **לאירגון בני ברית בישראל** יש בראשונה בתולדותיו אשה, המכהנת כתפקיד נשיאה. **פנינה בור** הפנסתרנית, נבחרה לתפקיד, החליטה לגלות יוזמה יוצאת-דופן ואירגנה ערב התרמה עבור יתומי מישמר

שאם היא רוצה לראותו, עליה לגשת למרכז הרשת המקומית בישראל ולצפות במהדרות-החדשות שהוא משרד מרי יום לארצות-הברית, ישירות מדור באי.

■ **לעורכי-הדין צבי גרוס** מן ולאשתו, הארכיטקטית נר-רית, שעזמה התחתן בנשואין

הגבול מבני העדה הצ'רקסית, הדרונית והברונית. כדי להרגיש את שיתוף-הפעולה בין היהודים ובניגם. ערכי-התרמה אמור להתקיים בעוד שבועיים. בור הופתעה מההיענות הרבה למיכצע שהיא יזמה.

■ **התמלילן אבי קורן** מסתובב בימים אלה בקרסול נקוע וסימנים כחולים באיזורים שונים בגופו. אין הוא מתבייש לספר שאשתו, הזמרת **שולה חן**, היכתה אותו. חן מתאמנת בימים באימוני-קארטה אינטנסיביים, בהדרכתו של אלוף-ישראל לשעבר **יהודה ואזר** **דיאס**, בעיקבות תפקיד של אשה אלופת-קארטה שהיא תגלם בקומדיה הדגש אצל השכונה. היא הפגינה את מיומנותה על בעלה, שהחליט שלא להסתכן, ונרשם אף הוא ללימודי-ג'ודו למען "איוון הכוחות המישפחתיים", כדבריו.

■ **מיסעדת רוק-קפה שבמי** לון ימית עברה גילגולים רבים מאז שנפתחה. המקום, שהיה מיועד לקהל המצליחים התל-אביבי, שילב אווירה ברהמית וקהל אלגנטי. אך המקום נכשל, וכל הנסיונות של היחצנים ומנהליו להחיותו עלו בתוהו. עם מנהלי המקום נמנו הדוגמן דרין

אור אהליאב העולם הזה

עירית קופלר בתו של התעשיין מיקי שטראוס, ובעלה, איש-העסקים ליאו קופלר, נמנים עם הדור הצעיר של אצולת-הכסף הישראלית. הזוג נמנע באחרונה מבילויים, בגלל הריבוי של עיריות. בארוחת-ערב שערכה רחל דיין למען הקרן, "הזדמנות שוה" שילמו בניהול קופלר 500 דולר עבור הזכות להימנות עם 54 המוזמנים בארוחת-ערב. אחת הנוכחות הימרה, לפי מראה הריבוי של עיריות, שהיא תלד בן.

דוד אהליאב העולם הזה

מצדה זאבי בתו של מנהל מוסיאון תל-אביב, רחבעם זאבי, היא אשת-עסקים מצליחה ודמות סגונית בחיי-הלילה בתל-אביב. לפתיחת הדיסקוטק החדש "ססמס" הופיעה כהרגלה בבגד לבן. הפעם בשימלת-פישתן ארוכה.

עדנה פיינרו מסקרת את הסרטים שיופיעו בפסטיבל חיפה. מכיוון שהיא עצמה בחרה בהם, כיועצת הפסטיבל, היא נמנעת מביקורת ומגלה רק מה מיוחד בכל אחד מהם

בן-ארצו, ובין השניים נרקמים יחסים מוזרים המבוססים על תמונה של זמרת, שהצעיר טוען כי היא אחותו. דיוקן של עולם מהגרים רחוקים מן הבית וכמהים אליו, של הבימאי היווני ניקוס פאפא-טאקיס, המתגורר רוב הזמן בפאריס.

★ ★ ★
גם אתה (שווייץ) — סיפור אהבה קומי על הקשר הרומנטי בין בחור שווייצי צעיר לבין נערה גרמניה, בבר-לין. שייך לאסכולה הוורקה של הקומי דיה דוברת הגרמנית. שני השחקנים, דני לוי ואניה פראנק, בימוי בעזרת חבר, הלמוט ברגר (לא השחקן) שניצב מאחורי המצלמה.

★ ★ ★
הדור הגדול (הונגריה) — מין "לאן נעלם דניאל ואקס" נוסח הונגריה. תמונת האכזבה מן הדור האירי-אליסטי והשפתני של 1956, שהת-ברגו, התמסד והובס, אפילו כשהוא

בימים ואשפתות, כשהוא נעזר במיקרורוק ופיי דאנאוי, כשני מפסידנים שאינם מרגישים עצמם כלל כמחוסרי תיקווה.

★ ★ ★
סלאם דאנס (ארצות-הברית) — מותחן סאטירי למחצה על מחבר סדרות מצויירות המעורב ברצח בלונדין יפהפיה. בימאי סיני-אמריקאי בשם ויין ואנג ביים את טום האלסה (אמאדיאוס) ואת הארי דין סטאנטון (פרזי-טכסט).

★ ★ ★
אין שום הר של סוכריות (שווייץ) — הצלם רוברט פראנק, שפירסם תערוכות צילומים רבות על פני אמריקה האחרת, והתסריטאי רוני וורליצר, שכתב כבר כמה "סירטי דרכים", חברו יחד כדי ליצור מבט שונה על אמריקה וחלומות-הפז שלה.

★ ★ ★
נערות יפות (הונגריה) — תעודת של סטודנטים על תחרות מלכת-היופי

תדריך

לפסטיבל חיפה

מלאכים בשמי ברלין (גרמניה) — שני מלאכים מרחפים מעל פני העיר החצויה ומתקשים להסתפק בהת-בוננות בלבד, בלא השתתפות. סירטו החדש של וים ונדרס, עם ברונו גאנץ ואוטר זאנדר כשני המלאכים, ופטר פאלק (קולומבו) כבעל-סוד המשחק את עצמו.

★ ★ ★
חימו מלך ירושלים (ישראל) — אהבה אוכססיבית במצור ירושלמי. סירטו השלישי של עמוס גוטמן, לפי סיפורו של יורם קניוק, שכל עלילתו מתרחשת במינור שהפך בזמן מילחמת-העצמאות לבית-חולים.

★ ★ ★
להקת קוזין בבוראשט (הונגריה) — תיעוד ביקורה הראשון של הלהקה הבריטית בהונגריה. מצעד להיטים עם הבוקי אווירה.

★ ★ ★
ויתניל ואני (אונגריה) — קומי דיית קוקני בריטית פרועה על שנות השישים, שכתב וביים ברוס רובינסון, מי שהתפרסם כתסריטאי של סרט שר-נה לחלוטין, דמעות של שחוקה. השח-קן הראשי, ריצ'ארד גראנט, מצטלם בימים אלה לסדרת-טלוויזיה אירופית המצולמת בישראל.

★ ★ ★
מגדל הדבורים (יוון) — מגדל דבורים כסמל של אמן במשבר גיל-המעבר. הילדים פרשו לבתיהם, הבית ריק והוא יוצא עם הדבורים שלו למסע אחרון בעקבות הפריחה האביבית, מן הדרום לצפון יוון. תיאור אנגלופולס, בחיר בימאי יוון, נוקט כאן בגישה אינטימית ואישית יותר מבעבר.

★ ★ ★
ארץ לא נודעת (אוסטריה) — עיבוד למחזה הידוע ביותר של ארתור שניצלר — תמונה של גיוון חברתי המסתתר מאחורי גיגונים ונימוסים משופצים. הבימאי לוק בונדי התמחה בשניצלר על הבימה. השחקנים הראי-שיים: מישל פיקולי, בול או'הי.

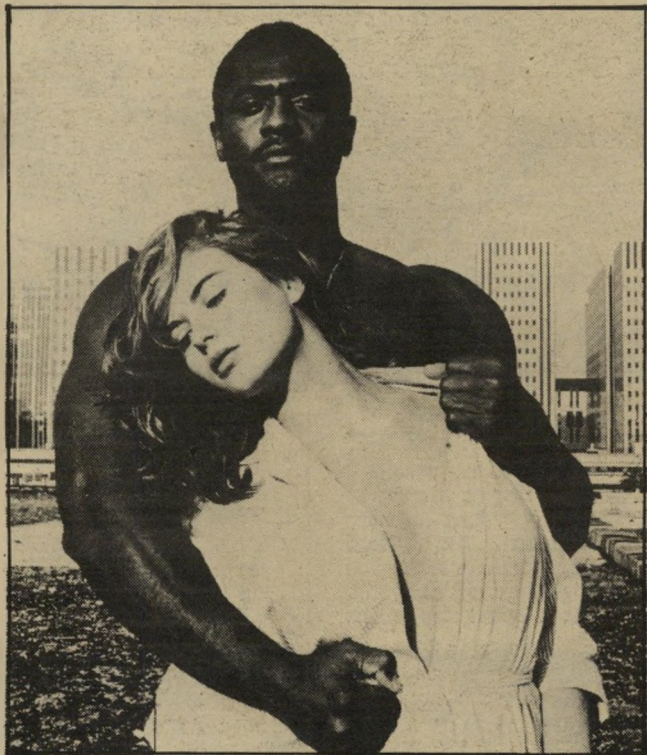
★ ★ ★
פראנצ'סקה (גרמניה) — ביר גראפיה דמיונית על גבול האנסדור, אודות שחקנית שכיכבה כניכול בסרטים של פליני. הבימאית היא ורינה רודולף, מנציגת האסכולה הצעירה ביותר של הקולנוע הגרמני.

★ ★ ★
הפרטיזנים מוילנה (ארצות-הברית) — תעודת על מרד-גיטו וילנה, הכולל ראיונות עם ניצולים רבים, ביניהם אבא קובנר ז"ל וחייקה גרוטמן.

★ ★ ★
את, אני והמהפכה (הונגריה) — נסיון הנפל להיפטר מן הנוכחות הסובייטית בהונגריה של 1956, כפי שהוא נראה מבעד לעיני ילדים שאינם מפתחים להבחין שחילי הצבא האדום מתנהגים כצבא כיבוש. הבימאי הוא פטר גארדוש.

★ ★ ★
בית-ההימורים (ארצות-הברית) — סירטו הראשון של המחזאי רייזויד מאמט כבימאי, הוא מותחן סאטירי על פסיכיאטריה המאמינה כי היא יודעת הכל על טבע-האדם, והנופלת קורבן לקבוצה של רמאים מיקצועיים. לינדי קראוז וג'ו מאנטניה בתפקידים הראי-שיים.

★ ★ ★
עכבר ברים (ארצות-הברית) — הבימאי הצרפתי בארנטי-שרדר נטל לידיו סיפור של צ'ארלס בוקובסקי, על ויקי אנושיות שניתן למצוא בתוך

"אריה" של סראנק רודאם, טריסטאן ואזולצה" בשחור-לבן.

מעמיד פני מנצח החזר מאמריקה. בימאי: פרנץ אנדרש.

★ ★ ★
סיירה ליאונה (גרמניה) — פועל גרמני שעבד שלוש שנים במדינת האפריקאית חזר הביתה, לסביבות האמבורג, ומגלה שאיש אינו מחכה לו עוד, והוא עצמו מתקשה להשלים עם האפרוריות המרכאת וחוסר העניין שהותיר מאחוריו. הבימאי הוא אוהו שרדר, שהתגלה בחיפה לפני שלוש שנים, עם אשפה לבנה.

★ ★ ★
מינהגי הלוויה (יפאן) — סאטי-רה סארקסטית ולעיתים נבזית על פולחן המתים היפאני, שמאחוריו מסת-תרת מנה עצומה של צביעות מתחשטת. יונו איטמי הוא כיום המצליח הקולנועי-הלאומי של ארץ השמש העולה (ראה גם אשת סס).

★ ★ ★
סיפור אגדה הונגרי (הונגריה) — אגדה בשחור-לבן על ילד המתעקש לגלות את זהות אביו, אחרי מות אמו, ועל הדרך שהוא עובר, יחד עם אחות רחמניה ופקיד מתוסכל, עד שהם מגי-לים יחד כמה מציקה ומפריעה הזהות-המדויקת שאינה אלא תווית העזרת

הראשונה בהונגריה אחרי 50 שנה, הפך לרמאה כאשר הנערה שזכתה בכתר נשברה תחת הלחץ של התפקיד והת-אברה. הצוות החל מצלם תישעה חודשים לפני הטראגדיה ויצא לסכם אותה אחרי שזה קרה.

★ ★ ★
כשהרוח נושבת (אונגריה) — סרט-אנימציה על צמד בריטים קשי-שים שמתכוננים ברצינות תהומית לק-ראת אפשרות של פצצת-אטום, שאכן מתפוצצת. סאטירה שחורה משחור, מבוססת על סיפורו המאוויר של ריי-מונד בריגס, בבימוי של ג'ימי מורא-קאמי ועם קריינות של ג'ון מילס ופגי אשקרופט.

★ ★ ★
סודות, סודות (איטליה) — אר-סף שחקניות מפורסמות המייצגות את כל הדורות של הקולנוע האיטלקי מאז המלחמה בסרט של ג'וזפה ברטולוצי (אחיו של ברנארדו), על בעיות המוסר והטורד בחברה האיטלקית המודרנית. בין המשתתפות: אלידה ואל, רוזאנה פורסטה, סטפאניה סאנדרלי, מריאני-ג'לה מלאטו, לינה סאסטרי וג'ובאנה בוסקי.

★ ★ ★
התצלום (יוון) — צעיר המהגר מיוון לצרפת מוצא מיקלט בבית של

אל קאפונה. שולט בשיקגו במלוא הכוח. אי אפשר היה לעצור נעדר. אדם אחד וקומץ אנשים נשכנו להפילו.

הבלתי משוחדים

סרטו של **בריאן דה פלמה** THE UNTOUCHABLES עם **קין קוסטנר**
ו**רוברט דה נירו** בתפקיד **אל קאפונה**. שון קוגרי בתפקיד **מאלון**

בכורה ארצית

"בן-יהודה" ת"א

מוצ"ש: 9.30 • א-ג: 7, 4.30
ד' (ערב סוכות): 12, 9.40
ה' (מוצאי סוכות): 9.30, 7

"שחף" ת"א

מוצ"ש: 9.30 • א-ג: 7, 4.30
ד' (ערב סוכות): 12, 9.40
ה' (מוצאי סוכות): 9.30, 7

"הדר" גבעתיים

מוצ"ש: 9.30
א-ג: 7, 4.30
ד' (ערב סוכות): 10
ה' (מוצאי סוכות): 9.30, 7

"רון" חיפה

מוצ"ש: 9.15
א-ג: 7, 4.30
ה' (מוצאי סוכות): 9.15, 7

"כפיר" ירושלים

מוצ"ש: 9.30
א-ג: 7, 4.30
ה' (מוצאי סוכות): 9.15, 7

למבוגרים מגיל 16

הכפה: גולן גלובוס-קנון ישראל

הכפזה: ג' גולן גלובוס-קנון ישראל

תן טרמפ לחייל

סקס ועסקים ללא שותפים סמויים

- אנו מספקים:
- ★ מכשירים למניעת ציתותים בטלפון
- ★ שרות לגילוי מיקרופונים מושתלים
- ★ מגלי מתכות
- ★ מזכירות אוטומטיות

רדיו דוקטור בע"מ
שלום עליכם 18, ת"א, טל' 286444

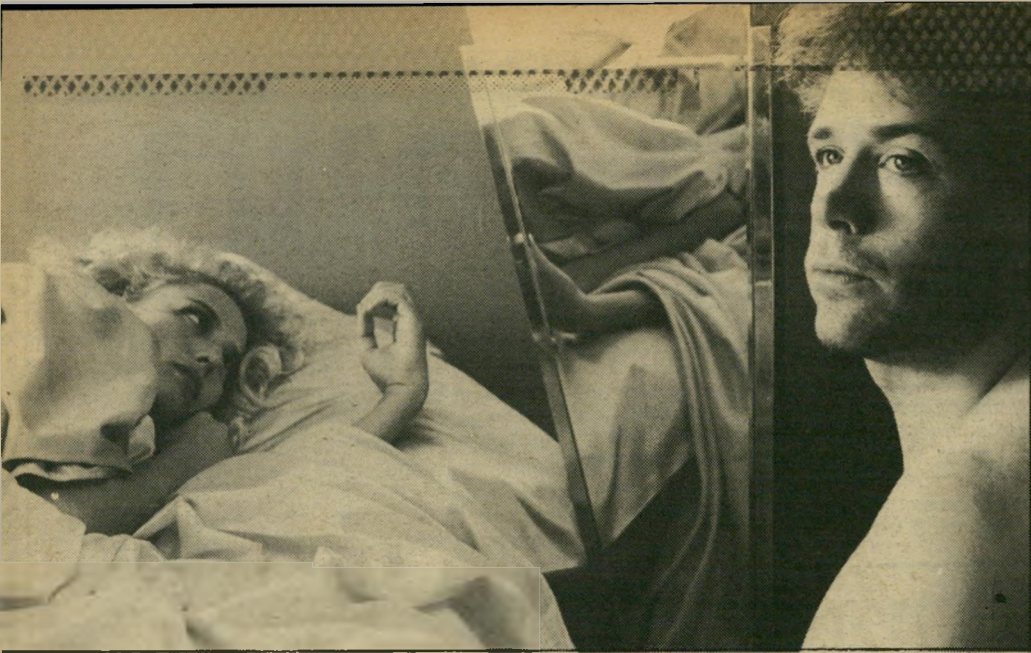
מזכירה אלקטרונית

עם אפשרות הפעלה מרחוק

חיבור מזכירה לשני קו טלפון

השכרה-מכירה

טל קוית בע"מ
אבן-גבירול 94, ת"א, טל' 241915, 230971

וירג'יניה מארסן ושום האלסה בסרט „סלאם דאנס”
האם זה היה רק רצח?

מזור היוצא לחקור מה קרה לחברים שלו במלחמת העולם השנייה, שהוצאו להורג שלושה שבועות אחרי הכניעה, ומגלה אמת מהירידה. היפאנים מעזים סוד-סוף להתבונן בפשיעה המלחמה שלהם, אבל צורת התחקיר של גיבור הסרט שונה מכל מה שמקובל במערב.

סובלנות (הונגריה) — דראמה ניאוריאליסטית על מפסידנים חסרי סיכויים בתוך חברה סוציאליסטית מסודרת, שצריכה כביכול לפתור את הבעיות הללו. פאל ארדוש בסרט שלישי על התת-פרולטרון בארצו.

זקוף ת'אוזן (אנגליה) — חייו של המחזאי ההומוסקסואלי ג'ון אורטון, שנרצח בידי ידיו. ספקקומריה ספק סאטירה-פרועה של סטיבן פריס (המככסס היפהפיה שלי) עם גארי אלרמן בתפקיד הראשי.

עניין שולי (אנגליה) — ניקולאס רג עיבד פגישה בימתית בין שחקנית, ספורטאי, פוליטיקאי ומדען, שהם צריכים להיות מונרו, די מאג'ו, קנדי ואיינשטיין, בתוך בית-מלון בווער, שצריך להיות העולם. תרזה ראסל צבעה שערותיה לבלונד זוהר, ולצידה מייקל אמיל, טוני קרטיס וגארי באסי.

החבר של חברתי (צרפת) — עוד סיפור מוסר של רוהמר על שני זוגות צעירים המתחלפים ביניהם ושר תפה חמישית שנשאת בגפה. הכל על רקע עיר חדשה ליד פאריס.

טרנססקטיבה — סרטון סטרייט (ארצות-הברית) — שמונה (ואולי תישעה) מ'11 הסרטים שכיום מי שהיה לוביטש האמריקאי. מצחיקים נים שבמרכזם אנשים תאווי כוח וקריייה.

הטרור שבו אנשים נוהגים זה כלפי זה. הבימאי, אדוארד יאנג, נוקט בסיגנון המזכיר משהו את אנטוניוני.

המיסה נגמרה (איטליה) — גאני מורטי, התיקוה הגדולה הלבנה של הקולנוע האיטלקי הצעיר, זכה בדב-הכסף בברלין על תמונה הומוריסטית עצובה זו של כומר שלחם פעם על בריקדות ב-1968 ואינו יכול היום להושיע לאיש, לא לקרוביו ולא לחבריו מאותו הזמן, שכולם התרחקו מאוד מן האידילים של פעם. מורטי מופיע בתפקיד הראשי.

ההבטחה (יפאן) — איזו זכות יש להאריך בכוח חיי אדם שאינו מסוגל עוד למלא את תפקידו בחברה בצורה סבירה? זה נושא סרטו של יושישיגה יושידה, העוסק לכאורה בחקירה מישה טרנית על מותה המזור של ישישה.

מוות בטוקיו (יפאן) — מות' חן של מוריסה, שצריך להיעזר בו כסכ' לנות כדי לראות את החוטאים מתקש' רים ביניהם, אבל כפיצוי יש לסרט סיגנון חזותי יוצא-דופן.

דני, מיצ'י, רנאטו ומאכס (שווייץ) — סרט תיעודי על ארבעה צעירים שלוחידסרס שנהרגו בהתנגשות עם מישטרה חסרת סובלנות, שהיא באמת שלוחה של החברה בתוכה היא מתקיימת. הבימאי: רישאר דינרו.

נשק הרוח (צרפת) — סיפורה של עיירה אחת בצרפת, אשר למרות כל האיומים והפחדים הסתירה ילדים יהודיים והצילה אותם מן השואה הנא-צית. סרט תיעודי של פייר סובו.

קדימה צבא אלוהים (יפאן) — תעודה של קאזואו הארה על יפאני

אריה (אנגליה) — אוסף קטעי-אופרה שזכו לעיבודים שונים ומשונים מידי תישעה בימאים שונים, שכל אחד מהם הלביש לרפרטואר הידוע תמונות שונות מכל מה שמלווה אותן על הבמה.

המישחק המישפחתי (יפאן) — פארסה על מינהגי המישפחה היפאנית, בנויה מסביב לדמותו יוצאת-הדופן של מורה פרטי אשר צריך לעזור לבן הבטלן בעבודות-הבית. הבימאי, יושימיצו מוריטה, נחשב כווירטואוז של הדור הצעיר בארצו וראה גם מוות בטוקיוסקי.

קיץ אצל סבא (טייוואן) — שני ילדים נשלחים עלידי הוריהם מן העיר הגדולה לבית-הסבא, שהוא רופא כפרי, ותוך כדי כך נחשף העימות בין תרבויות שונות, במדינה שבה משכר המעבר מפיאורליזם לטכנולוגיית החלל מתבצע תוך דור אחד. בימאי: הו הסיאן-הסיאן.

הנרי הרביעי (איטליה) — המחזה של פירנדלו על אדם המתעקש להתעלם מן המציאות וטוען כי הוא המלך הנרי הרביעי, בעיבוד קולנועי של מארקו בלוקיו, המרגיש את האפשרויות השונות של פירוש המציאות. עם מארצ'לו מאסטרויאני וקלאודיה קארדינליה.

אש בליבי (שווייץ) — תמונה חריפה של אשה אשר אינה מוכנה להתפשר בכל דרישותיה, הן הריגשויות והן הפיסיות, עם הגברים שבחיה. הבימאי אלן טאנר כתב את התסריט לפי הנחיותיה של השחקנית מרים מויאר, המופיעה בתפקיד הראשי.

טרור (טייוואן) — שלושה סיפורים נפרדים מתאחדים לקראת הסוף לאחר, כאשר מוסר ההשכל ככולם דומה:

ברוך שובך הביתה חבר (יוון) — יוונים שהיגרו להונגריה כדי להימלט מרדיפות אנטי-קומוניסטיות בארצם, אורזים ומתכוננים לשוב למולדת, אם כי אחרי תקופה ארוכה כל-כך הם אינם יודעים עוד להחליט מה היא בעצם המולדת האמיתית שלהם. ביימאי: לספטרס כסאנטופולוס.

38 (אוסטריה) — מבוסס על סיפור האוטוביוגרפי של פראץ טורברג (נמ) זאת היתה וינה על עיתונאי יהודי הס' בור שהוא מחוסן מפני כל סכנה, והמ' נהל רומאן עם שחקנית גויה מצליחה, ומה שקורה לשניים עם פלישת הנא' מותחן תיעודי כמעט על רוצח שכיר

להחברה להכניס אותך למגירות. גיולה גאודג, המתמחה בסרטי-תעודה, עשה לשם שינוי סרט עלילתי.

אשת מם (יפאן) — עוד איטמי אחר, הפעם על הספורט הלאומי של יפאן (ולא רק של יפאן) — השתמטות מתשלום מיסים. הכל מנקודת המבט של מפקח-מס, לכאורה שברירית ותמימה, אבל עקשנית שאינה מניחה לקורבן — מי שתפסה אותו בקלקלתו. המפקחת בסרט היא רעיתו של איטמי.

הרצח מפלורידה (שווייץ) — מותחן תיעודי כמעט על רוצח שכיר

מאסטרויאני ב„הנרי הרביעי”
מבלוקיו לפירנדלו על סוס של עץ

צים לאוסטריה. וולפגאנג גליק היה מועמד לאוסקר הסרט הזר על סרט זה.

המתים (ארצות-הברית) — סרטו האחרון של ג'ון יוסטון מבוסס על סיפור של ג'יימס ג'ייס. מסיבה בבית דבלינאי מובילה לסידרה של היריונים על משמעות של חיים ומוות והטעם שבהם. אנג'ליקה יוסטון היא הידועה שבצוות השחקנים, השאר הם שחקני תיאטרון איריים.

ריטה, סו ובוב גם הוא (אנגליה) — קומדיה פרועה מטובלת בהרבה מין על שתי נערות בריטיות צעירות המספקות לאבי התינוק, עליו הן שומרות מדי פעם, את כל מה שרעייתו מסרבת לתת לו. הבימאי, אלן קלארק, למד את המלאכה בטלוויזיה הבריטית.

המגיע מפלורידה לציריך כדי לחסל אדם שאותו הוא אינו מכיר כלל. עם ברונו גאנץ בתפקיד הראשי. סרט בן שעה.

בדרכים (שווייץ) — סרט תיעודי על אחד מצלמי-העיתונות הגדולים של שנות החמישים, ורנר בישוף, ועל הכתבות שעשה עבור ל'יופארי מאן' ממוקדי-פרועות בעולם. בנו, מארק, ורנה כאומן חתומים על הסרט.

יוסטון והדבלינאים (ארצות-הברית) — ליליאן סיברניק, רעייתו של מפקח המח'ים, קריס, תיעדה את סרטו האחרון של ג'ון יוסטון לפני מותו, המראה כיצד איש המחבר לצנינות-חמצן ומבלה חלק מן הזמן בכיסא-גלגלים יכול להיות חיוני יותר מכל סביבתו הבריאה.

3 טיסות בשבוע בכל יום א, ג, ה; וכלא חניית ביניים.

תל אביב - ניו יורק

תל אביב - פריס - ניו יורק.

מחירים מיוחדים לנוער ולגילאי הזהב.

מטוסים רחבי גוף בכל הטיסות מתל אביב. לכמעט 100 ערים ט.ו.א. טסה. הואי והאיים בארה"ב. פנה לטוכן הנסיעות הקאריביים. טל: 03-651212.

מובילה לאורך כל הדרך לארה"ב

עד ל-21/10 *** מ-27/10

עד ל-20/10

חו"ל בלי מיסים

כקיסר הרומאי הקדוש של האומה הגרמנית". כשהמלך הפרוסי הפך לקיסר של גרמניה, העבירו לו התורכים את הרכוש. היה על כך ויכוח, כי האוסטרי טען שהרכוש הוא שלו לא מפאת היותו קיסר של הרייך הגרמני, אלא מפאת היותו שליט קאטולי. זה לא עזר לו, כי הסולטאן היה אז בעלי-ברית של הגרמנים. הקיסר הגרמני בנה את הכנסייה הלותראנית, למען הפרוטסטנטים שבארצו, את מוסד נסיג'וץ למען נתיניו הקאטוליים, את בית החולים אוגוסטה ויקטוריה בהרצליה למען אשתו, ואת בית הספר לכנות שומרים מול שער-דמשק.

כל המעצמות של אז שמו עין על ירושלים. הצרפתים חדרו לארץ בתור מגיני הקאטולים. הרוסים של הצאר הסתמכו על העדה האורתודוקסית. לאנגלים לא היה על מי להסתמך. לכן הפכו מגיני היהודים. הם שלחו ארצה בישוף כדי לנצר אותם כשזה לא הצליח, הסתפקו ביהודים כיהודים. הם "הגנו" עליהם. (ראה פרשת מונטיפיורי. אבל את זה לא מלמדים בבתי-הספר שלנו כך.) גם הקיסר הגרמני הסתמך על היהודים בארץ. (זה שייך לפרשת פגישתו עם הרצל בירושלים. גם זה לא נלמד כך בבתי-הספר.)

ליד הרהיבת עומדים שני בניינים גדולים, זה מול זה. אחד מהם היה פעם כלא לנדרונים-למוות, האחר היה כלא לנדרונים למאסר-עולם.

יש חאן, שבו עברו בשעתו כל הסחורות שנכנסו לעיר העתיקה. במקום זה נגבה עליהן מכס. הצליינים המוסלמים שבאו מכל הארצות לירושלים, בדרך למכה, הביאו עימם סחורות שונות כדי לממן את הנסיעה — אריגים מהורו, שנהב מאפריקה. הכוכים בחאן שימשו למכירתם. עכשיו שכן בהם הווקף המוסלמי גלי מורים עניים.

במקומות רבים צבועים קירות של בתים בצבע לבן, ועליו נקורות ססגוניות עליונות, פרחים גדולים, ציור של הכעבה של מכה, ציור של דגל אלמוני (בעזרת הדימיון, אפשר להכיר בדגל פלסטיני, אבל הצבעים שונים, מחשש עין הרע.) הכל מכוסה בסיסמות גדולות. לא סיסמות של פת"ח (את אלה גילינו על קירות אחרים) אלא שיר-הלל לחאג' המהולל, בעל הבית, שחזר זה עתה ממכה.

אחד האתרים הוא הבית שבו גר יאסר ערפאת בהסתר, בשנת 1968. גם עליו מצביעים בנאוהו.

פיתאום נעצר הסיוור שלנו. בסמיטה הצרה והחשוכה עברה על פניו קבוצה של מתנחלים קולונים, הבושי-כיפות, נושאי תתי מיקלעים, ורחקו אותנו כבזו אל הקיר. הם היו בדרך, "הביתה", לאחד מאתרי-ההתנחלות שלהם ברובע המוסלמי, שנועדו ליצור חיכוכים וזעם. איש אינו וועם על היהודים ברובע היהודי. ואולי כדאי להכזיר: בכל מחשת ימי שהותי בעיר העתיקה, ביום ובלילה, בבוקר ואחרי חצות, לא ירדתי רגע אחד של פחד. לא זיה ממה.

התפילה האבודה

בוויא דולורוזה, נתיבי-הסיוור של ישוע, יש בית-קפה קטן. שם אני אוהב לשבת על שרפה, בסימטה, ולעשן נרגילה. (בעיניי זהו תענוג גדול. וגם כריא. איך גילו זאת הערבים לפני מאות בשנים, לפני שמשוהו שמע על הסרטון?) במקום עובדות קבוצות של צליינים נוצריים, בני כל האומות. בראש כל קבוצה צוער, בדרך כלל, כומר. הצליינים האדוקים עוצרים ליד כל "תחנה" מתחנות נתיבי הסיוור, ומתפללים. לכל תחנה יש תפילה מיוחדת משלה. בספרי התפילות מסומנת כל תפילה תוך ציון המקום. קבוצה אחת ובה זקנים ונכים, הגיעה לתחנה השביעית, ואז נכחה לרעת כי קרה בילבול: היא הגיעה רק לתפילה השישית. באיזשהו מקום לאורך הדרך התבלבלו התפילות. מה עושים? פרץ ויכוח. הציעו לחזור אל ההתחלה, ליד שער-האריות, ול-עבור את כל הנתיב מחדש, כדי לחזור על התפילות הנכונות במקומות הנכונים. היו שהתנגדו. היה חם מאוד. לבסוף הושגה פשרה: עמדו וחזרו במקום על כל התפילות.

המעריצים של שרון

בימים האחרונים התפרסמו גילויים שונים על ויליאם קייסי, ראש הסריאייא בימי רונלד ריגן, שנפטר מגידול

תחת כמות. בין השאר סופר עליו כי התפעל מאוד כשנפגש עם אריאל שרון. הוא ראה בשרון הוגה-דיעות גדול, גנרל מעולה, פטריוט דגול.

זה הזכיר לי משהו. כשהייתי אזי פעם ברונז קרייסקי ללוות אותו במסע-בחירתו שלו בעריה-השדה ביום א' נסענו במכונית-השרד שלו, ובין אסיפה לאסיפה שוחחנו. על הא ועל דא.

השיחה התגלגלה לאישיותו של אריאל שרון. קרייסקי ידע שכתבתי הרבה על האיש, והתעניין לשמוע מה דעתי עליו. תיארתי לו את שרון, כפי שהתרשמתי ממנו, באובייקטיביות רבה ככל שאני מסוגל. שירתתי את דרך-המחשבה של שרון, סיפרתי על כישרונו לפשט דברים גדולים ולבנות תפיסות ברורות ומובנות-לכל, המספקות לבעיות סבוכות פתרונות "פשוטים" ומשכנעים, המשווים טטים על גבי מפות. זה היה כמה חודשים לפני מילחמת-הלבנון.

בעודי מתאר את האיש, שיסה קרייסקי את דבריו וקרא ביאוש: זה בדיוק סוג של מנהיג שימ-צא חן בעיני האמריקאים; בפנטגון יעריצו אותך!

אילו כל זה היה חי בשלום, כלי ארונים וכלי עדרים, זה היה נהדר:

העיר של אלברט

ישבנו על המירפסת של מוזס ושתינו ערק ותה עם נענע. ניש ספר כזה של יוסי שטרן, על המיופסת של מוסא. מוסא הוא מוזס, הוא אברמאון, פלסטיני ירושלמי הנראה כמו קצין בריטי ג'ינג'י. המיסערה שלו שוכנת מול מיגדל-דוד.

מישהו אמר לי שלום. אלברט אגאזאריאן, מרצה להיסטוריה, הדובר של אוניברסיטת בירזית. כפי שמעיד שמו, הוא ארמני.

אורי אבנרי

יונה אישי

שתינו ערק ביחד, שוחחנו על הא ועל דא (המכות שספג ידידנו סרי נוסייבה, מה בדיוק קרה בזונוה, מה דעתו של יצחק רבין על הבעיה הפלסטינית, וכו' וכו'). לבסוף סיפר שהוא עומד בלילה שלמחרת לקחת קבוצה של צליינים לסיוור בירושלים. "שלו". האם אנחנו מוכנים להצטרף לערוך ארץ?

יצאנו בשעה 8. העיר העתיקה נראתה כאילו הוטל עליה עוצר. הסימטאות החשוכות היו מוארות פה ושם באור ציורי של פנסיי רחוב.

במשך שלוש שעות סיירנו בסימטאות, עצרנו במקומות שמי עולם לא שמתו אליהם לב, וגילינו אוצר של סיפורים פוקחיי עיניים.

כאשר ביקר הקיסר הגרמני בעיר העתיקה, נתן לו הסולטאן התורכי במתנה את הבניין הגדול ליד שער יפו, שבו שוכן עכשיו מלון פטרה. (מהגן שלו נשקף עם שחר מראה מהמם של גנות ירושלים העתיקה וכיפתיה.)

במרחק של כמה עשרות מטרים משם עומד הבניין שנבנה עליידי איברהים באשה, בנו של מוחמד עלי, שליט מצריים, שכבש את הארץ לפני 150 שנה ופתח למעשה בהיסטוריה החדשה שלה. עכשיו יש בו עשרות בתי-מלאכה וזעירים, שבהם מייצרים גופות לנעליים של תנויות רחוב דיוגנון. באמצע היה זה סקרטין של התורכים.

בכיכר ברובע הנוצרי עומדת מיזרקה שאינה פועלת. פעם היתה זאת כיכר של בורסקאים, והסירחון במקום היה נורא. (פשוט נבלות בשוק...) אז באו לארץ המוני צליינים עניים ואדוקים מרוסיה הצארית. הנשים היו מסירות את טבעותיהן ועגיליהן למען הכנסיה. הבישוף ארטימוס הפך את הטבעות לכסף, קנה את השוק והקים את המיזרקה. לכן נקראת הסימטה על שמו.

כמה צעירים משם עומד המוריטאן. מוריטאן פירושו כפרסית בית-מחסה (לחולים או למשוגעים). הבניין הוקם עליידי צלאח אל-דין. אחרי-כך הגיע השטח הזה לירי המלך האוסטרי, בתפקידו

אחרי שכתבתי את הכתבה הארוכה (מרזי) על איש-השנה, הייתי זקוק למנוחה. החלטתי לנסוע לכמה ימים לחו"ל. אבל לא היה לי חשק לשלם מס-נסיעות. נסעתי לירושלים העתיקה.

העיר העתיקה — זו שכין החומות — היא עולם בפני עצמו. לא מדינת-ישראל, וגם לא חלק בלתי-נפרד של הגדה. משהו שונה, מנותק, כמו אי בלב-ים.

במשך חמישה ימים לא יצאנו מבין החומות, מלבד פעם אחד כדי להוציא כסף מן הכספומט. לא מצאתי כספומט בעיר העתיקה כולה.

גרנו בבית-ההארה של העדה הלותראנית. אי בתוך אי. בית ערבי יפהפה, ואליו צמוד גן, ובמרכזו מיזרקה. אפשר לשבת שעות על גבי שעות ולהקשיב לשיכשוך המים.

היה שקט. שקט גמור. לא נשמע קול. רק ביום השני שמת לב לעובדה שאני יושב במרחק של עשרה מטרים מן השוק המרכזי של העיר העתיקה. ישבתי, למעשה, קומה אחת מעליו.

כשגיליתי זאת, המה השוק מאלפי אנשים — ערבים, תיירים מכל העולם, ישראלים. ובכל זאת: רחש לא הגיע אליי. איך זה? אינני יודע.

קודם כל, אין מכוניות. חוץ מן הכביש שלאורך החומה, משער יפו עד לרובע היהודי, אין בעיר העתיקה תחבורה מנועית. כמו באי הדידה ביוון.

חוץ מזה אינו צועק. החנוונים והרוכלים אינם מכריזים על מרכולתם, כמו בשוק הכרמל. אומרים רק "ולקאם", "מרחבה", "בואו תכנסו".

חוץ מזה — האקוסטיקה. כל סימטאות השוק מהווים מעין קניונים מקורים בפחים, השקועים בין הבתים. הקולות אינם מגיעים אל הדידות.

אפשר לישון שנת-ישישים, ליד חלונות פתוחים, כאמצע העיר הצפופה מאיך-כמה. עד השעה 4 בבוקר. בשעה 4 בדיוק מתחילים עשרות מואזנים מוקלטים להשמיע את הקראה לתפילה בעשי רות-מקולים, והחלל מתמלא בהמולה שלא-תיאמן. זה מתמוזג עם הסכיבה, כמו הפעמונים מחרישי-האוזניים מן הכנסיה הסמוכה, בשעות אחרות. אבל אם רוצים לישון מבלי להתמודד עם אלה אכבר, מוטב בכל זאת לסגור את החלון.

יש ירושלים-שלי-מעלה וירושלים-שלי-מטה. למדנו חישי-מהר שאפשר להגיע בעיר העתיקה מכל מקום לכל מקום מבלי לדרת כלל לרחובות. אפשר לעבור על הגגות. כל הגגות מחוברים בני שרים, מעל לסמיטאות. על הגגות יש גנים, דירות, משמרות של צה"ל, הכל. וכך היה תמיד. והיה לעת הערב ויקם דויד מעל מישכבו, ויתהלך על גג בית-המלך, וירא אשה רוחצת מעל הגג, והאשה טובת-מראה מאוד.

השטח הקטן הזה של העיר העתיקה הוא עולם ומלואו. בשעת טיול אפשר לגלות בה דברים חדשים מדי כמה דקות. מוסיאון נסתר. חנות מעניינת. מרתף של מאפיה לממתקים, ובו חפירות מתקופת הצלבנים. סימטה עקלקלה מרתקת. מושבי-זקנים של נזירים. פסיפס מימי הבית השני, מתחת לכנסיה בית-מינור של פולניות, ובו צעירות בלונדניות הנראות כאילו באו אתמול מגרני סק. איך-סוף.

למראית-עין, העיר העתיקה מחולקת רק לכמה רובעים — מוסלמים, נוצרים, יהודים, ארמנים. אך למעשה מהווה כל אחד מן הרבעים האלה פסיפס משוגע של כתות ותתי-כתות, רובע בתוך רובע בתוך רובע.

יש עשרות כתות נוצריות, שכל אחת מהן שומרת בקפדנות על הפינה הקטנה שלה, ומקימת חיים קהילתיים מלאים ועשירים. ברובע המוסלמי יש פינה בורית, שאנשיה באו לארץ עם צלאח אל-דין לפני 800 שנה. לידה — פינה אפריקאית: כושים מניגריה, צ'אד וסנגל. הם נתקעו איכשהו בארץ, אחרי התאג', אם מחוסר כסף, אם מפני שברחו מהשליטנות, אם מכל סיבה אחרת. כל אחד יודע מניין בא לאחד אחר, או שהם יושבים בארץ מזה דורות, והבנים רואים עצמם פלסטינים לכל דבר. (אסירת-העולם הכר שית, פטמה ברנאווי, ששחררה בעיסקת-חילופין, היתה אחת מי הם.)

ערב אחד שמענו קונצרט אלוהי של עוגב. מגנן גרמני מפורסם בא מברמן כדי לנגן בכנסיה הלותראנית, וקהל של ירענים הקשיב בנימוס ומחה כפיים. במרחק של 50 מטרים משם (מעל לגגות) יש פאב מוחבא, סערת הברווזים. שבו מתכנסים בלילה ההיפים שבין התיירים, יחד עם חיילים מפגיזי ובנייה-מקום, שומעים מוסיקת-פופ רומא-אמריקאית רועשת ושותים בירה המוגשת עליידי מין רפי נלסון פלסטיני. המון נערות שזופות, ובחורים בעלי צמות ועגילים.

בסימטה אחרת, במקום שאין בה נפש חיה אחרי השעה 8 בערב, מוחבא מועדון-לילה ערבי, ובו מקשיבות נערות בלונדיות מדממארק לנקישת-תופים משגעת של מתופפים ערביים. בין כל אלה מסתובבים אנשי מיסמרה-גבול, בשלישיות, חמושים ומוננים בכל רגע לירי, וצורים צעירים מקומיים, תובעים כגסות תעודות זהות ומשפילים אותם. קשה להתעלם מזה: זוהי עיר כבושה, וכל אחד מתושביה חש בזה בכל רגע.

אלמלא כן, היתה ירושלים עיר אידיאלית. שני עולמות (יהודים וערבים), ואולי ארבעה עולמות (העיר העתיקה, העיר הערבית החדשה, העיר היהודית החילונית והעיר היהודית החרדית), ואולי אלה עולמות, מאות כתות, קבוצות, עדות — ביחד, במרחק של כמה דקות-הליכה זו מזו.

אנשי מיסמרה-גבול ברובע המוסלמי בעיר העתיקה

סיגמה-עדשות עם טביעת צין

SIGMA

סיגמה - העדשות הידועות בטיבן בעולם, סמל לטכנולוגיה מתקדמת ביצור עדשות.

עדשות עם מיקוד אוטומטי (אוטופוקוס), לרוב המצלמות בעלות מיקוד אוטומטי:

• פנטקס • קאנון • מינולטה • ניקון • ישיקה • אולימפוס

חדש!

עדשות ראי 600 מ"מ
לכל מצלמות הרפלקס.

סיגמה, מצלמת אוטופוקוס עם מנוע ותאריכון מהמשוכללות בעולם

חדש!

חיבואן: ספוט שרותי צילום בע"מ

העולם הזה

המתג'ים הראשון

מבין חותמי

„מכתבי השמיניות“:

אני פוחד אבל

ליא

שבדו

אותי!

צ'אד
לנצונד
בכניסה
לבסיס
קליטה

